

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI**

**ORTA ASYA'DA NESTÛRÎ TÜRKLERE AİT
MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER
(XIII. VE XIV. YÜZYILLAR)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe ARSLAN

BURSA – 2023

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI**

**ORTA ASYA'DA NESTÛRÎ TÜRKLERE AİT
MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER
(XIII. VE XIV. YÜZYILLAR)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe ARSLAN

Danışman:

Prof. Dr. Mehmet TEZCAN

BURSA – 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalında 701942005 numaralı Ayşe ARSLAN'ın hazırladığı “Orta Asya’da Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşları ve Kitabeler (XIII. ve XIV. Yüzyıllar)” başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunma sınavı 30/01/2023 günü 10.00-12.00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)
Prof. Dr. Mehmet TEZCAN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Kutlu AKALIN
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

30/01/2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Orta Asya’da Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşları ve Kitabeler (XIII. ve XIV. Yüzyıllar)” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

02/01/2023

Adı Soyadı: Ayşe ARSLAN

Öğrenci No: 701942005

Anabilim/Anasanat Dalı: Tarih Anabilim Dalı

Programı: Yüksek Lisans Programı

Tezin Türü: ☐ Yüksek Lisans/ ☐ Doktora / ☐ Sanatta Yeterlik

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 02/01/2023

Tez Başlığı / Konusu: Orta Asya'da Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşları ve Kitabeler (XIII. ve XIV. Yüzyıllar)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 474 sayfalık kısmına ilişkin, 14/12/2022 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin*.adlı intihal tespit programında (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

02/01/2023

Adı Soyadı:	Ayşe ARSLAN
Öğrenci No:	701942005
Anabilim Dalı:	Tarih Anabilim Dalı
Programı:	Yüksek Lisans Programı
Statüsü:	☐ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman

Prof. Dr. Mehmet TEZCAN

02/01/2023

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

ÖZET

Yazar Adı Soyadı	Ayşe ARSLAN
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Genel Türk Tarihi Bilim Dalı
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans
Mezuniyet Tarihi	
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet TEZCAN

ORTA ASYA'DA NESTURÎ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER (XIII. ve XIV. YÜZYILLAR)

Tarih boyunca Orta Asya coğrafyasında bulunan Türkler arasında birçok din kabul görmüş, Nestûrî Hristiyanlık inancı da bu kapsamda Orta Asya'da bulunan bazı Türk toplulukları tarafından benimsenmiştir. Hristiyanlığın Nestûrî mezhebini benimsemiş olan Türk topluluklarından günümüze ulaşan bazı arkeolojik ve epigrafik materyaller, araştırmacılara bu toplulukların dinî yaşamları hakkında fikir sahibi olma imkânını vermektedir. Bu açıdan söz konusu birincil kaynaklar, Nestûrî Türklerin dinî inancı hakkında bilgiye ulaşma konusunda kılavuz olma niteliği taşımaktadır. Tez çalışmamızın konusunu XIII. ve XIV. yüzyıllarda Orta Asya'da ve Çin'de yaşamış Nestûrî Türklerle ait mezar taşları ve kitabeler teşkil etmektedir. Çalışmada güdülen amaç, bugüne kadar araştırmacılar tarafından bilim dünyasına kazandırılmış olan Süryani harfli mezar taşlarının toplu bir tetkikinin yapılmasıdır. Bu tez çalışmasında öncelikle tarihsel süreçte Orta Asya coğrafyasında Nestûrî Hristiyanlık inancının yayılması ve mezar taşlarının keşfedilme süreçleri hakkında ön bilgi verilmiş, sözü edilen inancın etkisiyle XIII. ve XIV. yüzyıllara ait Süryani alfabesi ile yazılmış Süryanice ve Türkçe mezar taşları transliterasyon (yazı çevirim) metodu kullanılarak toplu halde incelenmiştir. Çalışma içerisinde incelenen 871 adet mezar taşı tarihli, tarihsiz ve yazısız olacak şekilde ilgili coğrafyanın başlığı altında tasnif edilmiştir. Yayınlanmış mezar taşları Türkçe tercümeleriyle birlikte bir araya getirilmiş ve Orta Asya'da varlık göstermiş Nestûrî Türklerin XIII. ve XIV. yüzyıllardan günümüze ulaşan mezar taşları ile kitabelerinin müstakil bir derlemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Çin, Nestûrîlik, Hristiyanlık, Mezar taşı, Süryanice, Türkçe

ABSTRACT

Name & Surname	Ayşe ARSLAN
University	Bursa Uludağ University
Institution	Social Science Institution
Field	History
Branch	General Turkish History
Degree Awarded	Master
Date of Degree Awarded	
Supervisor	Prof. Dr. Mehmet TEZCAN

TOMBSTONES AND INSCRIPTIONS BELONG TO THE NESTORIAN TURKS IN CENTRAL ASIA (XIII.-XIV. CENTURIES)

Throughout history, several religions have been accepted by Turks in Central Asian geography, and the Nestorian Christianity believe has also been adopted by some Turkish groups in Central Asia. Some archaeological and epigraphic items that have remained from Turkish communities that have accepted the Nestorian sect of Christianity allow academics to get insight into the religious life of these communities. In this regard, these main materials serve as a guide for obtaining knowledge on Nestorian Turks' religious beliefs. The subject of our thesis is the tombstones and inscriptions belonging to the Nestorian Turks who lived in Central Asia and China in the 13th and 14th centuries. The aim of this study is to perform a collective assessment of tombstones with Syriac writings that have been introduced to the scientific community by scholars. In this thesis preliminary information about the spread of Nestorian Christianity in the geography of Central Asia in the historical process and the discovery of tombstones and The Syriac and Turkish the tombstones written in the Syriac alphabet belonging to the and 13th and 14th centuries, were examined collectively by used the transliteration method. 871 tombstones examined in the study have been classified under the heading of the relevant geography as datet, undated and unwritten. Furthermore, the published tombstones and Turkish translations gathered together, and an independent compilation of tombstones and epitaphs of the Nestorian Turks, who had a presence in Central Asia in the 13th and 14th centuries, prepared.

Key Words: Central Asia, China, Nestorianism, Christianity, Tombstone, Syriac, Turkish

ÖN SÖZ

Türk tarihi, tarihsel süreçler içerisinde önemli olayların vuku bulduğu bir devri temsil etmektedir. Bununla birlikte Türk tarihi, dünya tarihi içerisinde olan etkisi kadar kendi sınırları içinde de mühim olayları barındırmaktadır. Türk tarihi, dili ve inanışları bakımından büyük bir öneme sahip olan Doğu Süryani Kilisesi'nin etkisinin hâkim olduğu süreç ve ardında bıraktığı bakiye, tez çalışmamızın konusunu oluşturmuştur.

Çalışmamız içerisinde Türk dili ve tarihi için büyük bir değere sahip olan bu konu çerçevesinde Doğu Kilisesi'ne ait yüzlerce yazıt incelenmiştir. Tez sürecim boyunca danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet TEZCAN'ın tavsiyeleri ve yönlendirmeleri, sürecin başından sonuna değin çalışmanın şekillenmesini ve neticelenmesini sağlayan en önemli etkidir. Çalışma sürecim boyunca sıkı takibi ve rehberliği benim için büyük bir şanstır. Üniversite eğitimim boyunca bana kattığı akademik tecrübeleri, desteği, bilgisi için minnettarım. Sağlam bir çalışmanın sıkı bir disiplin ile ortaya çıkabileceğini kendisinden öğrendiğim bu akademik hayatın ilk basamağında, tüm destekleri için kendisine bir kez daha teşekkürlerimi sunarım.

Bilhassa bu konu ile ilgili Türkiye'de çalışmaların eksik oluşu bizi bu çalışmaya yöneltmiştir. Öncelikle bu alandaki eksikliği fark ederek, bizi bu alana yönlendiren Sayın Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a teşekkürü borç bilirim. Tez çalışmam boyunca gerek bilgilerinden istifade ettiğim, gerek akademik duruşunu örnek aldığım ve jürimde bulunarak beni onurlandıran Sayın Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a müteşekkirim. Bilhassa çalışmanın ilk anından son anına kadar bana göstermiş olduğu sonsuz sabrı, yol gösterişi ve özellikle zorlandığım zamanlarda beni yüreklendirici yaklaşımı benim için büyük bir değer taşımaktadır. Çalışmamız içerisinde kullandığımız yöntemleri, vermiş olduğu tavsiyeleri, düzeltmeleri ve sonsuz hoşgörüsü için kendisine birkez daha teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma konumuzun netleştiği ilk noktadan itibaren tez için öncelikle gereken dil eğitimleri alınmaya gayret edilmiştir. Öncelikle Mardin Artuklu Üniversitesi'nin vermiş

olduğu “Süryanice Temel Seviye” eğitimi tamamlanmış, daha sonra buna bağılı olarak Nicholas AL-JELOO’dan Klasik Doğı Süryanicesi özel dersleri alınmıştır. Dolayısıyla tezin ortaya çıkmasında büyük bir etkisi olan diğeri isimlerden birisi Sayın Nicholas AL-JELOO olmuştur. Tez çalışmam süresince kendisinden talep ettiğim dil eğitimim boyunca ve dersler dışında sabırla sorularıma verdiği yanıtları ve hatalarımı asgari orana düşürmemde sağladığı tüm destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde bulunarak, çalışmamıza iyileştirici tavsiyeler ve öneriler sunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kutlu AKALIN’a teşekkür ederim. Tez savunmama katılarak çalışmamıza sağladığı katkılardan dolayı Prof. Dr. Osman MERT’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamız boyunca karşılaştığımız en büyük zorluklardan biri örnek bir çalışmanın bulunmamasıdır. Kırgızistan dışında yazıtlar ile ilgili Türk devletleri içerisinde konumuzla alakalı bir çalışmanın bulunmayışı çalışmanın şekillenmesini oldukça güçleştirmiştir. Bilhassa Türkiye’de bu konu üzerine bir çalışmanın olmayışı, uluslararası literatürden daha yoğun şekilde faydalanmamıza neden olmuştur. Yine buna bağılı olarak çalışmamız boyunca tez konumuz çerçevesinde alanın uzmanlarından kişilerle pek çok defa iletişime geçilmiştir. Bilhassa iletişime geçtiğimiz bütün yabancı bilim insanlarının ortak sevinci bu konuda Türkçe bir çalışmanın ortaya konacağı ve literatüre katkı sağlayacağı ortak düşüncesidir. Bu durum çalışmamızda bizi cesaretlendirmiş ve azmimizi arttırmıştır.

Çalışmamız boyunca kendisiyle iletişime geçtiğimiz ilk andan, son ana kadar büyük bir hoşgörü ile sorularımı yanıtlayan ve desteğini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Pier Giorgio BORBONE’ye teşekkürü borç bilirim. Sayın Borbone, bu çalışmanın şekillenmesinde ve ilerlemesinde kuşkusuz önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Tez çalışmamızın bir nevi iskeletini oluşturan taslak planımız, Borbone’nin tavsiye ve önerileri ile düzenlenmiştir. Yine çalışmamızda hangi coğrafyada hangi mezar taşının yerleştirileceği meselesinde Borbone’nin şahsî çalışmalarından faydalanılmıştır. Şahsî çalışmalarının ve başlıca

eserlerin tarafıma ulaşmasındaki bonkörlüğü ve değerli vaktini ayırarak konu hakkındaki bilgilerini benimle paylaştığı “Zoom” görüşmesi için de kendisine bir kez daha teşekkürlerimi sunarım.

Tez konumuz üzerine çalışmaları bulunan uzmanlardan bir diğeri olan Sayın Dr. Mark DICKENS’a çalışmam boyunca verdiği fikirler ve önerileri için çok teşekkür ederim. Yine çalışmalarını, İlibalık kazı raporlarını ve bilgi birikimini benimle paylaşmada gösterdiği nezaketi için müteşekkirim.

İç Moğolistan coğrafyası uzmanlarından biri olan Sayın Prof. Dr. T. H. F. HALBERTSMA’da tez sürecimizde bizi yönlendiren ve bilgilerinden faydalandığımız önemli bilim insanlarından bir diğeri olmuştur. Sayın Halbertsma’ya çalışmalarını bizimle paylaştığı ve yönlendirmeleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamız için arkeoloji bilimi de mühim bir yer kaplamaktadır. Özellikle mezar taşlarının bulunduğu bölgelerde yapılan kazı çalışmaları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan arkeoloji raporları faydalandığımız önemli eserler olmuştur. Bu bağlamda Semireçye mezar taşlarıyla alakalı Kırgızistan sahasının uzmanı olan arkeolog Sayın Valerii KOLCHENKO’ya vermiş olduğu bilgiler ve tavsiyeler için teşekkürlerimi sunarım. Yine kurmuş olduğumuz iletişim süresince önemli çalışmalarını bizimle paylaşması bizim için büyük bir incelik göstergesidir. Bu bağlamda 2014’te başlayarak günümüze kadar süren İlibalık kazıları çalışmamızın güncelliğini gösteren diğer bir unsur olmuştur. İlibalık kazılarının şekillenmesinde ve aktif olarak ilerlemesinde önemli bir rolü olan Kazı Başkanı Sayın Steven GILBERT’e yaptığımız görüşme içerisinde verdiği güncel bilgiler için ve tez konumuz için vermiş olduğu iyi dilekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamız içerisinde önemli eserlere ulaşmamda yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Nurdin USEEV'e, Arş. Gör. Dr. Yusuf Ziya KARAASLAN'a ve Arş. Gör. Umut VAR'a teşekkür ederim.

Lisans eğitimimden bugüne ve özellikle tez çalışmam boyunca manevi desteklerini her zaman hissettiğim değerli dostlarım Oğuzhan ALTIN'a ve Sena Nur DURGUT'a, çalışmam süresince bana daima destek olan değerli dostlarım Hatice YILDIRIM'a, Özlem EFENDİOĞLU'na, Elif ÖRNEK'e ve adını zikretmediğim fakat desteklerini her zaman hissettiğim ve beni yüreklendiren dostlarıma bir kez daha teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak beni yetiştiren ve eğitim hayatım boyunca desteklerini hep arkamda hissettiğim sevgili babama, anneme ve bu süreçte zorlandığım anlarımı kolaylaştıran abime, kız kardeşime ve erkek kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmamızı şekillendiren önemli unsurlardan biri olan Türk tarihine ve diline bir katkı sağlama hevesimin yerini bulmuş olmasını umut ediyorum. Çalışmamızın bundan sonra bu alana olan ilginin artması yolunda bir başlangıç olması dileğiyle...

Bursa, 2023

Ayşe ARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	vii
EK 1: TABLOLAR, GRAFİKLER VE HARİTALAR.....	ix
EK 2: RESİMLER	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
A. TARTIŞMALAR	22
B. ÇALIŞMANIN AMACI	27
C. ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	28
D. MÜRACAAT EDİLEN BAŞLICA ESERLER	30
1. NESTÛRÎ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER	36
1.1. YAZITLARIN MENŞEİ VE KEŞFEDİLME SÜRECİ.....	37
1.2. YAZITLARIN DİLİ.....	50
1.3. YAZITLARIN TARİHLENDİRİLME MESELESİ	55
2. XIII. VE XIV. YÜZYILLARA AİT NESTÛRÎ MEZAR TAŞLARININ TRANSLİTERASYON VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİ.....	59
2.1. SEMİREÇYE (YEDİ SU) BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI.....	59
2.1.1. <i>Çu Vadisi-Bişkek Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları</i>	60
2.1.1.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları.....	60
2.1.1.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları.....	292
2.1.1.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları.....	347
2.1.2. <i>Tokmak-Burana Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları</i>	350
2.1.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları.....	350
2.1.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları.....	356
2.1.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları.....	368

2.1.3. İlibalık Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları.....	372
2.1.3.1. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları.....	372
2.1.3.2. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları.....	375
2.2. ALMALIK BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI.....	389
2.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları.....	389
2.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları.....	392
2.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları.....	402
2.3. İÇ MOĞOLİSTAN BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI	403
2.3.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları.....	403
2.3.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları.....	405
2.3.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları.....	416
2.4. QUANZHOU (ZAYTON) BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI	436
2.4.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları.....	436
2.4.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları.....	451
2.4.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları.....	456
3. XIII. VE XIV. YÜZYILLARA AİT NESTÛRÎ KİTABELER.....	457
3.1. KİTABELERİN TRANSLİTERASYON VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI.....	457
3.1.1. Tarihli Nestûrî Kitabeleri	457
3.1.2. Tarihsiz Nestûrî Kitabeleri	472
SONUÇ.....	474
KAYNAKÇA	480
EKLER.....	490
EK-1: TABLOLAR, GRAFİKLER VE HARİTALAR	490
EK-2: RESİMLER.....	517

EK 1: TABLOLAR, GRAFİKLER VE HARİTALAR

- Tablo 1:** Süryani Alfabesi I
Tablo 2: Süryani Alfabesi II
Tablo 3: Süryani Alfabesi Hareke Tablosu
Tablo 4: Süryani Harfleriyle Türkçe ve Süryanice Yıllar
Tablo 5: 12 Hayvanlı Takvim Karşılaştırması
Tablo 6: Süryanice Yıl İsimleri
Grafik 1: Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşlarının Dağılımı
Grafik 2: Nestûrî Türklere Ait Kitabelerin Dağılımı
Grafik 3: Mezar Taşlarının Genel Dağılımı
Harita 1: 13. ve 14. yüzyıllarda Orta Asya Coğrafyası
Harita 2: İç Moğolistan Haritası
Harita 3: Doğu Asya Sınırları
Harita 4: Kırgızistan Haritası
Harita 5: Kereyitler ve Naymanların Sınırlarını Gösteren Harita
Harita 6: Uygur Kağanlığı Kuruluş Dönemi Haritası
Harita 7: Quanzhou, Çin ve Moğolistan Sınırları
Harita 8: Quanzhou Bölgesi
Harita 9: Orta Asya'da Hristiyanlık İzleri
Harita 10: Semireçye ve Almalık Sınırları
Harita 11: Quanzhou Sınırları
Harita 12: Olon-Süme, Pailingmiao Çevresi
Harita 13: Orta Asya Haritası
Harita 14: İpek Yolu Üzerinde Hristiyanlık
Harita 15: Orta Asya Genel Görünüm
Harita 16: Mezopotamya Genel Görünüm
Harita 17: İlibalık Bölgesi I
Harita 18: İlibalık Bölgesi II
Harita 19: Çu Vadisi Uygarlıklarını Gösteren Harita
Harita 20: 7. yüzyılda İmparatorluklar ve Kavimler
Harita 21: Moğolistan ve İç Moğolistan Sınırları
Harita 22: Yazıtların Dağılım Haritası
Harita 23: Orta Asya ve Çin'de Dinler ve Kavimler

EK 2: RESİMLER

- Resim 1:** Semireçye'deki Mezar Taşları I
Resim 2: Semireçye'deki Mezar Taşları II
Resim 3: Semireçye'deki Mezar Taşları III
Resim 4: Semireçye'deki Mezar Taşları IV
Resim 5: Semireçye'deki Mezar Taşları V
Resim 6: Semireçye'deki Mezar Taşları VI
Resim 7: Semireçye'deki Mezar Taşları VII
Resim 8: Koço'da Bulunan 7. ve 8. yüzyıllara Ait Bir Görsel
Resim 9: İç Moğolistan, Chifeng'de Bulunan Bir Yazıt
Resim 10: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt I
Resim 11: İlibalık Bölgesi Kayrakları
Resim 12: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt II
Resim 13: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı I
Resim 14: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı II
Resim 15: Ulaan Tolgoi'deki Süryanice Yazıt
Resim 16: İlibalık'ta Bulunan Bir Kayrak
Resim 17: Nestûrî Haçları
Resim 18: İlibalık Bölgesi Haç Şekilleri
Resim 19: Prens George'un Yakalandığını Gösteren Görsel
Resim 20: Yangzhou'da Bulunan Mezar Taşı
Resim 21: Burana Kalesi, Kırgızistan
Resim 22: Şehristan Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü
Resim 23: İlibalık Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü

KISALTMALAR

A-N	Almalık Numara
bk.	Bakınız
çev.	Çeviren
Çin.	Çince
Ç. C.	Çetin Cumagulov
D. C.	Daniel Chwolson
ed.	Editör
ed. by	Edited by
km.	kilometre
haz.	Hazırlayan
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
M. D.	Mark Dickens
M-N	İç Moğolistan Numara
No.	Sayı
N	Numara
N. R.	Niu Ruji
S	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
S. L.	Samuel Lieu
T. H. F. H.	Tjalling Halbertsma
trans.	Translator
ö.	Ölüm
P. K.	Pavel Kokovtsov
PY	Pinyin
vd.	ve diğerleri
Vol.	Volume
yy.	Yüzyıl
W. K.	Wassilios Klein
Q-N	Quanzhou Numara

GİRİŞ

Köklü bir tarihî geçmişe sahip olan Orta Asya coğrafyası, birçok medeniyetin bir araya geldiği, tarih bilimi adına kıymetli olayların vuku bulduğu bir bölgedir. Orta Asya’da bozkır kültürünün bir temsilcisi olan Türkler, gerek savaşçı özellikleri gerekse kültürel özellikleri ile bu bölgede millî kimliklerini muhafaza ederek coğrafyanın siyasî, ekonomik ve kültürel gelişimine katkı sağlamışlardır. Orta Asya coğrafyası, geniş bir çerçevede ele alındığında doğuda Kingan Dağları, batıda Hazar Denizi, güneyde Hindukuş Dağları, kuzeyde ise Sibiryâ olarak tahayyül edilebilmektedir. Söz konusu bu sınırlar içerisinde pek çok Türk halkı teşkilatlanmış, bir devlet hâline gelmiş ve yıkılmıştır. Siyasi teşekküllerin yanı sıra bölgeden geçen ticaret yolları farklı milletleri bir araya getirmiştir. Orta Asya coğrafyası için milletlerin ilgisini daima çekmiş olan İpek Yolu aracılığıyla birbirinden farklı kültürler, dinler ve diller buluşma imkânı bularak yayılım alanlarını genişletmişlerdir.

Geniş bozkırlara sahip olan Orta Asya birçok dine de ev sahipliği yapmıştır. Tarihî ve epigrafik kaynaklar, Türk topluluklarının yalnızca tek bir dine bağlı kalmadığını gösterir niteliktedir. Eski Türk dinî anlayışlarının yanı sıra Manihaizm, Budizm, Hristiyanlık, Mûsevîlik ve İslâmiyet gibi çeşitli dinler Türk halkları arasında kabul görmüştür. Bu topraklarda çeşitli dinlerin yayılmasının bir diğer açıklaması da Türklerin bu konuda sergilediği açık ve hoşgörülü tutumdur. Bilhassa Uygur Kağanlığı (745-840) bu durumun en güzel örneğini göstermektedir. Uygurların, Manihaizm’i Orta Asya’da resmî din olarak kabul eden ilk devlet olmasının yanı sıra devletin sınırları içerisinde farklı inanışların izlerinin olması da bu müsamahayı belirginleştirir (Ögel, 1984, 349).

Orta Asya’da kabul gören ve tez çalışmamızın ana konusunu oluşturan bir diğer dinî inanış ise Doğu Kilisesi’ne mensup olan Nestûrî¹ Hristiyanlıktır. Hristiyanlık

¹ Doğu Kilisesi Hz. İsa’nın iki tabiat taşıdığına inanan diyofizit inanca mensuptur. Bu inanca sahip olan Hristiyanların, “Nestûrî” olarak adlandırıldığı düşüncesi yaygındır. Fakat “Nestûrî” sözcüğünün kullanımının hatalı olduğu çünkü bu inanç ilkelerinin Mopsuestialı Theodoros’un (?-428) öğretilerine dayandığı belirtilmektedir (Akalin, Duygu 2017, 178). Doğu Kilisesi ve Nestûrî tanımlaması arasındaki

inancının mezheplerinden biri olan bu itikadın ortaya çıkış meselesi ve Orta Asya coğrafyasına yayılış süreci oldukça tartışmalıdır.

Hristiyanlıkta Hz. İsa için iki tabiatlı düşüncesine sahip olan bu inanç, adını Nestorius'un isminden (380-451) almıştır. Roma İmparatorluğu'nun Kommagene eyaletinin Germanikeia (günümüzde Kahramanmaraş) kentinde dünyaya gelen Nestorius, din eğitimi almış, sırasıyla papaz ve vaiz olmuştur (Albayrak, 2007, 15). Hayatıyla ilgili çok geniş bilgilere ulaşamadığımız Nestorius'un eğitimini Antakya İlahiyat Okulu'nda aldığı bilinmektedir ve düşünce dünyasını, almış olduğu eğitim ekolü etkilemiştir. Nestorius ilerleyen zamanlarda İstanbul Patriği olan Sisinius'un ölümüyle, Doğu Roma (Bizans) imparatoru olan II. Theodosius (408-450) tarafından 428 yılında İstanbul Patrikliği görevine getirilmiştir (Çelik, 1996, 149; McGuckin, 1996, 9; Baumer, 2016, 42; Ostrogorsky, 2017, 54). Hristiyanlık inancında kristolojik tartışmaların yaşandığı bu süreç içerisinde patrik olan Nestorius, kendi düşüncelerini açıkça belirtmesi sebebiyle tepki toplamıştır. Bu tartışmaların ana sebebi, Hz. Meryem'in "tanrı doğuran" mı ya da "insan (mesîh) doğuran" mı olarak adlandırılacağı meselesidir. Nestorius'a karşı şiddetle alevlenen bu mesele, Hz. İsa'nın çift tabiatlı olduğu anlayışına inanan Ortodoks bir düşüncenin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ostrogorsky, 2017, 54). Bu tartışmalar arasında diyofizit anlayışa sahip Mopsuestialı Theodoros'un ve onun düşüncelerini destekleyerek savunan Nestorius'un takip ettiği anlayış zamanla "Nestûrî" şekliyle anılmaya başlamıştır. "Nestûrî" sözcüğünün hatalı ve hakaret bildiren bir kullanım olduğu günümüzde de tartışma konusudur.² Tez çalışmamız boyunca kullanılan kaynaklar itibarıyla da bu

ilişki zayıf niteliktedir. Bu kiliseye Nestûrî Kilisesi demek yanıltıcıdır (Brock, 1996, 35). Günümüzdeki çalışmalarda bu düşüncenin yaygınlaşması ve "Nestûrî" kelimesinin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmaları görmek mümkündür. Tez çalışmamız boyunca taranan literatürler ve kullanılan kaynakların tamamına yakınında "Nestûrî" kelimesi kullanılmış olup, tez çalışmamızda bu sözcüğün kullanılmaması mümkün olmamıştır. Çalışmamız boyunca bunu göz önünde bulundurarak "Nestûrî" kelimesini bizim de kullandığımızı belirtmek faydalı olacaktır.

² Doğu Süryani çalışmalarıda önemli uzmanlardan biri olan Mark Dickens, yaptığımız şahsî görüşmede bu hususla ilgili fikirlerini paylaşmış ve önerilerde bulunmuştur. Dickens, "Nestûrî" kullanımının yanlış olduğunu kabul etmekle birlikte "Doğu Kilisesi" veya "Doğu Süryani" tanımlarını kullanmamızı tavsiye etmiştir. Çalışma içerisinde çok defa bu tavsiyelere uyulmuştur (E mail: 23.06.2022, 17:24).

sözcüğü çıkartmak pek mümkün olmamıştır. Böylece çalışma içerisinde yer alan söz konusu bu grup “Nestûrîler” olarak anılmıştır.

Nestûrî olarak anılan bu grup aslında Süryani’dir ancak günümüzde bu tanımlama da bazı tartışmaları beraberinde getirmektedir. Süryaniler arasındaki temel ayrılığı dinsel inanç farklılıkları başlattıysa da ilerleyen süreçlerde siyasî meseleler bu grubun isimlendirilmesi konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Süryaniler, Doğu Süryanileri ve Batı Süryanileri olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Anadolu coğrafyasında bulunan ve Batı lehçesini kullanan Batı Süryanileri, kendilerini “Süryani” olarak tanımlamaktadır ve Monofizit/Yakubi inancı benimsemektedirler; fakat diyofizit anlayışa sahip ve Doğu lehçesini kullanan Doğu Süryanileri “Nestûrî” olarak tanımlanmaktadır. Anadolu’da yaşayan Süryaniler, Doğu Kilisesi’ne mensup Nestûrîler ile aynı isimlendirme altında anılmak istememektedirler. Bu sebeple Doğu’da yaşayan Süryaniler onların deyimiyle de “Nestûrî” olarak ifade edilmektedir (Albayrak, 2022, 207-210).

Nestorius’un düşüncelerini takip eden ve öğrencilerinin bu düşüncelerini yayma çabası sonucunda Doğu Kilisesi bazen “Nestûrî Kilisesi” olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Nestûrîler, monofizit bir anlayışa sahip Hristiyanların, Hz. İsa’nın tek tabiatlı olduğu düşüncesine karşıdır. Diyofizit bir düşünceye sahip Nestûrîler Hz. İsa’nın iki tabiatlı olduğunu, bir yanının tanrısal diğer yanının ise insanî özellikleri olduğunu savunur. Nestûrîlerin düşüncelerine göre Hz. Meryem Tanrı doğuran değil, insan doğurandır (Albayrak, 2007, 16). Bizans İmparatorluğu içerisinde yaşanan bu ayrıma karşı Nestorius, bu düşünce çerçevesinde yaptığı çalışmalarına devam etmiş ve buna karşılık sürgün hayatı ile cezalandırılmıştır (Malik, 2012, 369; Табалдиев, 2020, 41).

Bu gelişmelere ek olarak belirli aralıklarla yapılan Ekümenik konsillerle parçalanmanın önüne geçilmek istendiyse de Doğu Hristiyanlığı için büyük önem arz

eden Efes Konsil'inde (431) daha keskin bir ayrım yaşanmış ve Nestorius aforoz edilmiştir (Moffett, 1998, 174; Baumer, 2016, 48). Nestorius daha sonra Mısır'a sürgün edilmiş ve Nestorius'un düşünceleri etrafında toplanan öğrencilerin yoğun çalışmalar içinde olduğu Urfa İlahiyat Okulu da kapatılmıştır (Albayrak, 1997, 69). Efes Konsili'nin devamında toplanan 451 yılındaki Kadıköy Konsili ile bu ayrılık giderilmeye çalışılsa da başarısız olunmuş ve Nestûrî Kilisesi faaliyetlerine devam etmiştir (Fortacı, 2018, 87).

Doğu Roma İmparatorluğu içerisinde yayılma alanı bulamayan ve faaliyetleri engellenen Nestûrîler batıya ilerleyememişlerdir. Dolayısıyla doğuya ilerlemekten başka çareleri olmayan Nestûrîler, o dönemde İran coğrafyasında hüküm süren Sâsânî İmparatorluğu'nu (226-651) düşüncelerine yuva edinmişlerdir. Bilindiği üzere Hristiyanlık inancı ilk yayılmaya başladığında, kabul görmemiştir. Roma İmparatorluğu sınırları içerisindeki baskılara rağmen faaliyet gösteren Hristiyanlık ancak I. Konstantinus (306-337) zamanında ilan edilen Milano Fermanı (313) ve toplanan İznik Konsili (325) ile kurumsallaşmıştır. Birbirini takip eden süreçler içerisinde Hristiyanlık inancı bir yumuşama dönemi yaşamıştır. Bunun devamında Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde ilk aşamada yasaklanan Hristiyanlık, İmparator Büyük Theodosius (ö. MS 395) tahttayken, 381 yılında resmî devlet dini hâline gelmiştir (Dickens, 2011, 146; Baumer, 2016, 68).

I. Konstantinus tahttayken kendisini Hristiyanların koruyucusu ilan etmiştir. Bu süreç Sâsânî İmparatorluğu tahtında olan II. Şapur'un (310-379), Hristiyan nüfusa karşı sert kararlar almasına ve bu kararları uygulamasına neden olmuştur. II. Şapur'un bu duruma tepki göstermesinin sebebi, kendi ülkesi içerisinde bulunan Hristiyan nüfustur. II. Şapur mücadele içerisinde olduğu Roma İmparatorluğu'nun, ülkesi içerisindeki Hristiyanları da kapsayan bu hâmilik ilanını hoş karşılamamıştır. II. Şapur tepkisini aldığı sert karar ve uygulamalarla göstermiş ve buna bağlı olarak Sâsânî toprakları içerisinde Hristiyanlara karşı şiddet olayları görülmüştür (Baumer, 2016, 66-68). I. Yazdigerd'in (399-420) tahta geçmesiyle bahsi geçen bu durum yerini daha ılımlı bir

politikaya bırakmıştır. I. Yezdigerd döneminde Sâsânî coğrafyasında bulunan Hristiyan Kilisesi piskoposu olan Barsauma da Nestorius'un öğretilerini desteklemiş, böylece ortaya bağımsız bir kilise çıkmıştır. Bununla birlikte Doğu Kilisesi'nin Katolikos'u olarak bilinen I. Mar Aba (540-552), Doğu Kilisesi'nin fikirlerinin Orta Asya'ya yayılmasına büyük katkı sağlamıştır (Var, 2021, 38-39). 5. yüzyılın başlarından itibaren Hristiyanlara karşı olan tutumun olumlu yönde değişmesiyle 410 yılında toplanan Seleukeia-Ktesiphon Konsili ile Hristiyanlık Sâsânî coğrafyasında artık resmî bir din hâline gelmiştir (Frye, 1983, 318; Var, 2021, 156).

Hristiyanlığın etkilerine açık hâle gelen Sâsânîler, sınırları içerisinde pek çok dinî merkez kurmuşlardır. İslâmiyet öncesi ve hatta Moğol İstilasına kadar günümüzdeki Irak sınırları ve İran'ın batısında bazı Nestûrî merkezleri kurulmuştur. 629'dan beri Bağdat civarında monofizit bir Hristiyan metropolitliğinin bulunduğu ve 10. yüzyıldan sonra burasının Nestûrî piskoposluğu olduğu bilinmektedir (Tezcan, 2020, 198). Hristiyanlık inancının İran coğrafyasından doğuya doğru yayılmasında birkaç merkez şüphesiz kilit görevi görmektedir. Bunlardan biri olan Merv, misyonerler için de büyük bir önem taşımaktadır. Merv şehrinde bulunan Hristiyan piskoposluğu, zamanla Nestûrîlerin egemenliğine girmiş ve böylece Merv, Orta Asya'daki ilk Nestûrî merkezi olmuştur. Merv şehri için "Nestûrî misyonerlerinin merkezi" ya da üs bölgesi demek yanlış olmayacaktır. Süreç içerisinde kendilerine yeni metropolitlikler kuran Nestûrîlerin merkezlerini Merv olarak seçmeleri tesadüfî değildir. Merv, coğrafi konumu ve stratejik durumu sebebiyle, birçok dinin aktarıldığı geçiş noktasıdır ve Âmuderyâ'nın (Ceyhun) güneyindeki ve kuzeyindeki şehirlere, kasabalara açılmaktadır (Hunter, 1996, 132; Klimkeit, 1999, 206). Merv'den sonra Herat da önemli bir konuma gelirken, 5. yüzyılda İran idaresinde bulunan Aparşahr da (Nişapur) önemli bir merkez hâline gelmiştir (Hunter, 1996, 131; Tezcan, 2020, 200). Güçlü bir kilise hiyerarşisine sahip olan bu dinî grup 5. yüzyılın ilk çeyreğinde hatta belki daha önce çok sistemli bir şekilde Türkistan sahasında nüfuz oluşturmuştur (Var, 2021, 160).

Zamanla Sâsânî İmparatorluğu içerisinde öğretilerini özgürce yaşayan ve faaliyet gösteren Nestûrîler geniş yayılma alanı bulmuştur. İran üzerinden kendilerine yeni coğrafya arayışına giren Nestûrîler, Orta Asya coğrafyasına kadar ulaşmıştır. Baumer, 4. ve 5. yüzyıllarda Doğu Süryani Kilisesi'nin Horasan'a kadar ulaştığından, 6. ve 7. asırlarda ise Semerkant ve Herat'ta metropolitliklerin varlığından bahsetmiştir (2016, 169). 6. yüzyıl civarında Doğu Süryani Hristiyanları Suriye, Irak dâhil olmak üzere Mezopotamya'dan başlayarak Orta Asya'dan Doğu Asya'ya kadar misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu misyonerlik çalışmaları sırasında Süryani ve Soğd halkları, Soğd tüccarlarının Merv, Semerkant, Ak-beşim, Semireçye (Yedi Su), Almalık, Turfan, Dunhuang ve diğerleri gibi Orta Asya'nın vaha şehirleri etrafında kurdukları kolonileri kullanmışlardır (Ösawa, 2017, 81).

Doğu Roma İmparatorluğu'nun doğusunda yer alan Sâsânî Devleti, Nestûrî topluluğunun kurumsallaşması ve gelişmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Hristiyanlığın Orta Asya coğrafyasına kadar yayılmasında İran'ın siyasî ve kültürel tarihi arasında yakın bir ilişki vardır. Bununla beraber, Sâsânî Devleti ile aktif bir siyaset yürüten devletler bu konuda hiç kuşkusuz etki altına girmişlerdir. Sâsânî Devleti'nin doğusunda bulunan Eftalit Devleti (440-557) kuruluşundan itibaren bölgede aktif rol oynamış ve Sâsânîler ile gerek askerî gerekse diplomatik ilişkiler kurmuştur. Eftalitlerin coğrafi ve filolojik kökenleri tartışmalıdır. Muhtemelen Altaylardan ya da Sır-deryâ (Seyhun) Deltası'ndan göç ettikleri ve Baktriya bölgesine geldikten sonra da burada Doğu İran dilini benimsedikleri düşünülmektedir (Baumer, 2014, 97-98). Kuruluşundan itibaren zamanla teşkilatlanan ve güçlenen Eftalitler, İpek Yolu'nu himayeleri altına almışlardır. Bulundukları coğrafya itibarıyla izledikleri politikalarla sınırlarını genişleten Eftalitler, ticaret yolunun idaresiyle birlikte güçlerine güç katmış ve batısında hüküm süren Sâsânî Devleti'nin doğu sınırlarını hedef almışlardır. Öyle ki Eftalit Devleti 5. yüzyıldan itibaren çeşitli sebeplerle etkileşim kurduğu Sâsânî Devleti üzerinde nüfuz oluşturmuş ve Sâsânîlerin iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Eftalitler, Sâsânî idaresinde bulunan Herat ve Merv şehirlerini işgal ederek bölgede hüküm sürmüşlerdir. Eftalitler, Âmuderyâ'nın kuzey

ve güney bölgelerini ve Tohâristan bölgesini topraklarına katarak Sâsânî Devleti'ni vergiye bağlamışlardır (Tezcan, 2020, 202).

Eftalitlerin güçlendiği dönem içerisinde Sâsânî Devleti birtakım karışıklıklar ile uğraşmaktaydı. Sâsânî Devleti bir taraftan ülke sınırları içerisinde yaşanan kıtlık sebebiyle zorluklar yaşarken diğer taraftan ise Eftalitlere karşı ağır yenilgiler aldı. Ülke içerisinde yaşanan bu olumsuz gelişmeler Mazdeizm taraftarları tarafından ayaklanmaların başlatılmasını tetiklemiştir. Ayaklanmaların yaşandığı bu dönemde Sâsânîlerin tahtında I. Kubâd/Kavâd (488-496 ve 498-531) bulunmaktadır. İran'da ortaya çıkan Mazdek İsyanı sonucunda I. Kavâd, doğusunda bulunan Eftalitlere sığınmak zorunda kalmıştır. I. Kavâd, Eftalitlerin koruması altında kaldığı süreç içerisinde Eftalit soyundan gelen bir kadınla evlenmiş ve bu evlilikten daha sonra Sâsânî tahtına geçecek olan I. Hüsrev Anuşirvan (531-579) dünyaya gelmiştir. Devam eden süreçte I. Kavâd, Eftalitlerin desteğiyle ailesini de yanına alarak ülkesine geri dönmüştür (Tezcan, 2020, 202).

Bilindiği üzere sürekli etkileşim hâlinde olan kültürler birbirlerinden pek çok konuda etkilenir ve din, dil, kültür vs. gibi konularda bilgi aktarımları gerçekleşir. Bahsi geçen bu siyasî süreçler Eftalit ve Sâsânî Devleti arasındaki etkileşimi arttırmış, böylece güçlü bir misyonerlik ağına sahip olan Nestûrî inancı, Eftalit ülkesine taşınmış ve yayılma imkânı bulmuştur. Nestûrî misyonerlerin neredeyse 100 yıldır Baktriya'daki Eftalitler arasında başarılı bir şekilde çalışmaları da bu dönüşümü desteklemiştir (Moffett, 1998, 290; Zani, 2022, 11). Eftalitlerin, Sâsânîlerden isteği üzerine ülkelerine piskopos gönderilmiş ve Hristiyanlık Türk halkları arasında yayılım göstermiştir (Tezcan, 2020, 206). Eftalitlerin Merv, Herat gibi Nestûrî merkezlerini kontrolleri altına almaları da dinsel dönüşümlerini kolaylaştırmıştır.

Orta Asya coğrafyasında 6. yüzyılla birlikte dengeler değişmeye başlamış, Bumin Kağan (552-553) liderliğinde resmen kurulan I. Türk Kağanlığı (Gök Türk Devleti)

(552-630), bölgede güçlenerek yönlendirici bir kuvvet hâline gelmiştir. Ötüken merkezli devletini kuran Bumın Kağan, hâkimiyet alanlarını Batı Türkistan coğrafyasına kadar ve hatta Hazar Denizi'ne kadar genişletmiştir. Eftalit Devleti, I. Türk Kağanlığı'nın güneybatısında yer almaktaydı ve Gök Türklerin bölgedeki ticaret yollarına hâkim olma istekleri önündeki en büyük engellerden biriydi. Bu sebeple Gök Türkler, Sâsânî Devleti ile diplomatik ilişkiler geliştirerek Eftalitlere karşı ittifak yapmışlar ve Eftalit Devleti'ni 557 yılında yıkmayı başarmışlardır (Akbulut, 1984, 105-109; Taşağıl, 2014, 1-2; Tezcan, 2020, 202). Bununla birlikte Sâsânî Devleti ile ittifak içerisine giren ve Nestûrîliğin yayıldığı coğrafyaları idaresi altında birleştiren I. Türk Kağanlığı da Hristiyanlık inancını tanıyarak dönüşüm gerçekleştirmiştir. Merv, Semerkant, Buhara, Ak-beşim ve Krasnaya-Reçka gibi bölgelerde devam eden süreçte Almalık'ta Nestûrî misyonerlik merkezleri inşa edilmiştir. Böylece Nestûrîlerin 6.-8. yüzyıllarda Batı Türk Kağanlığı idaresinde inançları ve dinleri korunmuştur (Ösawa, 2017, 95).

Yine Moğolistan'ın kuzeyinde yaşayan Uygurlar, değişen siyasî süreçler sonrasında idareleri altında bulundukları Türk Kağanlığı'na isyan ederek Karabalgasun'u merkez yapmış ve 744 tarihinde bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Uygur Kağanlığı'nın (744-840) açık ve hoşgörülü bir tutum takınması sonucunda Nestûrî Hristiyanlık bu Türk topluluğu arasında da kabul görmüştür. Wilhelm Barthold, Uygur Hristiyanlarının merkezinin Turfan'ın doğusunda Bulayık kasabası olduğunu ve burada bulunan Hristiyan yazma eserlerinin keşfedildiğini belirtmiştir (2019, 105; Tang, 2020, 136; Ağca, 2022, 400). İlerleyen süreçlerde güçlenerek Moğolistan bölgesinde üstünlüğü ele geçiren Uygurlar, Uygur Devleti bünyesinde hizmetlerinden yararlandıkları Nestûrîler aracılığıyla Hristiyanlığın geniş bölgelere yayılmasını sağlamışlardır. Bilhassa şunu da eklemek isabetli olacaktır: Orta Asya'daki Türk halkları hakkında değerli bilgiler veren Barthold, Hristiyanlığın yayılmasıyla alakalı kaleme aldığı bir makalesinde Oğuzların ve buna bağlı olarak Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucusu Selçuk Bey'in Hristiyan olduğunu öne sürmüştür. Barthold, bu düşüncesini Selçuk Bey'in oğullarına verdiği özel isimler üzerinden desteklemiştir (1893-1894, 18-19). Türk halkları arasında Nestûrî Hristiyanlığın yayıldığı kesin olarak bilinmekle birlikte

bunu her kurulan Türk devletine de atfedemeyeceğimizi belirtmek gerekir. Yine özel adlar üzerinden bir sonuca varmanın hatalı olduğu, Türklerin birlikte yaşadığı farklı kültürlerden isim alışverişi yaptığı, bunun bir gelenek olduğu unutulmamalıdır (Tezcan, 2016, 235). Barthold'un öğrencilik yıllarında kaleme aldığı bu makalesinde verdiği bilgilere dikkatli yaklaşmak yararlı olacaktır. Zira bu meseleyle alakalı Zeki Velidi (Togan)'ın kaleme aldığı tenkit, Barthold'un düşüncelerinin doğru olmadığını gösterir niteliktedir (1928, 61-67). Türkistan coğrafyası ve Türk toplulukları ile alakalı pek çok çalışmalar yapan A. N. Bernştam da bu konuyla ilgili V. V. Barthold'un kaleme aldığı ve hatalı gördüğü bilgilerini tenkit etmiştir (1943, 3-8).

9. yüzyılın başlarında Uygurlara rakip bir kabile olan Kırgızlar, Orta Asya'yı kontrol etmek için Uygurlarla çatıştılar ve onları mağlup ederek, Uygurların bir kısmını Çin'e doğru sürdüler. Uygurların diğerleri ise Tarım Nehri Havzası'nın etrafında dağınık gruplar halinde hayatta kaldılar ve Uygurlar 840 tarihinde resmen yıkıldılar (Minorsky, 1937, 264; Moffett, 1998, 303, Tang, 2011a, 33). Uygur Kağanlığı yıkıldıktan sonra Çin'de yabancı dinler yasaklanmış ve özellikle Manihaizm ve Hristiyanlık inancının yayılma alanlarının kısıtlanmasıyla bu dinlere mensup olanlar Çin'den ayrılmaya ve dağılmaya başlamışlardır (Spuler, 1964, 155). 781-980 yılları arasında yabancı inanışların Çin'de etkisini yitirmesi söz konusudur. Yuan Hanedanı'na (1280-1368) kadar olan sürede baskılar nedeniyle kendisine alan bulamayan Hristiyanlık, 13.-14. yüzyıllarda Çin'de yeniden ortaya çıkmıştır (Moffett, 1998, 302).

Yine kültürel alışverişlerin sağlanmasındaki en etkili yollardan biri olan ticarî ilişkiler aracılığıyla Soğdların da Orta Asya coğrafyasında Nestûrî inancı yaymaktaki faaliyetlerini unutmamak gerekir. Sır-deryâ'nın güneyi, Baktriya'nın kuzeyinde Soğdluların yaşadığı Soğdiyana bölgesinde ticarî faaliyetler sonucu Hristiyanlık yayılmıştır. Soğdiyana kentlerinden olan Semerkant ve Buhara'da 5. yüzyılın başlarından itibaren metropolitlik olduğu bilinmektedir. Buna ek olarak Soğdlu tüccarların Hristiyanlığı sadece Orta Asya'da yaymakla kalmayıp aktif bir ticaret

yoluyla Çin'in önemli limanlarından olan Quanzhou'ya kadar ulaştırmaları da önemlidir (Niu, 2009, 51; Zani, 2022, 11-12; Ertl, 2022, 165).

Güçlü misyonerlik faaliyetleri bulunan Nestûrî inancı, İslâmiyet öncesinde Türk halkları arasında taraftar toplamayı başarmıştır. Öyle ki Moğolistan'ın doğusu, batısı ve güneyinde bir dizi kavim bu dini kabul etmiştir (Barthold, 2019, 57). Uygurlar ile olan ilişkileri sonucunda Moğollar, Naymanlar³, Kereyitler ve Çin Seddi'nin yakınlarında yaşayan Güney Moğolları ile Öngütlerin de Nestûrî inancını kabul ettiği bilinmektedir (Barthold, 2006, 20). Batı Türklerinden Karlukların da bazılarının Hristiyan inancına bağlandıkları bilinmektedir (Zani, 2022, 11). Kuzeyde yaşayan Kereyitler ve Öngütler dâhil olmak üzere çeşitli Türk grupları arasında Doğu Kilisesi'nin öğretileri kabul görmüştür (Hunter, 1992, 365-367; Dickens, 2019, 602; Табалдиев, 2020, 48). Elde edilen veriler, Hristiyan cemaatinin altı asırdır orada bulunduğunu; Karluk, Türgiş, Karahanlı, Karahitay ve Moğol gibi halkların hâkimiyeti altında yaşadığını göstermektedir (Dickens, 2019, 612). Moğolların siyasi olarak devletlerinin kuruluşundan Orta Asya'yı istilasına kadar olan süreçleri konu alan ve 1974 yılında yayımlanan *История Киргизской CCP* adlı eser önemli bilgiler vermektedir. Editörlüğünü A. Karşkulov'un yaptığı bahsi geçen bu eserde, Moğolların Kırgızistan bölgesindeki yayımları sonucunda Nestûrî merkezlerini idare altına aldıklarını ve böylece etkileşimin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir (1984, 381-389).

Moğol İmparatorluğu sınırları içerisinde Nestûrîliğin yayılmasında etkili olan bir diğer kavim ise Öngütlerdir.⁴ Öngütler, Çin Seddi'nin kuzeyinde yaşamakta ve *Moğolların Gizli Tarihi* adlı eserde “Onggut” şeklinde ifade edilmektedirler (Mert, 2008, 282-283). Öngütler, Hristiyanlığın Nestûrî mezhebini benimsemiş olan bir Türk halkıdır. George, 13. yüzyılın sonlarında Kuzey Çin'deki Öngüt kabilesinin kralıdır. Süryani kaynakları, Kral George'dan bahsetmektedir ve bu durum Orta Çağ'da Kuzey Çin' de

³ Naymanlar, Altay Dağlarının yakınlarında ve günümüz Moğolistan topraklarında hüküm sürmüşlerdir. 12. yüzyılda kendi bağımsız devletlerini kuran Naymanlar, Tarım Havzası'nda yaşayan Uygurlar ile sıkı ilişki içerisindeydiler ve hatta Naymanlar arasında birçok Uygur da yaşamaktaydı. Naymanlar Nestûrî Hristiyanlığı kabul etmişlerdir (Tang, 2011a, 31; Obruşánszky, 2019, 191).

⁴ Öngütler ve mezar külliyesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mert, 2008, 281-305).

Hristiyan bir Türk topluluğunun varlığını kanıtlar niteliktedir. Öngütler Nestûrî Hristiyanlığı kabul etmiş ve bu doğrultuda çevrelerinde bulunan kavimleri de etkilemiştir (Tang, 2016, 238). Buna bağlı olarak Öngütler ve Moğollar arasındaki ilişki, vurgulanması ve üzerinde durulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır; zira Moğol tahtında oturan Cengiz Han (1206-1227) döneminde, Öngüt lideri Alakuş Tegin, 1204 yılında Naymanların ittifak teklifini reddederek Cengiz Han'ın yanında olmuş ve ona yardım etmiştir. Öngütlerin yapmış olduğu bu yardım neticesinde Cengiz Han, kendi öz kızını Öngütlere gelin olarak vermiş, iki kavim arasında sıkı akrabalık ilişkilerinin yanı sıra diplomatik ilişkiler de geliştirilmiştir (Ögel, 2002, 306). Yine Öngütlerin bilinen en önemli kralı George'un yapmış olduğu son askerî sefer sonunda, Öngütlerin arkalarında bıraktığı ve Nestûrîliğin izlerini taşıyan Süryanice kaya yazıları araştırmacılar tarafından incelenmiştir, bilhassa mezmurlardan seçmeler içeren bu yazılı kayalar Ulaan Tolgoi'de bulunmuştur. Takashi Ōsawa ve Hidemi Takahashi, Öngüt Kralı George ve bulunan kayaların filolojik incelemesi hakkında detaylı bilgiler sunmuşlardır (2015, 261-280).

Doğu Süryani Hristiyanlığı'nın yoğun olarak misyonerlik faaliyetlerinde bulunduğu Orta Asya coğrafyası Türk halklarının çoğunlukta olduğu bir bölgedir. Bununla birlikte Türk topluluklarının bu dinle tanışması ve bu dini kabullenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bozkırda bu dinin faaliyet alanlarının olduğunu gösteren en önemli kanıtlar, bölgede kurulan dinî merkezlerdir ve bu merkezler Merv, Semerkant yakınlarında bulunan Wazkard, Turfan'ın kuzeyindeki Kurutka ve Bulayık'da ve Issık Kөл yakınlarında inşa edilmiştir (Dickens, 2001, 3). Yine bu bağlamda Bulayık ve Kurutka'da keşfedilen Hristiyan metinleri bu bilgiyi desteklemektedir (Ağca, 2022, 400). Türkistan'ın birçok şehrinde Müslüman yazarların ifadelerine göre Hristiyan kiliseleri vardır. Orta Asya'da Hristiyanlığın yayılmasında Patrik Timothy⁵ (780-823) aktif rol oynamıştır (Dickens, 2008, 99). 11. yüzyılın başlarında göçebe halklardan Çiğillerin arasında Issık Kөл yakınlarında yaşayan yedi köyün Hristiyan olduğu

⁵ Patrik I. Timothy, yazmış olduğu mektubunda Orta Asya'da pek çok Türk halkının Hristiyanlığı kabul ettiğini yazmıştır, bilhassa mektubunda Türk hükümdarının Doğu Kilisesi mensubu olduğunu ve bir metropolit atandığını yazmıştır ancak burada hangi hükümdardan bahsettiği bilinmemektedir (1904, 43).

bilinmektedir (Джумагулов, 2020, 30). Bununla birlikte Bizans tarihçisi Theophylaktos Simokattes eserinde önemli bir olayı kayıt altına almıştır. Bu bilgiye göre Hristiyanlığın Orta Asya Türkleri arasındaki nüfuzu MS 581 yılında Bizans tarafından esir alınan Türklerin alınlarında bulunan haç işaretinden de anlaşılmaktadır. Türkler, bu haçın anlamı sorulduğunda ise yıllar önce ülkelerini kasıp kavuran bir veba salgını olduğunu ve Hristiyanların kurtuluş için onlara bunu önerdiklerini söylemişlerdir (Simocatta, 1988, 181; Delacour, 2005, 85). Bahsi geçen olay A. Mingana'ya ve başka bazı araştırmacılara göre haçın Nestûrî Türkler arasında kullanıldığının kanıtı niteliğindedir. (1925, 305).

Yine Sovyet Dönemi'nde Çu Vadisi'nin doğusunda Ak-beşim'e (Suyab) kadar araştırılan Urgut yerleşimi, Orta Asya Hristiyan eserleri için çok nadir arkeolojik Hristiyan kalıntıları barındırmaktadır.⁶ Bahsi geçen bölgede 1950 yıllarında araştırmacılar tarafından bulunan Süryanice kaya yazıları bunu destekler niteliktedir (Tashmanbetova, 2019, 30). Arkeologların da işaret ettiği gibi Özbekistan'daki Hristiyan varlığının önemli kanıtları kazılardan elde edilen kâse ve buhurdanlıktır (Dickens, Savchenko, 2009, 126-127). Birbirini takip eden ve günümüze ulaşan kazı çalışmaları sonucunda bölgede Hristiyan varlığına dair kanıtlar bulunmuştur. 1997-1998'de Orta Asya'daki en büyük Orta Çağ Hristiyan bölgesi Ak-beşim bölgesindeki Hristiyan kiliseleri keşfedilmiştir ve Kırgız Cumhuriyeti, Ulusal Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü bu konuyla ilgili kazı raporlarını okuyuculara sunmuştur (Кольченко, 2018, 56; Табалдиев, 2020, 43). Yine günümüz Kazakistan sınırları içerisinde 2014-2022 tarihleri arasında yapılan çalışmalar sonucunda da İlibalık'da Hristiyanlığın izlerine rastlanmıştır. İlibalık kazılarında bulunan mezar taşları, yerel halk tarafından "kayrak" olarak bilinmektedir. Aynı zamanda burada yapılan kazılar sonucunda elde edilen mezar taşları Nestûrî haç sembolleri içermektedir.

⁶ Kırgızistan'daki arkeolojik kazı çalışmaları ve Hristiyanlık kalıntıları için bk. Alpaslan Aşık, 2012. "Kırgızistan Şehir Kalıntıları (Nevakent-Suyab-At Başı-Balasagun-Han Tepe), Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.

Türkler ve bölgede siyasî olarak boy gösteren Çinliler için mücadele konusu olan İpek Yolu, kültürlerin bir araya geldiği tarihî bir ticaret yoludur. Doğu Kilisesi, kuruluş tarihinin başlarından itibaren İpek Yolu boyunca İran'ın kuzeydoğusundan Orta Asya'nın içlerine ve Çin'e kadar dinî düşüncelerin taşındığı, önemli izlerin bırakıldığı güçlü bir misyoner kilisesiydi (Deeg, 2018, 238). Misyonerlik yapanların çoğunluğu çeşitli tarikatlara mensup olsa da özellikle İpek Yolu üzerindeki tüccarlar olmak üzere pek çok laik insan da işin içindeydi (Dickens, 2001, 2). Göçebe bir yaşam tarzına aşina olan Türk halkları için ticaret çok önemli bir konumdaydı. Nestûrî misyonerlerin aynı zamanda tüccar olması da Türkler arasında etkileşime girmeleri açısından önemlidir.

Nestûrîliğin Orta Asya'ya girmesiyle bazı Türk gruplarının ve İranlıların bu mezhebi benimsemiş oldukları bilinmektedir. Hatta Nestûrî misyonerlerin gayretiyle Nestûrîlik Çin'de bile taraftar bulmuştur (Saeki, 1916, 39; Бопбопе, 2020, 7). Çin'in liman kenti olan Quanzhou⁷ bölgesine kadar yayılan bu kilise, Nestûrî misyonerliğin ne derece aktif olduğunu göstermektedir. Ticaret için önemli olan bu kıyı kenti, tüccar Hristiyanlar için de hedef noktası olmuştur. 1625 tarihinde Çin'de bulunan ve 781 yılında dikilen Xi'an Steli, Doğu Kilisesi'nin bıraktığı zengin mirasın örneklerindendir (Pelliot, 1914, 624; Pelliot, 1996, 452).

Dış etkilere karşı kendisine her daim set ören Çin'de dahi bu dinin yayılmış olmasını görmek, misyonerlerin çok kararlı şekilde görevlerini yerine getirdiğini gösterir. Turfan bölgesi Doğu Süryani el yazmaları ve Doğu Süryanicesinin birçok örneği Çin'deki Hristiyan varlığını desteklemektedir (Dickens, Savchenko, 2009, 126-127). Moğol Dönemi'nde Çin'in liman kenti olan Quanzhou'da, Hristiyanlık ve farklı inançlar yaşama özgürlüğüne sahip olmuşlardır, bölgede keşfedilen yazıtlar da dinî çeşitliliğin açık kanıtıdır (Tang, 2011b, 343; Zhou, 2020, 53). Bununla birlikte Doğu Kilisesi, "Nestûrî" şeklinde anılmış olsa da Çinliler bu gruba farklı bir isim vermişlerdir. Tang Hanedanı Dönemi'nde Hristiyanlık anlamına gelen "Jingjiao" (Çince (Çin): 景教, Pinyin (PY): Jǐngjiào) kelimesi kullanılmıştır ancak

⁷ Quanzhou coğrafyası için bk. Harita: 7, Harita: 8, Harita 11.

araştırmacılara göre “Jingjiao” terimi hem kronolojik hem de coğrafi olarak sınırlı olduğu için bu terim yalnızca Tang Dönemi Çin Hristiyanlığı için uygundur (Zhou, 2020, 3-4). Yuan Dönemi’nde “Jingjiao” terimi yerini “Yelikewen” (Çin: 也里可温, PY: Yĕlikĕwēn) kelimesine bırakmıştır (Dickens, 2020, 5; Chen, 2022, 52).

Moğolların Çin’deki egemenlik yıllarında Hristiyanlık açısından bir dönüm yaşanmıştır. Her dine eşit mesafede olmaya özen gösteren Moğol hükümdarları Nestûrîlere de hoşgörü göstermişlerdir. Moğol idaresi altında birçok dinin bir arada barınabildiği, dinî grupların kendi varlıklarını kabul ettirdikleri bilgisi ilgili dönemi aydınlatan seyahatnamelere de⁸ yansımıştır. Bu bağlamda Rubruck, kaleme aldığı seyahatnamesinde Möngke Han’ın hiçbir dine inanmadığını ancak pek çok inanca mensup din adamlarının Möngke Han’ın sarayında bulunduğunu ve saygı gördüklerini not etmiştir (2010, 41; 2019, 124). Fransa’da doğan ve Fransiskan olan Rubruck, dönemin Fransa kralı 9. Louis tarafından Moğol ülkesine elçi olarak gitmek üzere görevlendirilmiştir. Rubruck, görevi sonucunda neticelenen seyahatnamesinde, 9. Louis’nin bir mektubunu taşıdığını, Sartak’ın Hristiyan olduğunu duyduklarını ve Moğolları Hristiyanlığa davet sebebiyle bu yolculuğa çıktığını yazmaktadır, aynı zamanda Rubruck bu yolculuğunda sırasıyla Sartak, Batu Han ve Möngke Han’ın huzurlarına çıkmıştır ve 1253 yılında Moğolların merkezi olan Karakurum’a ulaştığını, burada altı ay kaldığını yazmaktadır (Tang, 2011a, 11). Rubruck’un Moğol dünyasına yaptığı bu gezi, Avrupalıların ve günümüz araştırmacılarının Moğollar hakkında bilinmeyenlere ulaşılmasında bir araç niteliği taşımaktadır. Öyle ki Rubruck, Kayalık (Cailac)⁹ adında büyük bir şehirle karşılaştığını burada büyük bir ibadet merkezinin bulunduğunu ve Kayalık bölgesinde yaşayan Nestûrîlerin varlığından söz etmektedir (Rubruck, 2019, 97).¹⁰ Yine bu coğrafyaları gezmiş olan Marco Polo da

⁸ Bahsi geçen seyahatnameler dışında Moğol dönemi hakkında ayrıntılı bilgi veren Plano Carpini seyahatnamesi de dönemi aydınlatmaktadır. Bk. Plano Carpini, 2015. *Moğolistan Seyahatnamesi*, çev. Ergin Ayan, İstanbul: Gece Kitaplığı.

⁹ Kayalık, günümüzde Kazakistan’ın Almatı bölgesinde Qapal/Kopal’e karşılık gelmektedir (Tang, 2022, 209).

¹⁰ Kayalık bölgesi uzmanlarından olan Anthony J. Watson, Rubruck’un Kayalık bölgesinde var olduğunu belirttiği kilisenin henüz bulunamadığını ancak ilerleyen yıllarda yapılacak olan kazı çalışmalarıyla bu durumun netleşeceğini ve bölge hakkında daha kesin sonuçlara varılacağını belirtmiştir (2022, 67-68).

Kayalık (Qayalık) bölgesi hakkında önemli bilgilerden bahsetmiş ve Kayalık bölgesinin Baykal Gölü'nün doğusunda, İli Nehri'nin kuzeyinde bulunduğunu not etmiştir (Pelliot, 1973, 223; Watson, 2022, 61). Bununla beraber Rubruck'un aktardığı önemli bilgilerden bir diğeri de Türklerin, ikon kullanmaması, haçlarında Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'in görsellerinin bulunmayışındır, bilhassa Rubruck bunun nedenini sorduğunda Türkler, böyle bir geleneklerinin bulunmadığı karşılığını vermişlerdir (2019, 98). Bu bilgilere ek olarak Naymanlardan bahseden Rubruck, sözü geçen Naymanların Nestûrî Hristiyanlığı kabul ettiği bilgisini not düşmüştür (2019, 79). Günümüz Moğolistan topraklarında önemli bir devlet kuran bir diğere önemli kavim olan Kereyitler, Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş göçebe bir topluluktur; bununla birlikte 1202 tarihinde Cengiz Han tarafından yenilgiye uğratılmış, Moğol kabileleri arasında dağıtılmış ve Moğolları etkilemişlerdir (Tang, 2011a, 28; Obruşánszky, 2019, 179). Nestûrî inancı mensup olan Kereyitler, ilerleyen süreçlerde Cengiz Han'ın (1162-1227) torunları ile akrabalık ilişkileri kurmuşlardır (Pelliot, 1914, 627; Bartold, 2017, 260). Bu hoşgörü altında faaliyetlerine devam eden Nestûrî topluluğu bu dönem içerisinde Moğol Devleti'nde önemli konumlara gelmiştir. Dolayısıyla 13. yüzyılda Çin topraklarında Hristiyanlığın tekrar canlanması büyük ölçüde Moğolların fethinden kaynaklanmaktadır. Moğolların her dine eşit hoşgörüde yaklaştığı ve her dine yaşama alanı bıraktığı bilinmektedir. Nesturî Hristiyanlığın Moğol idaresi altındaki yayılışı kolayca görülebilir. Bu durumun ana ve vurgulanması gereken nedeni Moğolların dinî politikalarıdır.

13. yüzyılda Moğol ülkesine birçok seyyahın gitmesiyle beraber aynı zamanda doğudan da batıya giden din adamları olmuştur. Öngüt veya Uygur asıllı oldukları öne sürülen Rabban Bar Savma ve Mar Yahballaha'nın Çin'den başlayan seyahatleri, yaşadıkları dönem hakkında önemli bilgiler içermektedir (Chen, 2022, 50). Dickens, Mar Yahballaha'nın Türk olduğunu düşünmektedir (Dickens, 2020, 4). Li Tang, Mar Yahballaha'nın Uygur olma ihtimali yorumunu tercih etmiştir ancak Thomas Carlson bu hususla ilgili kaleme almış olduğu tenkitinde¹¹ bu durumun üzerinde durmuş ve

¹¹ Thomas Carlson, eleştirisinde Li Tang'ın 2011 tarihinde yayımladığı eserini, dizin ve metotsal açıdan yetersiz bulmakla birlikte bazı bilgilerdeki hatalar üzerinden de ayrıntılı değerlendirmiştir (2012, 401-407).

Öngüt fikrinin hâlâ destek bulduğunu eklemiştir (Tang, 2011a, 38-40; Carlson, 2012, 403). Nestûrî Katolikos'u seçildikten sonra Mar Yahballaha olarak anılan ve asıl adı Markos olan bu din adamı, not ettiği seyahatnamesini Süryani dilinde yazmıştır, bununla beraber 13. ve 14. yüzyılları içeren tarihi eser, Türk-Moğol Devri hakkında mühim bilgiler aktarmaktadır (Tang, 2011a, 37-38; Borbone, 2021, 9-10). P. G. Borbone sözü geçen Süryanice eseri 2021 yılında *History of Mar Yahballaha and Rabban Sauma* adıyla yayımlamıştır.

Moğol hükümdarlarının, Hristiyan olmadığını fakat daha önceki dönemde, başta Doğu Kilisesi olmak üzere, misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hristiyan olmuş Kereyit ve Öngüt gibi Türkçe konuşan birtakım kabilelerle çoğu zaman evlilik yoluyla ittifak içinde oldukları bilinmektedir (Takahashi, 2019, 640). Dolayısıyla Nestûrî hatunların devlet içerisinde görülmeleri ve nüfuzları bazı noktalarda hissedilmiştir. Moğol sarayında bulunan ve önemli görevlerde kullanılan Nestûrî kadınlar önemli hükümdarların anneleri veya eşleri olmuşlardır. Sorgaktani Beki (Tuluy'un eşi), Töregene Hatun (Ögedey Han'ın eşi), Dokuz Hatun (Hülegü'nün eşi), Oğul Kaymış Hatun (Güyük'ün eşi) gibi yönlendirici Nestûrî kadınlarını bunlara örnek verebiliriz (Tang, 2006, 351-353; Tezcan, Bayındır, 2013, 298; Ertl, 2022, 167). Yine bu hususla alakalı, Bar Hebraeus veya Abu'l-Faraç olarak da bilinen Grigorios Bar 'Ebroyo, yazmış olduğu eserinde, Nestûrî kadınlarının Moğol Devleti sınırları içerisinde Hristiyanlığın yayılmasında büyük katkılar sağladıklarına değinmiş, aynı zamanda Nestûrî hatunlarının gerçek birer mümin olduklarını belirtmiştir (Mazzola, 2018, 68).

Orta Asya'da Hristiyanlığın izlerinin bulunduğu aşikârdır. Bu durum bazı tartışmalı meseleleri ortaya çıkarmıştır. Orta Asya'da Hristiyanlığın yayılmasına bağlı olarak "Papaz John Efsanesi"ne değinmek de yerinde olacaktır. Avrupalılar için önemli olan Haçlı Seferleri döneminde ortaya atılan, zaman zaman kullanılan ve abartılarla bir efsane durumuna gelen bu tarihî hadise birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Sözü geçen efsaneye göre, Orta Asya'da bir Hristiyan devletin olduğu, Papaz John'un da bu devletin hem kralı hem de başrahibi olduğu belirtilir. Papaz John, Orta Asya'da

Hristiyanlığın dönüşümünden bahsetmekle birlikte, zulüm ve baskılara karşı papadan yardım isteyen mektuplar yazmaktadır; ancak bu mektuplara günümüze kadar ulaşamamıştır ve L. N. Gumilëv, bu tarihî hadiseye ayrıntılarıyla değinerek Papaz John'un bir efsane olduğunu ve bu olayın asılsız olduğunu belirtmiştir (2002, 23-26). Araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar neticesinde de bu olayın bir efsaneden ibaret olduğu açıklanmıştır.

Doğu Kilisesi, İslâmiyet'in yükselişi ve Moğolların Çin'de egemenliğini yitirmeleriyle beraber çöküşe geçmiştir. Ayrıca Dickens ve diğer araştırmacılara göre Semireçye bölgesinde 1649-1650 (12 Hayvanlı takvimine göre 1337-1339 tarihlerini kapsamaktadır) yıllarında görülen veba salgını Hristiyan nüfusunun çoğunu yok etmiş olabilir (2001, 18-19). Aynı zamanda 14. yüzyılda Çin'de Timur Devleti'nin (1370-1507) varlığı ile Doğu Kilisesi'nin Orta Asya'daki etkinliğinin azaldığı ve buna bağlı olarak bölgeyi terk ettiği söylenebilir.

Netice olarak Orta Asya coğrafyasında Hristiyanlığın yayıldığı açıkça görülmektedir. Geçmişten günümüze pek çok Türk halkı, yaşamış oldukları dönemler içerisinde bazen bilinçli bazen ise bilinçsiz birçok kalıntı bırakmışlardır. Araştırmacılar ise bu birinci elden kaynakları gün yüzüne çıkararak medeniyetler hakkında yeni bilgilere ulaşmaktadır. Tarih boyunca çeşitli dinî inançlara sahip Türk toplulukları, mensup oldukları dinlerine uygun ayinler, kitaplar veya kalıntılar bırakmışlardır. Türkler, yaşam kadar ölümün de yaratılışın doğal bir gerçeği olduğunun bilincinde olmuşlardır dolayısıyla buna bağlı olarak sevdiklerini kaybettiklerinde bazı ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Bunlara ölünün arkasından ağıt yakmak (Eski Türklerde "sagu"), yakma, gömme ya da ölüm sonrası çeşitli etkinlikler örnek olarak verilebilir. Ahiret inancına sahip olan topluluklar ölü gömme geleneğini yaygın olarak gerçekleştirmektedir (Mert, 2022, 1-8). Ölü gömmede dikkat edilecek en önemli unsur, mensup olunan dinî inanişaya uygun olmasıdır. Türkler genel olarak, ölümlerini gömdükten sonra yeri belirtir bir şekilde ölümlerin başucuna mezar taşı dikmişlerdir. Böylelikle o mezar taşı mezarın yerini belirtirken, ölen kişi ile ilgili kişisel bilgileri de

içermektedir. Bu mezar taşları bazen süslü sözlerle bazen sade bir şekilde ve hatta yazısız hâliyle de dikilmiştir. Mezar taşları sayesinde araştırmacılar, ölen kişinin ölüm yılını, cinsiyetini, ismini ve belirtildiyse unvanını dahi öğrenebilmektedir. Bilhassa mezar taşları araştırmacılar tarafından bu yönden incelendiğinde önemli veri kaynakları olarak görülmektedir.

Tarihçinin en önemli kaynaklarını kuşkusuz birinci elden kaynaklar oluşturmaktadır. Dünya üzerinde yaşamış olan uygarlıkların neredeyse tamamı yaşayışları boyunca üreterek ortaya koydukları maddî manevî değerleri miras olarak arkalarında bırakmışlardır. Alanında uzman araştırmacılar da bu izleri takip ederek önemli çıkarımlara ve bilgilere ulaşmıştır. Bu kalıntılardan biri olan mezar taşları, milletlerin kültürel ve dinî hayatları hakkında bilgi edinmemizde köprü görevi görmektedir. Örneğin bir mezar taşına bakarak; yazı sistemi, dualar, semboller ve işaretler aracılığıyla değerli bilgiler edinilebilmektedir. Yalnızca bunlarla kalmayarak mezar taşlarının dikilme yönleri dahi uzmanlar için bir ipucu değerindedir. Erken tarihlerden itibaren Türk topluluklarında bahsi geçen bu kalıntıların çeşitli örneklerini görmemiz mümkündür. Türkler, öldükten sonra da hayatın devam edeceğine inanmış ve ölümü ebedî hayata başlamak için bir basamak olarak görmüşler, buna bağlı olarak güçlü bir mezar geleneği geliştirmişlerdir (Alyılmaz, 2011, 93). Alyılmaz, sözü geçen bu mezar geleneğini “*ebedî hayata intikal eden, sonsuzluğa kavuşan kişiye ev yapma, oba, yurt veya çadır kurma düşüncesi*” olarak yorumlamaktadır (2011, 94).

Tez çalışmamız boyunca Nestûrî Türklerin arkalarında bırakmış oldukları bu tarihî mirasın incelenmesi amaçlanmıştır. Orta Asya’da çeşitli alanlarda yayılarak İç Moğolistan ve hatta Çin’e kadar yayılan Hristiyanlık, yüzlerce mezar taşı ile kendisinden hâlâ söz ettirmektedir.

Tez çalışmamız içerisinde sayı bakımından en geniş orana sahip olan ilk bölge Ruslar tarafından “Semireçye” olarak adlandırılan Yedi Su bölgesidir.¹² Sözü geçen bu alan Balkaş Gölü’nün güneyinde ve Mâverâünnehir’in doğusunda bulunan tarihi bir bölgedir (Tang, 2022, 204). Semireçye, (Kazakça: Jetisu, Kırgızca: Dscheti-suu) günümüzde ise Kazakistan coğrafyasının güney ve doğusunda bulunan bir bölgedir ancak Semireçye bölgesinin sınırları aynı zamanda Kırgızistan ve Çin’e kadar da ulaşmaktadır. Çalışmamız içerisinde Tokmak, Burana, Bişkek, Çu Vadisi ve İlibalık etrafındaki mezar taşlarının tümü Semireçye bölgesi başlığı altında toplanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru Semireçye bölgesi içerisinde eski bir Hristiyan mezarlığı keşfedilmiştir. Императорское Русское Археологическое Общество (Rus Arkeoloji Komisyonu/Rus Arkeoloji Derneği) tarafından kazı çalışmaları için dönemin ünlü Rus arkeoloğu olan N. N. Pantusov görevlendirilmiştir. Pantusov, 1885 yılında başlayarak birbirinin devamı niteliğinde kazılar yaparak birçok Hristiyan mezarlığını ortaya çıkarmış ve bilim dünyasına tanıtmıştır (Alyılmaz, 2009, 190). Semireçye bölgesinde Tokmak, Burana, Bişkek ve Çu Vadisi etrafında birçok mezarlık ve mezar taşı bulunmuştur. Ortaya çıkarılan mezar taşlarının üzerinde çalışmak üzere Rus Arkeoloji Derneği tarafından 13 Aralık 1885 tarihinde düzenlenen Doğu Bölümü toplantısında, elde edilen kaynakların Daniel Chwolson (1819-1911) tarafından çalışılacağına karar verilmiştir (Жумарулов, 2011, 7). Bunun üzerine yazıtların kopyası Chwolson’a verilmiş ve 1886 yılından başlayarak 1890 ve 1897 yıllarında Chwolson, sözü geçen bulguların Almanca çevirilerini yayımlanmıştır.

Mezar taşlarının keşfedildiği diğer bir yer Almalık bölgesidir. Önemli bir konuma sahip olan Almalık coğrafyası, günümüz Özbekistan sınırları içerisinde Taşkent bölgesinde ve Kulca’nın kuzeybatısında yer almaktadır. Cengiz Han döneminde Moğol idaresinde olan Almalık, Cengiz Han’ın 1227 tarihinde vefatıyla Çağatay Devleti’nin merkezi hâline gelmiştir (Esin, 1989, 506; Taşağıl, 2002, 354-355). Almalık’daki mezar taşlarının ortaya çıkarılması ve bölgenin keşfedilmesinde Çinli

¹² Önemli Kazak arkeologlarından biri olan Baypakov, Yedi Su bölgesinin erken tarihî çağlardan itibaren gelişimini ayıntılı şekilde anlatmıştır. Bunun için bk. (Байпаков, Таймағамбетов, 2009, 126-132).

arkeolog Huang Wenbi¹³ (1893-1969) ve Rus Pantusov öncülük etmişlerdir. Yine burada bulunan mezar taşları da ilgili araştırmacılar tarafından Almanca, Rusça ve İngilizce gibi kullandıkları dillere çevrilerek bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Yine İç Moğolistan¹⁴ coğrafyası Nestûrîliğin yayıldığı önemli noktalardan birisi olmuştur; keza bu bölgenin güney ve güneydoğusunda Çin, kuzeyinde ise Moğolistan yer almaktadır. İç Moğolistan'ın merkezi Hohhot'tur ve Çin'e bağlıdır. 20. yüzyılla birlikte İç Moğolistan coğrafyasında mezar taşları gün yüzüne çıkarılmış ve bu bölgenin uzmanı olan Hollandalı antropolog T. H. F. Halbertsma, bölgedeki mezar taşlarının detaylarını bilim dünyasına sunmuştur.

Hristiyanlığın ulaştığı bir diğer coğrafya olan Çin, bu tarihî mirası kendi sınırları içerisinde barındırmaktadır. Çin'in güneyinde yer alan ve en önemli liman kentlerinden biri olan Quanzhou (Zayton) bölgesi, mezar taşları ve kitabelerin keşfedildiği diğer bir bölge olmuştur. Dünya tarihi açısından da değerli bir konumda olan Marco Polo'nun seyahatnamesindeki notlardan oluşan eserinde Quanzhou bölgesi ile ilgili mühim noktalara değinilmiştir. 13. yüzyılda gerçekleşen, misyonerlik amacı gütmeyen ve Kubilay Han'ın huzuruna kadar varacak olan bu seyahat, Türk, Moğol ve Çin hakkında önemli bilgileri içermektedir. Nestûrî Hristiyanlığın yayılması açısından kilit bir bölge olan Quanzhou, Marco Polo'nun verdiği bilgiler itibarıyla da aktif bir liman kenti olarak aktarılmıştır. Polo'nun verdiği bilgilere göre Çin'deki bu ticaret ağı, Moğol döneminde en aktif dönemini yaşamaktadır; aynı zamanda Quanzhou, Moğol idaresi altında iken çeşitli zamanlarda Orta Çağ'da Hristiyanlık merkezi olmuştur. Quanzhou, Moğolların, Çin'in güneyini fethiyle beraber yabancı tüccarların uğrak noktası hâline gelmiştir (Pelliot, 1959, 583-597; Haw, 2014, 20). Bahsi geçen Quanzhou bölgesi, bir ticaret merkezi olmakla birlikte, Nestûrî Hristiyanlık başta olmak üzere çeşitli dinlerin Çin'e ulaşmasını sağlamış, Nestûrî Hristiyanlığın kalıntılarını barındırması açısından çalışmamıza da konu olmuştur. Çalışmamız içerisinde Quaznhou bölgesinde keşfedilen mezar taşları ve kitabeler Çinli Niu Ruji, Samuel Lieu gibi ilgili birçok araştırmacı tarafından yayımlanmıştır.

¹³ Huang Wenbi gibi ismi Çince olan uzman araştırmacılar, Çince yazılan eser isimleri ve yer isimleri gerek tez çalışması içerisinde gerekse Kaynakça'da latinize edilerek Pinyin sistemine göre yazılmıştır.

¹⁴ İç Moğolistan coğrafyası için bk. Harita: 2, Harita: 7, Harita: 21.

Sözü edilen bölgelere ek olarak günümüzde yeni buluntuların ortaya çıkartıldığı önemli coğrafyalardan bir diğeri de İlibalık'tır. İlibalık bölgesi, geç Orta çağ döneminde Moğol Devleti'nin bir parçasıydı dolayısıyla İlibalık, Doğu Kilisesi'nin varlığının bulunduğu bir bölge olmuştur, öyle ki bölgede elde edilen mezar taşları 13. ve 14. yüzyıllara aittir (Tashmanbetova, 2019, 22). 21. yüzyılın başlarından itibaren araştırmacılar tarafından yapılan kazı sonuçlarında elde edilen ve yerel halk tarafından "kayrak" olarak adlandırılan yeni mezar taşları keşfedilmiştir. İlibalık kazılarıyla birlikte araştırmacılar tarafından sıkça kullanılan "kayrak" sözcüğü, Orta Asya Türkleri arasında sıkça kullanılan bir kelimedir; öyle ki Jeleznyakov Orta Asya Nestûrî mezar taşlarını konu alan ilgili çalışmasında genel olarak mezar taşı yerine "kayrak" adlandırmasını kullanmıştır (Железняков, 2019, 123-141). "Kayrak" sözcüğünün farklı Türk halkları arasında çeşitli anlamları bulunmaktadır ve hatta "kayrak" kelimesi bazen "kadrak" haliyle karşımıza çıkmaktadır. Kayrak, Eski Türkçe "kadrak" kelimesinden tahavvül etmiş ve "sert kaba bir şey" anlamlarına gelmektedir (Clauson, 1972, 604). Sözü geçen "kayrak", Kazak Türkçesinde "bileği, eğe", Kırgız Türkçesinde "bileği taşı, bileği çarkı, sulanmayan yağmura muhtaç olan toprak", *Divan-ı Lügati't Türk*'de, "kat sözcüğünden alınarak dağ katlarına ve kıvrımlarına verilen isim, qadrak "katlamak", Doerfer'in hazırladığı sözlükte "Urfa için, "kayrak", Moğolca için nehir kenarlarında bulunan çakıl taşı, Kırgızca için bileme taşı", Çağatay Türkçesinde, "bileği taşı, bilek taşı", Özbek Türkçesinde "kesme aletlerini keskinleştirmek için kullanılan taş" anlamlarına gelmektedir (Kadri, 1943, 764; Doerfer, 1967, 1599; Мабыров, 1981, 540; Dankoff, Kelly, 1985, 132; Atalay, 1986, 320; Yudahin, 1988, 423; Koç, Bayniyazov, 2003, 274; Рустамова, 2010, 381; Ünlü, 2013, 600; Ercilasun, 2014, 676; Kaçalın, 2016, 210-229). Yerel halk tarafından balta tarzındaki cisimlerin keskinleştirilmesinde kullanılan kayrak taşının mezar taşlarıyla aynı adlandırılma ile anılması ilginçtir. Jeolojide "metamorfik kaya" olarak adlandırılan kayrak taşları atmosferik şartlardan daha az etkilenmekte ve aşınma bakımından diğer taşlara göre daha az zedelenmektedirler bu bağlamda kullanım alanları bakımından çeşitlilik göstermektedirler (Işık, 2019, 54-64). Orta Asya Türk toplulukları arasında kullanılan ve bilinen kayrak taşları, Anadolu Türkleri arasında da

bilinmekte ve kullanılmaktadır. Anadolu Türkleri arasında “kösüre taşı” olarak da isimlendirilen bu taş “bileği taşı” olarak bilinmektedir. Bahsi geçen kayrakların Mark Dickens tarafından çeviri denemeleri yapıldıysa da henüz İlibalık mezar taşlarının çevirilerini içeren bir yayın yapılmamıştır. Çalışmamız içerisinde keşfedildiği coğrafya itibarıyla Semireçye bölgesi altında toplanan bu yazıtlar 39 adettir.

A. TARTIŞMALAR

Orta Asya’da Türk grupları arasında Nestûrî Hristiyanlığın kabul gördüğünü ve yayıldığını bilmekle birlikte bu durum bazı tartışmalı meselelere de yol açmıştır. Bunlardan biri, Türk halklarının Hristiyanlığın diğer mezheplerine nazaran neden Nestûrî mezhebini kabul ettiği sorusudur. Kuşkusuz Türk toplulukları farklı dinlere daima hoşgörülü yaklaşmışlardır. Bunu kendi dinlerinin dışında kabul ettikleri çeşitli dinî inanışlar ile örneklendirebiliriz. Hristiyanlığın Orta Asya’da daha erken tarihlerde görülmesine rağmen geniş alanlara yayılması Nestûrîler vasıtasıyla olmuştur. Çünkü “Nestûrî” diye adlandırılan diyofizit inanca sahip bu grup, oldukça yoğun misyonerlik faaliyetlerine sahiptir. Nestûrîler, yayıldıkları coğrafyada hedef kitle olan göçebeler arasında nasıl kabul görebileceklerini iyi bilmekteydiler. Öyle ki bu mezhep Orta Asya coğrafyasında yaşayan göçebelerin yaşantısına uymaktaydı. Aynı zamanda Türkler bu dinî grupta bulunan kendini geliştirmiş zanaatkârlar, doktorlar ve saygın kişilerden faydalanmıştır. Nestûrîler devlet kademelerinde önemli görevlere getirilmiş ve Türk kabilelerinde hekimlik, öğretmenlik veya zanaatkârlık mesleklerinde etkili olmuşlardır. Toplum içerisinde sürekli bir etkileşim içinde olan bu grup ile bu grubun itikadının Türkleri etkilemesi kaçınılmazdır. Yine bu hususlara ek olarak vurgulanması gereken diğer bir konu, Doğu Kilisesi içerisinde ikonların yer almaması dolayısıyla Türklerde putperestliğin bulunmaması, Türklerin bu inanışa yakınlık duymalarını açıklayabilen diğer bir noktadır.

Doğu Kilisesi’nin bırakmış olduğu bu mezar taşları ve kitabeler beraberinde başka bir problemi daha ortaya çıkarmıştır. Bahsi geçen yazıtların dillerinin aitlik meselesi, farklı fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yazıtlar kuşkusuz Süryanice-Türkçe kullanılarak yazılmıştır fakat burada merak edilen, kullanılan Türk dilinin hangi

topluluğa ait olduğudur. Konuyla ilgilenen ve çalışan uzmanlar tarafından farklı fikirler ortaya atılmıştır. Öncelikle Chwolson'un 1890 yılında Semireçye bölgesindeki yazıtların çevirisini yayınladığı eserinde Wilhelm Radloff'un¹⁵ bu mesele ile ilgili bir yazısı bulunmaktadır. Radloff genel anlamda yazıtların iki dilli olduğu ve bunlardan birisinin Türkçe olduğu kanaatindedir. Radloff, yazıtlarda kullanılan Türkçenin diğer lehçelerle karşılaştırmasını yaptığında Uygurca kelimelerden bahsetmiştir ancak yazıtlarda yalnızca *Kutadgu Bilig*'de karşılaşılan kelimelerden örnekler bulunduğunu ve bu sözcüklerin Uygurca ile eşleşmediği noktasını da vurgulamıştır. Radloff, yazıtlardaki dili tamamen Uygurca olarak tanımlamamıştır (1890, 147-155). Semireçye'deki mezar taşlarının sayısı diğer bölgelere göre daha fazladır ancak burada Süryani dilinin ağırlığı görülmektedir. Dolayısıyla batıdaki Hristiyan Türk topluluklarının Süryaniceye daha aşina olduklarını, doğuda bulunanların ise Süryaniceyi sadece ayinlerde litürjik bir dil olarak kullandıklarını ve böylece Türk anadilinin doğuda daha baskın olduğunu söyleyebiliriz. Mecdut Mansuroğlu'na göre kitabeler Süryani alfabesi kullanılarak kısa, öz ve düzgün olmayan Süryanice-Türkçe kelimelerle karışık bir biçimde yazılmıştır (1979, 176). Mansuroğlu, kitabelerin diliyle ilgili kullanılan malzeme ve hatalı alfabe göz önüne alındığında bölgede konuşulan dil hakkında kesin bilgiler verilemeyeceğini de eklemiştir. Mansuroğlu bunlara ek olarak kullanılan basit ve dar yazı bilgisi bir sonuca varılmasını güçleştirmekle birlikte kitabelerin vokal durumunun muhtemel olarak Karahanlıca olabileceğini söylemiş ve Karahanlıca'da olduğu gibi eski ünlülerin korunduğunu kabul etmiştir (1979, 177). Semireçye bölgesinde kullanılan Türkçenin aitliği konusunda Mark Dickens da farklı görüşler ortaya atmıştır. Yazıtların bulunduğu Semireçye bölgesi, Karahitay Devleti'nin (1130-1211) ve Çağatay ulusunun önemli bir parçasını kapsadığı bir bölgedir. Dolayısıyla bahsedilen sınırlar kapsamındaki nüfus içerisinde muhtemelen Uygur ve Karahanlı Türkleri¹⁶ başta olmak üzere çeşitli Türk kabileleri bulunmaktaydı. Bölgede Uygur Türklerinin bulunduğu, zira Nayman, Kereyit ve

¹⁵ W. Radloff, Alman asıllı Rus doğu bilimcidir. Türk dili ve kökeni hakkında birçok çalışması bulunmakla birlikte Türkolojinin kurucusu olarak tanınmaktadır. Aynı zamanda Türk dili için önemli bir eser olan *Kutadgu Bilig*'i ilk yayımlayan bilim insanıdır.

¹⁶ Karahanlı Devletinin kökeni üzerine pek çok görüş ortaya atılsa da J. Deguignes'nin ortaya attığı Uygur görüşü hakimdir. Karahanlı Dönemi için bir kısmı tarafından kullanılan "Hakaniye Türkçesi", Uygurca'nın bir devamıdır (Caferoğlu, 1984, 39-42; Anat, Almaz, 2003, 39-66). Aslında burada, yazıtlarda "Uygur" ve "Uygurca" tesiri üzerine dikkat çekmek de faydalı olacaktır.

Merkitlerin o dönemde daha kuzeyde yaşadığı bilinmektedir. Dickens, Çu Vadisi'ndeki mezarlıklarda gömülen insanların çoğunun etnik olarak Uygur Türkleri olduğu düşüncesindedir (2009, 19). Aynı zamanda 13. ve 14. yüzyıllar, Semireçe coğrafyasında Eski Türkçeden Orta Türkçeye geçiş dönemi olarak bilinmektedir. Dolayısıyla 8. yüzyıldan beri bölgede hâkim olan Eski Türkçenin önemi oldukça azalmıştır ve bunların yerini Orta Türkçe Çağatay dili almaya başlamıştır. Dickens'a göre Hristiyan topluluk Süryaniceyi dinî ortamda sadece litürjik olarak kullandı fakat günlük dilleri bir Orta Türkçe lehçesiydi (2009, 41). Bunlara ek olarak Dickens şu ayrıntıyı da atlamamaktadır: yazıtlardaki paleografi o dönemde Orta Asya'nın bazı bölgelerinde hâlen kullanılmakta olan Uygur yazısının etkisini yansıtıyor gibidir; Süryanice karakterlerin yatay olduğu kadar dikey olarak da yazılması, bir etkileşim olduğunu da göstermektedir (2009, 15).

Semireçye bölgesinde keşfedilen yazıtlarda sınırlı bir Türkçe kullanımına rağmen uzman araştırmacılar görüşlerini düşünceleriyle birlikte belirtmişlerdir. Semireçye bölgesine diğer mezarlıklara nispeten daha uzak sayılabilecek İç Moğolistan'daki taşların durumu biraz daha farklıdır. Olon-Süme'deki Süryanice karakterlerle ilgili keşfedilen epigrafik belgeler yetersiz olmasına rağmen, Süryanice'nin aslında Öngüt Hristiyanları arasında çok az bilindiğini öne sürmemize izin vermektedir. Çünkü burada bulunan tüm yazıtlar son derece kısıdır ve basmakalıp cümleler şeklindedir (Borbone, 2005, 16). İç Moğolistan'daki yazıtlarda Türkçenin daha yoğun olduğu söylenebilir. Öyle ki İç Moğolistan'da 1983-1984 yıllarında bulunan 1253 tarihli ilginç bir kitabe ile Türkçenin daha yoğun kullanıldığı doğrulanır. Bu kitabe bir haç ile Süryanice iki satır ve Mezmur 34:6a'dan kısa bir alıntı içermektedir (Ma, 2022, 105). Bahsi geçen yazıtın Süryanice kısmı, P. G. Borbone'nin (A. Chow'un 2007 tarihinde yaptığı tercümesini takip ettiği) okuyuşuyla **ܡܠܬ ܐܝܬܐ 1), ܡܬܐ ܐܝܬܐ 2), 1)** *ḥur lwātēh 2) w-sabbar bēh* şeklindedir (2019, 138-141; Hamilton, Niu, 1994, 149-150). Uyгур alfabesiyle Uyğur Türkçesi ile yazılmış olan bu metin ölülerin anısınadır. Pier Giorgio Borbone'ye göre (2015, 17; 2019, 137-138), bahsi geçen yazıtta farklı alfabe seçimiyle vurgulanan litürjik ve gündelik dil arasında açık bir ayrım vardır ve dolayısıyla epigrafik kaynaklar, Batı topraklarında (Semireçye) yaşayan Hristiyanlaşmış Türk

halkları ile Doğu'da (İç Moğolistan) yaşayanlar arasında Süryanicenin farklı bir kullanım derecesini göstermektedir (2015, 17; 2019, 137-138). Yazıtların filolojik olarak hangi grubu temsil ettiği konusunda Borbone de farklı görüşlere sahiptir. Mezar taşları ile ilgili birçok çalışma yapmış olan Borbone, tüm metinlerin tamamen Uygur Türkçesini temsil etmediği görüşündedir. Yapmış olduğumuz şahsî haberleşmelerde, Semireçye bölgesinde bulunan metinlerin, döneminin Semireçye lehçesini, İç Moğolistan'daki yazıtların ise Öngüt Türkçesi lehçesini temsil ettiğini söylemiştir. Borbone bu bilgilere ek olarak, Quanzhou'da keşfedilen yazıtların bölgede yaşayan Türk-Moğol halklarının (Uygur) lehçesini temsil ettiğini belirtmiştir (E-mail, 06.06.2022, 19: 26). Bu hususla alakalı Stephen G. Haw, Quanzhou yazıtlarının Süryani harfleriyle ancak dilinin açıkça Türkçe olduğunu belirtmiştir (2014, 21).

Netice olarak İç Moğolistan'da bulunan yazıtlar Moğol İmparatorluğu'nda önemli bir role sahip olan Öngüt Türklerine aittir. Burada bu kavmin Hristiyan olduğuna dair en büyük kanıtımız 13. yüzyıl sonlarında Kuzey Çin'deki kralları George'un (?-1298) etkin siyasetidir. Kral George'un efsanevi karakteri Moğol-Yuan Dönemi'nde Çin'in kuzeybatı bölgesinde etkili bir Hristiyan ulus olduğunu açıkça göstermektedir. Çin kaynaklarında Öngüt-Moğol evlilik ittifakı sebebiyle Moğol soyu vurgulansa da George'un atalarının Türkçe konuşan Öngüt kabilesinden olduğu açıktır (Tang, 2014, 240). Bahsi edilen bu durum da bizlere İç Moğolistan'daki yazıtlarda Öngütlerin kullandığı Türk lehçesinin unsurlarının varlığı hakkında yorum yaptırabilir.

Kitabelerde kullanılan Türkçenin hangi topluluğa ait olduğunu kesin olarak bilmek mümkün değildir ancak Uygur Türkçesi yoğun olarak görülmektedir. Yazıtların coğrafi olarak dağılımı ve yazılarda kullanılan kısalık, uzunluk, kalıp cümleler gibi unsurlar genel bir çerçevede kesin bir sonuca varmamızı engellemekte, buna bağlı olarak araştırmacılar farklı ve bölgelere bağlı yorumlar yapmaktadırlar. Unutulmamalıdır ki Orta Asya'da Hristiyanlığa dair ilk metinler Nestûrî mezar taşlarıyla sınırlı olmamıştır. Örneğin Turfan bölgesinde de Nestûrî Hristiyanlara ait birçok belge ve metin bulunmuştur. Bu metinlerde Türkçenin varlığı ve önemi görülür.

Metinler Süryani, Soğd ve Uygur dilindedir (Zieme, 1974, 661-666; Tang, 2020, 136-137).

Uygur Dönemi Türk dili uzmanı olan Peter Zieme, Hristiyanlık metinlerinin 7. yüzyıldan Moğol Devrine kadar olan süreci kapsadığını belirtmektedir. Turfan Vahası, Dunhuang, Kara-hoto gibi bölgelerde bulunan metin parçaları dil bakımından çeşitlilik gösterir ve keşfedilen metinlerin ana temaları da farklıdır. Bulunan metinler Süryanice, Soğdca,¹⁷ Uygurca, Çince gibi farklı dillerde yazılmıştır. Süryani Hristiyanlığın yayıldığını kanıtlayan en önemli belgeler mezar taşlarıdır. Zieme, Hristiyan topluluğunun çoğunluğunun Uygurlardan oluştuğunu düşünmektedir (2015, 12-13). Zieme'ye göre bu çeşitli diller ile yazılan ve keşfedilen metinlerle ilgili kesin olarak bir kanıya varmak mümkün değildir. 1980'lerin başında keşfedilen diğer bir önemli bölge olan Kara-hoto Harabeleri de Hristiyanlığın kanıtlarındandır. Kara-hoto'da keşfedilen metinler günümüzde Hohhot'da İç Moğolistan Arkeoloji ve Kültürel Kalıntılar Enstitüsü'nde korunurken, P. K. Kozlov tarafından ortaya çıkarılan parçalar Rusya Bilimler Akademisi Doğu El Yazmaları Enstitüsü'nün El Yazmaları Bölümü'nde saklanmaktadır (Zieme, 2015, 26). Kara-hoto bölgesinde bulunan metinlerle ilgili Zieme, bir makale yayımlamış ve metinler hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir (2013, 99-104). Tangut¹⁸ İmparatorluğu idaresi altında olan ve en bilinen bölgelerinden biri olan Kara-hoto, 1225'de, Moğolların istilas sonucu Moğol himayesine girmiştir dolayısıyla bölgede bulunan metinler Moğol döneminde yayılma alanı bulan Doğu Kilisesi'nin etkisi altındadır. Aynı zamanda bahsi geçen Kara-hoto bölgesinde keşfedilen bu metinler doğum yapan bir kadın için Süryanice dua metinleri içermektedir (Smelova, 2015, 232-234).

Hristiyan inanca sahip Türkler arasında birden fazla dil unsuru karşımıza çıkmaktadır. Bir kez daha vurgulamak gerekirse yazıtların tamamını bir Türk topluluğuna atfetmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Tez çalışmamız boyunca yazıtların çevirilerinde

¹⁷ Yoshida'ya göre, Soğdca ve Uygurca benzerlik göstermektedir zira Soğdların dikey yazdığına dair birkaç örnek vardır. 4. ve 5. yüzyıllarda dikey yazan Soğdlar, bundan sonraki süreçte yatay yazmaya başlamışlardır (2013, 378-384).

¹⁸ Tangut olarak anılan ve Kuzeybatı Çin'de yaşayan bu kavim, 1225 yılında Cengiz Han döneminde Moğol idaresi altına girmiştir. Tangut ülkesindeki bazı gruplar Moğol etkisiyle birlikte Doğu Kilisesi'ne mensup Nestûrî Hristiyanlığı benimsemişlerdir.

kullanılan dil farkları da göz önünde bulundurularak, dil meselesinde bölgesel yorumlara bağlı kalmak yerinde olacaktır.

B. ÇALIŞMANIN AMACI

Tez çalışmamızın hedefi bu dinî grubun faaliyet gösterdiği coğrafyalarda bıraktıkları tarihî mirası incelemektir. Orta Asya bozkırlarında yaşama imkânı bulmuş olan Doğu Kilisesi, izah edildiği gibi ardında zengin bir bakiye bırakmıştır. Tez çalışması olarak bu konunun tercihi hususunda bazı nedenler bulunmaktadır. Araştırmacı, bilimsel bir çalışma yapmayı kendine amaç edinmiş ise önceliği, alana katkı sunmak veya farklı bir perspektif getirmek olmalıdır. Ülkemizde Türklerin dinî inançları hususu üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır ancak Nestûrî mezhebini kabul etmiş Türk halkları hakkında yeterli çalışma bulunmamaktadır. Türkler için önemli bir tarihsel ve filolojik süreci besleyen bu dönem içerisinde yazılan epigrafik bulgular kuşkusuz büyük bir değer taşımaktadır. Türkiye’de Eski Türk Dili kitapları veya Türklere ait Hristiyanlık metinleri hakkında bilgi veren eserler, bu mevzuya çok kısa değinmektedir, Türk dili ve metinleri üzerine yazılmış bazı eserlerde ise Orta Asya’da keşfedilen Hristiyanlık metinleri konusuna neredeyse hiç temas edilmemiştir (bk. Caferoğlu, 1984, 190; Ercilasun, 2004, 263; Akar, 2005). Türkiye’de Nestûrî yazıtları hakkında birçok mezar taşının bulunduğu bilgisinin ötesinde geniş bir yelpazede okuma yapmak neredeyse imkânsızdır. Türk tarihi ve dili için büyük bir öneme sahip olan bu mesele, üzerinde çalışılması gereken önemli bir mirastır.

Mezar taşları ve kitabeler hakkında yabancı dillerde yazılmış ve uluslararası literatüre katkı sağlamış muhtelif pek çok çalışma mevcuttur. Çok defa adını zikrettiğimiz ve eserlerinden faydalandığımız Daniel Chwolson, Pier Giorgio Borbone, Mark Dickens, Niu Ruji, Samuel Lieu, Tjalling Halbertsma, Wassilios Klein, Çetin Cumagulov gibi bilim insanları mezar taşlarının incelemelerini ve çevirilerini yapmışlardır. Yazıtları Kırgız Türkçesi ile Türk ve bilim dünyasına kazandıran tek araştırmacı olarak Cumagulov¹⁹’un ismini anabiliriz fakat Cumagulov’un çalışmaları tüm taşların bir çevirisini içermemekte ve birkaç bölge ile sınırlı kalmaktadır. Bunun yanı sıra 2008

¹⁹ Çetin Cumagulov, Kırgızistan’da bulunan Türk yazıtları üzerine çalışan önemli bir bilim insanıdır. Nestûrî Türkler’e ait yazıtların belirli bir bölümünü çalışmalarıyla bilim dünyasına kazandırmıştır (Alyılmaz, 2008, 11-15).

yılında Kubatbek Tabaldiev ve Kayrat Belek'in hazırladığı çalışmada bazı sınırlı mezar taşlarının görselleri yayımlanmıştır ancak bahsi geçen bu çalışma yazıtların çevirisini içermemektedir (2008, 127-155). Türkiye'de Talat Tekin'in kaleme aldığı *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı* adlı eserde kitabelerden üç adet örnek paylaşılmıştır (1997, 68-72). Yine Cengiz Alyılmaz'ın yazmış olduğu “'Türk", "Türkçe" ve "Türk Dili" Kavram İşaretleri Üzerine" adlı makalesinde iki örnek bulunmaktadır (2020, 26, 27). Bu gibi çalışmalar da birkaç mezar taşı örneğinin ötesine geçememiştir. Türkiye'de ve diğer Türk cumhuriyetleri içerisinde tüm yazıtların toplu bir şekilde Türkçe yazı çevirilerini yapan bir çalışma bulunmaması konunun tercihi hususunda etkili olmuştur.

C. ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEMLER

Kaynakların yetersiz oluşu hatta yazıtların Türkçe çeviri örneklerinin olmayışı konunun araştırılmasını güçleştirmiştir. Klasik Süryanicenin Doğu lehçesi ile yazılmış olan bu mezar taşları ve kitabeler Uygur Türkçesi ve diğer Türk lehçelerinden örnekler içermektedir. Yazıtların transliterasyonlarını ve Türkçe çevirilerini yapabilmek için ilk olarak gereken dil bilgisine sahip olunmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda yazıtların orijinal Süryanice metinleri Estrangelo fontu ile yazılmış, daha sonra “Yorumsuz ve Yorumlu Yazı Çevirim”leri yapılmıştır. Cengiz Alyılmaz, transkripsiyon (yazıya geçirme) ve transliterasyon (yazı çevirimi) arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır:

“Yazı çevirimi (translittération / transliterasyon)', herhangi bir yazı diline (grafik dile) ait ögenin veya ögelerin bir başka yazıya / alfabeye aktarılmasını karşılayan terimin adıdır. Yani yazı çeviriminde herhangi bir alfabeyle yazılan metnin başka bir alfabeye aktarılması söz konusudur. 'Yazıya geçirme (transcription / transkripsiyon)' ise sözlü dile ait ögelerin yazıya aktarılmasını karşılayan bir terimdir. Bilinen bir dilin lehçe ve ağızları incelenirken ya da sözlüklerde, dil bilgisiyle ilgili kitap ve yazılarda dil ögelerinin okunuşlarını yani söylenişlerini öğretmek veya göstermek gerektiğinde yazıya geçirme (transcription) terimi kullanılır” (2020, 32; 2021, 271).

“Yazı çevirim” anlamına gelen “transliterasyon”, kendi içerisinde yorumlu, yorumsuz ve uyarlanmış yazı çevirimi olarak üç ana gruba ayrılmaktadır (Alyılmaz, 2020, 32). Alyılmaz, yorumsuz yazı çevirimini, metindeki tüm harflerin görüldüğü gibi müdahale etmeden aktarılması, yorumlu yazı çevirimini ise metnin daha anlamlı

sözcüklere dönüşmesi için harf eklemelerinin yapılması olarak açıklamıştır (2020, 33). Yine yorumlu yazı çevirimi ile metinde anlatılmak istenen mesaj okuyucuya sunulmaktadır. Üçüncü bir aşama olan uyarlanmış yorumlu yazı çeviriminde, metnin yazıldığı malzemenin hasar görmesi, yıpranması veya metnin silinmesi gibi durumlarda araştırmacı, metnin anlamını bozmayacak şekilde müdahalelerde bulunabilmektedir (Alyılmaz, 2020, 33). Tez çalışmamızda bu çeviri yöntemi takip edilmiş ve Süryani harflerle yazılmış olan metin ilk aşamada yorumsuz, daha sonraki aşamada yorumlu ve en son aşama olarak da Türkçe olarak aktarılmıştır.

Tez çalışmamızda takip ettiğimiz diğer bir yöntem ise numaralandırma sistemidir. Araştırmacılar aynı coğrafyaya ait yüzlerce mezar taşı ve kitabeyi daha düzenli ve anlamlı hâle getirebilmek için numaralandırma sistemi geliştirmişlerdir. Buna bağlı olarak tez çalışmamızda taşların tasnifini kolaylaştırabilmek adına özgün bir numaralandırma sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem içerisine, mezar taşlarının yayınlandığı eserlerde bulunan yazarlara ait orijinal numaralandırma sistemleri de dâhil edilmiştir. Bahsedilen bu sistemle uluslararası literatürdeki numaralar kullanılarak yazıtların karşılaştırması ve tespitin daha kolay olması amaçlanmıştır. Numaralandırma sisteminde araştırmacıların verdiği özgün numaralar değiştirilmeden parantez içerisinde belirtilmiş ve yayınlanan yazıtlar kronolojik olarak sıralanmıştır. Bununla birlikte, İlibalık yazıtlarının henüz herhangi bir çeviri yayını bulunmadığı için İlibalık bölgesinde bulunan mezar taşları, bulundukları kronolojik sisteme göre sıralanmış ve numaralarının yanında keşif tarihleri parantez içerisinde yazılmıştır. Oluşturduğumuz sistemde karşılaşılan tek problem, Cumagulov'un vermiş olduğu numaralar olmuştur. Cumagulov yazıtları yer aldıkları müzelere göre tasnif ettiği için her başlık içerisinde her defasında N:1, N:2, N:3 biçiminde numaralama yapmıştır. Bu durum coğrafi dağılıma göre oluşturmuş olduğumuz özgün numara sistemimizde karışıklığa yol açacağından dolayı Cumagulov'un numara sistemini değil sayfa numarasını kullanmak bir mecburiyet olmuştur. Böylece “S: X” şeklinde verilen sayı, Cumagulov'un ilgili eserinde belirtilen sayfada bulunabilecektir. Netice olarak okuyucu, belirtilen kısaltmaları ve numaraları takip ederek ilgili eserde yazıtları kolayca bulabilecektir.

Tez çalışmamız içerisinde belirtmemiz gereken diğer bir husus ise Semireçye bölgesiyle ilgili Chwolson'un 1897 tarihli Almanca eserinde kullandığı kısaltmalardır. Chwolson 1890 yılında yaptığı eserinde 231 yazıtın çevirisini ayrıntılı yorumlarıyla Almanca yayınlamıştır. Chwolson, bahsi geçen 1890 tarihli eserinde gereken açıklamaları yaptığı için devamı niteliğinde yayınladığı 1897 tarihli eserinde, çevirilerde kısaltmalar kullanmayı tercih etmiştir. Tez çalışmamızda kısaltmalara tahminî bir yorum getirmemizin doğru olmayacağı sonucuna vardığımızdan dolayı, 1890 tarihli eserindeki istisnaî kısaltmalar ile 1897 tarihli eserindeki kısaltmalara genel anlamıyla sadık kaldığımızı belirtmek yerinde olur. Yine bu sonuca varmamızda Borbone'nin de tavsiyeleri etkili olmuştur. Bu bağlamda metin içerisinde yazılmayan fakat metnin aslında olan kısaltılmış kısımlar, [...] şeklinde yazılmıştır.

D. MÜRACAAT EDİLEN BAŞLICA ESERLER

Birçok eserden yararlanmakla birlikte tez çalışmamızın kaynaklarını oluşturan bazı eserlerden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Bunlardan ilk olarak kullanmış olduğumuz eser, Chwolson'un 1890 yılında yayınlamış olduğu *Syrisch-nestorianische Grabinschriften aus Semirjetschie* adlı eseridir. Almanca olarak yazılmış olan bu eser, mezar taşlarının bulunuş meselesine değinerek dil ve tarihlendirme hususlarında bilgiler içermektedir. Chwolson'un bu eserinde 231 adet mezar taşının Süryanice metinlerinin yanı sıra Almanca çevirileri de bulunmaktadır. Bahsi geçen bu eserin sonunda Radloff'un da kısa bir yazısı bulunmaktadır. Semireçye bölgesinde bulunan mezar taşlarını bu eserinde toplayan Chwolson, 1897 yılında eserin devamı niteliğinde *Syrisch-nestorianische Inschriften aus Semirjetschie. Neue Folge* adlı çalışmasını yayınlamıştır. Chwolson, 1897 tarihli eserinde kısaltmalar kullanarak 328 adet mezar taşının Almanca çevirisini yapmıştır.

Mezar taşlarının ilgili bölümleri için çok defa müracaat ettiğimiz bir diğer önemli eser ise Niu Ruji'nin *La croix-lotus. Inscriptions et manuscrits nestoriens en écriture*

syriaque d couverts en Chine (XIIIe-XIVe si cles) adlı çalışmasıdır. Eser Fransızca yazılmış olup, Almalık,   Moğolistan ve Quanzhou bölgesinde bulunan yazıtların çevirilerini içermektedir. Niu Ruji'nin 2003 yılında sunduğu doktora tezinin geliştirilmiş hali olan bu çalışma 2010 yılında yayımlanmıştır. Niu Ruji'nin bu eserinin yanı sıra yayınlamış olduğu pek çok çalışmasından da faydalanılmıştır.

  Moğolistan bölgesinde bulunan mezar taşlarının çevirilerine ve görsellerine ulaşmada Halbertsma'nın yazmış olduğu *Early Christian Remains of Inner Mongolia* adlı çalışması kuşkusuz önemli müracaat ettiğimiz eserlerden bir di eridir. 2008 yılında yayınlamış olduğu bu eser, daha sonraki yıllarda geliştirilerek 2015 yılında son h lini almıştır. Çalışmamız boyunca 2015 yılındaki eseri kullanılmış olup   Moğolistan bölümünde kullanılan tüm görsellerin bu kaynaktan alındığını belirtmek yerinde olacaktır. Halbertsma, bu eserinde yazıtların bir çevirisini yapmamıştır. 2018 yılında Dickens ile birlikte yayınlamış oldukları “Inner Mongolian Syro-Turcica I” adlı makalede mezar taşlarının okumalarını  ngilizce olarak yayınlamışlardır.

Tez çalışmamız boyunca makalelerinden faydalandı ımız diğer bir isim ise P. K. Kokovtsov olmuştur. Kokovtsov, Almalık bölgesinde keşfedilen yazıtların çevirilerini “Христианско-сирийские надгробные надписи из Алмалыка (с приложением табл. XII)” adlı çalışmasında, 1906 tarihinde Rusça olarak yayınlamıştır. Aynı zamanda Kokovtsov'un müracaat ettiğimiz bir diğer eseri, Semireçye'de keşfedilen mezar taşları hakkında genel bilgi ve örnekler içeren, 1909 tarihinde yayımlanan “К Сиро-Турецкой Эпиграфике Семиречья” eseridir. Kokovtsov'un bahsi geçen bu eseri de Rusça'dır.

Tez çalışmamız içerisinde Quanzhou bölgesinde bulunan mezar taşlarının çevirileri için faydalandı ımız diğer bir önemli eser, S. Lieu'nun edit rl  nde 2012 tarihinde yayımlanan *Medieval Christian and Manichaean Remains from Quanzhou (Zayton)* adlı çalışmadır. Birden fazla bölümü içeren ve  ngilizce olan bu çalışma; yazıtların

keşfi öncesi tarihsel durumu, içeriği, metinleri ve karşılaştırmalarını içermektedir. Lieu'nun başeditörlüğünü yaptığı bu kitapta her bölümde farklı uzmanların yazıları bulunmaktadır.

Tez çalışmamız boyunca kullandığımız diğer bir eserimiz Ç. Cumagulov'un 2011 yılında yayımlanmış olan *Kırgızstandağı Nestorian-Türk zhazuu estelikleri (XIII-XIV Kılımdar)* adlı eseridir. Cumagulov'un bu eseri mezar taşlarının Kırgız Türkçesine çevirisini içermektedir. Mezar taşlarını bulundukları müzelere göre sınıflandıran bu eserde tüm mezar taşları bulunmamaktadır.

Çalışmamız süresince pek çok defa faydalandığımız bir diğer isim Wassilios Klein olmuştur. Klein, Semireçye ve Almalık bölgesinde bulunan yazıtlardan 41 tanesini *Silk Road Studies III. Das Nestorianische Christentum an den Handelswegen durch Kyrgyzstan bis zum 14. Jh.* adlı eserinde Almanca olarak 2000 yılında yayımlamıştır. Yine 2002 yılında yayımlanan "Syriac Writings and Turkic Language according to Central Asian Tombstone Inscriptions" adlı makalesinde Nestûrî mezar taşlarının dil özelliklerini ayrıntılarıyla incelemiştir.

21. yüzyılın önemli keşiflerinden olan İlibalık kazıları ve raporları tez sürecimizde müracaat ettiğimiz diğer önemli eserlerdendir. Raporların toplu olarak yayımlanmış olduğu ve sürekli güncellenen "www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm" isimli adres İlibalık ile ilgili uzmanların da kullandığı önemli bir internet sitesidir. Bahsi edilen site, 2014 ve 2021 yılları arasında yapılan arkeolojik kazıların raporlarının bulunduğu ve çalışmamızda sıkça erişim sağladığımız bir sayfa olmuştur.

Çalışmamız içerisinde önemli yer tutan diğer müracaat eserlerimiz Süryani kaynakları olmuştur. Öncelikle Doğu Kilisesi için büyük hizmetlerde bulunmuş olan I. Mar Aba'nın (550-552), Doğu Süryani Kilisesi'nin Sâsânî topraklarından Orta Asya coğrafyasına kadar yayılmasında büyük bir etkisi olmuştur. Mar Aba'nın ölümünden sonra yazılmış olan *Histoire de-Mar Jabalaha, de trois autres patriarches, d'un pretre*

et de deux laïques, nestoriens adlı eseri 1895 yılında P. Bedjan tarafından yayımlanmıştır. Yine Doğu Kilisesi'nin önemli isimlerinden olan Grigorios Bar 'Ebroyo'nun yazmış olduğu ve Ö. R. Doğrul'un 1945-1950 yıllarında Türkçe'ye çevirdiği *Abu'l-Farac Tarihi I-II* adlı eseri çok önemlidir. Bilhassa bahsi geçen eserin II. cildinde Moğollar ve diğer kavimler hakkında önemli bilgiler yer almaktadır.

Tez çalışmamız içerisinde istifade ettiğimiz diğer müracaat eserlerimiz seyahatnameler olmuştur. Önemli bilgilerin aktarımında, tarihçiye ışık tutan, mühim kaynaklardan biri olan seyahatnameler, ilgili devletlerin sosyal, kültürel, ekonomik, dinî, siyasî vd. yaşayışlarının gözlemlenmesi sonucu elde edilen bilgileri içermektedir. Moğol Devri dinî hayatıyla alakalı başvurabildiğimiz Wilhelm Rubruck ve Marco Polo'nun seyahatnameleri gerek Moğol dinî hoşgörüsü açısından gerekse Nestûrî Hristiyanlığın Moğol topraklarında konumunun değerlendirebilmesi açısından büyük bir değer taşımaktadır. Wilhelm Rubruck'un seyahatnamesi, Ergin Ayan tarafından 2019 yılında *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat*, Peter Jackson editörlüğünde ve Zülal Kılıç'ın tercümesiyle 2010 yılında *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255* başlığıyla yayınlamıştır. Marco Polo'nun yapmış olduğu seyahat ise Paul Pelliot tarafından üç ayrı kitap şeklinde, 1959 tarihinde *Notes on Marco Polo* adıyla yayımlanmıştır. Bilhassa Marco Polo'nun Çin ülke sınırları içerisinde gözlemlediği bilgileri aktarması, Quanzhou bölgesi ve Çin'de Nestûrîliğin konumu açısından mühimdir.

Tez konumuz üzerine birçok çalışması bulunan bir diğer isim Li Tang olmuştur. Li Tang'ın ve D. Winkler editörlüğünde Doğu Süryani Çalışmaları üzerine farklı ülkelerde toplanan konferanslardan oluşan bildiri kitapları çalışmamız boyunca müracaat ettiğimiz başlıca eserlerden olmuştur. Bunlardan 2009 yılında toplanan konferans bildirilerinden oluşan *Hidden Treasures and Intercultural Encounters: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia*, 2016 yılında toplanan konferans bildirilerinden oluşan *Winds of Jingjiao: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia*, 2020 yılında toplanan bildiri yayınlarını içeren *Artifact, Text,*

Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia yine 2022 yılında toplanan bildiri yayınlarını içeren *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* çalışmaları bunlardan yalnızca bazılarıdır. Li Tang'ın doktora tezini içeren ve Moğol tarihi hakkında önemli bilgiler sunan 2011 yılında yayınlanan *East Syriac Christianity in Mongol-Yuan China* kitabı önemli eserlerdendir.

Tez çalışmamız boyunca müracaat ettiğimiz pek çok sözlük bulunmaktadır. Bihassa faydalandığımız bu sözlükler gerek online gerekse yayımlanmış eserlerden oluşmaktadır. Editörlüğünü J. Payne Smith'in yaptığı 1903 tarihli *A Compendious Syriac Dictionary*, bunlardan yalnızca bir tanesidir. Tez çalışmamız içerisinde kullandığımız pek çok Türkçe sözlük de mevcuttur. Bahsi geçen husus bağlamında S. G. Clauson'un 1972 tarihinde yayımlanan *Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish* adlı sözlüğü, Ahmet Caferoğlu'nun *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* gibi çalışmaların yanı sıra Kazakça, Kırgızca, Çağatayca, Özbekçe gibi pek çok Türkçe sözlük kullanılmış ve sözlükler kaynakçada belirtilmiştir. Aynı zamanda tez çalışmamız içerisinde faydalandığımız birçok online sözlük kaynakçada belirtilmiştir. Bunlara ek olarak yazıtlarda geçen özel Türkçe şahıs isimlerinin okunuşlarıyla ilgili László Rásonyi ve Imre Baski'nin 2007 tarihinde yayımlanan *Onomasticon Turcicum: Turkic Personal Names* çalışmasından yararlanılmıştır. Çalışmamız içerisinde örnek verdiğimiz çalışmaların dışında pek çok eserden de faydalanılmıştır. Mezar taşlarının keşfinden başlayarak yazılan arkeoloji raporlarından da yararlanılmıştır. Bu eserlere ek olarak yazıtların çevirisiyle ilgili yapılmış makale yayınları, kitaplar, tenkit eserler incelenmiştir. Orta Asya coğrafyasının Hristiyanlık bölgesi, Hristiyanlığın yayılması gibi meseleler konusunda ilgili eserlerden faydalanılmış ve bu eserler kaynakçada belirtilmiştir.

Tez çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazıtların menşei meselesine değinilmiş ve mezar taşlarının keşfedilme süreci detaylandırılmıştır. Oluşturulan alt başlıklar ile birlikte mezar taşı ve kitabelerin filolojik özellikleri hakkında bilgi verilmiş ve bulundukları farklı coğrafyalar açısından karşılaştırması

yapılmıştır. Aynı zamanda mezar taşlarının ilk çevirileri ve araştırmacıların literatüre yaptığı katkılar kronolojik olarak incelenmiştir. Birinci bölüm içerisindeki “Yazıtların Dili” alt başlığında, yazıtları okurken karşılaşılan zorluklara temas edilmiştir. Aynı zamanda mezar taşlarında kullanılan dil meselesi üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün son alt başlığını “Yazıtların Tarihlendirme Meselesi” konusu oluşturmaktadır. Mezar taşlarının kendine özgü olan tarihlendirmeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde mezar taşlarının yorumsuz, yorumlu yazı çevirimleri ile Türkçe çevirileri bulunmaktadır. Sözü geçen yazıtlar, değinilen numaralandırma sistemleri ile keşfedildiği coğrafyaların alt başlığında kronolojik şekilde sıralanmıştır. İkinci bölüm Semireçye, Tokmak-Burana, Bişkek-Çu Vadisi, İlibalık, Almalık, İç Moğolistan ve Quanzhou’da bulunan yazıtlar şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Coğrafik olarak bu isimlerle ayrılan taşlar da kendi başlıkları içinde tarihli, tarihsiz ve yazısız mezar taşları adıyla ayrılmıştır. Bunu yapmamızdaki ana sebep, mezar taşları arasında belirli bir standardın olmamasıdır. Yazıtlar taş ustaları tarafından tarihli veya tarihsiz şekilde yazılmıştır. Mamafih hiçbir bilgi vermeyen, yalnızca bir haç veya sembollerden oluşan mezar taşları da bulunmaktadır. Bu sebeple bu yazıtlar da yazısız taşlar olarak tasnif edilmiştir. Malzemenin bol ve çeşitlilik göstermesi, çalışmamızda tasnifleme yöntemini kullanmamızda bir gereklilik oluşturmuştur. Ayrıca İkinci Bölüm içerisinde, yazıtlarda zarar görmüş, silinmiş, belirsiz veya çevrilemeyen kelimeler, olduğu gibi bırakılmış ve bu durum dipnotta belirtilmiştir.

Tezin son bölümünü Türkçe kitabeler oluşturmaktadır. Kitabeler bölümü, yazıtın atfedildiği kişinin adına göre sıralanmıştır. Süryani alfabesiyle yazılmış olan bu kitabelerin neredeyse tamamı Türkçedir. Kitabelerdeki Türkçe çevirilerin isabetli bir anlam kazanması için Cengiz Alyılmaz’ın tavsiyeleri yönlendirici olmuştur. Kitabeler bölümünde okumakta zorluk çektiğimiz kısımlar müdahale edilmeden bırakılmıştır.

1. NESTÛRİ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER

Tarihte bilinen ve yazı sistemine sahip uygarlıklar kendilerine ait yazılı veya yazısız pek çok kalıntı bırakmışlardır. Bırakmış oldukları yazılı belgeler kimi zaman bir kâğıt parçasına yazılırken kimi zaman ise kâğıt görevi üstlenecek malzemelere işlenmiştir. Epigraflar ve filologlar için büyük bir veri olarak görülen, yazının olduğu her arkeolojik kalıntı, tarihçiler için de büyük bir önem taşımaktadır. Sözü geçen kalıntıların bir parçası olan mezar taşları ve kitabeler de halkların tarihî ve filolojik geçmişlerini tahmin etme aşamasında araştırmacılara ışık tutmaktadır.

Hayat kadar ölüm de hayatın bir gerçeği olmakla birlikte tarihsel süreçlerde insanlar ölülerine saygı göstermişler, buna bağlı olarak yakma, gömme gibi çeşitli defin merasimi uygulamalarında bulunmuşlardır. Farklı kültür ve dinlere mensup topluluklar, defin konusunda çeşitli uygulamalar yapsa dahi, ölüye ve mezarlığa saygı duyma konusunda birleşmektedirler çünkü mezarlıklar maddi unsurlar kadar manevi ve ruhani unsurları da beslemektedir (Mermutlu, Öcalan, 2011, 14). Mezar taşları, bilindiği gibi toprağa gömülen ölülerin ardından ölen kişinin başucuna dikilmektedir. Dinî inanışlara göre farklılık gösterebilen bu durumun ana sebebi, ölünün yattığı yere işaret etmektir. Milli kültürün yansımaları olan bu taşlar aynı zamanda halkların duygu, düşünce ve sanat zevklerinin bir aktarımıdır (Karamağaralı, 1998, 33). Türk Dil Kurumu’nun hazırlamış olduğu *Türkçe Sözlük*, mezar taşını “*Gömülen kişiye ait kimlik bilgileri, dua vb. yazıları kazınmış olarak üzerinde bulunduran ve mezarın başucuna dikilen taş, hece taşı*²⁰” olarak tanımlamaktadır (Akalın, 2011, 1674). Bu taş üzerinde bazen yalnızca kimlik bilgileri, doğum ve ölüm tarihi bulunurken bazen daha uzun dualar ve mesajlar yer almaktadır.

Kitabeler ise anılması istenilen kişi ya da kişiler için dikilen abidelerdir. Yine bahsi geçen *Türkçe Sözlük*, kitabe veya yazıt için “*Bir kimse veya bir olayın anısını yaşatmak*

²⁰ Halk ağzında mezar taşına “hece taşı” denmektedir.

için bir şey üzerine kazılan yazı, kitabe” tanımlamasını yapmıştır (Akalin, 2011, 2562). Türkler, tarih boyunca ardında pek çok mezar taşı ve kitabe bırakmış bir millettir. Tez çalışmamızın ikinci ve üçüncü bölümünü oluşturan bu kaynaklar detaylıca incelenerek sunulacaktır.

1.1. Yazıtların Menşei ve Keşfedilme Süreci

Orta Asya coğrafyası geçmişten günümüze kadar çeşitli halkların, dinlerin ve kültürlerin kesişim noktası olmuştur. Orta Asya sınırları içerisinde bulunan geniş bozkırlar, çeşitli halklar ve buna bağlı olarak kültürel zenginliğin yanı sıra bölgede bulunan ticaret yolları bu coğrafyayı daha çekici bir hâle getirmiştir. Birçok dinin yayılma alanı olan Orta Asya, Hristiyanlık için de durak noktası olmuştur. Çeşitli nedenler ile Orta Asya’ya yayılan Doğu Hristiyan Kilisesi ve buna bağlı olarak gelişen misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hristiyanlık azımsanmayacak derecede taraftar toplamıştır. Bölgedeki arkeolojik çalışmalar ile elde edilen bulgular da bunu kanıtlar niteliktedir. Çalışmamızın ana malzemesi olan bu yazılı belgelerin bulunuş süreci ve kökenleri hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Orta Asya’nın malzeme açısından zengin coğrafyaları olan günümüzdeki Kırgızistan, Kazakistan, İç Moğolistan ve Çin, Nestûrî varlığının uğrak noktaları olmuştur. Sözü edilen bu bölgelerde eski Türk yazıtlarının birçok örneği olduğu gibi tarihin önemli bir parçasını oluşturan Hristiyan Türklere ait yazılı belgeler de bulunmuştur. Ortaya çıkarılan bu belgeler 13 ile 14. yüzyıllar arasında bölgenin siyasî, kültürel, filolojik ve dinî yapısı hakkında bize önemli bilgiler vermektedir.

Mezar taşlarının keşfedildiği ilk coğrafya Semireçye bölgesidir. Bu bölgenin sınırları Kazakistan’ın güney ve doğu kısmında bulunmakla birlikte Kırgızistan ve Çin’e kadar ulaşmaktadır. Semireçye coğrafyası erken dönemlerden itibaren günümüze kadar Türkçe konuşan ve çeşitli Türk halklarının bulunduğu bir bölgedir (Камолиддин, 2021, 47-50). 19. yüzyılın sonlarına doğru Semireçye, Tokmak ve Bişkek bölgelerini

içine alan yerleşimlerin yakınlarında eski bir Hristiyan mezarlığı bulunmuştur (Жумагулов, 2011, 7). Kırgızistan ve Orta Asya'daki Orta Çağ Hristiyanlığının arkeolojik çalışmaları, 1885'te iki mezarın keşfiyle başlamıştır. Bugünkü Bişkek şehrinin güneydoğu eteklerinde bulunan Karacigaç köyünün yakınlarında olan bu bölgeyi daha sonra Burana ve Tokmak'ta bulunan mezarlıkların keşfi takip etmiştir (Кольченко, 2018, 48).

Araştırmacılar için büyük ilgi uyandıran bu gelişme sonrasında bölgede çalışması için Rusya Arkeoloji Komisyonu, N. N. Pantusov'a²¹ (1849-1909) yetki vermiştir. Pantusov göreve geldikten sonra çalışmalarına hız kesmeden başlamış, Semireçye bölgesinin Bişkek yakınlarındaki Alamedin köyünde sulama kanalında, üzerinde haç bulunan çok sayıda yazıt ortaya çıkarmıştır. 1885 yılında bölgeye giden Pantusov ve ekibi 35 adet mezar kazarak çalışmalara başlamış ve bunu 1886 yılında Burana yakınlarında 85 adet mezarın daha açılması takip etmiştir (Кольченко, 2018, 48). 1885 yılında başlayarak devamında aralıklarla süren kazı çalışmaları sonucunda Bişkek, Burana ve Tokmak'ta 611'e yakın mezar taşı ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan mezar taşı sayısı 600'ü aşkın olmasına rağmen 3000 mezara ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu bulgular araştırmacılara Hristiyan cemaatinin yalnızca %20'lik kısmı hakkında bilgi vermektedir (Dickens, 2014, 14).

Pantusov, 1885-1908 yılları arasında Semireçye ve Almalık'ı çok defa ziyaret etmiş ve kazı çalışmaları hakkındaki ayrıntılı bilgiyi komisyona sunmuş, bunlara ek olarak da 1885-1908 yıllarındaki kazılar ve buluşlar sonrasında elde ettiği bilgi ve gözlemlerini eserlerinde kaleme almıştır. Pantusov, Semireçye'deki 13.-14. yüzyıllara ait olduğu bilinen mezarları ayrıntılı şekilde incelemiş ve kazılan mezarlıkların üç dönümlük bir tarım arazisini kapsadığını belirtmiştir. Bahsi edilen mezarlıklar bulunduğu, çevre sakinleri tarafından mezarlıkların bulunduğu arazinin bir kısmı

²¹ N. N. Pantusov Orta Asya coğrafyası için önemli bir arkeolog ve oryantalisttir. Pantusov arkeolog olmasının yanı sıra aynı zamanda Türkologdur. Türk dili için birçok çalışması bulunan Pantusov'un, "Tarañı Tapışmakları" adlı çalışması en bilinenler arasındadır. Bu eserinde Pantusov, Tarañı bulmaca ve bilmecelerini Rusça neşretmiştir. 1849-1909 yılları arasında yaşayan Pantusov, aynı zamanda çağdaş Türk lehçeleri araştırmacıları arasındadır.

sürülmüş ve hububat ekimi yapılmış durumdaydı. Yalnızca sulama için erişilmesi zor bazı alanların boş kaldığı görülmüştür (Пахтысов, 1886, 74). Çiftçiler, tarım arazisini sürmek amacıyla taşları belirli bir bölgeye taşıdıkları için taşların bulunduğu yer bizlere mezarlıklar hakkında bir işaret vermemektedir (Пахтысов, 1886, 74). Bulunan taşların herhangi bir şeyi temsil etmediğini bildiren Pantusov ancak bunların cilalanmış sert kaya parçalarından oluştuğunu ve her taşın boyutunun farklı olduğunu bildirmekte ve aynı zamanda bu taşların kolay taşınabilmesi adına küçük olduğu ve üzerine yazı yazılabilmesi için düz bir yüzey vermek amacıyla kaba yapay cilalama yapıldığına dikkat çekmektedir (1886, 75). Mezarlığın kapladığı alanda 611 taş sayıldığını bildiren Pantusov, bazı taşların sadece haç işaretleri veya resimlerinin bulunduğunu, bazılarının yazılı olduğunu ve hepsinin şekil ve boyutlarının farklı olduğunu ve bunlara ek olarak, yazıtların okunabilirlik durumunun da aynı olmadığını, bazılarının net okunabildiğini, bazılarının ise belirsiz daha az kazındığı bilgisini vermiştir (1886, 87). Pantusov, net bulgulara ulaşmak için birkaç mezarlık daha açmıştır. Açılan mezarların birinde bir aile mezarlığına denk gelen Pantusov, bir mezarda birden fazla ölünün olabileceğini kanıtlamıştır (1886, 82); bilhassa Semireçye’de bulunan ve çevirileri yapılan taşlar da bunu destekler durumdadır. Pantusov, mezarda yatan ölülerin ayaklarının doğuya yatırıldığını, ölülerin yatış pozisyonlarının aslında mezarcının inisiyatifinde olduğunu belirtmiştir çünkü mezar alanı dardır ve ancak mezarcı yardımı ile ceset, alana sığabilmektedir (1886, 82).

Pantusov, kazı çalışmaları sonrasında yayınladığı ilk eserinde Çu Vadisi’nde benzer bir antik Hristiyan mezarlığının bulunduğunu ve Tokmak ile Burana’nın antik kulesinden çok uzakta olmayan bu mezarlığın, taşları üzerinde haç tasvirleri olduğunu belirtmiştir. Burana Kalesi, Tokmak şehrinin karşısında dağlara yerleştirilmiştir. Burana ile yukarıda belirtilen Alamedin veya Bişkek Mezarlığı arasındaki mesafe, 50 *verst*²² yani yaklaşık 50 kilometredir (Пахтысов, 1886, 78). Pantusov, Tokmak’taki mezarlardan birkaçını kazmış ve burada da aile mezarlarına denk gelmiştir.

²² *Verst*, Rus uzunluk ölçü birimidir, 1,0668 km. ve 3500 feete karşılık gelir.

Bişkek, Burana, Tokmak ve Çu Vadisi çevresinde bulunan 600’den fazla mezar taşının genelini Semireçye bölgesi olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. Tez çalışması içerisinde bahsedilen bölgelerde bulunan mezar taşları Semireçye coğrafyası içerisine dâhil edilmiştir.

Pantusov yaptığı kazı çalışmaları sonucunda yazıtları keşfetmiş fakat çeviri ve yorumlamasını yapmamıştır. Keşifler sonrasında Rus Arkeoloji Derneği, 13 Aralık 1885 tarihinde düzenlediği Doğu Bölümü Toplantısı’nda, elde edilen kaynakların Daniel Chwolson²³ (1819-1911) tarafından çalışılacağına karar vermiştir (Жумагулов, 2011, 7). Bunun üzerine yazıtların kopyası Chwolson’a verilmiş ve 1886 yılında ilk 22 mezar taşı Almanca olarak yayınlanmıştır. Chwolson, 1890 yılında 231 adet mezar taşını daha Almanca çevirileri ile yayınlamış ve 1897 yılında yeni keşfedilen 328 yazıt ile de bunlara ekleme yapmıştır. Chwolson’un çalışmalarında Türkçe okumalar için ünlü Türkolog Wilhelm Radloff’un yardımları olmuştur. Yine bu dönemde Chwolson’un çağdaşı olan S. S. Slutskiy, 1889 tarihinde yazıtların çevirilerini ve fotoğraflarını yayınlamıştır (Кольченко, 2018, 49-50). Semireçye’de bulunan 600’den fazla yazıt ile günümüze kadar yeni keşfedilen mezar taşları, alanın uzman araştırmacıları tarafından yayınlanmıştır. Cumagulov, Semireçye coğrafyasında bulunan mezar taşlarını 1987 yılında *Epigrafika Kirgizii, Vypusk III* adlı eserinde, daha sonra 1971 yılında *Yazık Siro-Turkskih (Nestorianskih) Pamatnikov Kirgizii* adlı eserinde ve son olarak 2011 yılında yayınlanan *Kirgizstandağı Nestorian-Türk zhazuu Estelikteri (XIII-XIV Kılımdar)* isimli çalışmasında toplu hâlde neşretmiştir. Cumagulov’un 2011 tarihli eserinde yazıtlar Kırgız Türkçesi ile çevrilmiştir. Bu araştırmacılara ek olarak, Batılı uzmanlardan Pier Giorgio Borbone, Mark Dickens, Niu Ruji, Wassilios Klein, çeviri yayınlar yapmışlar ve yazıtlarla ilgili bilgi edinebileceğimiz eserler kaleme almışlardır.

²³ 1819 yılında Wilna’da dünyaya gelen Daniel Abramovich Chwolson, İbranicenin yanı sıra Almanca, Fransızca ve Rusça bilmektedir. Almış olduğu eğitimler ve görevler sonrasında unvanlar almıştır. Hristiyanlık inancını benimseyen Chwolson birçok eser yazmakla birlikte çalışmamız içerisinde büyük öneme sahip *Syrisch-nestorianische Grabinschriften aus Semirjetschie* ve *Syrisch-nestorianische Inschriften aus Semirjetschie. Neue Folge* çalışmaları sahibidir. Sözü geçen Süryanice ve Türkçe Hristiyanlık yazıtlarını içeren bu eserlerde Türkçe konusunda Radloff’dan yardım almıştır. Aynı zamanda Chwolson’un Süryanice mezar taşlarını da Süryanice bilen biri yardımıyla okuduğu söylenmektedir. Chwolson, 1899 yılında vefat etmiştir.

Doğu Süryani Kilisesine ait olan bu zengin bakiyenin belgelerinin keşfi günümüzde hâlâ devam etmektedir; zira İlibalık'ta yapılan kazı çalışmaları bu durumun delillerindendir. Usharal-İlibalık, günümüz Kazakistan sınırları içerisinde yer alan Kayalık ile birlikte Yedi Su'nun en önemli Orta Çağ kenti olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda İlibalık, Kırgızistan'daki Suyab (Ak-beşim), Navakent (Krasnaya-Reçka) ve Balasagun (Burana) gibi güneybatıdaki diğer Orta Çağ şehirlerine ve doğudaki şehirlere bağlı olan ticaret yollarının bir parçası konumundadır (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, 2014, Erişim Tarihi: 23.10.2022). Steven Gilbert'a göre, nümizmatik kanıtlar bugünkü güneydoğu Kazakistan ve kuzeybatı Kırgızistan'ı kapsayan Semireçye bölgesinin çoğu gibi Karluk yönetimi altında olduğunu gösteriyor (2022, 38). İlibalık bölgesi, Çağatay Hanlığı'nın idari başkenti olan Almalık'a da sadece 53 km. uzaklıktadır, öyle ki İlibalık bölgesinde elde edilen nümizmatik bulgulara ve Nestûrî yazıtlara Almalık'ta da raslanmaktadır, bilhassa bu durum iki bölge arasında gerek kültürel, ticarî gerekse dini bir bağlantı olduğunu kanıtlamaktadır (Voyakin, Gilbert, 2020, 358).

2014 tarihinde Kazakistan'ın güneydoğusunda, Çin sınırına yalnızca birkaç kilometre uzaklıktaki bölgede Kazak bir öğretmen, bir metre boylarında Nestûrî bir mezar taşı keşfettiğini bildirdi. Bu gelişmeler, bölgede Amerikalı Kevin White, Kazak arkeologları D. Dimitry Voyakin ve Karl Baypakov gibi araştırmacılar liderliğinde uluslararası bir araştırma kazısını başlatmıştır. Bahsi geçen projenin sponsorluğunu Christoph Baumer'in Avrasya Keşif Derneği ile Tandy Arkeoloji Enstitüsü yapmıştır ve aynı zamanda Stephen Ortiz ve Thomas Davis'in himayesinde Amerika Birleşik Devletleri'nden arkeoloji ekipleri katılım sağlamıştır. Bahsi geçen projenin 2016 tarihinde başlamasından bu yana Kazakistan'ın yerel arkeolog ve sakinleri de büyük bir özveriyle fayda sağlamışlardır (Gilbert, 2022, 39). Yapılan arkeolojik kazılarda 2021 tarihi itibarıyla 39²⁴ Nestûrî mezar taşının bulunduğu bilinmektedir. İlibalık coğrafyası üzerinde arkeolojik çalışmaların devam ettiğini belirtmek ve her geçen yıl

²⁴ İlibalık bölgesinin uzmanlarından ve kazı başkanlarından biri olan arkeolog Steven Gilbert, kendisiyle yapmış olduğumuz şahsî görüşmede 2022 yılının Temmuz ayı içerisinde yeni bir mezar taşının keşfedildiği bilgisini paylaşmıştır. Bahsi geçen bu yazıtın 2023 yılı itibarıyla yayımlanacağını belirtmiştir. Kendisine bu önemli bilgileri paylaşarak çalışmamıza sağlamış olduğu katkılardan ve tavsiyelerinden dolayı teşekkür ederiz.

buluntuların sayılarının artacağı umut edilmektedir. Araştırmacılar tarafından arkeoloji kazılarının devam ettiği bu bölge konumu itibariyle Semireçye bölgesinde yer almaktadır.

İlibalık coğrafyasında elde edilen Nestûrî yazıtlara, geleneksel Orta Asya ve Moğolistan'da kullanılan bir mezarın yerini gösteren ve mezar taşı anlamına gelen “kayrak”²⁵ ismi verilmektedir (Voyakin, Gilbert, 2020, 357). İlibalık coğrafyasında keşfedilmiş olan 39 yazıtın en ilgi çekici ve vurgulanması gereken hususlardan birisi de kayrakların üzerinde bulunan haç şekilleridir. Voyakin, Gilbert ve Stewart’a göre, Kazakistan coğrafyasındaki Hristiyanlığın kanıtı sayılan bu haç simgeleri adeta bir desen kitabından kasıtlı seçimler yapılarak tasvir edilmiş gibidir; bilhassa bazı kayraklarda bulunan haç tasvirleri Avrupa’da kullanılan haç simgelerine benzemekte, bazıları ise geç antik dönem Akdeniz haçlarını temsil etmektedir (Voyakin, Gilbert, 2020, 361-363; Gilbert, 2022, 43). Yine İlibalık mezar taşlarında kullanılan 39 yazıtın içinde 6 yazılı mezar taşında geçen “rahip” unvanı ve dini isimler bölgede örgütlü bir kilisenin varlığını gözler önüne serer niteliktedir (Gilbert, 2022, 43).

Mezar taşlarının keşfi yalnızca Semireçye bölgesiyle sınırlı kalmamış, Almalık bölgesinde de yeni Hristiyan mezarlıkları keşfedilmiştir. Orta Çağ’ın önemli merkezlerinden biri olan ve günümüzdeki Özbekistan’ın sınırları içerisinde olan Almalık, bugünkü Sincan Uygur Özerk Bölgesi’nin Huocheng (霍城县) ilçesinin doğusunda yer almaktadır (Zhou, 2020, 37). Huocheng ilçesine 13 km. uzaklıkta antik bir kent olan Almalık, Yuan Hanedanı (1271-1368) Dönemi’nde Nestûrîliğin faaliyet merkezlerindendir. Coğrafi konumu tam olarak bilinmemekle birlikte bölgenin keşfi için Çinli arkeolog Huang Wenbi (1893-1969) ve Pantusov öncü olmuştur (Niu, 2010, 33). Bu iki uzman arkeolog liderliğinde Almalık bölgesinde yeni mezarlıklar ve yazıtlar keşfedilmiştir. Aynı zamanda Çinli arkeolog Wenbi Almalık’ta Toglug Temür Han’ın (1347-1362-3) mezarını ortaya çıkartmıştır (Tang, 2011a, 82-83). Pantusov 13.

²⁵ Günümüzde Özbekçe’de ise mezar taşlarına “kabir taşı” denmektedir.

ve 14. yüzyıllarda Çağatay hanlarının ikametgâhı olan Almalık kentinin bulunduğu yerde, Tokmak'ın yaklaşık 100 mil kuzeydoğusunda, bir mezarlık daha keşfetmiştir (Niu, Li, 2009, 91). Bölgedeki Hristiyanlık araştırmalarında bir sonraki dönüm noktası, 1902'de Almalık'ta açılan üçüncü mezarlık olmuştur. Almalık mezarlığının keşfi, dağlık bölgelerde Hristiyanlığın izlerinin olabilme ihtimalini arttırmıştır (Кольченко, 2018, 52). Yapılan araştırmalar sonucunda Wenbi, bölgenin 16. yüzyılda hâlâ yerleşim gördüğü sonucuna varmıştır (1983, 16).

20. yüzyılın başlarında ortaya çıkarılan bu mezar taşlarının orijinalleri İmparatorluk Arkeoloji Komisyonuna ve Rus İmparatorluk Arkeoloji Derneği'ne teslim edilmiştir. Almalık'ta keşfedilen mezar taşları paleografik ve filolojik olarak yukarıda bahsedilen Hristiyan-Süryani Semireçye yazıtları dizisiyle yakından ilişkilidir (Кокотцов, 1904-1905, 190). Bilhassa Semireçye'de bulunan 600'den fazla Nestûrî mezar taşı arasında en az yedi tanesi, mezar sahiplerinin Almalık kökenli olduğunu göstermektedir dolayısıyla bu durum Semireçye ve Almalık'taki Nestûrî Hristiyanları arasında yakın bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Niu, 2008, 3).

Almalık'ta bulunan bu yazıtlar üslup bakımından Tokmak, Burana, Bişkek ve Çu Vadisi çevresindeki yazıtlara benzemektedir ancak işçilik bakımından diğer bölgelere göre daha kaliteli şekildedir (Niu, Li, 2009, 92). Semireçye'deki taşlar ile genel çerçevede benzerlik var iken bazı farkları da göz ardı etmemek gerekmektedir. Zira Almalık'taki taşların üzerinde lotus desenleri, İç Moğolistan'da bulunan mezar taşları ile daha yakın benzerliktedir (Zhou, 2020, 37). Almalık'taki yazıtların çoğu basit Süryanice-Türkçe kelimelerden oluşan cümlelerle yazılmıştır. Almalık yazıtlarını Kokovtsov ve Niu Ruji, birbirinin devamı niteliğinde çeviriler ile neşretmişlerdir.

19. yüzyılın sonlarına doğru bir dizi Hristiyanlık yerleşiminin bulunmasını, İç Moğolistan'daki keşifler takip etti dolayısıyla bu gelişme araştırmacıların konuya olan ilgisini daha da artırdı. İç Moğolistan coğrafyasında ilk Öngüt Hristiyan yerleşimleri

ve nesneleri 19. yüzyıl sonlarında misyonerler tarafından keşfedilmiştir. Bu misyonerler İç Moğolistan'daki yazıtların üzerinde bulunan lotus çiçekli haçları belgelemişlerdir. İç Moğolistan bölgesinde birden fazla cemaatin bulunduğu aşikârdır ve buna bağlı olarak bölgedeki araştırmalar bazı dönemlerde hükümet tarafından sınırlandırılmıştır Misyoner cemaatlerin keşiflerinden sonra bölgede saha çalışmaları başlamış ve 1927 yılında Sven Hedin başkanlığında bir grup arkeolog tarafından Çin-İsveç keşif gezisi gerçekleştirilmiştir. Hedin'in gezisine üye olan Danimarkalı Henning Haslund-Christensen, 1923-1930 yıllarında İç Moğolistan'ı araştırmış ve Çin'in kuzeyine bir yolculuk gerçekleştirmiştir. Bailingmiao yakınlarında bir Nestûrî yerleşimi bulmuştur ancak bu bölgenin Olon-Süme olması ihtimaller arasındadır. Haslund, yerleşim içerisinde taş haçların, yıkılı duvarların ve sulama kanallarının varlığından bahsetmiştir (Halbertsma, 2015, 81-83). Hedin'in keşif gezisinin diğer üyelerinden biri olan Çinli arkeolog Huang Wenbi 1929 yılında yapmış olduğu gezisinde surlarla çevrili bir alana rastlamıştır. Sözü geçen alan, bölgedeki çobanlar ve yerel halk tarafından Olon-Süme olarak bilinen ilk Nestûrî yerleşimidir ancak Huang Wenbi, Haslund gibi bu yerleşimin Olon-Süme olduğunun farkında olmamıştır (Halbertsma, 84-85).

İlerleyen yıllarda Owen Lattimore 1932'te Olon-Süme'yi ziyaret etmiş ve burayı harap bir Nestûrî kenti olarak tanımlamıştır. Wenbi ve Husland'ın gezilerinde onlara eşlik etmiş olan Araş isimli bir Moğol, Lattimore'a da gezi sırasında eşlik ederek onu yönlendirmiştir. Lattimore, ziyaretini, 1934 yılında yazmış olduğu "A Ruined Nestorian City in Inner Mongolia" isimli makalesinde ayrıntılarıyla paylaşmıştır. Lattimore, 1932 yılında keşfettiği yıkık şehrin, Kweihwa'nın kuzeyindeki Moğol bölgeleri ve Pailingmiao arasındaki en uğrak doğu-batı yolunun yakınlarında olduğunu belirtmiştir (1934, 481). Lattimore'a göre, keşfettiği alandaki hiçbir levha birden fazla haç işareti ile işaretlenmemiştir ve taş, her zaman levhanın diğer ucunda bulunmaktadır (1934, 489). Halbertsma'ya göre Lattimore'un Olon-Süme gezisi Husland ve Wenbi'ye göre daha kapsamlıdır çünkü 1932 yılında yayınladığı makalesinde verdiği bilgilerle bölgeye olan dikkati çekmiştir, aynı zamanda Lattimore'un bu bölgenin

Öngütler tarafından kurulduğu ve bunların Nestûrî kökenli olduğu sonucuna varması onu diğerlerden bir adım öne çıkartmıştır (2015, 90).

Lattimore'un ardından Kanadalı kâşif Desmond Martin, 1936'da bir başka Öngüt Hristiyan bölgesi grubunu keşfetmiştir. Martin'in keşfettiği bölgeler Jellag, Shabe Khuren, Ulan Baishing, Wangmuliang, Wang-mu ve Mukhor Soborghan'dı ve bu yerleşimlerden Wangmuliang birçok mezar taşını içeriyordu. Martin burada bulunan kalıntıları yayınlamış ve onu Çinli arkeolog Gai Shanlin (1936-2020) takip etmiştir (Dickens, Halbertsma, 2018, 279-281). Yapılan çalışmalar günümüze kadar uzanmış ve 21. yüzyılın başından itibaren bu alanda çalışmalar ve yayınlar yapılmaya devam etmiştir. Niu Ruji, ortaya çıkarılan yazıtları okunuşlarıyla birlikte yayınlamıştır. Aynı zamanda İç Moğolistan bölgesi uzmanlarından Halbertsma, burada bulunan yazıtları toplu hâlde 2008 yılında, daha sonra düzenlemeler ve güncellemelerle 2015 yılında okuyuculara sunmuş, bu çalışmasında yazıtların çevirileri dışında çeşitli görselleri ve ayrıntılı bilgilerini de vermiştir. Yine Halbertsma, aynı çalışmada bulunan ve çevirisi yapılmamış eserleri Dickens ile birlikte çevirileriyle 2018 yılında ortak bir makaleyle bilim dünyasına kazandırmıştır.

Halbertsma'ya göre; İç Moğolistan coğrafyasında keşfedilen mezarlıklar genellikle eski şehirlerin kuzeydoğu ucunda yer almaktadır ve diğer taşlarda olduğu gibi mezar taşları bulundukları mezarlıklardan kaldırılmıştır; aynı zamanda bölgede yaşayan göçmenler ve çobanlar taş malzemeyi duvarlar ve kapı söveleri için temel taşı olarak kullanmışlardır, diğerleri ise yalnızca dekoratif amaçlı kullanılmaktadır (2005, 122).

İç Moğolistan coğrafyasında keşfedilen yazıtların durumlarını şekil ve görüntü itibariyle değerlendirdiğimizde, Semireçye ve Almalık bölgesindeki yazıtlardan birçok konuda farklı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Mezar taşları renk, yapı ve malzeme bakımından büyük ölçüde değişiklik gösterir; bilhassa malzemeler çoğunlukla granit bazen de mermerdir. Alçak kabartmadaki bezemeler, yüksek

kabartmadakilere göre daha iyi korunmuş ve bazı taşlar ağır hasar görmüştür (Halbertsma, 2005, 123). Taşların bazıları sabit bir kaide üzerinde duruyormuş gibi görünürken bazıları ise ayrı bir temel taşının içine veya üzerine yerleştirilmiştir, zira bazı mezar taşları birden fazla parçadan oluşmaktadır. Yazıtların genel itibariyle en uzununu 130 cm. iken en kısa olan taş 78 cm. uzunluğundadır ancak taşların hiçbiri boyut olarak aynı değil ve genel olarak dikdörtgen şeklindedir (Halbertsma, 2005, 123-124). Ayrıca İç Moğolistan yazıtları son derece kısa ve kalıplaşmış ifadelerden oluşmaktadır (Borbone, 2008, 3).

İç Moğolistan taşlarının üzerinde bulunan süslemeler çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Taşların üzerinde semboller, haçlar, nilüferler, çiçekler, sarmaşıklar, bulutlar, dalga desenleri veya ayrıntılı soyut tasarımlar görülürken aynı zamanda bu tür süslemeler de kare içerisinde çerçevelenmektedir (Halbertsma, 2005, 124; Delacour, 2005, 89). Bilhassa Semireçye'deki taşların üzerinde daha çok farklı boyutlarda haçlar bulunmaktadır ve bu haçlar oldukça basit şekildedir. Almalık taşları ise Semireçye bölgesine göre daha özenli işlenmiş olsa da İç Moğolistan taşlarının yanında şüphesiz çok daha sade kalmıştır. İç Moğolistan'da mezar taşlarında tasvir edilen tüm haçlar simetrik ve bir hizada sıralanmıştır. Dikdörtgen şekilli kaidelerde, nilüfer çiçekleri veya diğer bitkisel motifler gibi başka süslemelerde bir dizi haç bulunur ve haçlar bazen bu çiçek motifleri içerisinde yükselir (Halbertsma, 2005, 124). Taşlarda çerçevelenen desenlerin köşelerinde bulut benzeri tasvirler oluşur; asma veya çiçek desenleri tasvir edilmeyen uç panellerde genellikle daireler, dalgalar, kalpler veya tekrarlayan soyut geometrik desenler görülür. İlginçtir ki bu tür birbirini tekrarlayan desenler ile tasvirlerin çoğu günümüzde hâlâ Orta Asya ve İç Moğolistan'da yaygın olarak kullanılmaktadır (Halbertsma, 2005, 125). Kendine has şekil ve desenlere sahip İç Moğolistan'daki Nestûrî mezar taşları, aynı zamanda bölgenin dinsel durumu hakkında bazı ipuçları vermektedir. Çinli arkeolog Wei Jian'a göre tuğlaların yapısı ve baskıları özellikle Jin (265-420), Song (960-1279) ve Yuan (1271-1368) hanedanlarının eşleşmesinde kullanılmıştır. Mezarda bulunan sikkeler de bölgede Hristiyan varlığına dayanmaktadır (Halbertsma, 2005, 127).

Orta Asya’da Nestûrî Hristiyanlığın geniş bir alana yayıldığını kanıtlayan diğer bir buluş ise Çin’de olmuştur. Quanzhou²⁶ (泉州) liman kenti, Güney Çin’deki Fujian eyaletinin başlıca şehirlerinden biridir. Tang Hanedanı Dönemi’nde (618-907) bir şehre dönüşen Quanzhou liman kenti, Moğol idaresi altındayken resmen dışa açılmış ve buna bağlı olarak da zengin bir kültür merkezi hâline gelmiştir (Zhou, 2020, 50). Çin’de 5. yüzyıldan itibaren Güney Çin ile Basra Körfezi arasında gelişen deniz ticareti, Moğol Devri’nde yeni bir önem kazanmıştır. Bu aktif ticarî faaliyetlerin bir sonucu olarak yabancılar, Güney Çin kıyılarını sık sık ziyaret etmeye başlamış ve bölgenin büyümesini sağlamıştır (Lieu, 1980, 71). 13. yüzyılda tüm Asya ve Avrupa’nın bazı bölgelerinin hâkimi haline gelen Moğollar devrinde, Kafkasya’dan Çin’e giden güzergâhlar ticaret için önemli bir yol haline gelmiştir ve buna bağlı olarak da Venedikli gezginler Çin’e gitmek için bu rotayı kullanmışlardır. Mamafih Quanzhou’un bir liman olarak önemi, kara ticaretindeki bu canlanmanın bir sonucu olarak hiçbir şekilde azalmamıştır çünkü deniz yoluyla yük taşımacılığı daha ekonomiktir (Lieu, 1980, 71). 15. yüzyıl sonralarına doğru Moğolların bölgeden çıkarılması, Çin’de Nestûrîliğin son bulmasının işaretidir. Moğolların yerini alan Ming Hanedanı (1368-1644) yoğun bir şekilde yabancı düşmanıydı ve yabancılara çok az sevgi besliyordu. Dolayısıyla Quanzhou kenti, yabancı sakinlerini zamanla kaybetmeye başladı ve birçok mezar taşını, yazıtları Çin’e miras bıraktı. Bölge önemini bu siyasî süreçlere bağlı olarak kaybetti; ancak 20. yüzyılın başlarında kara ve demir yollarının inşası sırasında mezar taşlarının bir kısmı gün ışığına çıkartılmıştır (Lieu, 1980, 72). Bölgenin, liman kenti ve işlek bir ticari mekân olması çeşitli kültür ve dinlerin bir araya gelmesini ve kültürel alışverişin gerçekleşmesini kaçınılmaz kılmıştır. Moğol Dönemi’nde bölgede yayılma fırsatı yakalayan Nestûrî Kilisesi pek çok yazılı belgeyi arkasında miras olarak bırakmıştır.

Quanzhou’da Nestûrî varlığının ilk kanıtı 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 1625 yılında Çin topraklarında keşfedilen Süryani yazısındaki ilk ünlü yazıt kuşkusuz işçiler tarafından keşfedilen 781 yılında dikilen Xi’an Nestûrî Anıtı’dır (Eccles, Lieu, 2012,

²⁶ Quanzhou’nun eski adı Zayton, Zaiton veya Zaytun olarak bilinir.

151). Bu anıtı Emmanuel Diaz (1574-1659) ilk kez 1644 yılında yayımlamıştır. Sözü geçen Xi'an Steli, Doğu Kilisesi'nin Çin'deki manastır örgütlenmesinin bir kanıtı niteliğindedir (Yoshida, 2022, 600).

Quanzhou bölgesinde en son şehir surlarının onarımı Ming Hanedanı Dönemi'nde yapılmıştır. Buradaki mezar taşları duvar inşa etmek için kaldırılmıştır ancak 20. yüzyılda Quanzhou şehrinin yeniden yapılanma sürecinden geçtiği görülmüştür ve eski şehir surları yıkılırken şehrin bir bölümünü oluşturan çok sayıda mezar taşı ortaya çıkmıştır. Bölgede çoğunlukla yazılı veya süslü mezar taşları dâhil olmak üzere pek çok Hristiyan lahit parçası bulunmuştur (Tang, 2011b, 343; Zhou, 2020, 51). Ortaya çıkarılan yazıtlar önemli bir uzunluğa sahip olmakla birlikte Estrangelo yazım şekli ile yazılmıştır ve Türk dillerinde harf çevirisi mümkündür (Lieu, 1980, 73). Wenliang, 1920-1948 tarihlerinde Çin'de surların yıkıldığını, kentin temelini kazıldığını belirtmiş ve bu kazı sonrasında birçok gömülü mezar taşı çıkartıldığını eklemiştir (1957, 42). Wenliang, çıkartılan yazıtları sistematik bir şekilde sırasıyla 1950, 1957 tarihlerinde kataloglamış ve yayınlamıştır (Zhou, 2020, 52).

Yapılan çalışmalar ve Çin'de Nestûrî Kilisesi'nin varlığı araştırmacılar için derin bir merak uyandırmıştır. Öyle ki 2000 yılının başlarından günümüze kadar uzanan tarihî süreçte Avustralya merkezli bilim adamlarından oluşan bir araştırma ekibi bunları toplamış ve analiz etmiştir (Zhou, 2020, 52). Avustralya ekibi bölgede incelemelerde bulunmuş ve yeni taşları ortaya çıkarmıştır. Quanzhou dışında Yanzhou'da bulunan hem Çince hem de Süryanice-Türkçe iki dilli (*bilingual*) bir yazıtın bulunmasıyla ilgi daha da artmıştır (Lieu, Franzmann, 2012, 171). Çin'de bulunan bu mezar taşları günümüzde Quanzhou Denizcilik Müzesi'nde sergilenmektedir (Tang, 2011a, 58).

Çin'de bulunan mezar taşlarını değerlendirdiğimizde, Quanzhou'da ortaya çıkarılan mezarların iki türde olduğu görülmektedir. Bunlar, sunak tipi mezar ve basit mezar tarzındadır ve bu iki mezar tipi Hristiyanlık ve İslâmiyet'te benzer ve popülerdir; zira

aralarındaki tek fark, İslâmî mezar taşları Arap alfabeli, Hristiyanlık mezar taşları ise haçlar, nilüfer ve Süryani alfabelidir (Wu, 1957, 39-40; Niu, 2008, 32-35; Niu, 2009, 51). Nestûrî mezar taşlarının üzerinde bulunan haç sembolleri nilüfer çiçeğiyle, bulutlarla çevrilidir ya da uçan melek sembolleriyle tasvir edilmiştir (Lieu, 1980, 73; Zhou, 2020, 54).

Çin’de bulunan mezar taşları, diğer coğrafyalardaki mezar taşlarına göre daha uzun metinler içermekle birlikte süsleme bakımından da farklılık göstermektedir. Quanzhou’daki Doğu Kilisesi’nin takipçileri, mezar taşlarını genellikle tripodal bir tabanda haç sembolünü çevreleyen apsara²⁷ benzeri meleklerle güzelce dekore etmişlerdir. Çin’deki mezar taşlarının yoğun süslemesi bizlere bu bölgede yaşayan Nestûrî grubunun açıkça yüksek sosyal statü ve ekonomik zenginliğe sahip olduğu yorumunu yaptırabilir. Mezar taşlarındaki yazıların uzunluğu ve kalitesine baktığımızda araştırmacıların bu sonuca varması olağandır, bilhassa bu fikri destekleyen, çok da uzak bir düşünceye sahip olmayan Qinzhang Yang’a göre Orta Asya’daki Nestûrîlerin çoğu sıradan insanlar, İç Moğolistan’dakiler soylu, Quanzhou’dakiler ise iş adamı veya keşiştir (Yang, 1984, 4).

Ecless ve Lieu’ya göre, Çin’de keşfedilen Süryanice ve Türkçe yazılan tüm yazıtlar Moğol Dönemi’nden kalmadır (2012, 152-153). Çin’de bulunan mezar taşlarının farklı yönlerinden bir diğeri ise sahiplerinin çoğunlukla kadın olmasıdır (Niu, 2003, 3). Semireçye bölgesinde karşımıza çıkan Nestûrî Kilisesi’nin Çin’in önemli limanlarına kadar geniş anlamda inanan kitle bulması, kilisenin ne derece istikrarlı olduğunu gözler önüne serer.

Mezar anıtları bölgede var olan dinî çeşitliliğin açık kanıtıdır, zira Moğol Dönemi Hristiyanlığın yanında farklı dinler ve mezhepler Moğol egemenliği altında yaşama

²⁷ Budist ve Hindu mitlerinde suda ya da bulutlarda yaşadığına inanılan perilere “apsara” denir.

özgürlüğüne sahip olmuştur. 14. yüzyılda Çin’de Süryani Hristiyanlığının yeniden ortaya çıkması büyük ölçüde Moğol Devleti’nin fetihlerinden kaynaklanmaktadır. Bu dönemde Moğol Devleti tarafından Nestûrlere ayrıcalıklar verilmiş ve bunlar çoğu zaman devlet içerisinde yönetici olarak çalışmışlar, aynı zamanda ticaret ve diğer faaliyetlerde de aktif rol oynamışlardır (Takahashi, 2019, 640).

Türkler, Orta Asya coğrafyasında çeşitli dinî inançları kabul etmiştir; bilhassa Doğu Süryani Kilisesi’nin Türk halkları arasında taraftar topladığını açıkça görmekteyiz. Keşfedilerek tarihsel, filolojik ve dinsel açıdan büyük yankı uyandıran bu mezar taşları ve yazıtlar şüphesiz ki Nestûrî Kilisesi’nin bir ürünüdür. Yapılan çalışmalar sonucunda yazıtların Türklere ait olduğu açıkça ispatlanmıştır.

1.2. Yazıtların Dili

Yazıtların menşei konusunun önemi ve taşların bilim dünyasına kazandırılma süreçleri üzerinde gerek “Giriş” kısmında gerekse “Yazıtların Menşei ve Keşfedilme Süreci” başlığı altında durulmuştur. Bu meseleler kadar önem arz eden diğer bir mevzu ise yazıtlarda kullanılan dil ve buna ek olarak tarihlendirilmedir. Tarih, araştırmacılara gösterir ki yeni keşfedilmiş bir yazıtın veya kitabenin hangi millete ait olduğu bilgisine bizleri ulaştıran en önemli şey şüphesiz yazı sistemi ve alfabedir. Halkların kullandıkları alfabe ve dil sistemleri, kendine özgü olması sebebiyle epigraflar ve filologlar için yazıtların menşei meselesini çözme konusunda önemli bir ipucudur. Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş olan Türklere ait olan mezar taşı külliyyatının, dil meselesi de malzemenin kökeniyle ilgili görüşlere kanıt oluşturmuştur. Arkeologlar tarafından veya tesadüfi gün yüzüne çıkartılan bu yazıtlar uzmanlar tarafından incelenerek pek çok görüş ortaya atılmıştır.

Yazıtlarla ilgili ilk delillerin 19. yüzyılın sonlarına doğru Semireçye bölgesinde bulunduğunu bilmekle beraber incelemesi için görevlendirilen bilim insanı Chwolson olmuştur. Chwolson gerekli incelemeleri yaptıktan sonra Almanca çevirileriyle

beraber ilk 22 yazıtı yayınlamıştır. Böylece Nestûrî Türklere ait ilk yazıtlar yorumlanmış ve yayınlanmıştır. Chwolson, yazıtları incelediğinde mezar taşlarının Nestûrî Türklere ait olduğunu belirtmiş ve buna dayanak olarak da birçok delil sunmuştur; özellikle yazıtlarda yer alan Türk adları ve Türkçe kelimelerden bu açıkça anlaşılmaktadır (Chwolson, 1890, 106). Hatta yazıtlarda geçen Türkçe kelimeler Chwolson'un çalışmasını zorlaştırdığı için Radloff'dan yardım almıştır (Джумагулов, 2020, 27). Chwolson'un verdiği bilgilere göre mezar taşlarının dili ve yazımları hakkında önemli verilere ulaşılmaktadır. Danimarkalı Türkolog Kaare Grønbech, mezar taşlarında Süryani alfabesi görünse dahi, bunların Türkçe olduğunu ve bazı yazıtların maalesef zarar gördüğünü söylemiştir (1939, 305-308). Semireçye bölgesinde keşfedilen ve yayınlanan 600'den fazla yazıt, dikey ve yatay yönde bir haçla yazılmıştır. Süryani yazıtlar ortalama iki veya üç satırdan oluşurken, Türkçe yazıtlar 10 veya daha fazla satırdan oluşmaktadır (Джумагулов, 2020, 30).

Yapılan incelemeler sonucunda mezar taşlarının yazılma yönleri hususundaki bazı noktalar araştırmacılar için yönlendirici olmuştur. Nestûrî Türklere ait olan bu yazıtlar sağdan sola yazılmıştır ve mezar taşlarında Estrangelo yazı tipi kullanılmıştır. Pantusov, yazıtların Uygur Türkçesini temsil ettiğini, Süryanice'nin Estrangelo şekliyle yazıldığını belirtmiştir (1886, 78). Dickens'a göre dik olarak yazılan Süryani karakterler, hâlâ Orta Asya'da kullanılan Uygur yazısının etkisi altında gibidir (2009, 15). Taşın ön tarafının ortasına bir haç görüntüsü yerleştirilir ve yukarıdan yatay, sağdan sola yazılmış satırlarla çerçevelenir, yazıt hem alttan hem de dikey olarak yukarıdan aşağıya doğru okunabilir (Кольченко, 2002, 166). Cumagulov, taşların üzerine işlenmiş olan yazının haçın önce sağından daha sonra sol tarafından olacak sırayla, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya yazıldığını belirtmiştir (2017, 44). Bahsi edilen yazı sisteminin Uygurlar, Moğollar ve Kalmuklar'da hâlâ devam etmesi ilginçtir (Chwolson, 1890, 116).²⁸

²⁸ Uygurlar kendi yazı sistemlerini oluşturarak 18 harfli "Uygur Alfabesi"ni kullanmaya başlamışlardır. Erken dönemlerde Uygur etkisinde olan Moğollar da tıpkı Uygurlar gibi bu alfabeye sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru şekilde yazmışlardır. 15. yüzyılın ikinci yarısında Uygur dikey yazısının Timurlular tarafından da yazıldığı ve kullanıldığı kesindir (Козинцев, 2020, 91). Cengiz Han dönemiyle birlikte Moğollar, Uygur ve Soğd alfabelerinden etkilenecek kendilerine has yeni bir "Moğol Alfabesi" oluşturmuşlardır (Abu'l Faraç, 1950, 478). Uygurlar 1926'lı yıllarda Bakü Türkoloji

Taş ustaları mezar taşlarını yazarken Süryani alfabesini kullanmış olsa da Türkçenin varlığı inkâr edilemez. Mezar taşlarının dili için en genel yorum olarak litürjik bir dilden bahsetmemiz mümkündür. Bilhassa bu durum, yazıtların dilinde ve yazımında bazı acemi hataların olmasını beraberinde getirmiştir. Mezar taşlarını yazmak için görevlendirilen taş ustalarının ana dillerinin Süryanice olmadığı, Süryanice yazılan taşlarda yapılan birçok hatadan anlaşılmaktadır. Klein, bu hususta yazıtlarda kullanılan Süryanice'nin kesinlikle acemice ve hatalı kelimelerle dolu olduğunu belirtmiştir (2002, 217). Kullanılan edatlardaki eksikler ve beraber sık kullanılan sözcüklerin de yazımlarında bir standart yoktur. Örneğin “mhaymnā” olarak transliterasyonu yapılan ve “mümin” anlamına gelen sözcüğü, bazı yazıtlarda “,” (yud/yod) harfinin fazladan yazılmış hâli ile karşımıza çıkmaktadır. Klein'a göre; yazıtlardaki hataların ana sebebi, dil konusunda eksik olan taş ustalarından kaynaklanmamaktadır; bilhassa Türkçenin dile olan etkisinin de bir sonucudur, zira Süryanicede sık kullanılan “č” harfinin Türkçede karşılanamaması sebebiyle, yazıcılar “č” (') sesini “š” (š) (sode) harfi ile yazmayı tercih etmişlerdir (2002, 218-221). Yine dilin özelliklerine göre baktığımızda “v” (vav) harfinin kendisinden sonraki harfe bağlanmaması gerekirken birleşik yazıldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak “ā” (ālap) harfinin şeklinden sıkça saptığını da belirtmekte fayda vardır. Taş ustalarına bağlı olarak ortaya çıkan diğer bir karışıklık nedeni ise “r” (riş) harfinin noktasının yapılmaması durumudur. Böylece noktanın eksikliği okuyucuyu “z” (zayd) harfine yönlendirmektedir (Klein, 2002, 222). Yine mezar taşlarında kullanılan diğer ilgi çekici durum Arap alfabesinde bulunan “k” (kef) harfinin yazıtlarda kullanılmış olmasıdır.

Ayrıca taşın yüzeyinden tasarruf etmek isteyen taş ustaları, bazı durumlarda kelimeleri kısaltmayı tercih etmiştir yine bu da araştırmacılar için okumada güçlük çıkartmıştır. Dickens'a göre Süryanice yazımda çok sayıda gramer ve imla hataları,

Kongresi'nde aldıkları bir karar ile “Latin Alfabesi”ne geçmişlerdir ancak bu süreç kısa sürmüş ve “Kiril Alfabesi” kullanmaya başlamışlardır. Günümüzde ise “Arap Alfabesi”ni kullanmakta ve sağdan sola yazmaktadırlar. Moğollar ise Uygur etkisiyle kendi alfabelerini oluşturmuşlardır. Moğollar yukarıdan aşağı ama soldan sağa şeklinde alfabelerini kullanırlardı ancak günümüzde 1941'den itibaren “Kiril Alfabesi”ne geçiş yapmışlardır.

Hristiyan cemaatinin Süryaniceyi dinî ortamlarda kullandığını ancak günlük hayatta dilde eksiklikleri olduğunu ortaya koymaktadır (2009, 42).

Semireçye coğrafyasında bulunan yazıtlarda öncelikle ölüm tarihi verilmiş ve “Bu ’nın mezarıdır” şeklinde genel kalıp cümleler kullanılmıştır. Süryanicedeki eril/diştir ayrımı, kullanılan kelimelere de yansımıştır. Kullanılan ekler yoluyla mezarların kadınlara ya da erkeklere ait olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Örneğin “ܪܒܠ” kelimesi “genç erkek” demek iken, “ܪܒܠܬܐ” haliyle “genç kız” anlamını ifade eder. Süryanice’de “ܪܬܐ” eki dişil anlam vermekte ve ölen kişinin cinsiyeti hakkında fikir yürütmemize yardımcı olmaktadır (Akalın, 2018, 37).

Yazıtlarda geçen Türkçe, Farsça ve Hristiyanlığın kutsal isimleri bir arada görülmektedir. Bu durum Semireçye’deki Türk ve Süryani kültürünün sentezini göstermektedir (Dickens, 2009, 42). Philippe Gignoux, hazırlamış olduğu Farsça isimler sözlüğünde Orta Farsçadan Süryaniceye bazı şahıs ve yer isimlerinin geçtiğini düşünmektedir (2009, 129). Gignoux’nun eserinde bulunan Şah-Malik ve Şadi şahıs isimlerinin taşlarda karşımıza çıkması manidardır.

Mezar taşlarında sık geçen cinsiyet, statü gibi özellikler hakkında öngörüle bulunabileceğimiz ve üzerinde durmamız gereken bir diğer sözcük ise “ܩܘܫܬܢܐ” (Quštānš)’dır. Yapılan araştırmalara göre “Quštānš” (Quştanç) kelimesi “hanımefendi, kadın, lady” anlamına gelir ve bunlara ek olarak da “öğretmen, muallime” unvanlarını karşılamak için de kullanılır (Zieme, 1999, 301-307). O hâlde bu durum Nestûrîler arasında kadınların da eğitilmiş ve saygın konumda olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda “Quştanç” sözcüğü tıpkı günümüz Türkçesinde olduğu gibi şahıs isminden sonra kullanılarak “Kutlu-Aşa öğretmen (hanımefendi, lady, muallime)” anlamına gelecek şekilde varlığını korumuştur.

Semireçye dışında Almalık bölgesinde bulunan yazıtlar dil konusundaki hatalar bakımında pek de farksız değildir. Taş ustalarına bağlı olarak yapılan yazım hatalarına ek olarak Almalık'takilerde Türkçe kullanımındaki hatalar, Semireçye'dekilere oranla daha fazladır. Çoğunda basit bir Süryanice-Türkçe vardır, zira Almalık ve Semireçye coğrafyasında Türkçe konuşan grupların varlığı bilinmektedir (Zhou, 2020, 37).

İç Moğolistan, Ordos bölgesindeki Olon-Süme'den gelen mezar taşlarının dış biçimi, farklı olmasının yanı sıra son derece kısadır (Klein, 2002, 222-223). İç Moğolistan bölgesinde bulunan yazıtlar genel olarak tarih içermez ve oldukça sadedir. Borbone'ye göre yazıtlarda kullanılan dinî unvanlar göz önünde bulundurulursa yine litürjik bir dil kullanıldığı sonucuna varılabilir ve aynı zamanda Olon-Süme'de Süryanice karakterlerle epigrafik belgelerin yetersizliği, Süryanicenin halk arasında çok az bilindiği sonucu üzerinde durmamıza izin vermektedir (2008, 7; 2005, 16).

Eccles ve Lieu'ya göre; Çin'de yaşayan Nestûrî Türklerin yazıtlarının neredeyse tamamı Türk dilindedir, öyle ki Quanzhou bölgesindeki yazıtlar Süryanice süslü cümlelerden uzaktır ve Türkçe belirgindir (2012, 162). Yine Takahashi'ye göre de Quanzhou'daki yazıtların dili açıkça Türkçedir (2019, 637). Çin'deki yazıtlar diğer bölgelere göre daha uzun satırlardan oluşmakta dolayısıyla yazıt sahibi hakkında daha fazla bilgi verilmektedir.

Mezar taşları dil durumları bakımından çeşitlilik göstermekte ve bu durum araştırmacılara önemli çıkarımlar elde etme konusunda izin vermektedir. Kullanılan dil ve alfabe, halkların ne derece dil bilgisine hâkim olduğunu gösterir. Bunlara ek olarak Borbone'nin yaptığı şu değerlendirmeye katıldığımızı belirtmemizde bir problem yoktur: Yangzhou, Quanzhou ve İç Moğolistan'daki yazıtlar Türkçe olduğu için Süryanice dil bilgisi hakkında öngörüle bulunacağımız coğrafya ancak Semireçye bölgesindeki yazıtlar olacaktır (2008, 12).

1.3. Yazıtların Tarihlendirilme Meselesi

Yazıtların anlamlandırılması ve yorumlanması için bir başka önemli konu da tarihlendirme meselesidir. Mezar taşları 13. ve 14. yüzyılları temsil etmektedir. Yazıtların kendine özgü bir tarihlendirme sistemi bulunmakta ve araştırmacılar kişinin ölüm tarihini tespit etmek için bazı kurallara uymaktadır. Genel olarak Türk yazıtlarında yalnızca bir tarih sistemi varken, Türk tarihi için önemli edebî ve tarihî belgeler olan Nestûrî yazıtlarında iki ayrı tarihlendirme sistemi kullanılmıştır.

Mezar taşlarında bulunan Selevkos hesaplamasına²⁹ göre verilen tarih Süryanice harfler ile yazılmaktadır (Borbone, 2021, 109). Taş ustaları Süryanice yazıtlarda tarihleri rakamla değil yazıyla yazmayı tercih etmişlerdir. Tarihlendirme ile ilgili bilmemiz gereken en önemli husus, yazıtlarda iki tarihlendirme sisteminin kullanılmış olmasıdır ve bunlar Selevkos Takvimi ile Türk, Moğol ve Çinlilerin kullandığı 12 Hayvanlı Takvim döngüsüdür. Mezar taşları hem Selevkos dönemini, hem de 12 Hayvanlı Takvim yılını içermektedir (Dickens, 2016, 106). Bununla birlikte mezar taşlarının bazılarında iki tarihlendirme sistemi kullanılırken bazılarında ise sadece ya Selevkos tarihlendirmesi ya da 12 Hayvanlı Takvim kullanılmıştır. Yazıtlar için iki tarihlendirmenin de kullanılmış olması, mezar taşlarının tarihini tespit konusunda daha fazla kolaylık sağlar (Klein, 2002, 216). Yine bu bağlamda Reşit Rahmeti Arat'ın yazmış olduğu “Türklerde Tarih Zaptı” makalesi, bu konu üzerinde ayrıntılı açıklamalar sunmaktadır, bilhassa Semireçye mezar taşlarında Selevkos Takvimi ile 12 Hayvanlı Takvimi'nin beraber kullanıldığını yazan Arat, bu formülün tarihlendirmeye ulaşmakta kolaylık sağladığını belirtir (1987, 156-164). Arat, sözü geçen makalesinde, Uygur Hukuk Vesikaları'nda kullanılan tarihlendirme formüllerine örnek vermiştir; burada dikkat çekici olan husus, Quanzhou bölgesindeki mezar taşlarının da bazen bu formülleri kullanarak yazıldığıdır dolayısıyla bu durum Quanzhou'daki yazıtlarda Uygur tesirinin bulunduğuyla açıklanabilir.

²⁹ Büyük İskender'in ölümünün ardından, generallerinden biri olan Selevkos (MÖ 312-281) bağımsızlığını ilan ederek Selevkos İmparatorluğu'nu kurmuştur. Selevkoslar devrinde kullanılan ve başlangıç olarak MÖ 312/311 tarihi kabul edilen bu takvim “Selevkos Takvimi” olarak bilinmektedir. Çalışmamızda incelediğimiz mezar taşlarında genel olarak bu tarihlendirme sistemi kullanılmıştır. Selevkos Takvimi'ne göre verilen yıldan 311 sayısı çıkartılarak Miladi karşılığına ulaşılabilmektedir (Bazin, 2011, 414).

Yazıtlarda Selevkos Takvimi'nin Büyük İskender'e (Aleksandros Han) mal edilmiş olması ilginçtir çünkü bu takvim Büyük İskender'in generallerinden biri olan Selevkos Nicator tarafından MÖ 312 tarihinde düzenlenmiştir (Bazin, 2011, 427). Yazıtlarda nadir olarak gördüğümüz diğer bir durum ise, ölen kişinin haftanın hangi günü ve hangi ayda öldüğü bilgisinin belirtilmesidir. Genel olarak değerlendirdiğimizde bu durum istisnâ ve pek nadir görülür.

Tarihlendirmede taş ustalarının yazdığı tarihten 311'i çıkararak, ölen kişinin ölümünün Türk Takvimi'ne göre hangi yıla denk geldiğine kolayca ulaşılabilmektedir. Örneğin Selevkos Takvimi'ne göre 1600 yılında öldüğü yazılan kişinin, Türk Takvimi'ne göre ölüm yılı (1600-311=) 1289'dur. Yazıtlarda bazen sadece yıl bilgisi verilir, bazen de ek olarak hangi hayvan döngüsüne denk geldiği belirtilmiş yine bu da ölünün hakkında daha ayrıntılı bilgiye ulaşmamızı sağlamaktadır.

Bölgesel olarak filolojik ve taşların süslemesi konusunda farklılıklar olmuştur ancak tarihlendirme için coğrafi olarak şunları söylemek faydalı olacaktır: Semireçye'deki taşlar Moğol hâkimiyeti, 1200-1345 yıllarını kapsamaktadır (Dickens, 2019, 612). İç Moğolistan yazıtlarının genel olarak kısa ve sade olduğunu yinelemek yararlı olacaktır çünkü yazıtlarda tarih yazımı nadirdir, tarihsiz yazıtlar daha yaygındır. Çin'de bulunan mezar taşlarında ise genel olarak Moğollar tarafından da kullanılan 12 Hayvanlı Takvim³⁰ sistemi görülmektedir (Klein, 2002, 216). Bu bilgilere ek olarak bölgesel olarak tarih yazımında bazı farklılıklar dikkat çekmektedir; örneğin Semireçye bölgesinde bulunan yazıtların genelinde tarih her zaman başta yazarken, Almalık bölgesinde tarihin açıkça sonda yazıldığı görülmektedir. Yine aynı zamanda

³⁰ Türk kavimleri arasında geçmişten günümüze kullanılan 12 Hayvanlı takvim, Türkmenlerde “yıl övürmek”, Kazaklarda “jıl sürmek”, Kırgızlarda ise “cıl sürüü” olarak kullanılmaktadır (Biray, 2009, 672). 12 Hayvanlı takvimde her yıl farklı bir hayvan ismiyle anılmaktadır ve bu takvimi Çinlilerin ve Moğolların da kullandığı bilinmektedir. Yerleşik yaşamı benimsemiş Çinliler için uygun olmayan bu takvim, genel özellikleri itibarıyla ve hayvan isimlerinin tamamına yakınının Türkçe olması nedeniyle Türk takvimi olarak kabul edilmektedir, bununla birlikte “lu-ejderha” isminin Çin'den, “domuz” adınının Moğol veya Tibeterden, “biçin-maymun” isminin de Tibetlilerden aldıkları anlaşılmaktadır (Tezcan, 1990, 83-87). Sözü geçen takvim özellikle Kazak ve Kırgızlar arasında farklı telaffuz edilmiş ve bazı değişikliklere uğramıştır.

Quanzhou bölgesinde bulunan yazıtların tarihlendirmeleri orta satırlarda yer almaktadır ve ayrıca Quanzhou'daki yazıtlar içerisinde “Tabgaç Takvimi”, “Tang Takvimi” gibi sözcüklerin de kullanılmış olması istisnâ bir durumdur.

Yazıtların belirli zaman dilimlerine işaret etmesi, o dönem hakkında sosyal, kültürel, filolojik ve dinî olarak bazı yorumlar yapmamızı mümkün kılmıştır. Yazıtlardaki tarihlendirme ve verilen bilgiler sayesinde Orta Asya’da vuku bulmuş ve 1347-1351 tarihlerinde Avrupa’ya kadar yayılan Veba Salgını hakkında önemli bilgilere ulaşılabilmektedir. Semireçye bölgesindeki mezar taşlarında, 1649 ve 1650 (1338-1339) yılları arasında Veba Salgını olduğu ve halkın bu hastalıktan öldüğü açıkça belirtilmiştir (Dickens, 2016, 126; Tang, 2022, 217). Li Tang, bahsedilen Veba Salgını’nın 1341 yılında hâlâ yaygın olduğunu çünkü 1652 (1341) yılında en az 16 kişinin daha salgından öldüğünü belirtmiştir (2022, 217). Yazıtların çevirilerinden açıktır ki taş ustaları bu yıllar arasında vefat eden ölülerin mezar taşlarına “mīṭ b-māwtānā”, yani “vebadan öldü” bilgisini eklemişlerdir. Yine metinler içerisinde tarihî şahıslar hakkında önemli bilgiler verildiği görülmektedir; bilhassa Çağatay Hanlarından biri olan Cenkşi Han’ın tahta çıktığı yılı işaret eden bir kitaba mevcuttur (bk. Alma Katun Kitabesi).

Genel olarak mezar taşlarındaki sisteme göre, ölen kişinin ölüm tarihinin ardından ismi, yaşı, soy ağacı, unvanı ve mesleği gibi bilgiler yazılmaktadır. Türkçe metinler genel olarak “Hükümdar Aleksandros İlig Han takvimine göre” veya “Makedonya Kralı Philip’in oğlu Aleksandros Han takvimine göre” diye başlamaktadır. Aynı zamanda 12 Hayvanlı Türk Takvimi kullanılan mezar taşlarında bazı yanlışlar göze çarpmaktadır, zira çalışmamız içerisinde bu hatalara müdahale ederek düzelttiğimiz ve ilgili dipnotta belirttiğimiz tarihlendirmeler bulunmaktadır dolayısıyla yazıtların yorumlanmasında bunu göz önünde bulundurmak faydalı olacaktır. Yine bu tarihlerin kontrol edilmesi ve düzeltilmesi aşamasında W. Klein’in *Silk Road Studies III. Das Nestorianische Christentum an den Handelswegen durch Kyrgyzstan bis zum 14. Jh.*

adlı çalışmasının sonunda bulunan “Anhang” kısmındaki tarih listesinden faydalanılmıştır.

2. XIII. VE XIV. YÜZYILLARA AİT NESTÛRÎ MEZAR TAŞLARININ TRANSLİTERASYON VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİ

Geniş bir coğrafyayı kapsayan Orta Asya, Nestûrî Hristiyanlığın kabul gördüğü ve buna bağlı olarak izler barındıran bir bölgedir. Bilhassa tez çalışmamızın ana malzemelerini oluşturan mezar taşlarının keşfedildiği Orta Asya, günümüzde de yeni keşifler için merak uyandırmaya devam etmektedir. Bahsi geçen coğrafya içerisinde Nestûrî mezar taşlarının birbirinden farklı bölgelerde keşfedildiği bilinmektedir. Çalışmamız içerisinde mezar taşlarının keşfedildiği bölgeler Çu Vadisi-Bişkek Bölgesi, Tokmak-Burana Bölgesi, İlibalık Bölgesi, Almalık Bölgesi, İç Moğalistan ve Quanzhou Bölgesi olarak tasnif edilmiştir. Sözü edilen bölgelere baktığımızda Çu Vadisi-Bişkek Bölgesi kapsamında 628, Burana-Tokmak bölgesinde 52, İlibalık bölgesinde ise 39 mezar taşının çevirisi yapılmıştır. Bunlara ek olarak Almalık için 32, İç Moğolistan için 90, Quanzhou bölgesi için ise 13 adet mezar taşının yazı çevirimleri ve Türkçe çevirileri yapılmıştır.

Coğrafi olarak dağılımları yapılan mezar taşları kronolojik olarak sıralanmış, sıralanan yazıtlar da kendi içerisinde “Tarihli”, “Tarihsiz” ve “Yazısız” şeklinde ayrı başlıklar altında tasnif edilmiştir. “Tarihli Nestûrî Mezar Taşları” başlığı altında bulunan yazıtlar belirli bir süreç hakkında net tarihsel bilgi vermekten, “Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları” başlığı altında yer alan mezar taşları net bir tarih içermemektedir. Buna bağlı olarak da gerek hiçbir tarih vermeyen, gerek yalnızca 12 Hayvanlı Takvim’e göre bilgi veren mezar taşları, “Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları” başlığı altında incelenmiştir. “Yazısız Nestûrî Mezar Taşları” başlığında ise hiçbir yazılı bilgi vermeyen, yalnızca bir haç sembolü taşıyan yazıtlar tetkik edilmiştir.

2.1. Semireçye (Yedi Su) Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Günümüzde büyük bir bölümü Kazakistan sınırları içerisinde bulunan ve güney uçlarının Kırgızistan’a kadar uzandığı Semireçye bölgesi, Nestûrî kalıntılarının yoğun olduğu bir bölgedir. Geniş bir alanı içerisine alan Semireçye bölgesi, tez çalışmamız içerisinde en fazla yazıtın bulunduğu coğrafya olmuştur. Çalışmamız içerisinde Çu

Vadisi, Bişkek yakınlarında bulunan yazıtlar ile Burana-Tokmak bölgesinde bulunan yazıtlar ve İlibalık bölgesinde keşfedilen yazıtlar Semireçye başlığı altında incelenmiştir.³¹

2.1.1. Çu Vadisi-Bişkek Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Semireçye Bölgesi dediğimiz coğrafyaya dâhil olan Çu Vadisi ve Bişkek yakınlarında keşfedilen yazıtlar bu başlık altında toplanmıştır. Yazı çevirimleri yapılmış olan Süryanice-Türkçe Nestûrî mezar taşları ilgili başlıklar altında tasnif edilmiştir bu bağlamda Çu Vadisi-Bişkek Bölgesinde toplamda 628 yazıt incelenmiştir ve incelenen yazıtlardan 471 tanesinin tarihli, 150 tanesinin açık bir tarih belirtmediği, aynı zamanda 7 mezar taşının da yazısız olduğu tespit edilmiştir.

2.1.1.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1897 N: 2)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܬܘܢ ܬܘܢܓܐ ܪܝܫܐ ܕܬܘܢܐ 1512 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lṭwn ṭwng' ryš' dt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Altun Ṭūngā rīš' (e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1512 (1201) [senesinde. Bu mezar] kilise lideri Altun Tunga'nındır.

³¹ Tez çalışmamız boyunca yardımlarını esirgemeyen P. G. Borbone, coğrafya dağılımımız hususunda da önemli tavsiyelerde ve eklemelerde bulunmuştur yine Çu Vadisi-Bişkek ile Burana-Tokmak Bölgesinde keşfedilen yazıtların "Semireçye" adı altında işlenmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Çalışmamız içerisinde kendisinin öneri ve tavsiyeleri dikkate alınarak en uygun sınıflandırmanın bu şekilde olacağı konusunda fikir birliği sağlanmıştır. Yapmış olduğu yardımlar ve yönlendirmeler için Borbone'ye tekrar teşekkür etmeyi borç biliriz.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) šnt
- 2) trngl'
- 3) w-bšnt' tqmn
- 4) btl
- 5) hzyrn myt šly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) šn(a)t
- 2) t(a)rn(a)glā
- 3) w-b(a)šn(a)t 1560
- 4) btl(a)t
- 5) hzir(ā)n mīt Š(i)l(y)ā

Türkçe Çevirisi: Horoz (Türk takvimine göre tavuk)³² yılı, 1560 (1249) senesinde. Şilya Haziran ayının üçüncü gününde öldü.

N: 4 (D. C. 1890 N: 61 (142).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܐܡܢ ܠܡܠܟܐ ܕܡܪܝܡ

2) ܠܡܠܟܐ ܕܡܪܝܡ

3) ܠܡܠܟܐ ܕܡܪܝܡ

4) ܠܡܠܟܐ ܕܡܪܝܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' tqs' hw'
- 2) bšnt' klb'
- 3) hnw qbrh d-mrym
- 4) qwšt'nş

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1561 hwā
- 2) b(a)šn(a)t k(a)lbā
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h d-M(a)ry(a)m
- 4) Qušt(ā)nş

Türkçe Çevirisi: 1561 (1250) senesi, bu köpek yılıdır. Bu mezar Meryem Quştanç'ındır.

³² ܬܪܢܓܠܐ (tarnaglā) kelimesi Süryanicede “horoz” demektir. Çeviri içerisinde Türk takvimine göre denk geldiği yıl adı da beraberinde verilmiştir. Aynı zamanda Süryanicede dil özelliklerine bağlı olarak eril ve dişil ayrımı yapılmaktadır. Bu sebeple ܬܪܢܓܠܐ kelimesi, kadın mezarlarında karşımıza kelime sonuna ܬܐ (tā) ekini almış şekliyle çıkmaktadır. Bundan sonra çalışmamız içerisinde “ܬܪܢܓܠܐ” kelimesi “tavuk” yılı olarak çevrilecektir.

N: 5 (Ç. C. 2011 S: 124)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎧𐎺𐎠

2) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠

3) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠

4) 𐎧𐎺𐎠

5) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 (?)

6) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 (?)

7) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt

2) 'tqs'

3) hd' hy

4) qbrh

5) mwldys's (?)

6) qwštñs (?)

7) 'ly[mt']

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t

2) 1561

3) h(ā)d(e)y

4) q(a)br(ā)h

5) Muldişās (?)

6) Qušt(ā)nş (?)

7) 'l(a)y[mtā]

Türkçe Çevirisi: 1561 (1250) senesinde. Bu mezar genç kız Muldişas (?) Quştanç (?)'ındır.

Cumagulov tarihlendirmeyi 1680 (1269) olarak okumuştur (2011, 124). Bahsi geçen mezar taşının 2. satırındaki harflere baktığımızda 1561 tarihine ulaşılmaktadır. Buna bağlı olarak mezar taşında geçen tarih 1561 olarak çevrilmiştir.

N: 6 (D. C. 1897 N: 3)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 𐎧𐎺𐎠

2) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

3) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

4) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqsd sšk'n

2) hnw qbrh gwr̄ys

3) 'wlygwn sb' ml'

4) sgy kwn bšlwt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ 1563 s(ı)škān

2) h(ā)n(ā)w q(a)br̄(e)h G(i)w(a)rgīs

3) Oligun s(ā)bā m(i)(l)le

4) s(a)g(g)ī k(a)w(w)(i)n
b(a)sl(ā)w(ā)tā(?)

Türkçe Çevirisi: 1563 (1252) senesi, sıçkan yılında. Bu mezar birçok duada yer alan yaşlı adam Givargis Oligun'undur.

N: 7 (D. C. 1890 N: 65 (183).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

2) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

3) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

4) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

5) ܡܫܢܐ ܬܝܫܟܐܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqsh

2) hw' twrk'[y]t̄

3) '[w]d

4) hđ' hy qbr[h]

5) d-mrym k̄'twn qw[št' nš(?)]

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ 1565

2) hwā T(ū)rkā' [ī]t̄

3) '[ū]d

4) h(ā)d(e)y q(a)br̄(ā)[h]

5) d-M(a)ry(a)m K(ā)tūn Qu[št(ā)nš(?)]

Türkçe Çevirisi: 1565 (1253) senesi, Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar Meryem Hatun Quştanç'ındır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ 'tqsṭ
- 2) hn̄w
- 3) qbr̄h
- 4) mngkw̄ṭ'š̄ mhymn̄'

Yorumlu Yazı Çevirimi

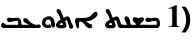
- 1) b(a)šn(a)ṭ 1569
- 2) h(ā)n(ā)w
- 3) q(a)br̄(e)h
- 4) M(e)ngkütaš̄ mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1569 (1258) senesinde. Bu mezar mümin Mengkütaš'ındır.

N: 10 (D. C. 1897 N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

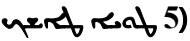
Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ 'tq' b
- 2) trngl'
- 3) hn̄w qbr̄h
- 4) 'lyšw' w-kwšṭš
- 5) twy' t'šk
- 6) 'n'sy

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ 1572
- 2) t(a)rn(a)glā
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br̄(ā)h
- 4) Elišo' w-Kušt̄(ā)š
- 5) Tuyā Tāš(i)k
- 6) anası³³

Türkçe Çevirisi: 1572 (1261) tavuk senesinde. Bu mezar Elišo' ve annesi Kuştas Tuya Taşık'ındır.

³³ Bu satırda geçen “anası” kelimesi Türkçedir.

2) klb'

3) hnw qwḥrh

4) gywrgys q[š]'

5) br[h] mlyḥ' kwr 's

2) k(a)lbā

3) h(ā)n(ā)w qabr(e)h

4) Giw(a)rg(ī)s q(a)[š(š)]ā³⁶

5) br(e)[h] M(a)līḥā kor³⁷ as

Türkçe Çevirisi: 1573 (1262) senesi, köpek yılında. Bu mezar horepiskopos Maliha'nın oğlu papaz Givargis'indir.

N: 13 (D. C. 1890 N: 74 (185); Ç. C. 2011 S: 293)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܠܝܠܐ 1)

ܠܠܝܠܐ ܕܡܠܝܠܐ 2)

ܠܠܝܠܐ ܕܡܠܝܠܐ 3)

ܠܠܝܠܐ ܕܡܠܝܠܐ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'tly'

2) bšnt 'tq'd

3) hnw qḥr'

4) 'bryšw' mlymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) atl(ā)yā

2) b(a)šn(a)t 1574

3) h(ā)n(ā)w q(a)ḥrā

4) '(A)ḥ(d)īšo³⁸ mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Ejderha (it veya tunguz),³⁹ 1574 (1263) senesinde. Bu mezar mümin Abdišo'nundur.

³⁶ Burada ܠܠܝܠܐ (qaššīšā) kelimesinin kısaltılmış hali yazılmıştır.

³⁷ Bu mezar taşında ܠܠܝܠܐ ܕܡܠܝܠܐ (korappīsqopā) kelimesinin kısaltılmış hali yazılmıştır. Muhtemelen yazıcı taşın alanı dolayısıyla kısaltmalar kullanmayı tercih etmiştir.

³⁸ Mezar taşının Süryani harfleri ile yazımı Chwolson'un 1890 yayınlı eserinde olduğu gibi yazılmıştır fakat burada karşımıza bir problem çıkmaktadır: Yazıtın 4. Satırında belirtilen ismin 3. harfi ܐ olarak yazılmasına rağmen çevirisinde ܐ şekliyle çevrilmiştir. Süryani harflerin hatalı yazılmış olma ihtimali göz önünde bulundurularak yorumlu transliterasyonda çeviriye sadık kalınarak ܐ olarak yazılmıştır.

³⁹ 1574 tarihi 12 Hayvanlı Takvim'e göre it veya tunguz yıllarına denk gelmektedir, muhtemelen taş ustası hatalı yazmıştır.

Mezar taşında ilk satırdaki kelimenin muhtemelen ikinci harfi hatalı yazılmıştır. Kelimenin orijinalinde ikinci harfin **ا** olması gerekmektedir (Chwolson, 1890, 18). Yorumlu transliterasyonda kelime orjinal haliyle çevrilmiştir.

N: 14 (D. C. 1897 N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

⁴⁰ 1575 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1575 hd' hy smyd' tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1575 h(ā)d(e)y Smidā tlytā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde.] Bu [mezar] küçük kız Smida'nındır.

N: 15 (D. C. 1897 N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 1575 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1575 hnw qbrh 'skwly' gywrgys br
z'wm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1575 h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h iskol(ā)yā
Giw(a)rgīs b(a)r Zawmā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde. Bu mezar] Zavma'nın oğlu öğrenci Givargis'indir.

⁴⁰ Kelimenin sonunda eklenen “tā” eki dişil ekidir. Kelime sonralarına gelen bu ekin doğru yazımı “**ا**” (tā) şeklinde olmalıdır.

N: 16 (D. C. 1897 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌶𐌹𐍃 𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 1575 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1575 d-pylypws s'wr' br mlpn' br
ṭwng'

1) 1575 d-Pīlīpos s(ā)'orā b(a)r
M(a)lpānā b(a)r Ṭūngā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde. Bu mezar] öğretmen Tunga'nın oğlu, kilise bekçisi Pilipos'undur.

N: 17 (D. C. 1897 N: 9)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 1575 1)

𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 2)

𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 3)

𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1575 sb'

1) 1575 s(a)bā

2) yšw' ryšhwb'

2) Īšo' rišhub(b)ā (?)

3) gmyr' hnw qbr'

3) gmīrā h(ā)n(ā)w q(a)bṛā

4) hdyr' mlpn'

4) hdīrā m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde.] Bu mezar refah yöneticisi, mükemmel öğretmen, saygıdeğer yaşlı adam Īšo'nındır.

N: 18 (D. C. 1897 N: 10)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌸𐌵𐌹𐌳𐌹𐍃 1575 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1575 pwlws 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1575 P(a)wlos āmīn

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde. Bu mezar] Pavlos'undur. Amin!**N: 19 (Ç. C. 2011 S: 295)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 1)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 2)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 3)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 4)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tq'h

2) šnt 'wqbr' hnw qbr'

3) 'lym' rgyg' 'nd men

4) 'lm' hd'

5) kwłlw' 'sl'n qšyš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1575

2) šn(a)t 'ūq(a)brā h(ā)n(ā)w q(a)brā

3) 'l(a)ymā rgīgā 'n(a)d min

4) '(ā)lmā h(ā)de

5) Kutluk Aslān q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) senesi, fare yılında. Bu mezar papaz Kutluk Arslan'ındır.**N: 20 (D. C. 1890 N: 75,1 (123); Ç. C. 2011 S: 301)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 1)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 2)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 3)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 4)

𐤏𐤍𐤕𐤌𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp ḥmšm''
- 2) wšb' yn wḥmš'
- 3) 'wbr'
- 4) hnw qbrh
- 5) ywšmyd qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p ḥ(a)m(m)(i)šmā'ā
- 2) w-š(a)b'īn w-ḥ(a)mšā
- 3) 'ūq(a)brā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Yušmid q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) senesi, fare yılında. Bu mezar papaz Yušmid'indir.

N: 21 (D. C. 1890 N: 75,2 (135).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 𐎥𐎦𐎧𐎨 1)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 𐎥𐎦𐎧𐎨 2)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 𐎥𐎦𐎧𐎨 3)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 4)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 𐎥𐎦𐎧𐎨 5)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 6)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 7)

𐎧𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tq'h
- 2) šnt 'wqbr'
- 3) hnw qbrh d-dnḥ'
- 4) mhymn'
- 5) kd d-šmḥ' qwšty
- 6) dkyr nh'
- 7) šlm' 'm
- 8) rwḥh

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ 1575
- 2) šn(a)t̄ 'ūqabrā
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h d-D(i)nḥā
- 4) mh(a)ymnā
- 5) k(a)d d-Š(i)mḥā Kušti
- 6) dk̄īr nhā
- 7) šl(ā)mā '(a)m
- 8) rūḥ(e)h

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) senesi, fare yılında. Bu mezar Zimha Qušti'nin oğlu mümin Dinha'nındır. Onu hatırla (yani onun hatırasını) ve barış ruhu üzerine olsun.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqp
- 2) hw' hwy' hdy qbrh
- 3) twz tyrym qwštñş

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1580
- 2) h(ā)we h(i)wyā h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 3) Tūz Terīm Qušt(ā)nş

Türkçe Çevirisi: 1580 (1269) senesi, yılın yılında. Bu mezar Tuz-Terim Quştanç'ındır.

N: 27 (W. K. 2000 N: 40 (Abb. 70)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

بشنت 1)

هوى 2)

توز 3)

تریم 4)

... قوشتانچ 5)

... Kutluk 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt
- 2)'twp
- 3) hd' hy
- 4) qbrh
- 5) 'mylt' . . .
- 6) kwłlw . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t
- 2)1580
- 3) h(ā)dey
- 4) q(a)br(a)h
- 5) Amiltā . . .
- 6) Kutluk . . .

Türkçe Çevirisi: 1580 (1269) senesinde. Bu mezar . . . Amilta . . . Kutluk'undur.

N: 28 (D. C. 1890 N: 81 (157); Ç. C. 2011 S: 232)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

بشنت 1)

توز 2)

1581 1681 3)

1581 1681 4)

1581 1681 5)

1581 1681 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqp'
- 2) hnw qbrh
- 3) d-srgys qšyš'
- 4) 'lym' rgyg'
- 5) brymyn'
- 6) brh 'ymngkw

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1681
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 3) d-S(a)rgis q(a)š(š)īšā
- 4) 'l(a)ymā rgīgā
- 5) b(a)r-y(a)m(m)īnā
- 6) br(e)h Aym(e)ngku

Türkçe Çevirisi: 1581 (1270) senesinde. Bu mezar Aymengkü'nun güzel ve genç oğlu papaz Sargis'indir.

N: 29 (D. C. 1890 N: 83 (127).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1581 1681 1)

1581 1681 2)

1581 1681 3)

1581 1681 4)

1581 1681 5)

1581 1681 6)

1581 1681 7)

1581 1681 8)

1581 1681 9)

1581 1681 10)

1581 1681 11)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqpg

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1583

2) hw' qwp'	2) hwā qopā
3) hnw qbrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
4) šwm' qšyš' w-rbhyl'	4) Š(a)wmā q(a)š(š)īšā w-r(a)bh(a)ylā
5) sb' bryk'	5) s(a)bā brīkā
6) 'myr'	6) am(m)īrā
7) mšmh'	7) mš(a)mhā
8) br gywrgys rbhyl'	8) b(a)r Giw(a)rgīs r(a)bh(a)ylā
9) mrn nhl̥t rwḥh 'm	9) m(ā)r(a)n n(i)hl̥(a)t rūḥ(e)h '(a)m
10) rwḥ' 'bht' w-qd[y]š'	10) rūḥā ab(ā)h(ā)tā w-q(a)d(d)[ī]še
11) [l]'lmyn	11) [l]-(ā)lmīn

Türkçe Çevirisi: 1583 (1272) senesi, maymun yılında. Bu mezar hayırlı yaşlı adam, ünlü emir, komutan Givargis'in oğlu, papaz ve komutan Savma'nındır. Rabbimiz ruhunu ebediyen babalarının ve azizlerinin ruhlarıyla karıştırın.

N: 30 (D. C. 1890 N: 84 (218); Ç. C. 2011 S: 283)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏

2) 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏

3) 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏

4) 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' tqpd
- 2) hnw qbr'
- 3) b'g mngkw s'wr'
- 4) mhymn' mkyk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1584
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)brā
- 3) Beg M(e)ngku s(ā)'orā
- 4) mh(a)ymnā m(a)kīkā

Türkçe Çevirisi: 1584 (1273) senesinde. Bu mezar mütevazı bir mümin olan kilise müdavimi (ziyaretçisi) Beg-Mengkü'nundur.

N: 33 (D. C. 1897 N: 14)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1585 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1585 kyz 'š' mhynt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1585 Kız Ašā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1585 (1274) [senesi, köpek yılında. Bu mezar] mümine Kız Aşa'nındır.

N: 34 (D. C. 1890 N: 75 (102).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tq'h

2) šnt 'wqbr' hnw qbrh

3) 'lym' rgyg' 'nd mn

4) 'lm' hd'

5) Qwṭlw'k 'rsl'n qšyš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1575

2) šn(a)t 'ūq(a)brā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

3) 'l(a)ymā rgīgā 'n(a)d m(i)n

4) '(ā)lmā h(ā)de

5) Quṭluk Arslān q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1585 (1274) senesi, fare yılında. Bu mezar bu dünyadan boşanmış (ayrılmış) sevgili genç adam, papaz Kutluk Arslan'ındır.

N: 35 (D. C. 1897 N: 15)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰 5)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰 6)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt̥ 'tqpz syšk' n
- 2) byrh̥ tšry qrym' y'
- 3) bywm' d- 'rwbt̥'
- 4) hnw qbrh̥ š' dy mhymn'
- 5) 'lym' rgyg'
- 6) brh̥ dn̥h̥'
- 7) qywm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̥ 1587 sışkân
- 2) bīr(a)h̥ t(i)šrī q(d)(ī)m(ā)yā
- 3) b-y(a)wmā d- 'rubtā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h̥ Šādī mh(a)ymnā
- 5) 'l(a)ymā rgīgā
- 6) br(e)h̥ D(i)n̥h̥ā
- 7) q(ā)yomā

Türkçe Çevirisi: 1587 (1275) senesinde, sıçkan yılı, Ekim ayının Cuma gününde. Bu mezar güzel genç adam vekil Dinha'nın oğlu, mümin Şadi'nindir.

N: 36 (D. C. 1890 N: 87 (212).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰 1)

[𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰] 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰 (𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌺𐌰𐌹𐌳𐌰) 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt̥ 'tqpz hw'
- 2) ['wqbr']
- 3) hd' hy qbrh̥
- 4) mrym (?) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̥ 1587 hwā
- 2) ['ūq(a)brā]
- 3) h(ā)dey q(a)br(ā)h̥
- 4) M(a)ry(a)m (?) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1587 (1276) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 40 (D. C. 1890 N: 92 (57).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤏𐤔 𐤔𐤕𐤏𐤁

2) 𐤏𐤔𐤔 𐤕𐤏𐤕𐤕 𐤔𐤕𐤕

3) 𐤕𐤏𐤕𐤕

4) 𐤕𐤏𐤕𐤕 𐤕𐤏𐤕𐤕 , 𐤕𐤏𐤕𐤕

5) 𐤕𐤏𐤕𐤕𐤕

6) 𐤕𐤏𐤕𐤕 𐤕𐤏𐤕𐤕 𐤕𐤏𐤕𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnṭ 'tqsb

2) šnṭ ḥwy' b'yrḥ

3) 'ylwl

4) hd' hy qbrh m' yfrh

5) mhymnt'

6) 'ntth d-šwm' y'qwḇ

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ 1592

2) šn(a)ṭ ḥ(i)wyā b-īr(a)ḥ

3) Īlūl

4) h(ā)dey q(a)br(ā)ḥ Mā'ifr(e)ḥ

5) mh(a)ym(a)ntā

6) antt(e)ḥ d-Šawmā Y(a)'qūḇ

Türkçe Çevirisi: 1592 (1281) senesi, yılan yılı Eylül ayında. Bu mezar Savma Yakup'ın karısı Maifreh'nindir.

N: 41 (D. C. 1897 N: 19)

Mezar taşının okunuşu muhtemelen şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤏𐤕𐤕𐤕 𐤕𐤏𐤕𐤕 1593

2) 𐤕𐤏𐤕𐤕𐤕 𐤕𐤏𐤕𐤕

3) 𐤕𐤏𐤕𐤕 𐤕𐤏𐤕𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1593 swsy' b'yrḥ

2) hnw d-m' yfrh

3) 'ntt' šwm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

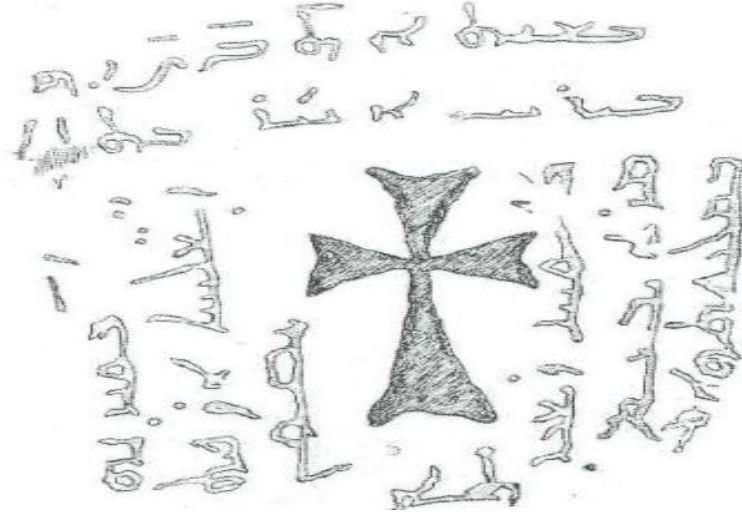
1) 1593 susyā b-īr(a)ḥ

2) h(ā)n(ā)w d-Mā'ifr(e)ḥ

3) anttā Š(a)wmā

Türkçe Çevirisi: 1593 (1282) senesi, at yılında. Bu Savma'nın eşi (karısı) mümine Maifreh'nindir.

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Çu Vadisindeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 152).

Bu yazıt 1593 (1282) tarihlerine ait olması ihtimaliyle beraber çevrilebilmesi henüz mümkün değildir. Harfler çok dağınıktır, anlamlı bir bütün haline getirmek de güçtür (Джумагулов, 2011, 152).

Bahsi geçen bu yazıtın çeviri denemesi tarafımızca yapılmıştır. Anlamca en uygun haliyle çevrilen yazıt aşağıdaki şekildedir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [bšnt 'tqsd h]

2) byrh 'yyr btl̄ [bšb'']

3) ppyd lh

4) b-īr(a)h

5) Ayy(a)r

6) b(a)-tl̄(ā)̄

7) [b-š(a)b(b)ā?]

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqsd h

2) byrh 'yyr btl̄ [bšb'']

3) ppyd lh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)̄ 1594 5

2) b-īr(a)h Ayy(a)r b(a)-tl̄(ā)̄ [b-š(a)b(b)ā?]

4) dšlyḥ' 'rkȳt

5) yqwn

6) b....qyył ryš' dt'

7) mry' nḥsm

8) bmlkwṭh' myn

3) pqīd l(e)h

4) d(a)-šlīḥā' rkȳt

5) yqwn

6) b....qyył rīš- '(e)dtā

7) m(a)ryā nḥ(a)s(s)(i)m

8) b-m(a)lkūt(e)h āmīn

Türkçe Çevirisi: 1594 senesi, Mayıs ayının 5. gününde (yani Salı), koyun yılında. kilise lideri, (...). Rabbimiz krallığında mutlu etsin, amin!⁴¹

N: 43 (D. C. 1897 N: 20)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1594 س

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1594 sr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1594 S(ā)r(i)'

Türkçe Çevirisi: 1594 (1283) [senesinde. Bu mezar mümin] Sari'nindir.

N: 44 (D. C. 1897 N: 21)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1594 س

2) 1594 س

3) 1594 س

4) 1594 س

5) 1594 س

6) 1594 س

7) 1594 س

⁴¹ Araştırmacılar tarafından da çevirisinin zor olduğu ve yapılamadığı belirtilen yazıtın, çeviri denemesi çalışmamız içerisinde yapılmıştır. Sözü geçen yazıtın çevrilmesinde katkısı büyük olan Nicholas Al-Jeloo'ya yardımlarından ve tavsiyelerinden dolayı birkez daha teşekkür etmeyi borç biliriz. Bununla birlikte yapılan çevirinin geliştirilebilir olduğunu belirtmek yerinde olur.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ 'tqšw
- 2) hnw qbrh 'brhm s'wr' qšyš'
- 3) 'skwly' br
- 4) ywhnn qšyš'
- 5) hw' 'nrnh bywm tryn bšb'
- 6) rmyn 'dt'
- 7) mrn nhs' hmw h(hwbh) 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ 1596
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Abr(ā)h(ā)m
s(ā)'orā q(a)š(š)īšā
- 3) iskol(ā)yā b(a)r
- 4) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)īšā
- 5) hwā '(u)nd(ā)n(e)h b-yom tr(e)yn b-
š(a)b(b)ā
- 6) rmyn '(e)dtā
- 7) m(ā)r(a)n nḥ(a)s(s)e ḥ(a)wb(ā)(w)h
āmīn!

Türkçe Çevirisi: 1596 (1285) senesinde. Bu mezar papaz Yohannan'ın oğlu kilise bekçisi öğrenci Abraham'ındır. Pazartesi günü ayrıldı (öldü), ... kilise. Efendimiz günahlarını affetsin, amin!

N: 45 (D. C. 1897 N: 22)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

✠ 1597 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1597 'skwly' 'rsl'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1597 iskol(ā)yā Arslān

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) [senesinde. Bu mezar] öğrenci Arslan'ındır.

N: 46 (D. C. 1897 N: 23)

Mezar taşının tarihlendirmesi N: 44 (D. C. 1897 N:21 ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

✠ 1597 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'lymṭ' kšyrt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 'l(a)ymtā k(a)š(š)īrtā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesinde. Bu mezar mümine,] başarılı genç kız [Marta'nındır.]

N: 47 (D. C. 1897 N: 24)

Mezar taşının tarihlendirmesi N: 44 (D. C. 1897 N:21 ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܡܡܝܢܐ ܕܡܪܬܐ ܕܡܪܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw trym synyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w T(e)rīm Şīn(ā)ytā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesinde.] Bu mümine Çinli Terim'indir.

N: 48 (D. C. 1897 N: 25)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܡܝܢܐ ܕܡܪܬܐ ܕܡܪܬܐ 1)

ܡܡܝܢܐ ܕܡܪܬܐ ܕܡܪܬܐ ܕܡܪܬܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) twrk'yt

2) yhn̄n t̄gyn rb h̄yly' şwm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Tūr̄kā'īt

2) Y(o)h̄(a)n(n)(ā)n T̄(e)gin r(a)b-h̄(a)ylā
Ş(a)wmā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesi,] Türk takvimine göre it yılında. [Bu mezar] ordu komutanı Savma'nın oğlu papaz Yohannan Tegin'indir.

N: 49 (D. C. 1897 N: 25,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܡܝܢܐ ܕܡܪܬܐ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesinde. Bu mezar] genç adam'nındır?

Bu mezar taşı çok zarar görmüştür. Bu sebeple okunması oldukça zor, bazı harfler belirsizdir (Chwolson, 1897, 11).

N: 50 (D. C. 1890 N: 97,₁ (179); Ç. C. S: 215)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1597 hwā b(a)šn(a)t

2) k(a)lbā h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) Tūzūn M(a)yī (Bay(ī))

4) mh(a)ym(a)ntā

5) b(a)rt(e)h Y(a)ldā

6) sā'orā

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqsz hw'

2) klb' hd' hy qbrh

3) twzwn myy (byy)

4) mhymnt'

5) brth yld'

6) s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1597 hwā

2) k(a)lbā h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) Tūzūn M(a)yī (Bay(ī))

4) mh(a)ym(a)ntā

5) b(a)rt(e)h Y(a)ldā

6) sā'orā

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesi, köpek yılında. Bu mezar kilise bekçisi Yalda'nın kızı mümine Tuzun- Mayi'nindir.

N: 51 (D. C. 1890 N: 97,₂ (186))

Mezar taşının muhtemel okunuş sıralaması şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1597 hwā b(a)šn(a)t

2) k(a)lbā h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) Tūzūn M(a)yī (Bay(ī))

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqsz hw' klb'
- 2) hnw qbrh d-'ly'
- 3) 'skwly' br srgys mlpn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1597 hwā k(a)lbā
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h d-El(i)yā
- 3) iskol(ā)yā b(a)r S(a)rg(ī)s m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesinde, köpek yılında. Bu mezar öğretmen Sargis'in oğlu öğrenci Eliya'nındır.

N: 52 (D. C. 1890 N: 97,3 (202).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢܬ ܬܩܨܐ ܗܘ ܕܠܒܐ

2) ܚܢܘ ܩܒܪܗ ܕܥܠܝܐ

3) ܝܫܟܘܠܝܐ ܒܪ ܣܪܓܝܫ ܡܠܦܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqsz[h]
- 2) klb' hnw qbr[h]
- 3) 'lym' pwslym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1597
- 2) k(a)lbā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)[h]
- 3) 'l(a)ymā Pūslīm

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesinde, köpek yılında. Bu mezar genç adam Pūslim'indir.

N: 53 (D. C. 1890 N: 97,4 (211).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢܬ ܬܩܨܐ ܗܘ ܕܠܒܐ

2) ܚܢܘ ܩܒܪܗ ܕܥܠܝܐ

3) ܝܫܟܘܠܝܐ ܒܪ ܣܪܓܝܫ ܡܠܦܢ

4) ܝܫܟܘܠܝܐ ܒܪ ܣܪܓܝܫ ܡܠܦܢ

5) ܝܫܟܘܠܝܐ ܒܪ ܣܪܓܝܫ ܡܠܦܢ

6) ܝܫܟܘܠܝܐ ܒܪ ܣܪܓܝܫ ܡܠܦܢ

7) ܝܫܟܘܠܝܐ ܒܪ ܣܪܓܝܫ ܡܠܦܢ

8) ١٥٩٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqşz hw'
- 2) klb'
- 3) hnw qbrh
- 4) nwtr mhyment'
- 5) brth
- 6) kwṭwk s'wr[']
- 7) sb' bryk' (?)
- 8) 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1597 hwā
- 2) k(a)lbā
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
- 4) Nūt(e)r mh(a)ym(a)ntā
- 5) b(a)rṭ(e)h
- 6) Kutuk s(ā)'or[ā]
- 7) s(ā)bā brīkā (?)
- 8) āmīn

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesi, köpek yılında. Bu mezar kilise bekçisi hayırlı yaşlı adam Kutuk'un kızı mümine Nuter'indir. Amin.

N: 54 (D. C. 1890 N: 97 (137).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

2) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

3) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

4) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

5) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

6) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

7) ١٥٩٧ ١٥٩٧ ١٥٩٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tqşz hw' klb'
- 2) yyly twrqş''yt ṭwr
- 3) myṭ mwt s'lm'⁴² kwyn
- 4) y'š kwyz y'rymyš

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1597 hwā k(a)lbā
- 2) yīlī Tūrqšā 'īt ṭūr
- 3) mīṭ m(a)wt sāl(i)m(ā) kwyn
- 4) yāš kwyz y'rimīš

⁴² Burada yazılan "s'lm" kelimesi muhtemelen hatalıdır. Yorumlu transliterasyonda kelime "salgın hastalık" manasına gelen "sāl(i)m(ā)" olarak düzenlenmiştir, böylece mezar taşı daha anlamlı hale gelmiştir.

- 5) hnw qbrh
6) ywḥnn ḥkym'
7) mhymn' 'lym'

- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
6) Y(o)h(a)n(n)(ā)n ḥ(a)k(k)īmā
7) mh(a)ymnā 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1597 (1288) senesinde, köpek yılında. Türkçe ittir. Bir salgın hastalıktan öldü, günlerce gözünde Bu mezar bilgili genç adam mümin Yohannan'ındır.

N: 55 (D. C. 1890 N: 98 (52).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܝܡܢ ܡܗܝܡܢ ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ

2) ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ

3) ܡܕܝܢܬܐ ܕܡܪܝܡ

4) ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ

5) ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' tqšḥ hw'
2) ḥzyr'
3) hnw qbrh
4) gywrgys qš'
5) 'lmlygy'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1598 hwā
2) ḥzīrā
3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
4) Giw(a)rgīs q(a)š(š)ā
5) Alm(a)līg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1598 (1287) senesi, domuz yılında. Bu mezar Almalık'dan (veya Almalıklı) papaz Givargis'indir.

N: 56 (D. C. 1890 N: 98,1 (162).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܝܡܢ ܡܗܝܡܢ ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ

2) ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ ܡܕܝܢܬܐ ܕܡܪܝܡ

3) ܕܝܫܘܥ ܕܡܪܝܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšntḡ ḡzyr' 'tqšḡ
- 2) hnw qḡrh d-qymt'
- 3) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)tḡ ḡzīrā 1598
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)ḡr(ā)h d(a)-Qy(ā)mtā
- 3) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1598 (1287) senesi, domuz yılında. Bu mezar mümine Qyamta'nındır.

N: 57 (D. C. 1897 N: 26)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤏𐤌𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

hnw mrt' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

h(ā)n(ā)w M(ā)rtā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1599 (1288) senesinde, fare yılında.] Bu mümine Marta'nındır.

N: 58 (D. C. 1897 N: 27)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤏𐤌𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍 1)

𐤁𐤓𐤏𐤌𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍 2)

𐤁𐤓𐤏𐤌𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍𐤏𐤍 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'ysr'yl
- 2) br zzkrk'y'
- 3) 'pṭrwp'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) İsrā'el
- 2) b(a)r Zz(a)k(a)r(i)yā
- 3) ap(i)ṭropā

Türkçe Çevirisi: [1599 (1288) senesinde. Bu mezar] vekil Zekeriya'nın oğlu papaz İsrā'el'indir.

Bu mezar taşında bazı kelimeler eksik ve belirsizdir. Zekeriya kelimesinde geçen زك harfleri fazla ve hatalı yazılmıştır (Chwolson, 1897, 12).

N: 59 (D. C. 1897 N: 28)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٥٩٩ ١٢٨٨ ١٢٨٨

2) ١٥٩٩ ١٢٨٨ ١٢٨٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) tybwṭ' qwšt'nš

2) kyndyš m . . . ṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ṭ(a)ybūtā Quštānš

2) Kindiṣ M . . . ṭā

Türkçe Çevirisi: [1599 (1288) senesinde. Bu mezar] Kindiṣ M...ta (?)'nın [kızı mümine] Taybuta Kuştanç'ındır.

N: 60 (D. C. 1890 N: 99 (116).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٥٩٩ ١٢٨٨ ١٢٨٨

2) ١٥٩٩ ١٢٨٨ ١٢٨٨

3) ١٥٩٩ ١٢٨٨ ١٢٨٨

4) ١٥٩٩ ١٢٨٨ ١٢٨٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' tqšt hw'

2) 'wqbr' hd' hy qbrh

3) ṭbyṭ' mhyment'

4) 'lml' gyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ 1599 hwā

2) 'ūq(a)brā h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) Ṭ(ā)ḫiṭā mh(a)ym(a)ntā

4) Alm(a)līg(ā)ytā

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Almalık'dan (veya Almalıklı) Tabita'nındır.

N: 61 (D. C. 1890 N: 99,₁ (136).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܒܢܬ ܬܩܫܬ ܠܗܡܐ ܠܩܒܪܐ 1)

ܠܗܡܐ ܠܩܒܪܐ 2)

ܠܗܡܐ ܠܩܒܪܐ 3)

ܠܗܡܐ (ܠ. ܕܥܡܐ) ܠܩܒܪܐ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqšt hw' 'wqbr'

2) hd' hy qbrh

3) 'ytrym mhymnt'

4) 'nth ywnnn (1. ywḥnn) bšgw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1599 hwā 'ūq(a)brā

2) h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) Ayṭ(e)rīm mh(a)ym(a)ntā

4) ant(e)h Y(a)wn(ā)n (1. Yoh(a)n(n)(ā)n) B(e)šgū

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar Yohannan Beşgü'nün karısı mümine Ayterim'indir.⁴³

N: 62 (D. C. 1890 N: 99,₂ (167); Ç. C. 2011 S: 363)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܒܢܬ ܬܩܫܬ ܠܗܡܐ 1)

ܠܗܡܐ ܠܩܒܪܐ 2)

ܠܗܡܐ ܠܩܒܪܐ 3)

ܠܗܡܐ ܠܩܒܪܐ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqšt

2) hw' 'wqbr'

3) hnw qbrh

4) mybwlw mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1599

2) hwā 'ūq(a)brā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) Mībūlū mh(a)ymnā

⁴³ Yazıcının 4. satırdaki ilk kelime hata yapmış olması muhtemeldir (Chwolson, 1890, 32). Yorumlu transliterasyonda kelime orijinal haliyle yazılmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar mümin Mibulu'nundur.

N: 63 (D. C. 1890 N: 99,3 (197).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) $\frac{1}{2} \log 2$ ବା 1)

2) **חמץ**

[കുറിപ്പ് 3)

.....4)

.....5)

.....ൟ നീക്കം 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tqst bšnt

1) b(a)šn(a)t 1599 b(a)šn(a)t

2) 'wqbr'

2) 'ūq(a)brā

3) hn[w qbrh]

3) h(a)n(a)[w q(a)br(e)h]

4)

4)

5)

5)

6) s'wr' b. . . .

6) $s(\bar{a})' \text{or } \bar{a} \text{ b.} \dots$

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar kilise bekçisi'nindir.

N: 64 (D. C. 1890 N: 99,4 (208).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

നമുക്ക് $\text{sum} = 0$ ആക്കി നോക്കാം.

2) **מבוא**

താമ്രം, ത [പ്രകാശം] 3)

നമുക്കു 10 ട്രക്ക് 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) [bš]nṭ 'tqšt hw'
- 2) 'wqbr'
- 3) [hd'] hy qbrh
- 4) kuşkz mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) [b(a)š]n(a)ṭ 1599 hwā
- 2) 'ūq(a)brā
- 3) [h(ā)de]y q(a)br(ā)h
- 4) Kūšk(i)z mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Kuzkız'ındır.

N: 65 (Ç. C. 2011 S: 313)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤔𐤍𐤏𐤔 𐤕𐤕𐤔𐤕 𐤕𐤕𐤕 1)

2) 𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 2)

3) 𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 3)

4) 𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ 'tqšt hw' 'wbr
- 2) hd' hy qbrh
- 3) 'ytrym mhymnt'
- 4) 'nth yhn̄n qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ 1599 hwā 'ūq(a)br(ā)
- 2) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 3) Ayt(e)rim mh(a)ym(a)ntā
- 4) Ant(a)h Y(o)h(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar din adamı papaz Yohannan' ın kızı mümine Ayterim'indir.

N: 66 (D. C. 1890 N: 1600 (224)¹⁾.)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [𐤕𐤕𐤕𐤕] 𐤕𐤕𐤕 i . 𐤕 . 𐤕𐤕𐤕 1)

2) 𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 2)

3) 𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ ' . t . r hw' [twr']

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ 1600 hwā [t(ā)wrā]

- 2) hnw qbrh
3) mshwt qš'

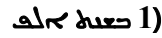
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
3) M(a)shwt q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesinde, [sığır] yılında. Bu mezar mümin papaz Maksut'undur.

N: 67 (D. C. 1890 N: 1600,₁ (154)².)

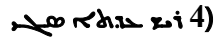
Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

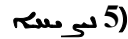
Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp
2) štm''wt'rdy
3) gywrgys qšyš'
4) ryš'dt'sgy
5) nšyh'

Yorumlu Yazı Çevirimi

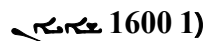
- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p
2) š(i)ṭm(ā)'ā'ūt erdī
3) Giw(a)rgīs q(a)š(š)īšā
4) rīš'(e)dtā s(a)g(g)ī
5) n(a)š(š)īhā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesi, sığır yılında. Bu mezar kilise lideri, şanlı Givargis'indir.

N: 68 (D. C. 1897 N: 29)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1600 š'y'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1600 Šāyān

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) [senesinde. Bu mezar çocuk] Şayan'ındır.

N: 69 (D. C. 1897 N: 30)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1600 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1600 ywrdyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1600 Yürdîn

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) [senesi, sığır yılında. Bu mezar sevimli genç mümin]
Yurdin'indir.

N: 70 (Ç. C. 2011 S: 78)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1600 1)

2)

3)

4)

5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' tr hw' twr'

2) hd' hy qbrh

3) myfr' mhymnt'

4) 'lymt'rgyg'

5) brth gwrgys

6) rbšyl'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1600 hwā t(ā)wrā

2) h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) M(a)ifrā mh(a)ym(a)ntā

4) 'l(a)ymtā rgīgā

5) b(a)rī(e)h G(i)w(a)rgīs

6) r(a)b-ḥ(a)ylā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesinde, sığır yılında. Bu mezar komutan
Givargis'in güzel ve genç kızı mümine Maifra'nındır.

N: 71 (Ç. C. 2011 S: 412)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) šnt swsy'

3) hnw qbrh kwš

4) k'bwk' 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā

2) šn(a)t susyā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Kuš-

4) ka Bukā 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesi, at (ud veya sıçkan)⁴⁴ yılında. Bu mezar genç Kuşka Buka'nındır.

N: 72 (D. C. 1890 N: 1 (108).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tr'

2) nmr' hnw qbrh

3) y'qwḅ 'lym' rgyg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1601

2) n(i)mrā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

3) Y(a)'qūḅ 'l(a)ymā rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1601 (1290) senesi, kaplan yılında. Bu mezar güzel genç Yakup'undur.

⁴⁴ 1600 yılı 12 Hayvanlı Türk Takvimi'ne göre ud veya sıçkan yıllarına denk gelir dolayısıyla burada yazıcıdan kaynaklı bir yanlış yapılmıştır.

N: 73 (D. C. 1897 N: 31)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܟܝܡܬܐ 1601 1)

ܠܟܝܡܬܐ ܝܠܕܝܬܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1601 kymt'

2) 'lymṭ' rgygt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1601 Kīmtā

2) 'l(a)ymṭā rgīgtā

Türkçe Çevirisi: [1601 (1290) senesi, kaplan yılında. Bu mezar güzel, mümine] güzel genç kız Kimta'nındır.

N: 74 (Ç. C. 2011 S: 76)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܟܝܡܬܐ (?) ܠܝܠܕܝܬܐ ܠܟܝܡܬܐ 1)

ܠܟܝܡܬܐ 2)

ܠܟܝܡܬܐ ܝܠܕܝܬܐ ܠܟܝܡܬܐ 3)

ܠܟܝܡܬܐ 4)

ܠܟܝܡܬܐ ܝܠܕܝܬܐ ܠܟܝܡܬܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' 'tr' (?) hw'

2) 'rnb'

3) hnw qbrh gwrgys

4) rš' dt'

5) brh 'ntwn rš' dt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ 1601(?) hwā

2) arnbā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h G(i)w(a)rgīs

4) r(i)š'(e)dtā

5) br(e)h Antūn r(i)š'(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1601(?) (1290(?)) senesi, tavşan⁴⁵ yılında. Bu mezar kilise lideri Givargis'in oğlu kilise lideri Antun'undur.

⁴⁵ Bu mezar taşında bulunan tarihlendirme hatalı olabilir.

N: 75 (Ç. C. 2011 S: 80)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(٩) ١٦٠١ (٩) ١٦٠١ ١)

١٦٠١ ١٦٠١ ٢)

... ١٦٠١ ٣)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tr(?) nmr' (?)

2) hdhy qbrh

3) lly' (?) . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1601(?) n(i)mrā (?)

2) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h

3) L(i)lyā(?) . . .

Türkçe Çevirisi: 1601 (1290) senesi, kaplan yılında. Bu mezar Lilya'nındır.⁴⁶

N: 76 (Ç. C. 2011 S: 82)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(٩) ١٦٠١ ١)

١٦٠١ ١٦٠١ ٢)

١٦٠١ ١٦٠١ ٣)

١٦٠١ ١٦٠١ ٤)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'tr(?)

2) šnt 'rnb'

3) hnw qbrh

4) gwrgys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1601

2) šn(a)t arnbā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: 1601 (1290) senesi, tavşan (ud veya pars)⁴⁷ yılında. Bu mezar Givargis'indir.

⁴⁶ Bu yazıtta verilen isim net olarak çevrilememiştir.

⁴⁷ 1601 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre ud veya pars yıllarına tekabül eder, bu nedenle tarih yazımında bir hata bulunmaktadır.

N: 77 (D. C. 1897 N: 32)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤊𐤍 1602 1)

𐤏𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1602 𐤕𐤏𐤕𐤍

2) 𐤏𐤕𐤍𐤍𐤍 𐤏𐤕𐤍𐤍𐤍 𐤏𐤕𐤍𐤍𐤍

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1602 Tūz(i)q

2) Yoḥ(a)n(n)(ā)n Yušā-Akā

Türkçe Çevirisi: 1602 (1291) [senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] Yohannan Yuşa-Aka'ın [kızı mümine] Tuzik'indir.

Mezar taşında geçen Yuşa kelimesinin anlamı bilinmemekle birlikte Aka'nın "Aga" anlamına geldiği tahmin edilmektedir (Chwolson, 1897, 12).

N: 78 (D. C. 1890 N: 3 (113).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤊𐤍 𐤏𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍 1)

𐤏𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍 2)

𐤏𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg hw' lww

2) hnw qbrh

3) dnh' qywm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603 hwā lūw

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

3) D(i)nḥā q(ā)yomā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, luu yılında. Bu mezar vekil Dinha'nındır.

N: 79 (D. C. 1890 N: 3,1 (121); Ç. C. 2011 S: 217)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[𐤀𐤋] 𐤏𐤍 𐤌 𐤓𐤁𐤏 𐤇𐤍 1)

𐤏𐤍 𐤌𐤍 2)

𐤏𐤍 𐤌𐤍 3)

𐤏𐤍 𐤌𐤍 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg hw' [lww]

2) hnw qbrh

3) ywḥnn qš'

4) t'bg's

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603 hwā [lūū]

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

3) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā

4) Ṭābgāš

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, [luu] yılında. Bu mezar papaz Yohannan Tabgaç'ındır.

N: 80 (D. C. 1890 N: 3,2 (194).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[𐤏]𐤍 𐤌 𐤓𐤁𐤏 𐤇𐤍 1)

𐤏𐤍 𐤌𐤍 𐤏𐤍 [𐤌𐤍] 2)

𐤏𐤍 𐤌𐤍 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg hw[']

2) ['tly]' hn' qbrh d-mlk'

3) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603 hw[ā]

2) [atl(ā)y]ā h(ā)nā q(a)br(e)h d-M(a)lkā

3) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, ejderha yılında. Bu mezar mümin Malka'nındır.

N: 81 (D. C. 1890 N: 3,3 (196).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌 𐤓𐤁𐤏 𐤇𐤍 1)

𐌸𐌹𐌸𐌹 2)

𐌹𐌺𐌹 3)

𐌹𐌺𐌹 𐌹𐌺𐌹 4)

𐌹𐌺𐌹 𐌹𐌺𐌹 5)

𐌹𐌺𐌹 6)

𐌹𐌺𐌹 𐌹𐌺𐌹 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg

2) hw'

3) lww

4) hnw qbrh

5) srgys

6) qšyš'

7) 'lm'lygy'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603

2) hwā

3) lūū

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) S(a)rgīs

6) q(a)š(š)īšā

7) Almālīg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, bu luu yılıdır. Bu mezar Almalıklı papaz Sargis'indir.

N: 82 (D. C. 1890 N: 3,4 ¹).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌸𐌹𐌸𐌹 𐌹𐌺𐌹 1)

𐌹𐌺𐌹 2)

𐌹𐌺𐌹 3)

𐌹𐌺𐌹 ,𐌹𐌺𐌹 4)

𐌹𐌺𐌹 𐌹𐌺𐌹 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā'ā⁴⁸

⁴⁸ Kelimenin orijinali 𐌸𐌹𐌸𐌹 (šīmā'ā) şeklindedir. Yorumlu transliterasyonda orijinal haliyle çevrilmiştir.

2) w-tl̄t̄'

3) lww

4) hd' hy qbrh

5) t̄wrq t̄lyt̄'

2) w-tl̄(ā)t̄ā

3) lūū

4) h(ā)dey q(a)br̄(ā)h

5) T̄ürq t̄l̄t̄ā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, luu yılında. Bu mezar küçük kız Türk'ündür.

N: 83 (D. C. 1890 N: 3,5 (196,a).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١ ١٦٠٣ ١٦٠٣ 1)

٢ ١٦٠٣ 2)

٣ ١٦٠٣ 3)

٤ ١٦٠٣ 4)

٥ ١٦٠٣ 5)

٦ ١٦٠٣ 6)

٧ ١٦٠٣ 7)

٨ ١٦٠٣ 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) b̄šn̄t̄ 'trg

2) hw'

3) lww

4) hnw qbrh

5) ywhnn kwr

6) 'pysqwp'

7) sy'mrt̄

8) 'lm'lygy – s (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ 1603

2) hwā

3) lūū

4) h(ā)n(ā)w q(a)br̄(e)h

5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n kor-

6) ap(p)īs̄qopā

7) Ṣ(i)yām(a)r̄t̄

8) Almālīg(ā)y(ā) – s (?)

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, bu luu yılıdır. Bu mezar horepiskopos Almalıklı Yohannan Ziyamart'ındır.

N: 84 (D. C. 1897 N: 33)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1603 1) 1603 1) 1603 1)

2) 2) 2) 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1603 'tly' twrk' ytl lww

1) 1603 atl(ā)yā Tūrkā'īt lūū

2) hnw k' . w . mş'r

2) h(ā)n(ā)w Kā . u . M(a)şār

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesinde, Türk takvimine göre luu yılında. Bu [mezar]
Ka . u . (?)'nın [kızı mümine] Mazar'ındır.

N: 85 (D. C. 1897 N: 33,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1603 1) 1603 1)

2) 2) 2) 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bñt 1603

1) b(a)šn(a)t 1603

2) hnw qbrh 'skwly'

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 senesinde. Bu mezar öğrenci'nındır.

N: 86 (D. C. 1897 N: 34)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1603 1) 1603 1)

2) 2) 2) 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'trg lww

1) 1603 lūū

2) 'yws br d-brh 'brhm

2) A'yus b(a)r d-br(e)h Abr(ā)h(ā)m

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, luu [yılında. Bu mezar mümin] Abraham'ın torunu güzel genç, mümin A'yus'undur.

Mezar taşında geçen Acius (?) ismi Annus şeklinde de okunabilir (Chwolson, 1897, 12).

N: 87 (Ç. C. 2011 S: 72)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌸 1)

𐌹𐌺𐌹𐌸 2)

𐌹𐌺𐌹𐌸 3)

𐌹𐌺𐌹𐌸 4)

𐌹𐌺𐌹𐌸 5)

(?) 𐌹𐌺𐌹𐌸 6)

𐌹𐌺𐌹𐌸 7)

(?) 𐌹𐌺𐌹𐌸 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' trg

2) hw'

3) lww

4) hd' hy

5) qbrh

6) twrk' yt (?)

7) mhymnt'

8) 'wkwš'd (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603

2) hwā

3) lūū

4) h(ā)dey

5) q(a)br(ā)h

6) Tūrka'īt (?)

7) mh(a)ym(a)ntā

8) Okuşad (?)

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, Türk takvimine göre (?) luu yılında. Bu mezar mümine Okuşad (?)'ındır.

N: 88 (W. K. 2000 N: 17 (Abb.47); Ç. C. 2011 S: 144)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 1)

𐤏𐤕𐤕 2)

𐤏𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 3)

𐤏𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 4)

𐤏𐤕𐤕𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg hw' bšnt

2) hwy'

3) hd' hy qbrh

4) mngw mlg'

5) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603 hwā b(a)šn(a)t

2) h(i)wyā

3) h(a)d(e)y q(a)br(e)h

4) M(i)ngū M(a)lgā

5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, yılan (tabışkan veya luu)⁴⁹ yılında. Bu mezar mümin Mengü Malga'nındır.

N: 89 (Ç. C. 2011 S: 420)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 1)

..... 2)

𐤏𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 3)

𐤏𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 4)

𐤏𐤕𐤕𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg hw'

2)

3) hnw qbrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1603 hwā

2)

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

⁴⁹ 1603 tarihi, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tabışkan veya luu yıllarına denk gelir, yazıcı muhtemelen hatalı yazmıştır.

4) gwr̥gys

4) G(i)w(a)rgīs

5) almygy'

5) Alm(ā)līg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesinde. Bu mezar Almalıklı Givargis'indir.

N: 90 (Ç. C. 2011 S: 428)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭪 𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 1)

𐭪𐭫𐭮 2)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 3)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 4)

𐭪𐭫𐭮 5)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trg

2) hw'

3) hnw qbrh

4) srgys

5) qšyš'

6) 'lmlygy'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̥ 1603

2) hwā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) S(a)rgīs

5) q(a)š(š)īšā

6) Alm(ā)līg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesinde. Bu mezar Almalık'lı papaz Sargis'indir.

N: 91 (Ç. C. 2011 S: 442)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭪 𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 1)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 2)

𐭪𐭫𐭮 3)

𐭪𐭫𐭮 4)

(?) 𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'trg
- 2) hw' šnt 'rnb'
- 3) hd'hy
- 4) qbrh
- 5) h'n aşyş'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1603
- 2) hwā šn(a)t arnbā
- 3) h(ā)dey
- 4) q(a)br(ā)h
- 5) Han Aşıšā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, tavşan yılında. Bu mezar Han Aşışa'nındır.

N: 92 (W. K. 2000 N: 15 (Abb. 45); Ç. C. 2011 S: 206)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(?) 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 1)

𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 2)

𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 3)

𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'trg (?)
- 2) hnw qbrh
- 3) swlq'nyg
- 4) 'yly t'kwq 'rdy

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1603 (?)
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 3) Sulqānīg
- 4) yılī tākūq erdī

Türkçe Çevirisi: 1603 (1297) senesinde. Bu mezar Sulkanig'indir. Yılı Taquk (tabışkan veya luu)⁵⁰ idi.

N: 93 (Ç. C. 2011 S: 357)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺𐎠 1)

𐎧𐎺𐎠 2)

⁵⁰ 1603 yılı 12 Hayvanlı Takvim'e göre tabışkan veya luu yıllarını kapsar, taş ustası hata yapmıştır.

𐭪𐭫𐭮 3)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 4)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 5)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 6)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 7)

𐭪𐭫𐭮 𐭪𐭫𐭮 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'trg
- 2) hw'
- 3) lww
- 4) hnw qbrh
- 5) ywḥnn kwr
- 6) 'pyšqwp'
- 7) šy' mrt
- 8) 'm'lygqs

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1603
- 2) hwā
- 3) lūū
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n kor-
- 6) ap(p)īsqopā
- 7) Š(i)yām(a)rt
- 8) Almālīgq(o)s

Türkçe Çevirisi: 1603 (1291) senesi, luu yılında. Bu mezar horepiskopos Almalıklı Yohannan Ziyamart'ındır.

N: 94 (D. C. 1897 N: 35)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭪𐭫𐭮 1604 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1604 'wtwk

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1604 Utuk

Türkçe Çevirisi: 1604 (1293) [senesi, yılan yılında. Bu mezar kilise bekçisi mümin] Utuk'undur.

N: 95 (D. C. 1897 N: 36)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲁⲓⲁⲛ ⲁⲓⲛ 1)

ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lp 'trd

2) nkwla s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1604

2) N(i)kolā s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: 1604 (1293) [senesi, yılan yılında. Bu mezar] kilise bekçisi Nikola'nındır.

Mezar taşında çok açık şekilde yazılan fakat anlamının tahmin edilemediği ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ kelimesi bulunmaktadır (Chwolson, 1897, 13).

N: 96 (D. C. 1890 N: 5 (190).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲁⲓⲁⲛ ⲁⲓⲛ 1)

ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ 2)

ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ 3)

ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ ⲛⲓⲕⲟⲗⲁ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm'' ḥmš'

3) hd' hy qbrh

4) mrt' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā' ā ḥ(a)mšā

3) h(ā)dey q(a)br(ā)h

4) M(ā)rtā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1605 (1294) senesinde. Bu mezar mümine Marta'nındır.

N: 97 (W. K. 2000 N: 39 (Abb. 69))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[𐤁𐤏𐤏]𐤏𐤏 𐤏𐤏 𐤏𐤏 1)

... 𐤏𐤏 𐤏𐤏 2)

[𐤏𐤏]𐤏𐤏 3)

[𐤏𐤏]𐤏𐤏 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp št[m'']

2) ḥmš hw' . . .

3) kwṭlw[k]

4) 'lym[t']

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t[mā'ā]

2) ḥ(a)mš hwā . . .

3) Kuṭlu[k]

4) 'l(a)ym(ā)[tā]

Türkçe Çevirisi: 1605 (1293) senesinde. Bu genç kız Kutluk'undur.

N: 98 (D. C. 1897 N: 37)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤏𐤏𐤏 1607 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1607 qwryqws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1607 Qury(ā)qos

Türkçe Çevirisi: 1607 (1296) [senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin] Quryakos'undur.

N: 99 (Ç. C. 2011 S: 418)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏 𐤏𐤏 𐤏𐤏 1)

𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏 2)

𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏 3)

𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 4)

𐤁𐤓𐤕𐤌 𐤕𐤓 5)

𐤁𐤓𐤕𐤌 6)

𐤁𐤓𐤕𐤌 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'rb'n tḫly' hw'

3) šnt 'wqḫr'

4) ṭwrk'yṭ syškn

5) hnw qḫrh

6) srgys

7) rgyg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) arb'(ī)n tiḫ(e)l(ā)yā hwā

3) šn(a)t̄ 'ūq(a)ḫrā

4) Ṭürk(ā)'īt̄ sıšk(ā)n

5) h(ā)n(ā)w q(a)ḫr(e)h

6) S(a)rgīs

7) rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1607 (1296) senesi, fare yılı Türk takvimine göre sıçkan (koy veya piçin)⁵¹ yılında. Bu mezar dünyada ışık saçan Sargis'indir.

N: 100 (D. C. 1890 N: 8 (210).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[𐤁𐤓𐤕𐤌 𐤕𐤓 𐤁𐤓𐤕𐤌 𐤕𐤓 1)

𐤁𐤓𐤕𐤌 2)

𐤁𐤓𐤕𐤌 3)

𐤁𐤓𐤕𐤌 4)

𐤁𐤓𐤕𐤌 [ir] 5)

𐤁𐤓𐤕𐤌 6)

..... 7)

..... 8)

..... 9)

𐤁𐤓𐤕𐤌 10)

⁵¹ 1607 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre koy ya da piçin yıllarına denk gelmektedir dolayısıyla taş ustası hatalı yazmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp w-štm'' tm[n']
- 2) šnt qwp'
- 3) twrk'y't pšyn
- 4) hnw qbrh
- 5) ['r]sl'n mng brh
- 6) ywšmd 'skwly' ...
- 7)
- 8)
- 9)
- 10) bšmy'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p w-š(i)ṭmā'ā
tm(ā)[ne]
- 2) šn(a)ṭ qopā
- 3) Ṭürkā'īt p(i)šīn
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) [Ar]slān M(i)ng br(e)h
- 6) Yušm(i)d iskol(ā)y(ā) ...
- 7)
- 8)
- 9)
- 10) b(a)-šm(a)y(y)ā

Türkçe Çevirisi: 1608 (1297) senesi, maymun Türk takvimine göre piçin yılında. Bu mezar öğrenci Yuşmid'in oğlu Arslan Ming'indir. cennette.

N: 101 (D. C. 1897 N: 38)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

۱۶۰۸ ۱)

۱۶۰۸ ۲)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1608 srgys
- 2) mrn n-hs' ḥth'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1608 S(a)rgīs
- 2) m(ā)r(a)n n-h(a)s(s)e ḥt(ā)he

Türkçe Çevirisi: 1608 (1297) senesi, [tavuk yılında. Bu mezar] Sargis'indir. Efendimiz günahlarını affetsin!

N: 102 (D. C. 1897 N: 39)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

۱۶۰۸ ۱)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1608 ṭwng'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1608 Ṭūngā

Türkçe Çevirisi: 1608 (1297) [senesinde. Bu mezar çocuk] Tunga'nındır.**N: 103 (D. C. 1890 N: 9 (101).)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤍 𐤔𐤓𐤁 1)

𐤏𐤔𐤓𐤓𐤔𐤓𐤔𐤓 2)

𐤏𐤔𐤓𐤓𐤔𐤓𐤔𐤓 3)

𐤓𐤔𐤓𐤓𐤔𐤓𐤔𐤓 4)

𐤏𐤔𐤓𐤓𐤔𐤓𐤔𐤓 5)

𐤏𐤔𐤓𐤓𐤔𐤓𐤔𐤓 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm'' tš''

3) šnt'klb'

4) hnw qbrh

5) 'rsl'n mhymn'

6) brh srgys qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā'ā t(i)š'ā

3) šn(a)t̄ k(a)lbā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) Arslān mh(a)ymnā

6) br(e)h S(a)rgīs q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1609 (1298) senesi, köpek yılında. Bu mezar papaz Sargis'in oğlu mümin Arslan'ındır.**N: 104 (D. C. 1897 N: 40)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤔𐤓𐤓𐤔𐤓𐤔𐤓 1609 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1609 šwm' qwštñš

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1609 Š(a)wmā Qušt(ā)nš

Türkçe Çevirisi: 1609 (1298) [senesi, köpek yılında. Bu mezar horepiskopos Yohannan'ın karısı] Savma Quştanç'ındır.

N: 105 (D. C. 1897 N: 41)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܒܐ ܟܠܒܐ ܣܐܡܐ ܩܘܨܬܢܥ ܬܪܝܡ ܬܪܝܡ ܬܪܝܡ 1609 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1609 klb' s'kw t'rym 'lymt'

1) 1609 k(a)lbā Sākū Tārīm 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1609 (1298) [senesinde,] köpek [yılında. Bu mezar] genç kız Saku Tarim'indir.

N: 106 (D. C. 1890 N: 10 (208)¹⁾)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܐܡܐ

[ܠܒܐ]ܠܒܐ ܠܒܐ ܠܒܐ 1)

ܠܒܐ ܠܒܐ 2)

ܠܒܐ 3)

ܠܒܐ ܠܒܐ ܠܒܐ 4)

ܠܒܐ ܠܒܐ 5)

ܠܒܐ 6)

ܠܒܐ ܠܒܐ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

w- 'sr

w(a)- 's(a)r

1) bšnt' lp w-št[m'']

1) b(a)šn(a)t āl(a)p w-š(i)t[mā'ā]

2) hw' hzyr'

2) hwā hzīrā

3) hdy

3) h(ā)d(e)y

4) kbrh mrt' mhyment'

5) brth psh'

6) qš'

7) 'lymṭ' rgygt'

4) q(a)ḫr(ā)h⁵² M(ā)rtā mh(a)ym(a)ntā

5) b(a)rt(e)h P(i)ṣḥā

6) q(a)š(š)ā

7) 'l(a)ymṭā rgīgtā

Türkçe Çevirisi: 1610 (1299) senesi, bu domuz yılıdır. Bu mezar papaz Pisha'nın kızı genç ve güzel mümine Marta'nındır.

N: 107 (D. C. 1897 N: 42)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤊𐤁𐤏 1610 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1610 tyṭws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1610 Tītūs

Türkçe Çevirisi: 1610 (1299) [senesinde, domuz yılında. Bu mezar mümin] Titus'undur.

N: 108 (D. C. 1890 N: 11 (48); Ç. C. 2011 S: 291)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤊𐤁𐤏 1)

𐤀𐤊𐤁𐤏 𐤀𐤊𐤁𐤏 2)

𐤀𐤊𐤁𐤏 𐤀𐤊𐤁𐤏 3)

𐤀𐤊𐤁𐤏 𐤀𐤊𐤁𐤏 4)

𐤀𐤊𐤁𐤏 5)

𐤀𐤊𐤁𐤏 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm' ḥd'sr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p

2) š(i)tmā'ā ḥd(a)'s(a)r

⁵² Mezar taşının aslında “qabrah” kelimesi “kabrah” şeklinde yazılmıştır. Yorumlu transliterasyon kısmında kelime orijinal (doğru) haliyle çevrilmiştir.

3) 'wqbr' hw'

4) hnw qbrh

5) 'lṭwk

6) mḥymnt'

3) 'ūq(a)brā hwā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

5) Altūk

6) mḥ(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Altuk'undur.

N: 109 (D. C. 1890 N: 11,1 (59).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 1)

𐤀𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 2)

𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 3)

𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp šīm''

2) hd'sr hw' 'wqbr'

3) hnw qbrh

4) gywrgys qš' 'lm'lygy'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'ā

2) hd(a)'s(a)r hwā 'ūq(a)brā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) Giw(a)rgīs q(a)š(š)ā Almālīg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, fare yılında. Bu mezar Almalıklı papaz Givargis'indir.

N: 110 (D. C. 1890 N: 11,2 (144).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 1)

𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 2)

𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 3)

𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 4)

𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏 5)

6) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

7) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt̄ 'lp w-štm̄''
- 2) ḥd'sr hw'
- 3) 'wqbr'
- 4) hnw qḥrh
- 5) mwš' qš' 'lmlygy'
- 6) qnky' ṭ's' 'wml
- 7) 'myl d'dt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p w-š(i)tmā'ā
- 2) ḥd(a)'s(a)r hwā
- 3) 'ūq(a)brā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(e)h
- 5) Mūše q(a)š(š)ā Alm(ā)līg(ā)yā
- 6) q(a)nk(ā)yā ṭāš 'ūmāl
- 7) 'mīl d-(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, bu fare yılıdır. Bu mezar Almalıklı papaz, kilise kuratörü Musa'nındır. Kilisenin işi için gayretle çalıştı.

N: 111 (D. C. 1890 N: 11,3 (160); Ç. C. 2011 S: 317)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

2) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

3) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

4) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

5) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

6) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

7) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

8) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

9) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

10) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

11) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ

12) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ (ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ)

13) ܡܠܟܐ ܕܥܝܪܐܢܐ (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp w-štm''
- 2) w-ḥd'sr hw'
- 3) 'wqbrh sšk'n yyl
- 4) 'rdy 'rdnyng kr
- 5) kwy 'rdy
- 6) 'wldy
- 7) hnw qḥrh
- 8) šm'wn ṭly'
- 9) br šwm'
- 10) 'skwly'
- 11) y't pwlswn
- 12) tnr' (tnšr', tšr') nyng
- 13) dwšmd (ywšmd?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p w-š(i)ṭmā'ā
- 2) w-ḥd(a)'s(a)r hwā
- 3) 'ūqbr(a)h s(ı)škān yīl
- 4) erdī ard(ı)n(ı)ng kb-
- 5) kün erdī
- 6) oldı
- 7) h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(e)h
- 8) Š(i)m'on ṭ(a)lyā
- 9) b(a)r Š(a)wmā
- 10) iskol(ā)yā
- 11) yaṭ polsun
- 12) t(a)nrı-nıng
- 13) dušm(e)d (yušm(e)d?)

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, bu fare, sıçkan yılı idi. Bu mezar Savma'nın oğlu öğrenci çocuk Şim'on'undur. (O) hatırlansın!⁵³

N: 112 (D. C. 1890 N: 11,4 (169).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌰𐌽𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌶𐌴𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌴𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌴𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌴𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌴𐌹𐌳𐌰 5)

𐌲𐌴𐌹𐌳𐌰 6)

𐌲𐌴𐌹𐌳𐌰 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp štm''

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā

⁵³ Bu yazıt içerisinde çevrilemeyen kelimeler vardır dolayısıyla Türkçe çevirisi eksiktir.

- 2) ḥd' sr hw'
- 3) 'wqbr'
- 4) hnw qbrh
- 5) 'rsl' n ṭwng'
- 6) qšyš' sb' br
- 7) yk'

- 2) ḥd(a)'s(a)r hwā
- 3) 'ūq(a)brā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Arslān-Ṭūnga
- 6) q(a)š(š)īšā s(ā)ḥā br-
- 7) -īkā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesinde, fare yılında. Bu mezar hayırlı yaşlı adam, papaz Arslan-Tunga'nındır.

N: 113 (D. C. 1890 N: 12 (133).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌱𐌰𐌽𐌰 𐌸𐌰𐌶𐌰 1)

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌶𐌰 𐌲𐌰𐌴𐌰 𐌸𐌰𐌶𐌰 2)

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌴𐌰 3)

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌴𐌰 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp štm''
- 2) tr'sr hw' šnt' twr'
- 3) hd' hy qbrh
- 4) kwtwk k'twn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̥ āl(a)p š(i)t̥mā' ā
- 2) tr(i)'s(a)r hwā šn(a)t̥ t(ā)wrā
- 3) h(ā)dey q(a)ḥr(ā)h
- 4) Kūtūk Kātūn

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar Kutuk Katun'undur.

N: 114 (D. C. 1890 N: 12,1 (134).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌱𐌰𐌽𐌰 𐌸𐌰𐌶𐌰 1)

𐌲𐌰𐌴𐌰 𐌸𐌰𐌶𐌰 2)

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌴𐌰 3)

𐌲𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌴𐌰 4)

ܡܠܟܝܬܐ ܕܝܠܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) tr'sr hw'
- 3) šnt twr'
- 4) hnw qbrh 'ly'
- 5) 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā
- 2) tr(i)'s(a)r hwā
- 3) šn(a)t̄ t(ā)wrā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h El(i)yā
- 5) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, bu sığır yılıdır. Bu mezar öğrenci Eliya'nındır.

N: 115 (D. C. 1890 N: 12,2 (148).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܠܟܝܬܐ ܕܝܠܐ 1)

ܝܠܐ ܕܝܠܐ 2)

ܝܠܐ 3)

ܡܠܟܝܬܐ ܕܝܠܐ 4)

ܡܠܟܝܬܐ ܕܝܠܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) tryn 'sr
- 3) 'wd
- 4) hnw qbrh
- 5) ywḥnn 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā
- 2) tr(e)yn 's(a)r
- 3) ūd
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesinde, ud yılında. Bu mezar öğrenci Yohannan'ındır.

N: 116 (D. C. 1890 N: 12,3 (155)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܠܟܝܬܐ ܕܝܠܐ 1)

ܝܫܬܢܬ ܠܦ ܫܬܡ 2)

ܚܘܐ ܫܢܐ ܬܠܐ ܬܠܐ 3)

ܚܘܐ ܫܢܐ ܬܠܐ 4)

ܚܘܐ ܫܢܐ ܬܠܐ 5)

ܚܘܐ ܫܢܐ ܬܠܐ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ ʿlp
- 2) štṃ ʿ tryʿsr
- 3) hwʿ šnṭ twrʿ
- 4) hnw qbrh
- 5) ʿky qšyšʿ
- 6) sgy ʿmlʿ d-ʿdtʿ

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p
- 2) š(i)ṭmā ʿ tr(e)yʿs(a)r
- 3) hwā šn(a)ṭ t(ā)wrā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) ʿTākī q(a)š(š)(ī)šā
- 6) s(a)g(g)ī ʿ(ā)mlā d-ʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesinde, bu sığır yılıdır. Bu mezar kilise için gayretle çalışan papaz Taki'nindir.

N: 117 (D. C. 1890 N: 12,4 (170))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܚܘܐ ܫܢܐ ܬܠܐ 1)

[ܚܘܐ]ܫܢܐ ܬܠܐ 2)

ܚܘܐ [ܚܘܐ] ܬܠܐ 3)

ܚܘܐ ܫܢܐ 4)

ܚܘܐ ܫܢܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ ʿlp štṃ
- 2) trsr hwʿ ʿwq[brʿ]
- 3) hnw [qb]rh
- 4) gywrgys
- 5) ʿskwlyʿ

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) tr(i)s(a)r hwā ʿūq(a)[brā]
- 3) h(ā)n(ā)w [q(a)b]r(e)h
- 4) Gīw(a)rgīs
- 5) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1300) senesi, bu fare yılıdır. Bu mezar öğrenci Givargis'dir.

N: 118 (D. C. 1897 N: 43)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

سادی 1612 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1612 ş'dy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1612 Šādī

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) [senesi, sığır yılında. Bu mezar sevimli genç adam] Şadi'nindir.

N: 119 (D. C. 1897 N: 44)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

توزن 1612 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1612 'lymt' t̄wzwn plg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1612 'l(a)ymtā Tūzūn P(i)lgā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) [senesi, sığır yılında. Bu mezar] genç kız Tuzun Pilga'nındır.

N: 120 (D. C. 1897 N: 45)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ارسلان 1612 1)

2) ارسلان 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1612 twr' yyly 'rdy

2) br 'rsl'n 'k'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1612 t(ā)wrā yīlī erdī

2) b(a)r Arslān-Akā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılı idi. Bu mezar Arslan-Aka'nın oğlu [papaz Dinha'nındır.]

N: 121 (D. C. 1897 N: 46)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1612 1) - 1612 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1612 ywrdyn – ywnn - 'krz

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1612 Yürdīn – Y(a)wn(ā)n – Akr(i)z

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) [senesinde, sığır yılında. Bu mezar] Yawnan Akrez'in [oğlu papaz] Yurdin'indir.⁵⁴

N: 122 (D. C. 1897 N: 46₁)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1612 1)

2) 1612 2)

3) 1612 3)

4) 1612 4)

5) 1612 5)

6) 1612 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) yyl myng 'lty

2) ywz 'wn 'yky

3) 'wd yyl d-hw'

4) kwyn y's kw . . .

5) mrym 'š' mhynt'

6) y't pwlzwn 'mn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) yıl mīng altı

2) yüz on iki

3) ūd yıl d-hwā

4) koy(u)n yaš ku . . .

5) M(a)ry(a)m Aša mh(a)ym(a)ntā

6) yat polzun ām(ī)n

Türkçe Çevirisi: Yıl 1612 (1301), ud yılı. Bu [mezar] mümine Meryem-Aşa'nındır. (O) hatırlansın, amin.

⁵⁴ Mezar taşında geçen Yonan ismi hatalı veya Yohannan'ın kısaltması olabilir (Chwolson, 1897, 14).

N: 123 (Ç. C. 2011 S: 84)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ 1)

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ ܝܚܝܐ 2)

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ 3)

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ ܝܚܝܐ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm'

2) ḥd'sr hw' twr'

3) hnw qbrh

4) swpy 'l. . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) ḥd(a)'s(a)r hwā t(ā)wrā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) Sūpī 'l(a)(y)(m)(ā) (?)

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç adam (?) Supi (veya Sufi)'nindir.

N: 124 (Ç. C. 2011 S: 86)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ 1)

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ ܝܚܝܐ 2)

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ 3)

ܡܝܬܐ ܕܠܥܠܐ ܝܚܝܐ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm'

2) tr'sr hw' twr'

3) hd'hy

4) qbrh bš'k tlt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) tr(i)'s(a)r hwā t(ā)wrā

3) h(ā)dey

4) q(a)br(ā)h B(a)šak t̄l(i)t̄ā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç kız Bazak'ındır.

N: 125 (Ç. C. 2011 S: 402)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܒܫܢܬ ܠܦ ܫܬܡ 1)

ܬܪܝܢ ܥܫܪ 2)

ܗܘܐ ܫܢܬ 3)

ܬܪܝܢ 4)

ܬܘܙܘܢ ܒܝܠܓܐ ܠܝܡܬܐ 5)

ܬܘܙܘܢ ܒܝܠܓܐ ܠܝܡܬܐ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) tryn 'sr

3) hw' šnt

4) twr'

5) hd' hy qbrh

6) ʔwzwn plg' 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā

2) tr(e)yn 's(a)r

3) hwā šn(a)ṭ

4) t(ā)wrā

5) h(ā)dey q(a)br(ā)h

6) ʔūzūn B(i)lge 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç kız Tuzun Bilge'nindir.⁵⁵

N: 126 (D. C. 1890 N: 13 (141))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܒܫܢܬ ܠܦ ܫܬܡ 1)

ܬܪܝܢ ܬܘܙܘܢ 2)

ܕܬܘܙܘܢ ܒܝܠܓܐ ܠܝܡܬܐ 3)

ܬܘܙܘܢ 4)

ܬܘܙܘܢ 5)

ܬܘܙܘܢ 6)

⁵⁵ Mezar taşının bulunduğu coğrafya hakkında bilgimiz sınırlıdır. Çevrilen bu yazıtın ilk yayını Bernştam'a aittir (1948, 113).

- 1) bšnt'lp štm'
- 2) tlt'sr hw'
- 3) šnt nmr' twrk'y_t
- 4) p'rs
- 5) hnw qbrh
- 6) šwm'

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā
- 2) t(a)lt(a)ʿs(a)r hwā
- 3) šn(a)t̄ n(i)mrā Ṭürkāʾt̄
- 4) pārs
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 6) Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: 1613 (1302) senesi, kaplan Türk takvimine göre pars yılında. Bu mezar Savma'nındır.

N: 127 (D. C. 1897 N: 47)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1)

നാലാം വകുപ്പ് 2)

3) கரு மருக

4) ಹುಳು ಹುಳು

5) $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$

56 **ନିରୁପା 6)**

- 1) bšnt 'lp štm' tlt 'sr
- 2) hnw qbrh
- 3) 'ywnq qš'
- 4) sbr' bryk'
- 5) sgy 'ml 'l
- 6) mryt'

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā t(a)lt(a) ‘s(a)r
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(e)h
- 3) Āyūnq q(a)š(š)ā
- 4) s(ā)ḥā brīkā
- 5) s(a)g(g)ī ‘m(a)l ‘(a)l
- 6) m(a)r(‘)ītā

Türkçe Çevirisi: 1613 (1302) senesinde. Bu mezar cemaat için çok çalışan, mübarek ihtiyar papaz Ayuk'undur.

⁵⁶ Bu satırda geçen ”𐎠𐎡𐎴 (marīṭā)” kelimesinin hatalı yazılmış olma ihtimali yüksektir. Tahminimizce doğrusu 𐎠𐎡𐎴 (marīṭā) sözcüğüdür. Yorumlu transliterasyonda belirtilen şekliyle çevrilmiştir.

N: 128 (D. C. 1890 N: 14 (191a)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܒܫܢܬ ܠܦ ܬܪ 1)

ܐܪܒܐ ܫܠܝܫ 2)

ܠܠܝܢ ܕܩܪܝܘܢ 3)

ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ 4)

ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ 5)

ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp 'tr

2) 'rb' 'sr

3) hw' 'rnb'

4) hnw qbr'

5) ywḥnn qš'

6) brh qrywn . . mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p 1614

2) arb(a)' 's(a)r

3) hwā arnbā

4) h(ā)n(ā)w q(a)bṛā

5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā

6) br(e)h Qriun . . mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1614 (1303) senesi, bu tavşan yılıdır. Bu mezar mümin Kriun...(?)'nun oğlu papaz Yohannan'ındır.

N: 129 (D. C. 1890 N: 15 (174)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܒܫܢܬ ܠܦ ܬܪ 1)

ܠܠܝܢ ܕܩܪܝܘܢ 2)

ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ 3)

ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ 4)

ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) ḥmš 'sr hw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) ḥ(a)m(i)š 's(a)r hwā

3) [šn]t 'tly' t'wrk'yt

4) [lw]w hnw qbrh byk

5) mhymn'

3) [šn(a)]t atl(ā)yā T'rkā'it

4) [lū]ū h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h B(e)k

5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde, ejderha Türk takvimine göre luu yılıdır. Bu mezar mümin Bek'indir.

N: 130 (D. C. 1897 N: 48)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 1)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 2)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp 'tryh

2) hdy hy qbrh

3) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p 1615

2) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h

3) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde. Bu mezar mümine'nındır.

N: 131 (D. C. 1897 N: 49)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(𐌹𐌶𐌹𐌸) 𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 – 1615 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1615 – ywby (ywmy?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1615 – Yubi (Yumi?)

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) [senesinde. Bu mezar] Yubi (veya Yumi)'nindir.

N: 132 (Ç. C. 2011 S: 134)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌶𐌴𐌹 1)

𐌲𐌴𐌶𐌴𐌹 2)

𐌹𐌰𐌶𐌴𐌹 3)

𐌴𐌹𐌰𐌶𐌴𐌹 4)

𐌲𐌴𐌶𐌴𐌹 5)

𐌰𐌴𐌶𐌴𐌹 6)

𐌲𐌴𐌶𐌴𐌹 7)

𐌴𐌹𐌰𐌶𐌴𐌹 8)

𐌲𐌴𐌶𐌴𐌹 9)

𐌲𐌴𐌶𐌴𐌹 10)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm''

3) ḥmšyn 'šr

4) hw' šnt

5) 'tly'

6) ṭwrk' yṭ lww

7) hdy

8) qḫrh

9) kyz 'š' mhyment'

10) b' ṭh 'rmws qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p

2) š(i)t̃mā'ā

3) ḥ(a)mšīn 'š(a)r

4) hwā šn(a)t̃

5) atl(ā)yā

6) Ṭürkā'īt lūū

7) h(ā)d(e)y

8) q(a)ḫr(ā)h

9) Kız Aša mh(a)ym(a)ntā

10) ba(r)t̃(e)h Armus q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde, ejderha, Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar papaz Armus'un mümine kızı Kız Aşa'nındır.

N: 133 (Ç. C. 2011 S: 150)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌶𐌴𐌹 1)

..... 2)

..... 3)

..... 4)

..... 5)

..... 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' l[p] št[m']

2) ḥmšn hw'

3)

4)

5) Kwṭw

6) 'lym[t']

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)[p] š(i)t̄[mā]

2) ḥ(a)mš(i)n hwā

3)

4)

5) Kuṭu

6) 'l(a)ym[tā]

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde. (Bu mezar) genç kız Kutu'nundur.

N: 134 (W. K. 2000 N: 33 (Abb. 63))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

..... 2)

..... 3)

..... 4)

..... 5)

..... 6)

..... 7)

..... 8)

..... 9)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm''

3) ḥmš'sr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā'ā

3) ḥ(a)m(i)š's(ā)r

4) hw' šnt	4) hwā šn(a)t
5) 'tly'	5) atl(ā)yā
6) twrk'yt lww	6) Tūr(ā)'īt lūū
7) hdy qbrh	7) h(a)d(ā)y q(a)br(ā)h
8) kyz 'š' mhyment'	8) Kız Aşa mh(a)ymn(ā)tā
9) b'th 'dmws qš'	9) b'(r)t(e)h Ad(a)mos q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde, ejderha, Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar rahip Adamos'un kızı mümine Kız Aşa'nındır.

N: 135 (D. C. 1897 N: 49,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦١٥

2) ساره

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lp tdyw

2) sr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1616

2) S(a)rā

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar mümin] Sara'nındır.

N: 136 (D. C. 1897 N: 50)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦١٦ - حڪبيل (مركبيل)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1616 - ħkbyl (yykbyl)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1616 - H(a)kbil (Yıkbil)

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar mümin] Hakbil/Yirbil'indir.

Mezar taşı okunaksızdır ve bu sebeple hangi isim olduğu sonucuna varmak oldukça zordur (Chwolson, 1897, 15).

N: 139 (D. C. 1897 N: 53)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1616 1) - 1616 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1616 swb'y pwyg'k - 'lytymwr pwlt'n 1) 1616 Subay Pöygek - Elişimur Pultan

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar] Elitimur Pultan'ın [oğlu sevimli genç adam] Subay Pöygek'indir.

N: 140 (D. C. 1890 N: 16 (44); Ç. C. 2011 S: 371)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1)

2) 2)

3) 3)

4) 4)

5) 5)

6) 6)

7) 7)

8) 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp štm'

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)tmā

2) št'sr hw'

2) št(a)'s(a)r hwā

3) šnt'hw'y'

3) šn(a)ṭ h(i)wyā

4) hd'hy

4) h(ā)dey

5) qbrh m'yfrh

5) q(a)br(ā)h Mā'ifr(e)h

6) 'lymt'rgygt'

6) 'l(a)ymtā rgīgtā

7) brth ywšmd

7) b(a)rṭ(e)h Yušm(i)d

8) mlpwn'

8) m(a)lpānā

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) senesinde, yılan yılında. Bu mezar öğretmen Yuşmid'in kızı sevimli Maifreh'nindir.

N: 141 (D. C. 1890 N: 16,₁ (188)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤏𐤓𐤕𐤕𐤕 𐤏𐤓𐤕𐤕𐤕 1)

𐤁𐤓𐤕𐤕 2)

𐤏𐤓𐤕𐤕 3)

𐤁𐤓𐤕𐤕 4)

𐤁𐤓𐤕𐤕 𐤏𐤓𐤕𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm' št'sr hw'

2) šnt ḥwy'

3) hnw qbrh

4) yšw' qš'

5) brh šwm' 'b'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)tmā št(a)'s(a)r

hwā

2) šn(a)t̄ ḥ(i)wyā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) Īšo' q(a)š(š)ā

5) br(e)h Š(a)wma Aba

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) senesinde, bu yılın yılıdır. Bu mezar Savma-Aba'nın oğlu papaz Īšo' 'nundur.

N: 142 (D. C. 1890 N: 17 (171)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤏𐤓𐤕𐤕 1)

𐤏𐤓𐤕𐤕 2)

𐤏𐤓𐤕𐤕 3)

𐤏𐤓𐤕𐤕 4)

𐤏𐤓𐤕𐤕 5)

𐤏𐤓𐤕𐤕 𐤏𐤓𐤕𐤕 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp' tr

2) [š]b' 'sr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ al(a)pā tr

2) [š]ba 's(a)r

3) hw' swsy'	3) hwā susyā
4) hnw qbrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
5) ywḥnn qš'	5) Yoh(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā
6) brh myngw mhymn'	6) br(e)h Mengu mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar Yohannan'ın oğlu mümin Mengü'nündür.

N: 143 (D. C. 1890 N: 17,1 (175))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

כחש אל חש 1)

כחש חש 2)

כחש חש 3)

כחש ,חש 4)

כחש חש 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' 'lp štm'
- 2) šb't'sr hw'
- 3) šnt swsy'
- 4) hd hy qbrh
- 5) tyrym mty

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā
- 2) šb(a)'t(ā)'s(a)r hwā
- 3) šn(a)t susyā
- 4) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h
- 5) Terīm M(a)t(a)y

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar Terim-Matay'ındır.

N: 144 (D. C. 1890 N: 17,2 (189a))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

כחש [י],חש 1)

כחש חש 2)

כחש ,חש 3)

כחש חש 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ 'try[z] hw'
- 2) šnṭ swsy'
- 3) hd hy qbrh
- 4) 'yl pšg' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ 1617 hwā
- 2) šn(a)ṭ susyā
- 3) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h
- 4) İl B(i)šge mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar mümine İl-Bişge'nindir.

N: 145 (D. C. 1897 N: 54)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) šḅ't'sr
- 2) 'š'y' 'sk[wly']

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) šḅ(ā)'t(ā)'s(a)r
- 2) Aš'iạ īsk[ol(ā)yā]

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) [senesi, at yılında. Bu mezar] öğrenci Aşı'ia'nındır.

N: 146 (D. C. 1897 N: 55)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1617 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1617 frwny'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1617 F(e)roniā

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) [senesinde. Bu mezar mümin] Feronia'nındır.

N: 150 (D. C. 1897 N: 59)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܐܒܝܢܐ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 1)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 2)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 3)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 4)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 5)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm' tmnt'sr

2) hw' šnt 'rb' hd' hy

3) qbrh sbwnš tyrym

4) mhymnt'

5) brth yšw' qšyš'

6) klth gywrgys s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

t(a)mn(a)t̄'s(a)r

2) hwā šn(a)t̄ '(i)rbā h(ā)dey

3) q(a)br(ā)h S(e)bunš Terīm

4) mh(a)ym(a)ntā

5) b(a)r̄t̄(e)h Išo' q(a)š(š)Išā

6) k(a)lt(a)h G(i)w(a)rgīs s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) senesi, koyun yılında. Bu mezar horepiskopos Givargis'in gelini, papaz Išo'nın kızı mümine Sebunz Terim'indir.

N: 151 (D. C. 1897 N: 60)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܐܒܝܢܐ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 1)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܐܒܝܢܐ 2)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 3)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ 4)

ܕܡܪܝܢ ܕܡܪܝܢ [ܐ] ܕܡܪܝܢ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm''

2) tmnt'sr hw' šnt 'rb'

3) hnw qbrh ywḥnn

4) qnky' 'm brh 'yṯwmyfbr'

5) myt [b]tšmyšth

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'

2) t(a)mn(e)t̄'s(a)r hwā šn(a)t̄ '(i)rbā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n

4) q(ā)nk(ā)yā '(a)m br(e)h Iṯumifb(a)rā

5) mīt [b]tšmyšth

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) senesi, koyun yılında. Bu mezar Yohannan ile hizmeti sırasında (veya ibadet ederken) ölen oğlu İtümifbara'nındır.

Mezar taşında 4. satırda geçen özel isimin ikinci harfi 𐌶 veya 𐌷 olabilir. Sözü geçen bu mezar taşında yazılanlardan hareketle oğluyla birlikte bir babanın gömülü olduğu sonucunu çıkarabiliriz (Chwolson, 1897, 15).

N: 152 (D. C. 1890 N: 18¹)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 1)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 2)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 3)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 4)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 5)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 6)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 7)

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 'yt 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳

2) bšnt' 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳 šīm'

3) tmnt'sr hw' šnt

4) 'rb' hd' hy

5) qbrh ywly'

6) 'lymt' rgygt'

7) klth ywḥnn kwr

8) 'pysqwp'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Tūr(ā)'īt 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳

2) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tīmā

3) tm(ā)nt(a)'s(a)r hwā šn(a)t

4) '(i)rbā h(ā)d(e)y

5) q(a)br(ā)h Yūl(ī)ya

6) 'l(a)ymtā rg(ī)gtā

7) k(a)lt(ā)h Yoh(a)n(n)(ā)n kor

8) ap(p)īsqpā

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre koy yılı. 1618 (1307) senesi koyun yılında. Bu mezar horespiskopos Yohannan'ın gelini güzel kız Yulya'nındır.

N: 153 (D. C. 1890 N: 18¹ (143))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 128 (D. C. 1890 N:18¹) ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ⲛⲟⲩ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

yš'w'

Yorumlu Yazı Çevirimi

İšo'

Türkçe Çevirisi: [1618 (1307) senesinde, bu koyun yılıdır. Bu mezar mümin] İšo'nundur.

N: 154 (Ç. C. 2011 S: 112)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲛⲟⲩ ⲁⲓⲛ ⲛⲟⲩ 1)

ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ 2)

ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ 3)

ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ 4)

ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ 5)

ⲛⲟⲩ 6)

(?) ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp štm'

2) tmn' 'sr hw'

3) 'rb' ṭwrk'yṭ kwy

4) hnw qbrh ptrws

5) 'sqwly' brh sw'n

6) ywhnn

7) 'wr'pyw' (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)tmā

2) tm(ā)ne 's(a)r hwā

3) '(i)rbā Ṭürk(ā)'ṭ koy

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h P(e)tros

5) īsqol(ā)yā br(e)h sw'n

6) Yoḥ(a)n(n)(ā)n

7) 'wr'pyw' (?)

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) senesi, koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar horepiskopos Yohannan'ın oğlu öğrenci Petros'undur.

N: 155 (D. C. 1890 N: 19 (49))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 1)

𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 2)

𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 3)

𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 4)

𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 5)

𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 𐌹𐌶𐌴 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp štm'

2) tš't'sr hw' šnt

3) qwp' hd' hy

4) qbrh m'yfrh

5) kwštñş brth

6) yšw' rkdyqwn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā

2) tšat's(a)r hwā šn(a)t̃

3) qopā h(ā)dey

4) q(a)br(ā)h Mā'ifr(e)h

5) Kušt(a)n(ā)š b(a)rt̃(e)h

6) Īšo' ark(i)dy(ā)qon

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu maymun yılıdır. Bu başdiyakon Īšo'nun kızı Maifreh Kuştanaç'ındır.

N: 156 (D. C. 1890 N: 19,1 (104))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 1)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 2)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 3)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 4)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 5)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 6)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 7)

𐌲𐌹𐌶𐌹𐌸 𐌰𐌶𐌴 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp
- 2) štm' tš''
- 3) 'sr hw' šnt
- 4) qwp' twrk' yt
- 5) pyšyn hd' hy
- 6) qbrh
- 7) kwłlwkw' š'
- 8) kwštñš y' t pwlswñ

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p
- 2) š(i)ṭmā tš' a
- 3) 's(a)r hwā šn(a)ṭ
- 4) qopā Ṭürk(ā)' ṭ
- 5) p(i)š(ī)n h(ā)dey
- 6) q(a)br(ā)h
- 7) Kułluk Aša
- 8) Košt(a)n(ā)š yať polsun

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu maymun, Türk takvimine göre piçin yılıdır. Bu mezar Kutluk-Aşa Koştanaç'ındır. (O) hatırlansın.

N: 157 (D. C. 1890 N: 19,2 (184)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt
- 2) 'lp štm'
- 3) tš'' 'sr hw'
- 4) šnt qwp'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ
- 2) āl(a)p š(i)ṭmā
- 3) tš(a)'s(a)rhwā
- 4) šn(a)ṭ qopā

5) ʈwrk'yt

6) pšyn

7) hnw qbrh

8) gwr̄gys

9) qš' brh

10) 'ly' 'skw[ly]'

5) ʈürkā'īt

6) p(i)š(ī)n

7) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

8) G(i)w(a)rgīs

9) q(a)š(š)ā br(e)h

10) El(i)yā isko[l(ā)y]ā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu maymun Türk takvimine göre biçin yılıdır. Bu mezar öğrenci Eliya'nın oğlu papaz Givargis'indir.

N: 158 (D. C. 1890 N: 19,3 (E))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܥܠܝܐ ܕܡܝܬܐ 1)

ܡܝܬܐ ܕܥܠܝܐ ܕܡܝܬܐ 2)

ܡܝܬܐ 3)

ܡܝܬܐ ܕܥܠܝܐ ܕܡܝܬܐ 4)

ܡܝܬܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp šīm'

2) tš'sr hw' ʈwrk'yt

3) pšyn

4) hd' hy qbrh mrym

5) ʈlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) tša(')s(a)r hwā ʈürkā'īt

3) p(i)šīn

4) h(ā)dey q(a)br(ā)h M(a)ry(a)m

5) ʈlītā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu Türk takvimine göre biçin yılıdır. Bu mezar genç kız Meryem'indir.

N: 159 (D. C. 1897 N: 61)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܥܠܝܐ ܕܡܝܬܐ 1)

2) ١٦١٧

3) ١٦١٧

4) ١٦١٧

5) ١٦١٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm' šnt 'tryt

2) qwp' hnw

3) qbrh ywšmd

4) 'lym'

5) brh dnḥ' qym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ al(a)p š(i)t̄mā šn(a)t̄ 1617

2) qopā h(ā)n(ā)w

3) q(a)br(e)h Yušm(i)d

4) 'l(a)ymā

5) br(e)h D(i)nḥā Q(ā)y(o)mā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, maymun yılında. Bu mezar Qayoma Dinha'nın oğlu genç Yuşmid'indir.

N: 160 (Ç. C. 2011 S: 353)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦١٧

2) ١٦١٧

3) ١٦١٧

4) ١٦١٧

5) ١٦١٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) tš'sr hw' ṭwrk'yṭ

3) pyšn

4) hd'hy qbrh mrym

5) ṭlyṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) tš(a)'s(a)r hwā Ṭürk(ā)'īṭ

3) piş(ī)n

4) h(ā)dey q(a)br(ā)h M(a)ry(a)m

5) ṭlīṭā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, Türk takvimine göre biçin yılında. Bu mezar kız çocuk Meryem'indir.

N: 161 (Ç. C. 2011 S: 349)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp šīm''

2) tr'sr hw' šnt' twr'

3) hd'hy qbr'

4) kwṭwk k' twn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā' ā

2) tr(e)'s(a)r hwā šn(a)t̃ t(ā)wrā

3) h(ā)dey q(a)bṛā

4) Kuṭuk Kātūn

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesi, sığır (koy veya piçin)⁵⁷ yılında. Bu mezar Kutuk Katun'undur.

N: 162 (Ç. C. 2011 S: 325)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 5)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 6)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 7)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 8)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 9)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 10)

⁵⁷ 1619 tarihi, 12 Hayvanlı Takvim'e göre koy veya piçin yıllarını kapsar, yazıcı hatalı yazmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt
- 2) 'lp štm'
- 3) tš'' 'sr hw'
- 4) šnt kwp'
- 5) twrk' yt
- 6) pyşyn
- 7) hnw qbrh
- 8) gwrğys
- 9) qš' brh
- 10) 'ly' 'skw[ly]'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t
- 2) āl(a)p š(i)t mā
- 3) tš(a)'s(a)r hwā
- 4) šn(a)t kopā
- 5) Tūrka'īt
- 6) pişīn
- 7) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 8) G(i)w(a)rgīs
- 9) q(a)š(š)ā br(e)h
- 10) Alya īsko[l(ā)y]ā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesi, maymun Türk takvimine göre biçin yılında. Bu mezar öğrenci Alya'nın oğlu papaz Givargis'indir.

N: 163 (D. C. 1897 N: 62)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲛⲓⲛⲁⲓ - 1620 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1620 - ywšmd

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1620 - Yušm(i)d

Türkçe Çevirisi: 1620 (1309) [senesinde. Bu mezar çocuk] Yuşmid'indir.

N: 164 (D. C. 1897 N: 63)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲙⲁⲣⲁⲣ ⲙⲙⲏⲓ 1621 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1621 m'ş'r mhy mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1621 Maşar mhy⁵⁸ mh(a)ym(a)ntā

⁵⁸ Buradaki kelime “ⲙⲙⲏⲓ”nın kısaltılmış halidir.

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) senesi, [köpek yılında. Bu mezar] mümine Mazar'ındır.

N: 165 (D. C. 1897 N: 64)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ﻋﻠﯩﺸﺒﺎ - 1621 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1621 - 'lyšb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1621 - Elīšbā

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) [senesinde. Bu mezar mümin] Elizabet'indir.

N: 166 (D. C. 1897 N: 65)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ﺍﻳﺰﯗﻙ ﺗﯩﺮﯨﻢ - 1621 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1621 'yzwk trym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1621 Ayzuk T(e)rīm

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) [senesinde. Bu mezar mümin] Ayzuk Terim'indir.

N: 167 (D. C. 1890 N: 21 (139))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ﻋﻠﯩﺸﺒﺎ ﺗﯩﺮﯨﻢ ﺍﻟﯩﺸﺒﺎ 1)

ﺍﻳﺰﯗﻙ ﺗﯩﺮﯨﻢ ﺍﻟﯩﺸﺒﺎ 2)

ﺗﯩﺮﯨﻢ ﺗﯩﺮﯨﻢ 3)

ﺍﻳﺰﯗﻙ ﺗﯩﺮﯨﻢ 4)

ﺍﻳﺰﯗﻙ ﺗﯩﺮﯨﻢ 5)

ﺗﯩﺮﯨﻢ 6)

ﺗﯩﺮﯨﻢ 7)

ﺗﯩﺮﯨﻢ 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm' 'sryn
- 2) wḥd hw' šnt klb'
- 3) hd' hy qbrh
- 4) kwtlwk trym
- 5) mhymnt'
- 6) brth
- 7) qwr[y]qws
- 8) s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā 's(i)rīn
- 2) w-ḥ(a)d hwā šn(a)ṭ k(a)lbā
- 3) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 4) Kutluk Ṭ(e)rīm
- 5) mh(a)ym(a)ntā
- 6) b(ā)ṛṭ(e)h
- 7) Qur[y](ā)qos
- 8) s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) senesinde, bu köpek yılıdır. Bu mezar kilise ziyaretçisi Quryakos'un kızı mümine Kutluk Terim'indir.

N: 168 (D. C. 1890 N: 23 (180); Ç. C. 2011 S: 213)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܠܬܡܫܬܐ ܠܠܬܡܫܬܐ

2) ܠܠܬܡܫܬܐ [ܠܠܬܡܫܬܐ]

3) ܠܠܬܡܫܬܐ ܠܠܬܡܫܬܐ

4) ܠܠܬܡܫܬܐ ܠܠܬܡܫܬܐ

5) ܠܠܬܡܫܬܐ ܠܠܬܡܫܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) 'sr[yn] w-tḷt hw'
- 3) šnt 'wqbr'
- 4) hnw qbrh
- 5) ywḥnn 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) '(i)sr[īn] w-tḷ(ā)ṭ hwā
- 3) šn(a)ṭ 'ūq(a)brā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)bṛ(e)h
- 5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1623 (1312) senesinde, fare yılında. Bu mezar genç Yohannan'ındır.

N: 169 (D. C. 1897 N: 66)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܪܗܝܐ ܡܬܪܘܫ 1623 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1623 sb' hdyr' p̄trws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1623 s(ā)bā hdīrā P(e)tros

Türkçe Çevirisi: 1623 (1311) senesi, [domuz yılında. Bu mezar] saygıdeğer yaşlı adam, rahip Petros'undur.

N: 170 (D. C. 1897 N: 67)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܩܝܡܬܐ ܕܒܐܫܐܩ 1623 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1623 p's'k qymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1623 Başak Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: 1623 (1311) [senesi, domuz yılında. Bu mezar genç kız] Bazak Qyamta'nındır.

N: 171 (D. C. 1897 N: 68)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܝܗܢܢ 1623 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1623 – yḥnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1623 – Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1623 (1312) [senesinde, fare yılında. Bu mezar genç adam] Yohannan'ındır.

N: 177 (D. C. 1897 N: 75)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 - 1625 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1625 - gwr̥gys

Yorumlu Yazı Çevirimi

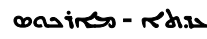
1) 1625 – G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: 1625 (1314) [senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç adam] Givargis’indir.

N: 178 (D. C. 1897 N: 77)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 - 1626 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1626 - dnh’ r̥yš’ dt’ - mr̥kws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1626 - D(i)nḥā rīš’ (e)dtā - M(a)r̥kos

Türkçe Çevirisi: 1626 (1315) [senesi, tavşan yılında. Bu mezar papaz] Markos’un oğlu kilise lideri Dinha’nındır.

N: 179 (D. C. 1897 N: 78)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 - 1626 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1626 – p̥trws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1626 – P(e)tr̥os

Türkçe Çevirisi: 1626 (1315) [senesinde. Bu mezar erkek çocuk] Petros’undur.

N: 180 (D. C. 1897 N: 224)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤓𐤥 𐤀𐤋 𐤔𐤢𐤓 1)

𐤏𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍𐤕 𐤓𐤓𐤕𐤍 𐤕𐤓 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm''

2) hnw qbrh tlyt' hlyn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'ā

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h t̄lītā H(e)l(e)nā

Türkçe Çevirisi: 1626 (1315) senesi, [tavşan yılında.] Bu mezar genç kız Helena'nındır.⁶⁰

N: 181 (D. C. 1890 N: 27¹)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤓𐤥 𐤀𐤋 𐤔𐤢𐤓 1)

𐤔𐤢𐤓 𐤏𐤕𐤍 𐤕𐤓 𐤕𐤓 2)

𐤏𐤕𐤍 𐤕𐤓𐤕𐤍𐤕 𐤏𐤕𐤍𐤕 3)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍𐤕 𐤓𐤓𐤕𐤍 𐤕𐤓 4)

𐤓𐤓𐤕𐤍𐤕 𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍𐤕 𐤏𐤕𐤍𐤕 5)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍 𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍 𐤕𐤓𐤕𐤍 6)

𐤕𐤓𐤕𐤍𐤕 𐤓𐤓 7)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍 8)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍𐤕 𐤏𐤕𐤍𐤕 9)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍 𐤕𐤓𐤕𐤍𐤕 𐤓𐤓 10)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍𐤕 𐤓𐤓𐤕𐤍𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤍𐤕 11)

𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍𐤕 𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤓 12)

(1. 𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍𐤕) 𐤏𐤕𐤍𐤕𐤍𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤍𐤕 13)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'sryn šb' hw' šnt

3) 'tly' t̄wrk' ȳt lww

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) '(i)srīn šb(a)' hwā šn(a)t̄

3) atl(ā)yā Tūrkā't̄ lūw

⁶⁰ Yazıtta tarih kısmının son harflerinin 𐤏𐤕𐤍 (štā) olması tahmin edilmektedir çünkü ölüm yılı bu şekilde tavşan yılına denk gelmektedir (Chwolson, 1897, 41).

- 4) hnw qbrh šlyh' mpšqn'
- 5) tbyb' w-mdršn' w-'nhr
- 6) lklhyn dyrt' b-nwhr'
- 7) brh p̄trws
- 8) mpšqn'
- 9) šbyh' d-h̄kmt'
- 10) rm qlh 'yk šypwr'
- 11) mrn nhlt l-rw̄h zhyt'
- 12) 'm k'n' w-'bht'
- 13) ntsym kl g' wyt' (g' ywt' 1.)

- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Šl(ī)hā
mp(a)šq(ā)nā
- 5) t̄bībā w-md(a)rš(ā)nā w-anh(a)r
- 6) lklhyn d(a)y(ā)rtā b-nuhrā
- 7) br(e)h P(e)tros
- 8) mp(a)šq(ā)nā
- 9) Šbīhā d-h(i)kmtā
- 10) r(a)m q(ā)l(i)h ayk šīporā
- 11) m(ā)r(e)n n(ī)hl(a)t l-rūh(e)h
z(a)hy(ā)tā
- 12) '(a)m k(a)nā w-ab(ā)h(ā)tā
- 13) ntsym kl g(a)'yutā

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar tüm manastırları aydınlatan ünlü müfettiş, vaiz Petros'un oğlu Şliha'nındır. Bilge sesi trampet gibi yükseldi. Rabbimiz aydınlanmış ruhunu doğrularla ve babalarla birleştirsın. Tüm ihtişam paylaşılsın!

Mezar taşının 13. satırdaki son kelimesinde yazıcı kelimeyi hatalı yazmıştır (Chwolson, 1890, 56). Bu hata göz önünde bulundurularak yorumlu yazı çeviriminde kelimenin doğru okunuş şekli yazılmıştır.

N: 182 (D. C. 1890 N: 27₁ (120).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ 1)

ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ 2)

ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ 3)

ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ 4)

ⲛⲓⲙⲁ[.]ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ 5)

ⲛⲓⲙⲁ ⲛⲓⲙⲁ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm' 'sryn
- 2) šb' ' hw'
- 3) lw lww
- 4) hnw qbrh
- 5) m' yfrh mh[y]mnt'
- 6) klth kuṣṣq

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā 's(i)rīn
- 2) šb(a)' hwā
- 3) lu lūū
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
- 5) Mā'ifr(e)h mh(a)[y]m(a)ntā
- 6) k(a)lt(a)h Kuṭ(a)š(e)q

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, luu yılında. Bu mezar Kutaşek'in gelini mümine Maifreh'nindir.

N: 183 (D. C. 1890 N: 27₂ (128).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܘ ܠܘܘܐ ܬܡܐ ܫܝܪܝܢ

2) ܠܡܐ ܝܫܬܡܐ ܫܒܐ ܠܗܘܐ

3) ܠܗܢܐ ܠܗܘܐ ܠܗܢܐ ܠܗܢܐ

4) ܠܡܐ ܝܫܬܡܐ ܫܒܐ ܠܗܘܐ

5) ܠܡܐ ܝܫܬܡܐ ܫܒܐ ܠܗܘܐ

6) ܠܡܐ ܝܫܬܡܐ ܫܒܐ ܠܗܘܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) 'sryn šb' hw'
- 3) šnt 'tly' ṭwrk'yt
- 4) lww hd' hy qbrh
- 5) kyz 'š' mhyment'
- 6) klth d-'yw'nyg ywḥnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā
- 2) 's(i)rīn šb(a)' hwā
- 3) šn(a)t̄ atl(ā)yā Ṭürk(ā)'t̄
- 4) lūū h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 5) Kız-Aša mh(a)ym(a)ntā
- 6) k(a)lt(a)h d-İwanıg Yoḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar İvan Yohannan'ın gelini mümine Kız-Aşa'nındır.

N: 184 (D. C. 1890 N: 27₃ (131).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 5)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt̥ 'lp štm̥'

2) 'sryn šb̥' hw̥'

3) šnt̥ 'tly'

4) hnw qbrh

5) ḥ'ry' 'lym'

6) brh bwkws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̥ āl(a)p š(i)t̥mā

2) 's(i)rīn šb̥(a)' hwā

3) šn(a)t̥ atl(ā)yā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) Ḥarya 'l(a)ymā

6) br(e)h Bukus

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesinde, bu ejderha yılıdır. Bu mezar Bukus'un oğlu genç Harya'nındır.

N: 185 (D. C. 1890 N: 27₄ (187).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 5)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt̥ 'lp štm̥'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̥ āl(a)p š(i)t̥mā

2) 'sryn šb' hw'

3) šnt' tly'

4) hnw qbrh šwm'

5) qš' brh kwt' šk

6) s'wr'

2) 's(i)rīn šb(a)' hwā

3) šn(a)t atl(ā)yā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Š(a)wmā

5) q(a)š(š)ā br(e)h Kutaş(e)k

6) s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, bu ejderha yılıdır. Bu mezar kilise ziyaretçisi Kutaşek'in oğlu papaz Savma'nındır.

N: 186 (D. C. 1897 N: 79)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1627 1) ١٦٢٧

2) ١٦٢٧ - ١٦٢٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1627 'tly'

2) kwtwk -yħnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1627 atl(ā)yā

2) Kutuk –Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) [senesinde,] ejderha [yılında. Bu mezar horepiskopos] Yohannan'ın [kızı mümine] Kutuk'undur.

N: 187 (D. C. 1897 N: 80)

Mezar taşını muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1627 1) ١٦٢٧

2) ١٦٢٧ - ١٦٢٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1627 hnw tlyt' 'ytrym

2) sybwnş tygyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1627 h(ā)n(ā)w tlītā Ayt(e)rīm

2) Sibunş Tegin

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) [senesinde,] Bu [mezar] Sibunz Tegin'in [kızı] Ayterim'indir.

N: 188 (D. C. 1897 N: 81)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1627 لـ - سبونس تكين

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1627 lww - sybwnş tkyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1627 lūū - Sibunş T(e)kin

Türkçe Çevirisi: 1627 (1216) [senesi,] luu [yılında. Bu mezar] Sibuns Tekin'indir.

N: 189 (Ç. C. 2011 S: 439)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1627 لـ - سبونس تكين

2) 1627 لـ - سبونس تكين

3) 1627 لـ - سبونس تكين

4) 1627 لـ - سبونس تكين

5) 1627 لـ - سبونس تكين

6) 1627 لـ - سبونس تكين

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'sryn šb' hw'

3) šnt 'tly' twrk'yt

4) lww hd'hy qbrh

5) kyr'kyš' mhymnt'

6) klth d'rg'lyn yhnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā

2) '(i)srīn šba' hwā

3) šn(a)ṭ atl(ā)yā Ṭürk(ā)'iṭ

4) lūū h(ā)dey q(a)br(ā)h

5) Kirakišā mh(a)ym(a)ntā

6) k(a)lt(a)h Dargalin Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar Dargalin Yohannan'ın gelini mümine Kirakişa'nındır.

N: 190 (Ç. C. 2011 S: 328)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌹𐌱𐌰 𐌲𐌱𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 1)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 2)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 3)

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌹𐌱𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 4)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'sryn šb' hw'

3) hnw qbrh

4) h'ry' 'lym'

5) brh bwkws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā

2) '(i)srīn šb(a)' hwā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) Haryā 'l(a)ymā

5) br(e)h Bukus

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesinde. Bu mezar Bukus'un oğlu genç Harya'nındır.

N: 191 (D. C. 1890 N: 281 (130).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌹𐌱𐌰 𐌲𐌱𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 1)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 2)

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌹𐌱𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 3)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 4)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 5)

𐌲𐌰𐌹𐌳𐌹𐌰 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'sryn tmny' hwa

3) šnt hwy' hw' t̃wrk'yt̃

4) yyl'n hnw qbrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā

2) 's(i)rīn tm(ā)nyā hwā

3) šn(a)t̃ h(i)wyā hwā T̃ürkā'īt̃

4) yılan h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

٧١٣٦ 6)

٧١٣٦ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp
- 2) štm' 'sryn tš'
- 3) hw' šnt swsy'
- 4) hd' hy
- 5) qbrh
- 6) kwłwk
- 7) tyrym mhyment'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p
- 2) š(i)tmā 's(i)rīn tš(a)'
- 3) hwā šn(a)t susyā
- 4) h(ā)dey
- 5) q(a)br(ā)h
- 6) Kuṭluk
- 7) Ṭerīm mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1629 (1318) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar mümine Kutluk Terim'indir.

N: 194 (D. C. 1897 N: 82)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١٦٢٩ - 1629 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1629 – bwy'n 'wyz

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1629 – Buyan Öz

Türkçe Çevirisi: 1629 (1318) [senesi, at yılında. Bu mezar rahip] Buyan Öz'ündür.

N: 195 (D. C. 1897 N: 83)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١٦٢٩ - 1629 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1629 - 'brhm

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1629 – Aḫr(ā)h(ā)m

Türkçe Çevirisi: 1629 (1318) [senesinde. Bu mezar öğrenci] Abraham'ındır.

N: 196 (D. C. 1897 N: 84)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

قورقوس - 1630 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1630 - qyryqws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1630 – Q(u)ry(a)qos

Türkçe Çevirisi: 1630 (1319) [senesi, koyun yılında. Bu mezar genç] Quryakos’undur.

N: 197 (D. C. 1897 N: 85)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ساس تاريم - 1630 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1630 - s’s t’rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1630 - Sas Tarīm

Türkçe Çevirisi: 1630 (1319) [senesinde. Bu mezar genç kız] Sas Tarim’indir.

N: 198 (W. K. 2000 N: 12 (Abb. 42); Ç. C. 2011 S: 408)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ḥḥḥḥ ḥḥ ḥḥḥ 1)

ḥḥḥ ḥḥ ḥḥḥ ḥḥḥḥ 2)

ḥḥḥ, ḥḥḥḥ 3)

ḥḥ ḥḥḥ 4)

ḥḥḥḥ ḥḥ ḥḥḥḥ 5)

ḥḥḥḥ (ḥ) ḥḥḥḥ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bṣṇṭ’lp ṣṭm’’

2) tltyn hw’ ṣṇṭ’rb’

3) hd’hy qḥrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)ṣn(a)ṭ ḁl(a)p ṣ(i)ṭmā’ā

2) tl(a)tīn hwā ṣn(a)ṭ’(i)rbā

3) h(ā)dey q(a)ḥr(ā)h

4) mrym 'š'

4) M(a)ry(a)m Aša

5) mhymnt' 'ntth

5) mh(a)ym(a)ntā antt(a)h

6) dnḥ' mhymn'

6) D(i)nḥā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1630 (1319) senesinde, koyun yılında. Bu mezar mümin Dinha'nın eşi (karısı) mümine Meryem Aşa'nındır.

N: 199 (D. C. 1890 N: 31 (69).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤎𐤌𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 1)

2) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 2)

3) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 3)

4) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp štm'' w-tltyn

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'ā w-tl(a)t̄in

2) ḥd hw' šnt qwp'

2) ḥ(ā)d(e) hwā šn(a)t̄ qopā

3) ḥd' hy qbrh

3) ḥ(ā)dey q(a)br(ā)h

4) kwz kyn' mhymnt'

4) Kız-Kinā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) senesinde, bu maymun yılıdır. Bu mezar mümine Kız-Kına'nındır.

N: 200 (W. K. 2000 N: 41 (Abb. 71))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤎𐤌𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕 1)

2) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 2)

3) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 3)

4) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 4)

5) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 5)

6) 𐤎𐤓𐤕𐤓𐤕 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp štm''
- 2) tltyn ḥd hw' šnt
- 3) qwp' hnw
- 4) qbrh
- 5) 'rsl'n
- 6) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā
- 2) tl(ā)ṭīn ḥ(a)d(ā)(y) hwā šn(a)ṭ
- 3) qopā h(ā)n(ā)w
- 4) q(a)br(e)h
- 5) Arslan
- 6) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin Arslan'ındır.

N: 201 (D. C. 1897 N: 86)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

توز اش - 1631 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1631- ṭwz 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1631- Ṭūz Ašā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) [senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin] Tuz Aşa'nındır.

N: 202 (D. C. 1897 N: 87)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ارسلان 1631 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1631 - 'rsl'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1631 - Arslān

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) [senesinde. Bu mezar mümin] Arslan'ındır.

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) [senesinde. Bu mezar mümine] Şliya'nındır.

Mezar taşında geçen kelimeler taşın alanının dar olmasından dolayı kısaltılarak yazılmıştır çünkü **شليا** (Şliyā) yerine **شليو** (Şliywā), **مها** (mhay) yerine **مهايمنا** (mhaymnā) yazılması gerekmektedir (Chwolson, 1897, 22). Yorumlu yazı çeviriminde orijinal haliyle yazılmıştır.

N: 206 (D. C. 1890 N: 32 (51))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

بشنت لپ شيم 1)

تلتن ترون هـ 2)

شنت ترونل 3)

هـ دق بره 4)

پاشارك مهايمنا 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm'

2) tltyn tryn hw'

3) šnt trngl'

4) hdy qbrh

5) p'şrk mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā

2) tl(ā)ṭīn trin hwā

3) šn(a)ṭ t(a)rn(a)glā

4) h(ā)dey q(a)br(ā)h

5) Paş(a)rk mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1632 (1321) senesi, bu tavuk yılıdır. Bu mezar mümine Pazark'ındır.

N: 207 (D. C. 1897 N: 91)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

هـ ل 1632 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1632 hnw yld'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1632 h(ā)n(ā)w Y(ā)ldā

Türkçe Çevirisi: 1632 (1321) [senesi, tavuk yılında.] Bu [mezar mümin] Yalda'nındır.

N: 208 (D. C. 1897 N: 91,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(?) ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 1)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 2)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 3)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'ylk' 'wşwz 'yky (?)

2) řw[r]kş' trngl'

3) pw qbr'

4) gywrgys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) illkā (?) otuz iki (?)

2) řū[r]křā t(a)r̄n(a)glā⁶¹

3) pu q(a)brā

4) Giw(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [1632 (1321) senesi], Türkçe tarnagla (tavuk) yılında. Bu mezar Givargis'indir.⁶²

N: 209 (Ç. C. 2011 S: 406)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 1)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 2)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 3)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 4)

ܠܟܝܢ ܠܟܝܢ 5)

⁶¹ 2. satırda Türkçe olarak verilen “tarnaglā” sözcüğü aslında Süryanicedir, muhtemelen yazıcıdan kaynaklı bir hatadır.

⁶² Mezar taşının orijinal halinde 1600 rakamları yazılmamış, yalnızca 32 sayısı taşa işlenmiştir. Bu durum yazıcının bunu kasti olarak yaptığı veya hasar görmüş olmasıyla açıklanabilir (Chwolson, 1897, 23).

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) tltyn wtryn hw'
- 3) šnt trngl'
- 4) hnw qbrh yld'
- 5) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) tl(a)ṭīn w-trin hwā
- 3) šn(a)ṭ t(a)rn(a)glā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h İldā
- 5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1632 (1321) senesi, tavuk yılında. Bu mezar mümin İlda'nındır.

N: 210 (D. C. 1890 N: 34 (41)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١)

٢) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٢)

٣) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٣)

٤) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٤)

٥) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٥)

٦) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٦)

٧) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٧)

٨) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٨)

٩) ١٢٣٤ ١٢٣٤ ١٢٣٤ ٩)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) w-tltyn w-'rb' hw'
- 3) šnt hzyr' ṭwrk' ỵṭ
- 4) ṭwngwz hnw qbrh
- 5) ṭ'k-'rsl' n
- 6) ryš' dt'
- 7) sb' bryk'
- 8) brh 'gwš'k
- 9) 'rkdyqwn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā
- 2) w- tl(ā)ṭīn w-arb(a)' hwā
- 3) šn(a)ṭ hzīrā Ṭürk(ā)' ṭṭ
- 4) ṭunguz h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Ṭak Arslān
- 6) riš' (e)dtā
- 7) s(ā)hā brīkā
- 8) br(e)h Aguşak
- 9) ark(i)dy(ā)qon

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesinde, bu domuz Türk takvimine göre tunguz yılıdır. Bu mezar hayırlı yaşlı adam, kilise lideri başdiyakon Tak-Arslan'ın oğlu Agusak'ındır.

N: 211 (D. C. 1890 N: 34,₁ (172)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋

2) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

3) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

4) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

5) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

6) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

7) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

8) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) štm'' w-tltyn

3) w-'rb' hw'

4) šnt ḥzyr'

5) hnw qbrh

6) kwš' mlpn'

7) brh gwgys

8) s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā' ā w-tl(ā)t̄in

3) w-arb(a)' hwā

4) šn(a)t̄ ḥzīrā

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

6) Kušā m(a)lp(ā)nā

7) br(e)h G(i)w(a)rgīs

8) s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesinde, bu domuz yılıdır. Bu mezar kilise ziyaretçisi Givargis'in oğlu öğretmen Kuza'nındır.

N: 212 (D. C. 1890 N: 34,₃ (207)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

2) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

3) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

4) 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌 𐤏𐤕𐤌𐤌𐤌

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 5)

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 6)

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) tltyn w-'rb' hw'
- 3) šnt 'wqbr'
- 4) trk'yt syšk'n
- 5) hnw qbrh
- 6) ktlm
- 7) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)tmā
- 2) tl(a)tīn w-arb(a)' hwā
- 3) šn(a)t̄ 'ūq(a)brā
- 4) T(ū)rk(ā)'īt sıškān
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 6) K(e)tl(e)m
- 7) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan (it veya tunguz)⁶³ yılında. Bu mezar mümin Ketlem'indir.

N: 213 (D. C. 1897 N: 92)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 1)

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 2)

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 3)

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 4)

ܡܝܬܐ ܠܡܝܬܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) tltyn 'rb'
- 3) šnt ḥzyr'
- 4) hnw qbr'
- 5) 'brhm 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)tmā'ā
- 2) tl(ā)tīn arb(a)'
- 3) šn(ā)t̄ ḥzīrā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)brā
- 5) Aḥr(ā)h(ā)m 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesi, domuz yılında. Bu mezar genç Abraham'ındır.

⁶³ 1634 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre it veya tunguz yıllarını kapsar, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

N: 214 (D. C. 1897 N: 93)

Bu mezar taşının tarihi N: 213 (D. C. 1897 N:92) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

كأتون

Yorumsuz Yazı Çevirimi

k' twn

Yorumlu Yazı Çevirimi

Kātūn

Türkçe Çeviri: [1634 (1323) senesi, domuz yılında. Bu mezar Arslan'ın eşi mümine] Katun'undur.

N: 215 (D. C. 1897 N: 94)

Bu mezar taşının tarihi N: 213 (D. C. 1897 N:92) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

توز بیلگه

Yorumsuz Yazı Çevirimi

twz plg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

Tūz B(i)lge

Türkçe Çeviri: [1634 (1323) senesi, domuz yılında. Bu mezar mümin] Tuz Bilge'nindir.

N: 216 (D. C. 1897 N: 95)

Bu mezar taşının tarihi N: 213 (D. C. 1897 N:92) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak (tūngūz) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

1) شادي م(ا)لپ(ا)نآ

2) ت(ا)ب ه(ا)يلت(ا)ن ه(ا)وآ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) š'dy mlpn'

2) t̃b hyltn hw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Šādī m(a)lp(ā)nā

2) t(ā)b h(ā)ylt(a)n hwā

Türkçe Çeviri: [1634 (1323) senesi, domuz Türk takvimine göre tunguz yılında. Bu mezar papaz Pavlos'un oğlu,] genç öğretmen Şadi'nindir. O çok güçlü biriydi.

N: 217 (D. C. 1897 N: 96)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏 1)

2) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏 2)

3) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏 3)

4) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏 4)

5) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) tltn hmy hw'

3) šnt 'wqbr'

4) hnw qbrh

5) kwl 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā

2) tl(ā)tīn hmy hwā

3) šn(a)t 'ūq(a)brā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

5) Kul 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar genç kız Kul'undur.

N: 218 (D. C. 1897 N: 97)

Bu mezar taşının tarihi N: 217 (D. C. 1897 N:96) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bnws qš' 'wgwr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) B(e)nus q(a)š(š)ā Ogur

Türkçe Çevirisi: [1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar] papaz Benus Ogur'undur.

N: 219 (D. C. 1897 N: 98)

Bu mezar taşının tarihi N: 217 (D. C. 1897 N:96) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) p's'k

1) Başak

Türkçe Çevirisi: [1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar genç kız] Bazak'ındır.

N: 220 (D. C. 1897 N: 99)

Bu mezar taşının tarihi N: 217 (D. C. 1897 N:96) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

කළු ක... ද මල්ල (දුල්ල) බල්ලා තිබේද ?

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) rgyg' brh ytlwny (tlwh?) pwlws p. . . y'
'lym'

1) rgīgā br(e)h Y(i)tluni (tluh?) P(a)wlos
P. . .yā 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar] Yitluni'nin oğlu güzel genç adam Pavlos P . . .ya (?)'nındır.

N: 221 (Ç. C. 2011 S: 122)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

कोशिका 1)

ጽዕጥ (?) ኃይሉ 2)

കുറേ കുറേ 3)

4) מהו אמת,

5) $\alpha \in \mathbb{R}$ $\rightarrow$ $\frac{1}{\alpha}$

(?) കർമ്മം 6)

သက် ၇)

താ.പ.ന 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā

2) 'tltyyn (?) hw'

2) atl(a)tīn (?) hwā

3) šnt₂ swsy'

3) śn(a)t susyā

4) $hd'hy$

4) $h(\bar{a})\text{dey}$

- 5) qwtlwg byg
- 6) mhymnt' (?)
- 7) 'yt
- 8) 'nrws

- 5) Qutlug Beg
- 6) mh(a)ym(a)ntā (?)
- 7) 'nt(t)(ā)
- 8) Andros

Türkçe Çevirisi: 1635 (1325) senesi, at (tunguz veya sıçkan)⁶⁴ yılında. Bu mezar Andros'un mümine eşi (karısı) Kutluk Beg'indir.

N: 222 (W. K. 2000 N: 30 (Abb. 60))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ ᠤᠨ ᠤᠨᠤᠨ 1)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ ᠤᠨ ᠤᠨᠤᠨ 2)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ [ᠤ] ᠤᠨ 3)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ 4)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ 5)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ 6)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ 7)

ᠠᠨᠳᠤᠷᠣᠰ 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp šīm'
- 2) wltyn hms hw'
- 3) šnt [s]wsy'
- 4) hd' hy
- 5) qtlwk . .
- 6) mhym[n]t'
- 7) 'ntt 'hr. .
- 8) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tīmā
- 2) w-tl(ā)tīn h(a)m(i)š hwā
- 3) šn(a)t [s]usyā
- 4) h(ā)dey
- 5) Q(u)tluk . .
- 6) mh(a)ym[(a)n]tā
- 7) antt(ā) Ahr. .
- 8) mh(a)ymnā

⁶⁴ 1635 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tunguz veya sıçkan yıllarını kapsar, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1635 (1324) senesinde, at (tunguz veya sıçkan)⁶⁵ yılında. Bu mezar mümin Ahr. . ' nın eşi (karısı) mümine Kutluk . . . (?) undur.

N: 223 (D. C. 1890 N: 36 (173))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ᠠᠯᠠ ᠰᠢᠨᠠ 1)

ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ 2)

ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ 3)

ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ 4)

ᠰᠢᠨᠠ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm'' w-tltyn

3) št' w-hww' šnt twr'

4) hnw qbrh kwtlwk 'rsl'n

5) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p

2) š(i)t̃mā'ā w-tl(a)t̃in

3) štā w-hwā šn(ā)t̃ t(ā)wrā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Kutluk Arslān

5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1636 (1325) senesinde, sığır yılında. Bu mezar mümin Kutluk-Arslan'ındır.

N: 224 (D. C. 1890 N: 36,1 (200); Ç. C. 2011 S: 373)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ 1)

ᠰᠢᠨᠠ ᠰᠢᠨᠠ 2)

ᠰᠢᠨᠠ 3)

⁶⁵ 1635 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tunguz veya sıçkan yıllarını kapsar, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

4) ܡܝܠܐ

5) ܡܝܠܐ

6) ܡܝܠܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp w-štm'
- 2) w-tltyn št' šnt
- 3) twr' hnw
- 4) qbrh
- 5) 'hrwn
- 6) qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p w-š(i)t̄mā
- 2) w-tl(a)t̄in štā šn(ā)t̄
- 3) t(ā)wrā h(ā)n(ā)w
- 4) q(a)br(e)h
- 5) Ahrūn
- 6) q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1636 (1325) senesi, sığır yılında. Bu mezar papaz Ahrun'undur.

N: 225 (D. C. 1897 N: 101)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܠܐ - 1636

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1636 - šlyb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1636 - Šlībā

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç kız] Šliba'nındır.

N: 226 (D. C. 1897 N: 102)

Bu mezar taşının tarihi N:225 (D. C. 1897 N:101) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak ܡܝܠܐ (pārs) yılı eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܡܝܠܐ ܡܝܠܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hdy sybwg t' rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)d(e)y Sibug Terīm

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, Türk takvimine göre kaplan⁶⁶ yılında.] Bu [mezar mümin] Sibug Terim’indir.

N: 227 (D. C. 1897 N: 103)

Bu mezar taşının tarihi N:225 (D. C. 1897 N:101) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

٢٢٧

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) t’kyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Tekin

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, sığır yılında. Bu mezar rahip] Tekin’indir.

N: 228 (D. C. 1897 N: 104)

Bu mezar taşının tarihi N:225 (D. C. 1897 N:101) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak ٢٢٨ (nimrā) eklenmiştir fakat doğrusu ٢٢٨ (tāwrā) olacaktır. Şu şekilde devam eder:

٢٢٨ ٢٢٨ ٢٢٨ ٢٢٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdy fbrwny’ qwšt’nş

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)d(e)y F(e)broniā Quštānş

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, sığır yılında.] Bu [mezar mümine] Febronia Quştanç’ındır.

N: 229 (D. C. 1897 N: 105)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٢٢٩

2) ٢٢٩ ٢٢٩

3) ٢٢٩ ٢٢٩

⁶⁶ Mezar taşına pars (kaplan) yılı olarak işlenmiş olsa da 1636 senesi sığır (ud) yılına denk gelir (Chwolson, 1897, 25).

ܠܐܡܢ ܡܝܬܐ 4)

ܡܝܬܐ ܠܡܢ 5)

ܠܡܢ ܡܝܬܐ 6)

ܡܝܬܐ 7)

ܠܡܢ ܡܝܬܐ 8)

... ܡܝܬܐ ܡܝܬܐ 9)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp
- 2) štm' trlh
- 3) twrkš' yl
- 4) prs hw'
- 5) hnw qbrh
- 6) 'wrwg mhymn'
- 7) btrh
- 8) twzt'
- 9) rhym tyl . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p
- 2) š(i)t mā 1638
- 3) Tūrkšā y(ı)l
- 4) p(ā)rs hwā
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
- 6) Urug mh(a)ym(a)n(t)(ā)
- 7) b(a)r(t)e h
- 8) Tūztā
- 9) rhīm(ā) tyl . . .

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesi, Türkçe pars yılında. Bu mezar Tuzta'nın kızı mümine Urug'undur.

İncelenen mezar taşı kısmen Süryanice kısmen Türkçedir. 7. Satırda yazılan kelimenin hatalı yazıldığını varsayarak “b(a)r(t)e h” şekliyle çevirisi yapılmıştır (Chwolson, 1897, 26). 1638 yılı kaplan yılı değil tavşan yıllarına karşılık gelir dolayısıyla bu mezar taşı 1638 yılının başında dikilmiş olmalıdır ve böylece 1637 yılına karşılık gelen kaplan yılı henüz sona ermemiştir (Chwolson, 1897, 26).

N: 230 (D. C. 1897 N: 106)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܐܡܢ ܡܝܬܐ 1)

ܠܐܡܢ ܡܝܬܐ ܡܝܬܐ 2)

3) [iəh]حی ر ل ف و م ر

4) م م م م م

5) ح ح ح ح ح

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp
- 2) štm' 'trlh hw'
- 3) [twr]kš' 'yl prs hw'
- 4) hnw qbrh
- 5) kwšwk 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p
- 2) š(i)t̄mā 1638 hwā
- 3) [Ṭūr]kšā y(ı)l p(ā)rs hwā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Kuşuk 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, Türkçe pars yılında. Bu mezar genç Kuzuk'undur.

N: 231 (D. C. 1890 N: 38 (223)¹⁾)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) م م م م م

2) م م م م م

3) م م م م م

4) م م م م م

5) م م م م م

6) م م م م م

7) م م م م م

8) م م م م م

9) م م م م م

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) w-tltyn w-tmn' hw'
- 3) šnt 'rnwb'
- 4) ṭwrk'yt pšyn
- 5) p'rz
- 6) hnw qbrh
- 7) ywḥnn 'tkny

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'ā
- 2) w-tl(ā)t̄īn w-tm(ā)ne hwā
- 3) šn(a)t̄ arnūbā
- 4) Ṭūrkā'īt p(i)ṣ(ī)n
- 5) pārz
- 6) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 7) Yoḥ(a)n(n)(ā)n iṭk(a)n(n)ī

- 8) 'kb'š brh
9) šlyw⁶⁷ ryš' dt'

- 8) Akbāš br(e)h
9) Šlīwā rīš'(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, tavşan Türk takvimine göre piçin, pars yılında. Bu mezar kilise lideri Sliva'nın oğlu Yohannan'ındır. Akbaş olarak da bilinir.⁶⁸

N: 232 (D. C. 1890 N: 38,1 (68))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܠܬܝܬܐ ܕܠܝܬܐ 1)

ܠܠܬܝܬܐ ܕܠܝܬܐ 2)

ܠܠܬܝܬܐ ܕܠܝܬܐ 3)

ܠܠܬܝܬܐ ܕܠܝܬܐ 4)

ܠܠܬܝܬܐ ܕܠܝܬܐ 5)

ܠܠܬܝܬܐ ܕܠܝܬܐ 6)

ܠ . ܐ . ܠܠܬܝܬܐ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp štm''
2) w-tltn w-tmn' hw'
3) šnt' rnwb'
4) twrk' yt p' rz
5) hnw qbrh
6) mrym mhymnt'
7) 'nth w . . '

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'ā
2) w-tl(a)t̄īn w-tm(ā)n(ī)ā hwā
3) šn(a)t̄ arnubā
4) Tūrkā'īt pārz
5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
6) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā
7) ant(t)āh w . . '

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, bu tavşan Türk takvimine göre pars yılıdır. Bu mezar .w.a 'nın eşi (karısı) mümine Meryem'indir.

⁶⁷ "Šlīwā" sözcüğü hatalı yazılmıştır, bu sebeple yorumlu transliterasyonda kelime orijinal haliyle çevrilmiştir.

⁶⁸ Yazıtta tarihlendirme konusunda bir hata mevcuttur çünkü Süryanice tavşan verilen ay hatalıdır. 1638 (1327) tarihi Türk takvimine göre pars yılına denk gelmektedir.

N: 233 (D. C. 1890 N: 38,2 (122)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

2) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

3) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

4) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

5) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

6) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

7) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

8) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

9) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt̃ 'lp

2) štm̃' tltyn

3) w-tmny' hw' šnt̃

4) 'rñb' hw'

5) t̃wrk' ỹt̃

6) t̃bškn

7) hnw q̃brh

8) srgys q̃š'

9) br ỹšw' krswn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p

2) š(i)t̃mā' ā tl(a)t̃in

3) w-tm(ā)ny(ā hwā šn(a)t̃

4) arñbā hwā

5) T̃ürkā' t̃t̃

6) t̃(a)b(i)šk(a)n

7) h(ā)n(ā)w q̃(a)b̃r(e)h

8) S(a)rg(ī)s q̃(a)š(š)ā

9) b(a)r Īšo' K(a)rsunā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar Īšo' Karsuna'nın oğlu papaz Sargis'indir.

N: 234 (D. C. 1890 N: 38,3 (168)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

2) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

3) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰

٤٠٨ 4)

٥٠٨ ٥)

٦٠٨ 6)

٧٠٨ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) štm''

3) w-tltyn w-tmn'

4) hw'

5) šnt 'rnḥ' hd' hy

6) qḥrh kyz'š'

7) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā'ā

3) w-tl(a)t̄īn w-tm(ā)n(y)ā

4) hwā

5) šn(a)t̄ arnḥā h(ā)dey

6) q(a)ḥr(ā)h Kız-Aša

7) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar mümine Kız-Aşa'nındır.

N: 235 (D. C. 1897 N: 107)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١٦٣٨ – 1638 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1638 – kyz 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1638 – Kız Aša

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) [senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin Arslan'ın kızı] Kız Aşa'nındır.

N: 236 (D. C. 1897 N: 108)

Bu mezar taşının tarihi N: 235 (D. C. 1897 N:107) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

١٦٣٨

3) šnt̄ arnw̄b'

4) ṭwrk' yṭ p'rs

5) hnw qbrh

6) b'yq (?) mhymnt'

3) šn(a)ṭ arnuḃā

4) Ṭürk(ā)'ṭ pārs

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

6) Bay(a)q (?) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesi, tavşan Türk takvimine göre pars⁶⁹ yılında. Bu mezar mümine Bayak'ındır.

N: 239 (D. C. 1890 N: 39 (192))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 1)

2) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 2)

3) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 3)

4) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 4)

5) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 5)

6) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 6)

7) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 7)

8) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 8)

9) 𐭠𐭮𐭮𐭮 𐭠𐭮𐭮𐭮 9)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt̄ 'lp šīm'' w-ṭltyn

2) tš'' hw' šnt̄ 'ṭly'

3) hnw qbrh d-pšh' mpšqn'

4) ṭbyb' w-mdršn'

5) w-'nhr klhyn

6) 'dt' bnwhr'

7) šbyh' bh[k]mṭ'

8) w-nhlṭ mrn rwḃh

9) ['m] qdyš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā w-ṭl(ā)ṭīn

2) tš(a)'hwā šn(a)ṭ atl(ā)yā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h d-P(i)šhā
mp(a)šq(ā)nā

4) ṭḃīḃā w-md(a)rš(ā)nā

5) w-anh(a)r k(u)lhēn

6) '(e)dṭā b-nuhrā

7) šḃīḃā b-ḣ(i)[k]mṭā

8) w-n(ī)hl(a)ṭ m(ā)r(a)n rūḣ(e)h

9) ['(a)m] q(a)d(d)īše

⁶⁹ Yazıtta verilen Süryanice tarhinin 12 Hayvanlı Takvim'ine göre karşılığı tavşan olmalıdır, muhtemelen taş ustası hatalı yazmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1639 (1328) senesinde, bu ejderha yılıdır. Bu mezar ünlü tefsirci ve tüm kiliseleri ışıkla aydınlatan hayırlı bilge vaiz Pisha'nındır. Rabbimiz ruhunu bir araya getirsin. Azizler!

N: 240 (D. C. 1897 N: 109)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 1639 1)

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1639 'tly' t[wr]kyt lww

2) k' . w . . . mş'r

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1639 atl(ā)yā T[ūr]k(ā)it lūū

2) Ka . u . . . M(a)ş(a)r

Türkçe Çevirisi: 1639 (1328) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. [Bu mezar] Mazar'ın [kızı mümine] Ka . u . . ' nındır.

N: 241 (D. C. 1890 N: 40 (40); Ç. C. 2011 S: 359)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 1)

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 2)

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 3)

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 4)

𐌹𐌶𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'rb'yn hw' šnt hwy'

3) hdy qbrh

4) ywl tgyn

5) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā

2) arb'in hwā šn(a)t h(i)wyā

3) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h

4) Yol T(e)gin

5) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesinde, bu yılan yılıdır. Bu mezar mümine Yol-Tegin'indir.

N: 242 (D. C. 1890 N: 40,₁ (140)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 1)

𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 2)

𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 3)

𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 4)

𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 5)

𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) štm' 'w-'rb'yn

3) w-hw' šnt hwy'

4) twrk'yt 'yl'n

5) hnw qbrh šm'wn

6) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)t mā' ā w-arb'in

3) w-hwā šn(a)t h(i)wyā

4) Tūrka'īt yılan

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Š(i)m'un

6) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesinde, bu yılan Türk takvimine göre yılan yılıdır. Bu mezar mümin Şim'un'nundur.

N: 243 (D. C. 1890 N: 40,₂ (145)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 1)

𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 𐰇𐰢𐰪 2)

𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 3)

𐰇𐰢𐰪 4)

𐰇𐰢𐰪𐰢𐰪 5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) 'rb'yn hw' šnt [hwy]'
- 3) twrk'yt
- 4) 'yl'n
- 5) hnw qbrh
- 6) šwm' mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) arb'in hwā šn(a)ṭ [h(i)wy]ā
- 3) Ṭürk(ā)'iṭ
- 4) yılān
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 6) Şawmā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesinde, yılān Türk takvimine göre yılān yılında. Bu mezar mümin Savma'nındır.

N: 244 (D. C. 1897 N: 110)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1640 - 1640 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1640 - hwy' yyl'n nwnw

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1640 - h(i)wyā yılān Nunu

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) [senesi,] yılān [Türk takvimine göre] yılān [yılında. Bu mezar mümin] Nunu'nundur.

N: 245 (D. C. 1897 N: 111)

Bu mezar taşının tarihi N: 244 (D. C. 1897 N:110) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1640 - 1640 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hdy 'yl'n mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)d(e)y y(i)lan M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: [1640 (1329) senesi, yılān yılında.] Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 246 (D. C. 1897 N: 112)

Bu mezar taşının tarihi N: 244 (D. C. 1897 N:110) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

١٦٤٠ سنه

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdy Qymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)d(e)y Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: [1640 (1329) senesi, yılan yılında.] Bu [mezar mümin] Qyamta'nındır.

N: 247 (D. C. 1897 N: 113)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦٤٠ سنه

2) ١٦٤٠ سنه ١٢

3) ١٦٤٠ سنه

4) ١٦٤٠ سنه

5) ١٦٤٠ سنه

6) ١٦٤٠ سنه

7) ١٦٤٠ سنه

8) ١٦٤٠ سنه

9) ١٦٤٠ سنه

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm'' 'rb'yn hw'

3) swsy'

4) 'yl ywnť

5) 'rdy

6) hnw qbrh

7) kwťlw k trkyn

8) mhymnt'

9) 'lymť

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)tmā'ā arb'in hwā

3) susyā

4) yıl yunt

5) erdī

6) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

7) Kutluk-Ṭ(e)rkin

8) mh(a)ym(a)ntā

9) 'l(a)ymťā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesi, at (luu veya yılan)⁷⁰ [Türk takvimine göre] yunt yılında. Bu mezar mümine genç kız Kutluk-Terkin'indir.

⁷⁰ 1640 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre luu veya yılan yıllarına denk gelir, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

N: 248 (D. C. 1897 N: 114)

Bu mezar taşının tarihi N: 247 (D. C. 1897 N:113) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ਅਮਰ ਮੰਦਰ ਨਾਮ ਨਾਮ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw hw' qbrh hndw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w hwā q(a)br(ā)h H(i)ndu

Türkçe Çevirisi: [1640 (1329) senesi, yılan yılında.] Bu mezar mümin Hindu'nundur.

N: 249 (D. C. 1890 N: 41 (3))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ਅਲ ਹੁਦ 1)

ਸ਼ਨ ਮਾ ਅਰਬ ਫ਼ਿਨ ਹਾਦ 2)

ਵਹਵਾ ਸ਼ਨਾਤ ਸੁਸ਼ਯਾ ਤੁਰਕਾ ਫ਼ਿਤ 3)

ਯੁਨਤ 4)

ਮਹਾਯਮਾਨਤਾ 5)

ਨਾਮੁ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm''rb'yn hd

3) w-hw' šnt swsy' twrk'yt

4) ywnṭ

5) hd' hy qbrh kwṭlwṭ trym

6) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)t mā'ā arb'īn h(a)d

3) w-hwā šn(a)t susyā Ṭürkā'īt

4) yunṭ

5) h(ā)dey q(a)br(ā)h Kuṭluk Ṭ(e)rīm

6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesi, bu at Türk takvimine göre yunt yılıdır. Bu mezar mümine Kutluk-Terim'indir.

N: 250 (D. C. 1890 N: 41,1 (66)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

בשנת'לפ w-štm' 1)

הנה רמנו ונחפזים 2)

הנה רמנו 3)

הנה 4)

הנה רמנו 5)

הנה רמנו 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp w-štm''

2) w-'rb' yn w-ḥd w-hw' šnt

3) swsy' ṭwrk'yṭ

4) ywnṭ

5) hnw qḇrh ywḥnn qš'

6) 'lym' rgyg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p w-š(i)ṭmā'ā

2) w-arb'īn w-ḥ(a)d w-hwā šn(a)ṭ

3) susyā Ṭürk(ā)'īt

4) yunt

5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n

q(a)š(š)ā

6) 'l(a)ymā rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesinde, işte bu at Türk takvimine göre yunt yılıdır.

Bu mezar sevimli genç papaz Yohannan'ındır.

N: 251 (D. C. 1890 N: 41,2 (124)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

בשנת'לפ 1)

הנה רמנו ונחפזים 2)

הנה רמנו 3)

הנה רמנו 4)

הנה רמנו 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p

2) ŝtm' w-'rb' yn ḥd w-hw'

3) ŝnt swsy'

4) ḥd' hy qbrh

5) mrym mhymnt'

2) ŝ(i)tmā' ā w-arb' īn ḥ(a)d w-hwā

3) ŝn(a)t susyā

4) h(ā)dey q(a)br(ā)h

5) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 252 (D. C. 1897 N: 115)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1641 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1641 myk'yl qš' ş'm p'lk brh šlyh' qwšty

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1641 Mikayil q(a)š(š)ā Šā'(i)m Pāl(a)k br(e)h Šlīhā Qūštī

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) [senesi, at yılında. Bu mezar] Şliha Quşti'nin oğlu papaz Mikhail Saim Palak 'ındır.

N: 253 (D. C. 1897 N: 116)

Bu mezar taşının tarihi N: 252 (D. C. 1897 N: 115) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywm'ry

Yorumlu Yazı Çevirimi

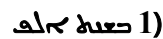
1) Yumari

Türkçe Çevirisi: [1641 (1330) senesi, at yılında. Bu mezar genç kız] Yumari'nindir.

N: 254 (Ç. C. 2011 S: 285)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2) 'rb' yn w-tryn hw'

3) šnt' 'rb'

4) twrk' yt kwy

5) hd' hy qbrh

6) twr k' twn 'l[y]mt'

2) arb' in w-trin hwā

3) šn(a)t' (i)rbā

4) Tūrka' it koy

5) h(ā)dey q(a)br(ā)h

6) Tur Kātūn 'l(a)[y]mtā

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, bu koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar genç kız Tur-Katun'undur.

N: 256 (D. C. 1890 N: 42,1 (151))

Bu mezar taşının 1-4 satırı N:255 (D. C. 1890 N:42 (61)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

محو لوم 1)

محو لوم 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) t'p's' qwšt'nş

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) Tapaşa Quştanş

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, Türk takvimine göre koyun yılında.] Bu mezar Tapaşa Quştanç'ındır.

N: 257 (D. C. 1890 N: 42,2 (219))

Bu mezar taşının 1-4 satırı N: 255 (D. C. 1890 N:42 (61)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

محو لوم 1)

محو لوم 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) srgys qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) S(a)rgīs q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, Türk takvimine göre koyun yılında.] Bu mezar papaz Sargis'indir.

N: 258 (D. C. 1890 N: 42,3 (63))

Bu mezar taşının 1-5 satırı N: 255 (D. C. 1890 N:42 (61)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

رکھ راکھ راکھ راکھ راکھ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) rfq' qwštñş 'ntth 'rsl'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) R(a)fqā Qušt(ā)nş antt(e)h Arslān

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, Türk takvimine göre koyun yılında. Bu mezar] Arslan'ın karısı Rafka Quştanç'ındır.

N: 259 (D. C. 1890 N: 42,4 (177))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) راکھ راکھ راکھ راکھ

2) راکھ راکھ راکھ راکھ

3) راکھ راکھ راکھ راکھ

4) راکھ راکھ راکھ راکھ

5) راکھ راکھ راکھ راکھ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp štm'

2) 'rb'[y]n tryn

3) šnt' qwp' twrk' yt pwsyn

4) hnw qbrh

5) mr srgys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā

2) arb'[ī]n trin

3) šn(a)t qopā Tūrka(ā)'īt pišin

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) M(a)r S(a)rg(i)s

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesinde, maymun Türk takvimine göre piçin (yunt veya koy)⁷¹ yılında. Bu mezar Mar-Sargis'indir.

⁷¹ 1642 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre yunt veya koy yıllarına denk gelir, muhtemelen yazıcı hatalı yazmıştır.

N: 260 (D. C. 1897 N: 117)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1642 1) - 1642

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1642 w-tryn - mngw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1642 w-trin – M(e)ngu

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) [senesi, koyun yılında. Bu mezar mümin] Mengü'nündür.

N: 261 (D. C. 1897 N: 118)

Bu mezar taşının tarihi N: 260 (D. C. 1897 N: 117) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak ,ک (koy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

1642

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hwk

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Hük

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, koyun yılında. Bu mezar rahip] Huk'undur.

N: 262 (D. C. 1897 N: 119)

Bu mezar taşının tarihi N: 260 (D. C. 1897 N: 117) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1642 1) - 1642

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) gywrgys qš' pwlyt 'y'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Giw(a)rgīs q(a)š(š)ā poliṭ aya

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, koyun yılında. Bu mezar] poliṭ-aya Givargis'indir.

Bu yazıtta geçen Polit-aya kelimesinin için birden fazla anlam tahmini bulunmaktadır. Kelimenin farklı yazımlarına göre 1642 (poliṭi aya) iktidar sahibi, 1642 (poliṭ aya) köy şefi (günümüzde muhtar) anlamlarına gelir (Chwolson, 1897, 28).

4) hnw q**u**rh srgys

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h S(a)rgīs

5) qš'

5) $q(a)\check{s}(\check{s})\bar{a}$

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, bu koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar papaz Sargis' indir.

N: 265 (Ç. C. 2011 S: 331)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

क्रमांक १)

2) ಕೂಡಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿ

כ"ה חש 3)

ഭാഗം 4)

താമ്രം, താമ്രം 5)

ചർച്ച 6)

ආයුර්වේදයේදී ආයුර්වේදයේදී ආයුර්වේදයේදී

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm''

2) 'rb' yn wtryn hw'

3) šnt₁ 'rb'

4) twrk'yt kwy

5) hd'hy qbrh

6) ʔwɾk' ʔwn

7) 'l[y]mt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā

2) arb 'īn w-trin hwā

3) šn(a)t '(i)rbā

4) Ṭūrkā'īt koy

5) h(ā)dey q(a)br(ā)h

6) Turkātūn

7) 'l(a)[y]mṭā

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, bu koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar genç kız Turkatun'undur.

N: 266 (Ç. C. 2011 S: 345)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

कोशे अत्र दत्त 1)

2) ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ

3) ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ

4) ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ

5) ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'rblyn tryn

3) šnt 'rb'

4) hnw qbrh

5) 'lym' yhnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā

2) arb 'in trin

3) šn(a)t '(i)rbā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) 'l(a)ymā Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, koyun yılında. Bu mezar genç Yohannan'ındır.

N: 267 (D. C. 1897 N: 120)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1643 1) ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ - ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1643 pšyn 'nš'q - qym' hyndw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1643 p(i)šīn Anşaq – q(ā)y(o)mā (?)

Hindu

Türkçe Çevirisi: 1643 (1332) [senesi, Türk takvimine göre] piçin [yılında. Bu mezar] kilise lideri Hindu'nun [karısı (eşi) mümine] Anzak'ındır.

N: 268 (D. C. 1897 N: 121)

Bu mezar taşının tarihi N: 267 (D. C. 1897 N: 120) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܡܝܬܐ ܕܝܠܕܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwtlwk Bylg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kutluk Bilge

Türkçe Çevirisi: [1643 (1332) senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin] Kutluk Bilge'nindir.

N: 269 (D. C. 1897 N: 122)

Bu mezar taşının tarihi N: 267 (D. C. 1897 N: 120) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

مَنْ مَنَّا مَنَّا

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mngw ʔ'š mhyrn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) M(e)ngü Taş mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1643 (1332) senesi, maymun yılında. Bu mezar] mümin Mengü-Taş'ındır.

N: 270 (D. C. 1897 N: 123)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) مَنْ مَنَّا

2) مَنْ مَنَّا

3) مَنْ مَنَّا

4) مَنْ مَنَّا

5) مَنْ مَنَّا

6) مَنْ مَنَّا

7) مَنْ مَنَّا

8) مَنْ مَنَّا

9) مَنْ مَنَّا

10) مَنْ مَنَّا

11) مَنْ مَنَّا

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm'' 'rb'yn

3) tl̄t hw'

4) šnt̄ qwp' hw'

5) hn̄w qbrh

6) d'myr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā' ā arb'in

3) tl̄(ā)t̄ hwā

4) šn(a)t̄ qopā hwā

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

6) d-amīrā

7) dnḥ' kwṣ'	7) D(i)nḥā Kuṣā
8) khn' kmyr'	8) k(ā)hnā (g)mīrā
9) gbr' kšyr'	9) g(a)brā k(a)šīrā
10) sgy 'ml 'l	10) s(a)g(g)ī '(ā)m(i)l 'l
11) 'dt'	11) '(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1643 (1332) senesi, maymun yılında. Bu mezar emir Dinha Kuza'nındır. O mükemmel bir rahipti, kilise için gayretle çalışan erdemli bir adamdı.

N: 271 (D. C. 1890 N: 44¹⁾)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) 𐤃𐤍𐤅 𐤕𐤔𐤕𐤔 1)
- 2) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 2)
- 3) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 3)
- 4) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 4)
- 5) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 5)
- 6) 𐤕𐤁𐤕𐤕 6)
- 7) 𐤕𐤁𐤕𐤕 7)
- 8) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 8)
- 9) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 9)
- 10) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 𐤕𐤔𐤕𐤔 10)
- 11) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 11)
- 12) 𐤕𐤁𐤕𐤕 𐤕𐤔𐤕𐤔 12)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'trmd hw'
- 2) šnt trngl' t̄wr
- 3) k'yṯ t'k'kw
- 4) hnw qbrh
- 5) s'n d' ywk
- 6) 'skw

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1642 hwā
- 2) šn(a)t̄ t(a)rn(a)glā Tūr-
- 3) k(ā)'īṯ ṯakaku
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
- 5) San-Da-Yok
- 6) isko-

7) ly'	7) l(ā)yā
8) p'ş'k tkyn	8) Başak-Ṭ(e)kin
9) tly' mrym	9) t(a)lyā M(a)ry(a)m
10) tlyt' pw 'wş'gw	10) tliṭā pu uşagu
11) mwswrm'n	11) müsürman-
12) lykt' 'wldy	12) lıktā öldi

Türkçe Çevirisi: 1644 (1333) senesinde, bu tavuk Türk takvimine göre takaku yılında. Bu mezar öğrenci San-Da-Yok, çocuk Bazak-Tekin ve genç kız Meryem'indir. Bu üçü müslüman öldü.⁷³

N: 272 (D. C. 1897 N: 124)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1644 1) - 1644 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1644 t'k'kw – mylyg bwk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1644 takaku – Melig Bukā

Türkçe Çevirisi: 1644 (1333) [senesi, Türk takvimine göre] takaku [yılında. Bu mezar] Melig Buka'nın [kızı Meryem'indir.]

N: 273 (D. C. 1897 N: 125)

Bu mezar taşının tarihi N: 272 (D. C. 1897 N: 124) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1644 - 1644

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1644 t'kkw - şyryn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1644 tak(a)ku - Şirin

Türkçe Çevirisi: 1644 (1333) [senesi, Türk takvimine göre] takaku [yılında. Bu mezar mümine] Şirin'indir.

⁷³ Bu mezar taşının sahipleri (yani mezarda yatan ölümler) Müslüman olabilir.

N: 274 (D. C. 1897 N: 45¹⁾)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴𐎠 1)

𐎠𐎡𐎴𐎠𐎡𐎴𐎠 𐎠𐎡𐎴𐎠 2)

𐎠𐎡𐎴𐎠 3)

𐎠𐎡𐎴𐎠 4)

𐎠𐎡𐎴𐎠 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'trmh hw'

2) šnt 'wqbr' ṭwrk'yt

3) sšk'n

4) hnw qbrh

5) s'n drywk 'k

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1645 hwā

2) šn(a)t 'ūq(a)brā Ṭürk(ā)'īt

3) s(i)škān

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) San D(e)ryok Ak

Türkçe Çevirisi: 1645 (1334) senesinde, bu fare Türk takvimine göre sıçkan (takaku veya it)⁷⁴ yılında. Bu mezar San-Deryok-Ak'ındır.

N: 275 (D. C. 1890 N: 45,₁)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴 1)

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴𐎠 𐎠𐎡𐎴 2)

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴 3)

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴 4)

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴 5)

𐎠𐎡𐎴 𐎠𐎡𐎴 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) štm' 'rb' yn w-ḥmš hw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)t mā'ā arb'īn w-ḥ(a)m(i)š hwā

⁷⁴ 1645 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre takaku ya da it yıllarına tekabül eder, bu sebeple yazıcının yazdığı tarih hatalıdır.

3) šnṭ twr'	3) šn(a)ṭ t(ā)wrā
4) ṭwrk'ỵt' wd	4) Ṭürk(ā)'īṭ ūd
5) hn̄w q̄brh	5) h(ā)n(ā)w q(a)br̄(e)h
6) 'ly' mhymn'	6) El(i)yā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1645 (1334) senesinde, bu sığır Türk takvimine göre ud (takaku veya it)⁷⁵ yılında. Bu mezar mümin Eliya'nındır.

N: 276 (D. C. 1890 N: 46 (221)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 1)
 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 2)
 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 3)
 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 4)
 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 5)
 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ 'lp š̄tm''
- 2) 'rby'n št' hw'
- 3) šnṭ h̄zyr'
- 4) ṭwrk'ỵt' t̄wngwz
- 5) hd' hy q̄brh
- 6) p'š'k mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š̄(i)t̄mā'ā
- 2) arb'in štā hwā
- 3) šn(a)ṭ h̄zīrā
- 4) Ṭürk(ā)īṭ t̄unguz
- 5) h(ā)dey q(a)br̄(ā)h
- 6) Başak mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1335) senesi, bu domuz Türk takvimine göre tunguz yılıdır. Bu mezar mümine Bazak'ındır.

⁷⁵ 1645 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre takaku ya da it yıllarına tekabül eder, bu sebeple yazıcının yazdığı tarih hatalıdır.

N: 277 (D. C. 1897 N: 126)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦٤٦ ق(ا)بر(ه)ح

2) ١٦٤٦

3) ١٦٤٦

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lp 'trmw qbr

2) 'l't's

3) ywlys mlpn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1646 q(a)br(e)(h)

2) Eltaş

3) Yulis m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1335) [senesinde. Bu] mezar öğretmen Yulis'in [oğlu papaz] Eltaş'ındır.

N: 278 (D. C. 1897 N: 127)

Bu mezar taşının tarihi N: 277 (D. C. 1897 N: 126) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

١٦٤٦ - ١٦٤٦

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) twngrwz – nytwzy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) tunguz – Nituzi

Türkçe Çevirisi: [1646 (1335) senesi, Türk takvimine göre] tunguz [yılında. Bu mezar mümin] Nituzi'nindir.

N: 279 (D. C. 1897 N: 128)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦٤٦ ق(ا)بر(ه)ح

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdy hw' qmş'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)d(e)y hwā Q(a)mşā

Türkçe Çevirisi: [1646 (1335) senesi, fare yılında.] Bu [mezar genç kız] Qamza'nındır.

1646 senesi bir önceki mezar taşlarında doğru yazıldığı gibi domuz yılına denk gelmektedir, fare yılı hatalıdır (Chwolson, 1897, 30).

N: 280 (W. K. 2000 N: 13 (Abb. 43); Ç. C. 2011 S: 410)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐰽𐰺𐰍 [𐰽𐰺𐰍] 1)

𐰽𐰺𐰍 2)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 3)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 4)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) [bšnṭ 'lp] štṃ'

2) štṃ hẉ'

3) šnṭ ḥzṛ' ṭwngwz

4) hnw qḥrh

5) mlwr qšyš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) [b(a)šn(a)ṭ āl(a)p] š(i)ṭmā

2) štṃ hwā

3) šn(a)ṭ ḥz(ī)rā ṭunguz

4) h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(e)h

5) M(i)lur q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1335) senesinde, bu domuz (Türk takvimine göre) tunguz yılında. Bu mezar papaz Milur'undur.

N: 281 (W. K. 2000 N: 11 (Abb. 41))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐰽𐰺[𐰽]𐰽𐰺 𐰽𐰺𐰍 1)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 2)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 3)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 4)

𐰽𐰺𐰍 5)

𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 6)

𐰽𐰺𐰍 7)

𐰽𐰺𐰍 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp št[m]''
- 2) 'rb 'yn wšt hw'
- 3) šnt nmr' hn'
- 4) twrk'yt
- 5) p'rs
- 6) hnw qbrh
- 7) hyndw
- 8) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭ[m]ā'ā
- 2) arb'in w-š(i)ṭ hwā
- 3) šn(a)ṭ n(i)mrā hnā
- 4) Ṭürk(ā)'īt
- 5) pārs
- 6) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 7) Hindu
- 8) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1334/1335) senesi, bu kaplan Türk takvimine göre pars (it veya tunguz)⁷⁶ yılında. Bu mezar mümin Hindu'nundur.

N: 282 (D. C. 1890 N: 47 (103))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [𐌆𐌆𐌆]𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 1)

2) [𐌆𐌆]𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 2)

3) 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 3)

4) 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 4)

5) 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 5)

6) 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 6)

7) 𐌆𐌆𐌆𐌆 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp št[m]''
- 2) 'rb 'yn šb' h[w']
- 3) šnt 'wqbr'
- 4) twrk'yt sšk'n
- 5) hnw qbrh
- 6) srgys 'lym'
- 7) rgyg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭ[mā'ā]
- 2) arb'in š(a)b'ā h[wā]
- 3) šn(a)ṭ 'ūq(a)brā
- 4) Ṭürkā'īt s(i)škān
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 6) S(a)rgīs 'l(a)ymā
- 7) rgīgā

⁷⁶ 1646 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre it veya tunguz yıllarına denk gelir, yazıcı hatalı yazmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar sevimli genç adam Sargis'indir.

N: 283 (D. C. 1890 N: 47,₁ (182)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ကနေစတုရန်း ၁)

2) اوصف عدد

കി[ട]മല കന്ത 3)

4) കർമ്മശാസ്ത്രം

താല്പര്യം 5)

കുല ചിഹ്നം 6)

17)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm''

2) 'rb'yn šb'

3) hw' 'wq[b]r'

4) ɬwrk' yɬ syʂk'n

5) hnw qbrh

6) t'rym 'lym'

7) rgyg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā

2) arb 'īn š(ā)bā

3) hwā 'ūq(a)[b]rā

4) Tūr̥k(ā)'īṭ sışkān

5) h(a)n(a)w q(a)br(e)h

6) Ṭarīm ‘l(a)ymā

7) rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar güzel genç adam Tarım'ındır.

N: 284 (D. C. 1890 N: 47,2 (189)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) $\frac{1}{2} \times 100 = 50$

2) ਕਰਕੇ ਕਿਹੜੇ

3) מצב מא

٤٧٣ ٤٧٣ ٤٧٣ 4)

٤٧٣ ٤٧٣ ٤٧٣ 5)

٤٧٣ ٤٧٣ 6)

٤٧٣ ٤٧٣ 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp
- 2) štm'' 'rb'yn
- 3) w-šb'' hw'
- 4) šnt 'wqbr'
- 5) twrk'yṭ syšk'n
- 6) hnw qbrh
- 7) 'y mgkw mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p
- 2) š(i)t̄mā ā arb'īn
- 3) w-š(ā)bā hwā
- 4) šn(a)t̄ 'ūq(a)brā
- 5) T̄ürk(ā)'īṭ sıškān
- 6) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 7) Ay-M(e)(n)gkū mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, bu fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar mümin Ay-Mengkü'nündür.

N: 285 (D. C. 1890 N: 47,3 (4))

Bu mezar taşının 1-5 satırı N: 282 (D. C. 1890 N: 47 (103)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

٤٧٣ 1)

٤٧٣ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) šwb''
- 2) šwm' mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) šob'ā
- 2) Š(a)wmā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesinde, Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar] mümin Savma'nındır.

N: 286 (D. C. 1890 N: 47,4 (213))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

٤٧٣ 1)

2) ٢٠٠٠ [٢٠٠٠]

3) ٢٠٠٠ [٢٠٠٠]

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp' tr

2) 'rb '[yn] šb'

3) t̄wrt̄ym m̄hymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p' tr

2) arb '[īn] š(ā)b' ā

3) T̄ūr-T̄(e)rīm m̄h(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde. Mümine Tur-Terim'indir.

N: 287 (D. C. 1897 N: 129)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1647 1) ٢٠٠٠ - ٢٠٠٠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1647 syšk'n - 'lt̄wyz t̄ywkwn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1647 sıškān - Altöz Tiukin

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) [senesi, Türk takvimine göre] sıçkan [yılında. Bu mezar mümin] Altöz Tiukin'indir.

N: 288 (D. C. 1897 N: 130)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N:129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

٢٠٠٠ - (٢٠٠٠) ٢٠٠٠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) šwm' sysn' (symyn') - 'rmy'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Ş(a)wmā Sisnā (Siminā) - İrmia

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi, Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar] İrmia'nın [oğlu] Savma Sisna (veya Simina)'nındır.

N: 289 (D. C. 1897 N: 131)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N:129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

مازك

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) m'zwq

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Mazūq

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi, Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar güzel genç adam] Mazuk'undur.

N: 290 (D. C. 1897 N: 132)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N:129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

يوشم د... زك... (؟) ...

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywšmd mhymn' mtbn' yws (?) p'yšy
brh 'rsl'n mg . . . zyn' s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yušm(i)d mh(a)ymnā m(a)tḅ(ā)nā
Yus (?) Paiši br(e)h Arslān mg . . . zyn'
s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar kilise müdavimi] Arslan Mg...zyn'nın oğlu Yus Paişi olarak adlandırılan mümin Yuşmid'indir.

N: 291 (D. C. 1897 N: 133)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N: 129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

بالو

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) p'lw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Palū

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi, Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar mümin] Palu'nundur.

N: 292 (D. C. 1897 N: 134)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٱلرَّبُّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ

2) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

3) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

4) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

5) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

6) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

7) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

8) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp štm' w-'rb' yn

2) šb' hw' šnt' wqbr'

3) twrk' yt' sšk' n

4) hnw qbrh kyz' š'

5) hd' hy

6) mhymnt' '

7) 'ntth' š'

8) 'kp' š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā w-arb' in

2) š(ā)bā' hwā šn(a)ṭ 'ūq(a)brā

3) Ṭürk(ā)'iṭ s(ı)škān

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h Kız Ašā

5) h(ā)dey

6) mh(a)ym(a)ntā' '

7) antt(ā)h Aš

8) Akpaš

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesi, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar Akpaş'ın eşi (karısı) mümine Kız Aşa'nındır.

N: 293 (Ç. C. 2011 S: 88)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٱلرَّبُّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ

2) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

3) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

4) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

5) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

6) ٱلْمَوْلَى ٱلْمَوْلَى

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp
- 2) štm'' w-'rb'yn
- 3) šb'' hw' (?) šnt
- 4) 'wqbr' . . .
- 5) qbrh kwłwg t'rym
- 6) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p
- 2) š(i)t̃mā' ā w-arb'ın
- 3) šb(a)' hwā(?) šn(a)t̃
- 4) 'ūq(a)brā . . .
- 5) q(a)br(ā)h Kutlug Tarīm
- 6) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesi, fare yılında. Bu mezar genç kız Kutluk Tarim'indir.

N: 294 (Ç. C. 2011 S: 98)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐰽𐰺𐰍𐰏 [𐰽𐰺] 𐰽𐰺 1)

𐰽𐰺 𐰽𐰺𐰍𐰏 2)

𐰽𐰺𐰍𐰏 3)

𐰽𐰺𐰍𐰏 4)

[𐰽𐰺𐰍𐰏] 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt ['lp] štm''
- 2) 'rb'yn šb'' šnt
- 3) t'k'qw
- 4) hnw qbrh
- 5) [gwr̃gys ?]

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̃ [āl(a)p] š(i)t̃mā' ā
- 2) arb'ın š(a)b' ā šn(a)t̃
- 3) takaqu
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) [G(i)w(a)rgīs ?]

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesi, takaku (tunguz veya sıçkan)⁷⁷ yılında. Bu mezar Givargis'indir.

⁷⁷ 1647 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tunguz veya sıçkan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

3) whw' šnt' wqbr'

4) ṭwrk' yṭ syšk'n

5) hnw qbrh p'lyr

6) mhymnt'

3) w-hwā šn(a)ṭ' ūq(a)brā

4) Ṭürk(ā)'Ṭ syškān

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h Palir

6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar mümine Palir'indir.

N: 297 (W. K. 2000 N: 25 (Abb. 55))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤍𐤏𐤃 𐤏𐤐

2) 𐤏𐤐𐤏𐤃 𐤏𐤐𐤏𐤃 𐤏𐤐𐤏𐤃

3) 𐤏𐤐𐤏𐤃 𐤏𐤐𐤏𐤃

4) 𐤏𐤐𐤏𐤃

5) 𐤏𐤐𐤏𐤃 𐤏𐤐𐤏𐤃

6) 𐤏𐤐𐤏𐤃 𐤏𐤐𐤏𐤃

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm' 'rb'yn šb''

3) hw' šnt

4) hw'

5) ṭ' pyš'k

6) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ' āl(a)p

2) š(i)tmā arb'īn š(ā)b'ā

3) hwā šn(a)ṭ

4) hwā

5) ṭa Başak

6) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde. Bu mezar mümin Bazak'ındır.

N: 298 (D. C. 1890 N: 48 (74); Ç. C. 2011 S: 264)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤍𐤏𐤃

2) 𐤏𐤐𐤏𐤃 𐤏𐤐𐤏𐤃

١٥٨ ١٤٢١ ٣)

١٥٨ ١٤٢١ ٤)

١٥٨ ١٤٢١ ٥)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt
- 2) 'trmh
- 3) ṭwrk' yṭ 'wd
- 4) hd' hy qbrh
- 5) ṭbyṭ' mhy[m]n[t']

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t
- 2) 1648
- 3) Ṭürk(ā)'ıṭ ūd
- 4) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 5) Ṭ(a)biṭā mh(a)ym[(a)n]tā

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) senesinde, Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar mümine Tabita'nındır.

N: 299 (D. C. 1890 N: 48,1 (8)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١٥٨ ١٤٢١ ١)

١٥٨ ١٤٢١ ٢)

١٥٨ ١٤٢١ ٣)

١٥٨ ١٤٢١ ٤)

١٥٨ ١٤٢١ ٥)

١٥٨ ١٤٢١ ٦)

١٥٨ ١٤٢١ ٧)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) 'rb' yn tmny' hw'
- 3) šnt twr' ṭwrk' yṭ
- 4) 'wd
- 5) hd' hy qbrh
- 6) kwṭwr ṭ'rym
- 7) mhy[m]nt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tmā'ā
- 2) arb'ın tm(ā)nyā hwā
- 3) šn(a)t t(ā)wrā Ṭürk(ā)'ıṭ
- 4) ūd
- 5) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 6) Kutur Ṭarīm
- 7) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) senesinde, sığır Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar mümine Kutur-Tarım'ındır.

N: 300 (D. C. 1890 N: 48,2 (67)]

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 299 (D. C. 1890 N: 48,₁ (8)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

אם אתם רוצים להצטרף אלינו

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'ly' mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h El(i)yā
mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1648 (1337) senesinde, Türk takvimine göre sığır yılında.] Bu mezar mümin Eliya'nındır.

N: 301 (D. C. 1890 N: 48,3 (77)]

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 299 (D. C. 1890 N: 48,₁ (8)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

കുടുംബ ചിന്താ രീതി

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw q**br**h mrym mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(a)n(a)w q(a)br(a)h M(a)ry(a)m
mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1648 (1337) senesinde, Türk takvimine göre sığır yılında.] Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 302 (D. C. 1890 N: 48,4 (39)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

൮൯൦ - ൯൦൦ (൧൦൦൦ - ൧൦൦൦) 1)

2) مسئله، حل، نکات، کمیته

[illegible]

Mezar taşının okunabilen son satırda şu şekildedir:

ﻧﻪ ﻣﻪ ﻧﻪ ﻣﻪ ﻧﻪ ﻣﻪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'lksndrws k'n s'kz
- 2) myng 'lty ywz kyrk s'kz
- 3) 'rdy t̃wr[k]š' yl 'wd 'rdy

Son Satır: y'ṭ pwlswn 'myn 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Al(e)ks(a)ndros kan sak(i)z
- 2) m̃ng altı yüz kırk sak(i)z
- 3) erdī T̃ür[k]šā y(i)l ūd erdī

SON SATIR: yaṭ polsun āmīn āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1648 (1337) idi. Türk takvimine göre yıl ud idi. (O) hatırlansın, amin amin.⁷⁸

N: 303 (D. C. 1897 N: 135)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ﻣﻪﺭﻳﻪﻡ ﺑﻨﻪ ﻣﻪﺭﻳﻪﻡ ﻧﻪﺭﻩ ﻧﻪﺭﻩ 1648 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1648 tmn' 'wd hnw mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1648 tm(ā)ne ūd h(ā)n(ā)w
M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) [senesi, Türk takvimine göre] ud [yılında.] Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 304 (D. C. 1897 N: 136)

Bu mezar taşının tarihi N: 303 (D. C. 1897 N:135) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ﻧﻪﺭﻩ ﻧﻪﺭﻩ - ﻧﻪﺭﻩ ﻧﻪﺭﻩ (ﻧﻪﺭﻩ ﻧﻪﺭﻩ)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) tmnt' - pbwg (sbwg)

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) tm(ā)n(ā)tā – P(e)bug (S(e)bug)

Türkçe Çevirisi: [1648 (1337) senesi, sığır yılında. Bu mezar mümin] Pebug (veya Sebug)'undur.

⁷⁸ Bu yazıtta 3. satırdan itibaren yazılar okunamamaktadır dolayısıyla mezar taşının kim için dikildiği belirsizdir.

N: 305 (Ç. C. 2011 S: 323)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 𐌱𐌰 1)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 2)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 𐌱𐌰 3)

𐌱𐌰 4)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 5)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 6)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm''

2) 'rb'yn tmny' hw'

3) šnt twr' twrk'yt

4) 'wd

5) hdhy qbrh

6) kwtwk t'rym

7) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā'ā

2) arb'in tm(ā)nyā hwā

3) šn(a)t̃ t(ā)wrā T̃ürkā'īt

4) ūd

5) h(ā)dey q(a)br(ā)h

6) Kutuk Tarīm

7) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) senesi, sığır Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar mümine Kutuk Tarim'indir.

N: 306 (D. C. 1890 N: 49 (100)¹⁾)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 1)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 2)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 3)

𐌱𐌰 4)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 5)

𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 𐌰𐌱𐌰 𐌱𐌰𐌶𐌹𐌸𐌰 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'trmt
- 2) hnw qbrh
- 3) nšt̄wrys
- 4) qš'
- 5) brh mngw t'š
- 6) mhymn' myt bmwtn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ 1649
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 3) N(e)št̄oris
- 4) q(a)š(š)ā
- 5) br(e)h M(e)ngu Taş
- 6) mh(a)ymnā mīt̄ b-m(ā)wt(ā)nā

Türkiye Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar Mengü-Taş'ın oğlu mümin Nestoris'indir. Vebadan öldü.

N: 307 (D. C. 1890 N: 49,1 (12))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt̄
- 2) 'trmt̄ hw'
- 3) šnt̄ nmr'
- 4) t̄wrk' ȳt̄ prs
- 5) hnw qbrh
- 6) t'š t'rym
- 7) 'lym̄t̄'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄
- 2) 1649 hwā
- 3) šn(a)t̄ n(i)mrā
- 4) T̄ürk(ā)'īt̄ p(a)rs
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
- 6) Taş Tarīm
- 7) 'l(a)ym̄t̄ā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde, kaplan Türk takvimine göre pars yılında. Bu mezar genç kız Taş-Tarim'indir.

N: 308 (D. C. 1890 N: 49,2 (112)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 1)

𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 2)

𐤏𐤏𐤏 ,𐤏𐤏𐤏 3)

𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trmt

2) šnt nmr'

3) w-hd' hy qbrh

4) šyryn 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1649

2) šn(a)t n(i)mrā

3) w-h(ā)dey q(a)br(ā)h

4) Širin 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç kız Şirin'indir.

N: 309 (D. C. 1890 N: 49,3 (165)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 1)

𐤏𐤏𐤏 ,𐤏𐤏 2)

𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'trmt

2) hdy qbrh

3) myglg tğyn mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1649

2) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h

3) Migl(e)g T(e)gin mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Migleg-Tegin'indir.

N: 310 (D. C. 1890 N: 49,4 (181)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 1)

מבוא, 2)

3) מבוא, 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'trmt
- 2) hdy qbrh
- 3) mrym mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1649
- 2) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h
- 3) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 311 (D. C. 1890 N: 49,5 (129)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) מבוא, 1)

2) מבוא, 2)

3) מבוא, 3)

4) מבוא, 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) 'rb'yn tš''
- 3) hdy qbrh
- 4) šlyb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā'ā
- 2) arb'īn t(i)š'ā
- 3) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h
- 4) Šlibā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar Şliba'nındır.

N: 312 (D. C. 1890 N: 49,6 (176)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) מבוא, 1)

2) מבוא, 2)

3) מבוא, 3)

4) מבוא, 4)

5) מבוא, 5)

6) מבוא, 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp
- 2) štm''rb'yn
- 3) tš'hw'yl
- 4) prs'rdy
- 5) hnw qbrh
- 6) šlm''myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p
- 2) š(i)t̄mā'ā arb'īn
- 3) tš(a)'hwā yıl
- 4) p(ā)rs erdī
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 6) Š(a)l(a)mā āmīn

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde, bu yıl pars idi. Bu mezar Şalama'nındır. Amin!

N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7 (1))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭠𐭡𐭢𐭣𐭤𐭥𐭦𐭧𐭨𐭩𐭪𐭫𐭬𐭭𐭮𐭯𐭰𐭱𐭲𐭳𐭴𐭵𐭶𐭷𐭸𐭹𐭺𐭻𐭼𐭽𐭾𐭿𐮀𐮁𐮂𐮃𐮄𐮅𐮆𐮇𐮈𐮉𐮊𐮋𐮌𐮍𐮎𐮏𐮐𐮑𐮒𐮓𐮔𐮕𐮖𐮗𐮘𐮙𐮚𐮛𐮜𐮝𐮞𐮟𐮠𐮡𐮢𐮣𐮤𐮥𐮦𐮧𐮨𐮩𐮪𐮫𐮬𐮭𐮮𐮯𐮰𐮱𐮲𐮳𐮴𐮵𐮶𐮷𐮸𐮹𐮺𐮻𐮼𐮽𐮾𐮿𐯀𐯁𐯂𐯃𐯄𐯅𐯆𐯇𐯈𐯉𐯊𐯋𐯌𐯍𐯎𐯏𐯐𐯑𐯒𐯓𐯔𐯕𐯖𐯗𐯘𐯙𐯚𐯛𐯜𐯝𐯞𐯟𐯠𐯡𐯢𐯣𐯤𐯥𐯦𐯧𐯨𐯩𐯪𐯫𐯬𐯭𐯮𐯰𐯱𐯲𐯳𐯴𐯵𐯶𐯷𐯸𐯹𐯺𐯻𐯼𐯽𐯾𐯿𐰀𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿𐱀𐱁𐱂𐱃𐱄𐱅𐱆𐱇𐱈𐱉𐱊𐱋𐱌𐱍𐱎𐱏𐱐𐱑𐱒𐱓𐱔𐱕𐱖𐱗𐱘𐱙𐱚𐱛𐱜𐱝𐱞𐱟𐱠𐱡𐱢𐱣𐱤𐱥𐱦𐱧𐱨𐱩𐱪𐱫𐱬𐱭𐱮𐱯𐱰𐱱𐱲𐱳𐱴𐱵𐱶𐱷𐱸𐱹𐱺𐱻𐱼𐱽𐱾𐱿𐲀𐲁𐲂𐲃𐲄𐲅𐲆𐲇𐲈𐲉𐲊𐲋𐲌𐲍𐲎𐲏𐲐𐲑𐲒𐲓𐲔𐲕𐲖𐲗𐲘𐲙𐲚𐲛𐲜𐲝𐲞𐲟𐲠𐲡𐲢𐲣𐲤𐲥𐲦𐲧𐲨𐲩𐲪𐲫𐲬𐲭𐲮𐲯𐲰𐲱𐲲𐲳𐲴𐲵𐲶𐲷𐲸𐲹𐲺𐲻𐲼𐲽𐲾𐲿𐳀𐳁𐳂𐳃𐳄𐳅𐳆𐳇𐳈𐳉𐳊𐳋𐳌𐳍𐳎𐳏𐳐𐳑𐳒𐳓𐳔𐳕𐳖𐳗𐳘𐳙𐳚𐳛𐳜𐳝𐳞𐳟𐳠𐳡𐳢𐳣𐳤𐳥𐳦𐳧𐳨𐳩𐳪𐳫𐳬𐳭𐳮𐳯𐳰𐳱𐳲𐳳𐳴𐳵𐳶𐳷𐳸𐳹𐳺𐳻𐳼𐳽𐳾𐳿𐴀𐴁𐴂𐴃𐴄𐴅𐴆𐴇𐴈𐴉𐴊𐴋𐴌𐴍𐴎𐴏𐴐𐴑𐴒𐴓𐴔𐴕𐴖𐴗𐴘𐴙𐴚𐴛𐴜𐴝𐴞𐴟𐴠𐴡𐴢𐴣𐴤𐴥𐴦𐴧𐴨𐴩𐴪𐴫𐴬𐴭𐴮𐴯𐴰𐴱𐴲𐴳𐴴𐴵𐴶𐴷𐴸𐴹𐴺𐴻𐴼𐴽𐴾𐴿𐵀𐵁𐵂𐵃𐵄𐵅𐵆𐵇𐵈𐵉𐵊𐵋𐵌𐵍𐵎𐵏𐵐𐵑𐵒𐵓𐵔𐵕𐵖𐵗𐵘𐵙𐵚𐵛𐵜𐵝𐵞𐵟𐵠𐵡𐵢𐵣𐵤𐵥𐵦𐵧𐵨𐵩𐵪𐵫𐵬𐵭𐵮𐵯𐵰𐵱𐵲𐵳𐵴𐵵𐵶𐵷𐵸𐵹𐵺𐵻𐵼𐵽𐵾𐵿𐶀𐶁𐶂𐶃𐶄𐶅𐶆𐶇𐶈𐶉𐶊𐶋𐶌𐶍𐶎𐶏𐶐𐶑𐶒𐶓𐶔𐶕𐶖𐶗𐶘𐶙𐶚𐶛𐶜𐶝𐶞𐶟𐶠𐶡𐶢𐶣𐶤𐶥𐶦𐶧𐶨𐶩𐶪𐶫𐶬𐶭𐶮𐶯𐶰𐶱𐶲𐶳𐶴𐶵𐶶𐶷𐶸𐶹𐶺𐶻𐶼𐶽𐶾𐶿𐷀𐷁𐷂𐷃𐷄𐷅𐷆𐷇𐷈𐷉𐷊𐷋𐷌𐷍𐷎𐷏𐷐𐷑𐷒𐷓𐷔𐷕𐷖𐷗𐷘𐷙𐷚𐷛𐷜𐷝𐷞𐷟𐷠𐷡𐷢𐷣𐷤𐷥𐷦𐷧𐷨𐷩𐷪𐷫𐷬𐷭𐷮𐷯𐷰𐷱𐷲𐷳𐷴𐷵𐷶𐷷𐷸𐷹𐷺𐷻𐷼𐷽𐷾𐷿𐸀𐸁𐸂𐸃𐸄𐸅𐸆𐸇𐸈𐸉𐸊𐸋𐸌𐸍𐸎𐸏𐸐𐸑𐸒𐸓𐸔𐸕𐸖𐸗𐸘𐸙𐸚𐸛𐸜𐸝𐸞𐸟𐸠𐸡𐸢𐸣𐸤𐸥𐸦𐸧𐸨𐸩𐸪𐸫𐸬𐸭𐸮𐸯𐸰𐸱𐸲𐸳𐸴𐸵𐸶𐸷𐸸𐸹𐸺𐸻𐸼𐸽𐸾𐸿𐹀𐹁𐹂𐹃𐹄𐹅𐹆𐹇𐹈𐹉𐹊𐹋𐹌𐹍𐹎𐹏𐹐𐹑𐹒𐹓𐹔𐹕𐹖𐹗𐹘𐹙𐹚𐹛𐹜𐹝𐹞𐹟𐹠𐹡𐹢𐹣𐹤𐹥𐹦𐹧𐹨𐹩𐹪𐹫𐹬𐹭𐹮𐹯𐹰𐹱𐹲𐹳𐹴𐹵𐹶𐹷𐹸𐹹𐹺𐹻𐹼𐹽𐹾𐹿𐺀𐺁𐺂𐺃𐺄𐺅𐺆𐺇𐺈𐺉𐺊𐺋𐺌𐺍𐺎𐺏𐺐𐺑𐺒𐺓𐺔𐺕𐺖𐺗𐺘𐺙𐺚𐺛𐺜𐺝𐺞𐺟𐺠𐺡𐺢𐺣𐺤𐺥𐺦𐺧𐺨𐺩𐺪𐺫𐺬𐺭𐺮𐺯𐺰𐺱𐺲𐺳𐺴𐺵𐺶𐺷𐺸𐺹𐺺𐺻𐺼𐺽𐺾𐺿𐻀𐻁𐻂𐻃𐻄𐻅𐻆𐻇𐻈𐻉𐻊𐻋𐻌𐻍𐻎𐻏𐻐𐻑𐻒𐻓𐻔𐻕𐻖𐻗𐻘𐻙𐻚𐻛𐻜𐻝𐻞𐻟𐻠𐻡𐻢𐻣𐻤𐻥𐻦𐻧𐻨𐻩𐻪𐻫𐻬𐻭𐻮𐻯𐻰𐻱𐻲𐻳𐻴𐻵𐻶𐻷𐻸𐻹𐻺𐻻𐻼𐻽𐻾𐻿𐼀𐼁𐼂𐼃𐼄𐼅𐼆𐼇𐼈𐼉𐼊𐼋𐼌𐼍𐼎𐼏𐼐𐼑𐼒𐼓𐼔𐼕𐼖𐼗𐼘𐼙𐼚𐼛𐼜𐼝𐼞𐼟𐼠𐼡𐼢𐼣𐼤𐼥𐼦𐼧𐼨𐼩𐼪𐼫𐼬𐼭𐼮𐼯𐼰𐼱𐼲𐼳𐼴𐼵𐼶𐼷𐼸𐼹𐼺𐼻𐼼𐼽𐼾𐼿𐽀𐽁𐽂𐽃𐽄𐽅𐽆𐽇𐽋𐽍𐽎𐽏𐽐𐽈𐽉𐽊𐽌𐽑𐽒𐽓𐽔𐽕𐽖𐽗𐽘𐽙𐽚𐽛𐽜𐽝𐽞𐽟𐽠𐽡𐽢𐽣𐽤𐽥𐽦𐽧𐽨𐽩𐽪𐽫𐽬𐽭𐽮𐽯𐽰𐽱𐽲𐽳𐽴𐽵𐽶𐽷𐽸𐽹𐽺𐽻𐽼𐽽𐽾𐽿𐾀𐾁𐾃𐾅𐾂𐾄𐾆𐾇𐾈𐾉𐾊𐾋𐾌𐾍𐾎𐾏𐾐𐾑𐾒𐾓𐾔𐾕𐾖𐾗𐾘𐾙𐾚𐾛𐾜𐾝𐾞𐾟𐾠𐾡𐾢𐾣𐾤𐾥𐾦𐾧𐾨𐾩𐾪𐾫𐾬𐾭𐾮𐾯𐾰𐾱𐾲𐾳𐾴𐾵𐾶𐾷𐾸𐾹𐾺𐾻𐾼𐾽𐾾𐾿𐿀𐿁𐿂𐿃𐿄𐿅𐿆𐿇𐿈𐿉𐿊𐿋𐿌𐿍𐿎𐿏𐿐𐿑𐿒𐿓𐿔𐿕𐿖𐿗𐿘𐿙𐿚𐿛𐿜𐿝𐿞𐿟𐿠𐿡𐿢𐿣𐿤𐿥𐿦𐿧𐿨𐿩𐿪𐿫𐿬𐿭𐿮𐿯𐿰𐿱𐿲𐿳𐿴𐿵𐿶𐿷𐿸𐿹𐿺𐿻𐿼𐿽𐿾𐿿𐀀𐀁𐀂𐀃𐀄𐀅𐀆𐀇𐀈𐀉𐀊𐀋𐀌𐀍𐀎𐀏𐀐𐀑𐀒𐀓𐀔𐀕𐀖𐀗𐀘𐀙𐀚𐀛𐀜𐀝𐀞𐀟𐀠𐀡𐀢𐀣𐀤𐀥𐀦𐀧𐀨𐀩𐀪𐀫𐀬𐀭𐀮𐀯𐀰𐀱𐀲𐀳𐀴𐀵𐀶𐀷𐀸𐀹𐀺𐀻𐀼𐀽𐀾𐀿𐁀𐁁𐁂𐁃𐁄𐁅𐁆𐁇𐁈𐁉𐁊𐁋𐁌𐁍𐁎𐁏𐁐𐁑𐁒𐁓𐁔𐁕𐁖𐁗𐁘𐁙𐁚𐁛𐁜𐁝𐁞𐁟𐁠𐁡𐁢𐁣𐁤𐁥𐁦𐁧𐁨𐁩𐁪𐁫𐁬𐁭𐁮𐁯𐁰𐁱𐁲𐁳𐁴𐁵𐁶𐁷𐁸𐁹𐁺𐁻𐁼𐁽𐁾𐁿𐂀𐂁𐂂𐂃𐂄𐂅𐂆𐂇𐂈𐂉𐂊𐂋𐂌𐂍𐂎𐂏𐂐𐂑𐂒𐂓𐂔𐂕𐂖𐂗𐂘𐂙𐂚𐂛𐂜𐂝𐂞𐂟𐂠𐂡𐂢𐂣𐂤𐂥𐂦𐂧𐂨𐂩𐂪𐂫𐂬𐂭𐂮𐂯𐂰𐂱𐂲𐂳𐂴𐂵𐂶𐂷𐂸𐂹𐂺𐂻𐂼𐂽𐂾𐂿𐃀𐃁𐃂𐃃𐃄𐃅𐃆𐃇𐃈𐃉𐃊𐃋𐃌𐃍𐃎𐃏𐃐𐃑𐃒𐃓𐃔𐃕𐃖𐃗𐃘𐃙𐃚𐃛𐃜𐃝𐃞𐃟𐃠𐃡𐃢𐃣𐃤𐃥𐃦𐃧𐃨𐃩𐃪𐃫𐃬𐃭𐃮𐃯𐃰𐃱𐃲𐃳𐃴𐃵𐃶𐃷𐃸𐃹𐃺𐃻𐃼𐃽𐃾𐃿𐄀𐄁𐄂𐄃𐄄𐄅𐄆𐄇𐄈𐄉𐄊𐄋𐄌𐄍𐄎𐄏𐄐𐄑𐄒𐄓𐄔𐄕𐄖𐄗𐄘𐄙𐄚𐄛𐄜𐄝𐄞𐄟𐄠𐄡𐄢𐄣𐄤𐄥𐄦𐄧𐄨𐄩𐄪𐄫𐄬𐄭𐄮𐄯𐄰𐄱𐄲𐄳𐄴𐄵𐄶𐄷𐄸𐄹𐄺𐄻𐄼𐄽𐄾𐄿𐅀𐅁𐅂𐅃𐅄𐅅𐅆𐅇𐅈𐅉𐅊𐅋𐅌𐅍𐅎𐅏𐅐𐅑𐅒𐅓𐅔𐅕𐅖𐅗𐅘𐅙𐅚𐅛𐅜𐅝𐅞𐅟𐅠𐅡𐅢𐅣𐅤𐅥𐅦𐅧𐅨𐅩𐅪𐅫𐅬𐅭𐅮𐅯𐅰𐅱𐅲𐅳𐅴𐅵𐅶𐅷𐅸𐅹𐅺𐅻𐅼𐅽𐅾𐅿𐆀𐆁𐆂𐆃𐆄𐆅𐆆𐆇𐆈𐆉𐆊𐆋𐆌𐆍𐆎𐆏𐆐𐆑𐆒𐆓𐆔𐆕𐆖𐆗𐆘𐆙𐆚𐆛𐆜𐆝𐆞𐆟𐆠𐆡𐆢𐆣𐆤𐆥𐆦𐆧𐆨𐆩𐆪𐆫𐆬𐆭𐆮𐆯𐆰𐆱𐆲𐆳𐆴𐆵𐆶𐆷𐆸𐆹𐆺𐆻𐆼𐆽𐆾𐆿𐇀𐇁𐇂𐇃𐇄𐇅𐇆𐇇𐇈𐇉𐇊𐇋𐇌𐇍𐇎𐇏𐇐𐇑𐇒𐇓𐇔𐇕𐇖𐇗𐇘𐇙𐇚𐇛𐇜𐇝𐇞𐇟𐇠𐇡𐇢𐇣𐇤𐇥𐇦𐇧𐇨𐇩𐇪𐇫𐇬𐇭𐇮𐇯𐇰𐇱𐇲𐇳𐇴𐇵𐇶𐇷𐇸𐇹𐇺𐇻𐇼𐇽𐇾𐇿𐈀𐈁𐈂𐈃𐈄𐈅𐈆𐈇𐈈𐈉𐈊𐈋𐈌𐈍𐈎𐈏𐈐𐈑𐈒𐈓𐈔𐈕𐈖𐈗𐈘𐈙𐈚𐈛𐈜𐈝𐈞𐈟𐈠𐈡𐈢𐈣𐈤𐈥𐈦𐈧𐈨𐈩𐈪𐈫𐈬𐈭𐈮𐈯𐈰𐈱𐈲𐈳𐈴𐈵𐈶𐈷𐈸𐈹𐈺𐈻𐈼𐈽𐈾𐈿𐉀𐉁𐉂𐉃𐉄𐉅𐉆𐉇𐉈𐉉𐉊𐉋𐉌𐉍𐉎𐉏𐉐𐉑𐉒𐉓𐉔𐉕𐉖𐉗𐉘𐉙𐉚𐉛𐉜𐉝𐉞𐉟𐉠𐉡𐉢𐉣𐉤𐉥𐉦𐉧𐉨𐉩𐉪𐉫𐉬𐉭𐉮𐉯𐉰𐉱𐉲𐉳𐉴𐉵𐉶𐉷𐉸𐉹𐉺𐉻𐉼𐉽𐉾𐉿𐊀𐊁𐊂𐊃𐊄𐊅𐊆𐊇𐊈𐊉𐊊𐊋𐊌𐊍𐊎𐊏𐊐𐊑𐊒𐊓𐊔𐊕𐊖𐊗𐊘𐊙𐊚𐊛𐊜𐊝𐊞𐊟𐊠𐊡𐊢𐊣𐊤𐊥𐊦𐊧𐊨𐊩𐊪𐊫𐊬𐊭𐊮𐊯𐊰𐊱𐊲𐊳𐊴𐊵𐊶𐊷𐊸𐊹𐊺𐊻𐊼𐊽𐊾𐊿𐋀𐋁𐋂𐋃𐋄𐋅𐋆𐋇𐋈𐋉𐋊𐋋𐋌𐋍𐋎𐋏𐋐𐋑𐋒𐋓𐋔𐋕𐋖𐋗𐋘𐋙𐋚𐋛𐋜𐋝𐋞𐋟𐋠𐋡𐋢𐋣𐋤𐋥𐋦𐋧𐋨𐋩𐋪𐋫𐋬𐋭𐋮𐋯𐋰𐋱𐋲𐋳𐋴𐋵𐋶𐋷𐋸𐋹𐋺𐋻𐋼𐋽𐋾𐋿𐌀𐌁𐌂𐌃𐌄𐌅𐌆𐌇𐌈𐌉𐌊𐌋𐌌𐌍𐌎𐌏𐌐𐌑𐌒𐌓𐌔𐌕𐌖𐌗𐌘𐌙𐌚𐌛𐌜𐌝𐌞𐌟𐌠𐌡𐌢𐌣𐌤𐌥𐌦𐌧𐌨𐌩𐌪𐌫𐌬𐌭𐌮𐌯𐌰𐌱𐌲𐌳𐌴𐌵𐌶𐌷𐌸𐌹𐌺𐌻𐌼𐌽𐌾𐌿𐍀𐍁𐍂𐍃𐍄𐍅𐍆𐍇𐍈𐍉𐍊𐍋𐍌𐍍𐍎𐍏𐍐𐍑𐍒𐍓𐍔𐍕𐍖𐍗𐍘𐍙𐍚𐍛𐍜𐍝𐍞𐍟𐍠𐍡𐍢𐍣𐍤𐍥𐍦𐍧𐍨𐍩𐍪𐍫𐍬𐍭𐍮𐍯𐍰𐍱𐍲𐍳𐍴𐍵𐍶𐍷𐍸𐍹𐍺𐍻𐍼𐍽𐍾𐍿𐎀𐎁𐎂𐎃𐎄𐎅𐎆𐎇𐎈𐎉𐎊𐎋𐎌𐎍𐎎𐎏𐎐𐎑𐎒𐎓𐎔𐎕𐎖𐎗𐎘𐎙𐎚𐎛𐎜𐎝𐎞𐎟𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫𐎬𐎭𐎮𐎯𐎰𐎱𐎲𐎳𐎴𐎵𐎶𐎷𐎸𐎹𐎺𐎻𐎼𐎽𐎾𐎿𐏀𐏁𐏂𐏃𐏄𐏅𐏆𐏇𐏈𐏉𐏊𐏋𐏌𐏍𐏎𐏏𐏐𐏑𐏒𐏓𐏔𐏕𐏖𐏗𐏘𐏙𐏚𐏛𐏜𐏝𐏞𐏟𐏠𐏡𐏢𐏣𐏤𐏥𐏦𐏧𐏨𐏩𐏪𐏫𐏬𐏭𐏮𐏯𐏰𐏱𐏲𐏳𐏴𐏵𐏶𐏷𐏸𐏹𐏺𐏻𐏼𐏽𐏾𐏿𐐀𐐁𐐂𐐃𐐄𐐅𐐆𐐇𐐈𐐉𐐊𐐋𐐌𐐍𐐎𐐏𐐐𐐑𐐒𐐓𐐔𐐕𐐖𐐗𐐘𐐙𐐚𐐛𐐜𐐝𐐞𐐟𐐠𐐡𐐢𐐣𐐤𐐥𐐦𐐧𐐨𐐩𐐪𐐫𐐬𐐭𐐮𐐯𐐰𐐱𐐲𐐳𐐴𐐵𐐶𐐷𐐸𐐹𐐺𐐻𐐼𐐽𐐾𐐿𐑀𐑁𐑂𐑃𐑄𐑅𐑆𐑇𐑈𐑉𐑊𐑋𐑌𐑍𐑎𐑏𐑐𐑑𐑒𐑓𐑔𐑕𐑖𐑗𐑘𐑙𐑚𐑛𐑜𐑝𐑞𐑟𐑠𐑡𐑢𐑣𐑤𐑥𐑦𐑧𐑨𐑩𐑪𐑫𐑬𐑭𐑮𐑯𐑰𐑱𐑲𐑳𐑴𐑵𐑶𐑷𐑸𐑹𐑺𐑻𐑼𐑽𐑾𐑿𐒀𐒁𐒂𐒃𐒄𐒅𐒆𐒇𐒈𐒉𐒊𐒋𐒌𐒍𐒎𐒏𐒐𐒑𐒒𐒓𐒔𐒕𐒖𐒗𐒘𐒙𐒚𐒛𐒜𐒝𐒞𐒟𐒠𐒡𐒢𐒣𐒤𐒥𐒦𐒧𐒨𐒩𐒪𐒫𐒬𐒭𐒮𐒯𐒰𐒱𐒲𐒳𐒴𐒵𐒶𐒷𐒸𐒹𐒺𐒻𐒼𐒽𐒾𐒿𐓀𐓁𐓂𐓃𐓄𐓅𐓆𐓇𐓈𐓉𐓊𐓋𐓌𐓍𐓎𐓏𐓐𐓑𐓒𐓓𐓔𐓕𐓖𐓗𐓘𐓙𐓚𐓛𐓜𐓝𐓞𐓟𐓠𐓡𐓢𐓣𐓤𐓥𐓦𐓧𐓨𐓩𐓪𐓫𐓬𐓭𐓮𐓯𐓰𐓱𐓲𐓳𐓴𐓵𐓶𐓷𐓸𐓹𐓺𐓻𐓼𐓽𐓾𐓿𐔀𐔁𐔂𐔃𐔄𐔅𐔆𐔇𐔈𐔉𐔊𐔋𐔌𐔍𐔎𐔏𐔐𐔑𐔒𐔓𐔔𐔕𐔖𐔗𐔘𐔙𐔚𐔛𐔜𐔝𐔞𐔟𐔠𐔡𐔢𐔣𐔤𐔥𐔦𐔧𐔨𐔩𐔪𐔫𐔬𐔭𐔮𐔯𐔰𐔱𐔲𐔳𐔴𐔵𐔶𐔷𐔸𐔹𐔺𐔻𐔼𐔽𐔾𐔿𐕀𐕁𐕂𐕃𐕄𐕅𐕆𐕇𐕈𐕉𐕊𐕋𐕌𐕍𐕎𐕏𐕐𐕑𐕒𐕓𐕔𐕕𐕖𐕗𐕘𐕙𐕚𐕛𐕜𐕝𐕞𐕟𐕠𐕡𐕢𐕣𐕤𐕥𐕦𐕧𐕨𐕩𐕪𐕫𐕬𐕭𐕮𐕯𐕰𐕱𐕲𐕳𐕴𐕵𐕶𐕷𐕸𐕹𐕺𐕻𐕼𐕽𐕾𐕿𐖀𐖁𐖂𐖃𐖄𐖅𐖆𐖇𐖈𐖉𐖊𐖋𐖌𐖍𐖎𐖏𐖐𐖑𐖒𐖓𐖔𐖕𐖖𐖗𐖘𐖙𐖚𐖛𐖜𐖝𐖞𐖟𐖠𐖡𐖢𐖣𐖤𐖥𐖦𐖧𐖨𐖩𐖪𐖫𐖬𐖭𐖮𐖯𐖰𐖱𐖲𐖳𐖴𐖵𐖶𐖷𐖸𐖹𐖺𐖻𐖼𐖽𐖾𐖿𐗀𐗁𐗂𐗃𐗄𐗅𐗆𐗇𐗈𐗉𐗊𐗋𐗌𐗍𐗎𐗏𐗐𐗑𐗒𐗓𐗔𐗕𐗖𐗗𐗘𐗙𐗚𐗛𐗜𐗝𐗞𐗟𐗠𐗡𐗢𐗣𐗤𐗥𐗦𐗧𐗨𐗩𐗪𐗫𐗬𐗭𐗮𐗯𐗰𐗱𐗲𐗳𐗴𐗵𐗶𐗷𐗸𐗹𐗺𐗻𐗼𐗽𐗾𐗿𐘀𐘁𐘂𐘃𐘄𐘅𐘆𐘇𐘈𐘉𐘊𐘋𐘌𐘍𐘎𐘏𐘐𐘑𐘒𐘓𐘔𐘕𐘖𐘗𐘘𐘙𐘚𐘛𐘜𐘝𐘞𐘟𐘠𐘡𐘢𐘣𐘤𐘥𐘦𐘧𐘨𐘩𐘪𐘫𐘬𐘭𐘮𐘯𐘰𐘱𐘲𐘳𐘴𐘵𐘶𐘷𐘸𐘹𐘺𐘻𐘼𐘽𐘾𐘿𐙀𐙁𐙂𐙃𐙄𐙅𐙆𐙇𐙈𐙉𐙊𐙋𐙌𐙍𐙎𐙏𐙐𐙑𐙒𐙓𐙔𐙕𐙖𐙗𐙘𐙙𐙚𐙛𐙜𐙝𐙞𐙟𐙠𐙡𐙢𐙣𐙤𐙥𐙦𐙧𐙨𐙩𐙪𐙫𐙬𐙭𐙮𐙯𐙰𐙱𐙲𐙳𐙴𐙵𐙶𐙷𐙸𐙹𐙺𐙻𐙼𐙽𐙾𐙿𐚀𐚁𐚂𐚃𐚄𐚅𐚆𐚇𐚈𐚉𐚊𐚋𐚌𐚍𐚎𐚏𐚐𐚑𐚒𐚓𐚔𐚕𐚖𐚗𐚘𐚙𐚚𐚛𐚜𐚝𐚞𐚟𐚠𐚡𐚢𐚣𐚤𐚥𐚦𐚧𐚨𐚩𐚪𐚫𐚬𐚭𐚮𐚯𐚰𐚱𐚲𐚳𐚴𐚵𐚶𐚷𐚸𐚹𐚺𐚻𐚼𐚽𐚾𐚿𐛀𐛁𐛂𐛃𐛄𐛅𐛆𐛇𐛈𐛉𐛊𐛋𐛌𐛍𐛎𐛏𐛐𐛑𐛒𐛓𐛔𐛕𐛖

N: 314 (D. C. 1890 N: 49,8 (153))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7(1)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐭠𐭣 1)

𐭠𐭣𐭠𐭣 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw

2) 'lyšb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w

2) Elīšb(a)

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu [mezar] Elizabet'indir.

N: 315 (D. C. 1890 N: 49,9 (201))

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7 (1)) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐭠𐭣𐭠𐭣 𐭠𐭣𐭠𐭣 (arb'in w-tš(a)' hwā) kelimeleri tekrar etmez. Şu şekilde devam eder:

𐭠𐭣𐭠𐭣 𐭠𐭣𐭠𐭣 5)

𐭠𐭣𐭠𐭣 𐭠𐭣𐭠𐭣 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

5) hd' hy qbrh

6) dwlyt' tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

5) h(ā)dey q(a)br(ā)h

6) Dulit' tliṭā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu mezar küçük kız Dulit'indir.

N: 316 (D.C. 90 N: 49,10 (203))

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7 (1)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐭠𐭣𐭠𐭣 𐭠𐭣𐭠𐭣 5)

𐭠𐭣𐭠𐭣 𐭠𐭣𐭠𐭣 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

5) hnw qbrh

6) ywšmd 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

6) Yušm(e)d 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu mezar genç Yuşmed'indir.

N: 317 (D. C. 1890 N: 49,₁₁ (222)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7(1)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

താഴെ പറയുന്ന 1)

കുടുംബ മന്ദിരം 2)

കുറവാ കുല 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

1) h($\bar{a}$)n($\bar{a}$)w q(a)br(e)h

2) s'nmq mhymn'

2) Sanm(e)q mh(a)ymnā

3) myt mwtn'

3) mīt m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu mezar mümin Sanmek'indir.

N: 318 (D. C. 1890 N: 49,12 (23)]

Bu mezar taşı N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7(1)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

معا

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Qywm'

1) $Q(\bar{a})yom\bar{a}$

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır. Bu mezar mümin] Qayoma'nındır. [Vebadan öldü]

N: 319 (D. C. 1897 N: 137)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ഇന്ത്യൻ സർക്കാർ കയ്യെടുത്ത 1649 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 1649 gwhr n'z 'lymṭ' 'ntth kwṭ'yš

Yorumlu Yazı Çevirimi1) 1649 G(a)uh(e)r Naz 'l(a)ymṭā
antt(ā)h Kuṭaiš

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) [senesi, kaplan yılında. Bu mezar] Kutaiş'in eşi genç kadın Gauher (veya Gohar?) Naz'ındır.

N: 320 (D. C. 1897 N: 138)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

كوتلوك آشي

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwṭlwḵ 'šy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kuṭluk Aši

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Kutluk Aşi'nindir.

N: 321 (D. C. 1897 N: 139)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

دودوروس - هزقييل - هزكي

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) dydwrws - ḥšqy'yl d-myt b-mwtn'

Yorumlu Yazı Çevirimi1) Di(o)doros - Ḥ(e)š(e)qyail d-mīṭ b-
m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar] vebadan ölen [öğretmen Heziki (veya Hezekyail?)]'nin oğlu sevgili öğrenci] Diodoros'undur.

N: 322 (D. C. 1897 N: 140)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

دودوروس - هزكي

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) s'r' myt mwtn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Sara mīṭ m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Sara'nındır. Vebadan öldü.

N: 323 (D. C. 1897 N: 141)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1) ساری مری

2) ساری مری

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) sbynş ṭ'rym

2) myt mwtn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) S(e)binş Ṭarīm

2) mīṭ m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Sebinz Tarim'indir. Vebadan öldü.

N: 324 (D. C. 1897 N: 142)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1) کیز مری

2) کیز مری

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kyz ṭ'rym

2) d-myt b-mwtn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kız Ṭarīm

2) d-mīṭ b-m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç kız] Kız-Tarim'indir. Vebadan öldü.

N: 325 (D. C. 1897 N: 143)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

مریم - کیز

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) m'm' - bwlmyš

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Māmā - Bulmiš

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar] Bulmiš'in [oğlu genç adam] Mama' nındır.

N: 326 (D. C. 1897 N: 144)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐎲𐎠𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'wrws pwk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Urus Pukā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar sevimli genç adam] Urus Puka'nındır.

N: 327 (D. C. 1897 N: 145)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐎲𐎠𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) s'zyk hyndw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Sazik Hindu

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar rahip] Sazik Hindu'nundur.

N: 328 (D. C. 1897 N: 146)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐎲𐎠𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺 1)

𐎲𐎠𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺 2)

𐎲𐎠𐎧𐎺𐎠𐎧𐎺 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) mngw ı's
- 2) brh 'lym'
- 3) s'zyk hyndw

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) M(e)ngü Taş
- 2) br(e)h 'l(a)ymā
- 3) Sazık Hindu

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar] Sazık Hindu'nun genç oğlu Mengü Taş'ındır.⁷⁹

N: 329 (D. C. 1897 N: 147)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

الح

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) tkyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) T(e)kīn

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Tekin' indir.

N: 330 (D. C. 1897 N: 148)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

الح

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında.] Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 331 (D. C. 1897 N: 149)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

الح (الله) الح

⁷⁹ Bu mezar taşında geçen kişi muhtemelen N: 327 (D. C: 97 N: 145) numaradaki ölünün oğludur (Chwolson, 1897, 32).

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwṭwk (kwṭlw) ṣyṣ

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kūṭūk (Kuṭluk) Ṣiṣ

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Kutuk (veya Kutluk) Ziş'indir.

N: 332 (D. C. 97 N: 150)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ṭ'rgyg tygyn mhymn't

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ṭ'rgyg tygyn mhymn't

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Ṭergig Ṭigin mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümine] Targig Ṭigin'indir.

N: 333 (D. C. 1897 N: 151)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

s'nyṭ' ywḥnn

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) s'nyṭ' ywḥnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Saniṭā Yoh(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç] Sanita Yohannan'ındır.

N: 334 (D. C. 1897 N: 152)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Alṣu

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lṣw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Alṣu

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Alzu'nundur.

N: 335 (D. C. 1897 N: 153)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır.

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin 'nındır.

Mezar taşında geçen isim okunaksızdır fakat kelimeler (الله) الله راحله (İlka Msyu (?)) ismini verecek şekilde görünmektedir (Chwolson, 1897, 33).

N: 336 (D. C. 1897 N: 154)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

رحله

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) twm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Tomā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç] Toma'nındır.

N: 337 (Ç. C. 2011 S: 90)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

رحله [الله] الله 1)

(?) رحله رحله رحله 2)

رحله الله 3)

الله رحله الله 4)

رحله الله 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt ['lp] štm''

2) 'rby'yn tš' hw' (?)

3) šnt nmr'

4) hnw qbrh swpy

5) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t [āl(a)p] š(ī)tmā'ā

2) arb'īn tš'ā hwā (?)

3) šn(a)t n(i)mrā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Supi

5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin Supi (veya Sufi)'nindir.

N: 338 (Ç. C. 2011 S: 94)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) පහත දෑ සඳහා විස්තරයක් සපයන්න

(2) μ (?)

(?) ਕਾਨਿਕ 3)

താല്പര്യം 4)

(5) جسے κ سے متعلقہ [K] ہے

Frage 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp štm'rb'yn

2) tš' (?)

3) 'rnwb' (?)

4) hnw q**u**rh

5) byş'k mhyrn[t']

6) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)̲ āl(a)p š(i)̲mā arb‘īn

2) ʈʂ(a)‘ā (?)

3) arnū**ḅ**ā (?)

4) h(a)n(a)w q(a)br(a)h

5) Başak mh(a)ym(a)n[tā]

6) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç mümine kız Bazak'ındır.

N: 339 (Ç. C. 2011 S: 385)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ကနေစတုရန်း ၁)

2) கம் உதா

ਕਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ 3)

മിറ്റർ 4)

താല്പര്യം 5)

കുടുംബ, നാമം 6)

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) 'rb' yn wtšl hw'
- 3) šnt nmr' hw'
- 4) twrk' yt prs
- 5) hnw qbrh
- 6) t't'y mhymn'

- 1) b(a)šn(a)̣ āl(a)p š(i)̣tmā'ā
- 2) arb'īn: w-tš(a)' hwā
- 3) šn(a)̣ n(i)mṛā hwā
- 4) Ṭürk(ā)'īt p(ā)rs
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)̣br(e)h
- 6) Ṭatay mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan Türk takvimine göre pars yılında. Bu mezar mümin Tatay'ındır.

N: 340 (Ç. C. 2011 S: 333)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ကနဦး အကဲ သတ် ၁)

2) ڪٽي جي ڪاٺ

താമ്ര ലത 3)

4) ی لکھ

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) 'rb'yn tš'
- 3) hnw qbrh
- 4) šlyb'

- 1) b(a)śn(a) āl(a)p ś(i)tmā'ā
- 2) arb'in t(i)ś'ā
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 4) Ślibā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar Şliba'nındır.

N: 341 (Ç. C. 2011 S: 297)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ဆိုက်က သေး 1)

താമ്ര , 2)

കർമ്മങ്ങൾ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' trmt
- 2) hdy qbrh
- 3) mrym mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1649
- 2) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h
- 3) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 342 (Ç. C. 2011 S: 341)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܒܫܢܬ ܬܪܡܬ 1)

ܠܗܕܝ ܩܒܪܗ 2)

ܡܪܝܡ ܡܚܝܡܢܬ 3)

ܠܡܪܝܡ ܡܚܝܡܢܬ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' trmt
- 2) hdy qbrh
- 3) myglyg tgyr
- 4) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1649
- 2) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h
- 3) Miglig T(e)gin
- 4) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Miglig Tegin'indir.

N: 343 (D. C. 1890 N: 50 (106))

Mezar taşı 1650 tarihlidir fakat Süryanice ܠܢܡܪܐ (nimrā), Türkçe ܡܝܪܥܐ (pars) yılıdır. Şu şekilde devam eder:

ܠܗܕܝ ܩܒܪܗ 1)

ܡܚܝܡܢܬ ܠܡܪܝܡ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hd' hy qbrh
- 2) 'wrwg mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 2) Urug mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1338) senesinde, Türk takvimine göre pars yılında.] Bu mezar mümine Urug'undur.

Bu yazıt Ekim 1650 (1338 Ocak) tarihlidir. 1650 yılı Türk takvimine göre 1339'un son 9 ayı içinde tavşan yılına denk gelir. Bundan sonraki 1650 yılını içeren mezar taşları Türk takvimine göre 1339 tavşan yılına denk gelmiştir (Chwolson, 1890, 85).

N: 344 (D. C. 1890 N: 50,1 (13))

Mezar taşının tarihi N: 343 (D. C. 1890 N: 50 (106)) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat Süryanice ܐܪܢܒܐ (arnbā) yılıdır. Şu şekilde devam eder:

ܐܪܢܒܐ 1)

ܡܕܢܐ 2)

ܡܕܢܐ ܐܪܢܒܐ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy

2) qbrh

3) h'n 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) q(a)br(ā)h

3) Han-Aša

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır.] Bu mezar Has-Aşa'nındır.

N: 345 (D. C. 1890 N: 50,2 (16))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 344 (D. C. 1890 N: 50,1(13)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܡܕܢܐ ܐܪܢܒܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qymt' 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Qy(ā)mtā 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] genç kız Qyamta'nındır.

N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

بِسْمِ اللَّهِ 1)

، م ١٦٥٠ 2)

م ١٦٥٠ 3)

م ١٦٥٠ 4)

م ١٦٥٠ 5)

م ١٦٥٠ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' trn

2) hd hy

3) qbrh

4) 'rnḥ'

5) mrt'

6) tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1650

2) h(ā)d(e)y

3) q(a)br(ā)h

4) arnḥā

5) M(ā)rtā

6) tltā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar kız çocuk Marta'nındır.

N: 347 (D. C. 1890 N: 50,4 (19))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

بِسْمِ اللَّهِ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) p's'k mhynt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Başak mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] mümine Bazak'ındır.

N: 348 (D. C. 1890 N: 50,5 (20))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܡܝܬܐ ܕܝܫܘܥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywḥnn mḥymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yoḥ(a)n(n)(ā)n mḥ(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] mümin Yohannan'ındır.

N: 349 (D. C. 1890 N: 50,6 (34))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice tavşan (arḇā) yılının önüne ܫܢܬ (šnaṭ) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܫܢܬ ܡܝܬܐ ܕܝܫܘܥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'zry' 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Az(a)ryā iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] öğrenci Azarya'nındır.

N: 350 (D. C. 1890 N: 50,7 (33))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice arḇā yılından sonra ܚܘܐ (hwā) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܚܘܐ ܡܝܬܐ ܕܝܫܘܥ 1)

ܡܝܬܐ ܕܝܫܘܥ ܡܝܬܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd hy

2) myfrh mḥymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) M(ā)'ifr(e)h mḥ(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır.] Bu [mezar] mümine Maifreh'nindir.

N: 351 (D. C. 1890 N: 50,8 (35)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,₃ (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat sonra **هَادَاي** (hādāy) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

Khush Khatir

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) fbrwny' 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) F(e)broniā 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] genç kız Febronia'nındır.

N: 352 (D. C. 1890 N: 50,9 (75)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 350 (D. C. 1890 N: 50,7 (33)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat **لنا** (hānāw) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

የታሪክ ጥናት ስራዎች

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hyndw 'lym' rgyg' brh tygyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Hindu 'l(a)ymā rgīgā br(e)h Ṭigin

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] Hindu'nun oğlu sevimli genç Tigin'indir.

N: 353 (D. C. 1890 N: 50,10 (7))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 350 (D. C. 1890 N: 50,7 (33)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe (tabışkan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

കുടുംബ ഫണ്ട് നി് കുടുംബ വേല

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywšmd qšyš' brh yšws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yušm(i)d q(a)š(š)īšā br(e)h Išus

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümin] İsus'un oğlu papaz Yuşmid'indir.

N: 354 (D. C. 1890 N: 50,¹¹ (31))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,³ (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat sonra ,ܡ ܕܡܐ (hādāy) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܡܕܡܐ ܕܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywlyt' 'lymṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yulitā' 'l(a)yṁṭā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] genç kız Yulita'nındır.

N: 355 (D. C. 1890 N: 50,¹² (38))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,³ (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat sonra ܡܡܐ (hānāw) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܡܡܐ ܕܡܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'skwly' ptrws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) iskol(ā)yā P(e)tros

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılında. Bu mezar] öğrenci Petros'undur.

N: 356 (D. C. 1890 N: 50,¹³ (62))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,³ (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܡܡܐ ܕܡܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywšmd plwl'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yušm(i)d P(e)lulā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılında. Bu mezar] Yuşmid Pelula'nındır.

N: 357 (D. C. 1890 N: 50,14 (32))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak **تَابِشْكَان** (tabışkan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

تَابِشْكَان

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) gwr[gy]s qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) G(i)w(a)r[gi]s q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tabışkan yılıdır. Bu mezar] papaz Givargis'indir.

N: 358 (D. C. 1890 N: 50,15 (9))

Yazıtın Özgün Metni

1) **تَابِشْكَان**

2) **تَابِشْكَان**

3) **تَابِشْكَان**

4) **تَابِشْكَان**

5) **تَابِشْكَان**

6) **تَابِشْكَان**

7) **تَابِشْكَان**

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm'' hmsyn

3) w-hw' šnt' rnb'

4) twrk'y tbyšk[n]

5) w-hd' hy qbrh

6) kwłlw k t'rym

7) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)t mā' ā h(a)mšīn

3) w-h(a)w' šn(a)t arnbā

4) Tūr(kā)'t t(a)bışk[an]

5) w-h(ā)dey q(a)br(e)h

6) Kuṭluk Tārīm

7) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümin Kutluk ve (mümin) Tarım'indir.

Bu mezar taşının son satırında yer alan kelime belirsizdir ancak çevirdiğimiz şekilde okunması mümkündür. Bununla birlikte söz konusu mezar, diğer örneklerin aksine iki ayrı kişiye aittir (Chwolson, 1890, 89).

N: 359 (D. C. 1890 N: 50,¹⁶ (30))

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 1)

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 2)

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 3)

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 4)

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 5)

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 6)

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp šīm''

2) w-ḥmšyn hw' šnt 'rnb'

3) ṭwrk'yt

4) ṭbyškn

5) hnw qbrh kwtlwk

6) myt mwtn' 'm 'ntth

7) mngw klk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tīmā'ā

2) w-ḥ(a)mšin hwā šn(a)t arnbā

3) Ṭürk(ā)'īt

4) ṭ(a)bışk(a)n

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h Kutluk

6) mīt māwt(ā)nā '(a)m antt(ā)h

7) M(e)ngü K(e)lkā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar Kutluk'undur. Eşi Mengü-Kelka ile birlikte vebadan öldü.

N: 360 (D. C. 1890 N: 50,¹⁷ (118))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,¹⁶ (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak 𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹 (tabışkan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐎧𐎠𐎡𐎹𐎠𐎧𐎡𐎹

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kmrw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) K(u)mru

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümin] Kumru'nundur.

N: 361 (D. C. 1890 N: 50,18 (27))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak ܡܚܠܝܬܐ (tabışkan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܡܚܠܝܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) sysr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) S(a)ys(a)r

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tavşan yılında. Bu mezar mümin] Saysar'ındır.

N: 362 (D. C. 1890 N: 50,19 (36))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak ܡܚܠܝܬܐ (tabışkan) Süryanice ܐܪܢܒܐ (arnbā) kelimesi ve ܚܢܐܘܐ (hānāw) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܡܚܠܝܬܐ ܐܪܢܒܐ ܚܢܐܘܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ʦwr ʦ[ʿry]m

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ʦur ʦ[arī]m

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar] Tur-Tarim'indir.

N: 363 (D. C. 1890 N: 50,20 (37))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat ܚܕܝܐ (hādāy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܚܕܝܐ ܡܚܠܝܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) m'k 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Mak Ašā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tavşan yılında. Bu mezar mümine] Mak-Aşa'nındır.

N: 364 (D. C.1890 N: 50,21 (161))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat tarihlendirmenin ardından Türkçe **تأویشکان** (tawışkan) Süryanice **ܐܪܢܘܒܐ** (arnubā) kelimesi ve **ܚܢܐܘܐ** (hānāw) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܚܢܐܘܐ ܐܪܢܘܒܐ**Yorumsuz Yazı Çevirimi**

1) pwldy š'k

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Puldi Şak

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tavışkan yılında. Bu mezar mümin] Puldi-Sak'ındır.

N: 365 (D. C. 1890 N: 50,22 (21))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe **ܬܒܝܫܟܐܢ** (tabışkan) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܬܒܝܫܟܐܢ 1)**ܬܒܝܫܟܐܢ 2)****Yorumsuz Yazı Çevirimi**

1) srgys

2) 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) S(a)rgīs

2) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar] öğrenci Sargis'indir.

N: 366 (D. C. 1890 N: 50,23 (22))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice ܐܪܢܘܒܐ (arnubā) ve ܚܕܐܝܐ (hādāy) kelimeleri eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܩܝܡܬܐ 1) ⁸⁰

ܡܝܡܢܬܐ ⁸¹ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1)qmt'

2) mymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Qy(ā)mtā

2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] mümine Qyamta'nındır.

N: 367 (D. C. 1890 N: 50,24 (109))

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice ܐܪܢܘܒܐ (arnubā) ve Türkçe ܬܒܝܫܟܢܐ (tabışkan) kelimeleri eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܬܒܝܫܟܢܐ ܐܪܢܘܒܐ ܚܕܐܝܐ 5)

ܚܕܐܝܐ ܬܒܝܫܟܢܐ ܐܪܢܘܒܐ 6)

ܚܕܐܝܐ 7)

ܐܪܢܘܒܐ 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

5) hnw qbrh šlyh' qšyš'

6) sgy 'ml' bšlwtn l'lm

7) dwkrnh

8) nhw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Šlīhā q(a)š(š)īšā

6) s(a)g(g)ī 'amlā b-šl(ā)w(ā)t(a)n l-(ā)l(a)m

7) dukr(ā)n(e)h

8) n(i)hwe

⁸⁰ Bu kelime bir özel isimdir ve hatalı yazılmıştır. Orijinal hali ܩܝܡܬܐ (Qyāmtā) olmalıdır. Yorumlu transliterasyonda orijinal haliyle yazılmıştır.

⁸¹ Bu kelime mümin-inançlı anlamına gelir ve hatalı yazılmıştır. Orijinal hali ܡܝܡܢܬܐ (mhaymnā) olmalıdır. Yorumlu transliterasyonda orijinal haliyle yazılmıştır.

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında.] Bu mezar kilise için çok çalışan Şliha'nındır. Bizim dualarımızla onun anısı sonsuza kadar olsun.

N: 368 (D. C. 1897 N: 155)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(- 1650 1)

 - 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 1650 'rnb' - tkyšk'n (t'wšk'n)

1) 1650 arnbā - t(a)kışkan (t(a)w(ı)şkan)

2) kyz k'twn - t'kl t'rym qwšt'nş

2) Kız K(ā)tūn - Tak(e)l Tarīm Quštānş

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) [senesi,] tavşan [Türk takvimine göre takışkan yılında. Bu mezar] Takel Tarim Quştanç'ın gelini mümine Kız Katun'undur.

N: 369 (D. C. 1897 N: 156)

Bu mezar taşının tarihi N: 368 (D. C. 1897 N: 155) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) kwłlw k'trym

1) Kutluk Tarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız] Kutluk Tarim'indir.

N: 370 (D. C. 1897 N: 157)

Bu mezar taşının tarihi N: 368 (D. C. 1897 N: 155) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (hādāy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'š t' rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Aş Tarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız] Aş Tarim'indir.

N: 371 (D. C. 1897 N: 158)

Bu mezar taşının tarihi N: 368 (D. C. 1897 N: 155) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

شادي

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) š'dy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Šādī

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Şadi'nindir.

N: 372 (D. C. 1897 N: 159)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦٥٠

2) ١٦٥٠

3) ١٦٥٠

4) ١٦٥٠

5) ١٦٥٠

6) ١٦٥٠

7) ١٦٥٠

8) ١٦٥٠

9) ١٦٥٠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' trn

2) šnt' rnb' hw'

3) hnw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1650

2) šn(a)t arnbā hwā

3) h(ā)n(ā)w

4) qbrh	4) q(a)br(e)h
5) š'kwš	5) Şakuş
6) qš'	6) q(a)š(š)ā
7) 'lym' rgyg'	7) 'l(a)ymā rgīgā
8) rm qlh	8) r(a)m ql(a)h
9) 'ym knr'	9) aym k(i)n(ā)rā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç ve güzel bir adam olan papaz Zakuş'undur. Sesi kanun gibi yüksekti.

Mezar taşında geçen "Zakuş" ismin 3. harfi tam olarak okunamamaktadır ve burada geçen harfin ı olma ihtimalinden dolayı isim Zaruş olarak çevrilebilir (Chwolson, 1897, 34).

N: 373 (D. C. 1897 N: 160)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐌲𐌹𐌸𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌰

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) dnḥ' s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) D(i)nḥā s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] kilise ziyaretçisi Dinha'nındır.

N: 374 (D. C. 1897 N: 161)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat tarihten sonra 𐌲𐌹𐌸𐌰 (hādāy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐌲𐌹𐌸𐌰

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lyšb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Elīšbā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde. Bu mezar] Elizabet'indir.

N: 375 (D. C. 1897 N: 162)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐭮𐭥𐭥𐭥 𐭮𐭥𐭥𐭥

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mwng' t'rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Mungā Tarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç adam] Munga Tarim'indir.

N: 376 (D. C. 1897 N: 163)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐭮𐭥𐭥𐭥 𐭮𐭥𐭥𐭥 1)

𐭮𐭥𐭥𐭥 𐭮𐭥𐭥𐭥 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) š'dyk'm ryš'dt'

2) mngw t's

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Šadikam riš'(e)dtā

2) M(e)ngü Taş

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Mengü Taş'ın [oğlu] kilise lideri Šadikam'ındır.

N: 377 (D. C. 1897 N: 164)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐭮𐭥𐭥𐭥

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) yḥnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar öğrenci] Yohannan'ındır.

N: 378 (D. C. 1897 N: 165)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܕܘܝܕ ܡܝܬܝܡܢ – ܢܝܨܬܝܪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) dwyd – nystwrys bhm̄n'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) D(a)wid – Neştoris bhm̄(a)nā (?)

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Nestoris'in [oğlu, sevimli genç bir adam olan papaz] David'indir.

Mezar taşında geçen ܕܘܝܕ (bhm̄ynā) kelimesi ihtimal odur ki ܡܡܝܢܐ (mhaymnā) kelimesinin bozulmuş halidir (Chwolson, 1897, 34).

N: 379 (D. C. 1897 N: 166)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܩܘܪܝܩܘܨ ܥܡܝܬܪܦܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qwryqws 'pytrwp'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Qury(ā)qos ap(p)itropā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] epitropus Quryakos'un [oğlu papaz Arslan'ındır.]

N: 380 (D. C. 1897 N: 167)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat ܡܝܬܝܡܢ (hādāy) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܠܝܡܬܐ ܫܠܝܒܐ ܡܝܬܐ ܡܠܟܐ ܕܡܝܬܝܡܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lymt' šlyb' myt mwtn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'l(a)ymtā Šlibā mīt m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] genç kız Šliba'nındır. Vebadan öldü.

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi,] tavşan Türk takvimine göre tabışkan [yılında. Bu mezar genç kız Meryem’indir.]

N: 384 (D. C. 1897 N: 171)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

باسمك يا ذا الجلال والإكرام

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) p’ş’k – yld’ mhy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Başak – Y(a)ldā mh(a)y⁸³

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] mümin Yalda’nın [gelini olan genç kadın] Bazak’ındır.

N: 385 (D. C. 1897 N: 172)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

باسمك يا ذا الجلال والإكرام

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) t̄wlwn t̄kyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) T̄lun T̄(e)k̄n

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç kız] Tulun Tekin’indir.

N: 386 (D. C. 1897 N: 173)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

باسمك يا ذا الجلال والإكرام

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ’wš’n’

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Oš’(a)nā

⁸³ Burada geçen kelime mhaymnā’nın kısaltılmış halidir.

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Oş‘ana’nındır.

N: 387 (D. C. 1897 N: 174)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

بوكا

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bwk’

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Bukā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Buka’nındır.

N: 388 (D. C. 1897 N: 175)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

جوارجس

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) gywrgys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Giw(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Givargis’indir.

N: 389 (D. C. 1897 N: 176)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

إليسا

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ‘lyšb’

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Elīšbā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Elizabet’indir.

N: 390 (D. C. 1897 N: 177)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat ,אמ (hādāy) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

אמ תוז תרמ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) t̥wz t̥rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) T̥ūz T̥arīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Tuz Tarim’indir.

N: 391 (D. C. 1897 N: 178)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

אמ יוזטא

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywzwt’

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yuzutā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Yuzuta’nındır.

N: 392 (D. C. 1897 N: 179)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

אמ בִּשְׁנֵי יָרֵךְ שְׁתִּמָּה 1)

אמ בִּשְׁנֵי יָרֵךְ שְׁתִּמָּה 2)

אמ בִּשְׁנֵי יָרֵךְ שְׁתִּמָּה 3)

אמ בִּשְׁנֵי יָרֵךְ שְׁתִּמָּה 4)

אמ בִּשְׁנֵי יָרֵךְ שְׁתִּמָּה 5)

אמ בִּשְׁנֵי יָרֵךְ שְׁתִּמָּה 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) b̥šnt̥ ’lp š̥tm̥’’

2) ḥmšyn hw’

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̥ āl(a)p š̥(i)t̥mā’ā

2) ḥ(a)mšīn hwā

3) šnt' rnb' w-hd' hy

4) qbrh

5) kwłlwł trym

6) 'lymt'

3) šn(a)t arnbā w-h(ā)dey

4) q(a)br(ā)h

5) Kutluk T(a)rīm

6) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç kız Kutluk Tarim'indir.

N: 393 (D. C. 1897 N: 180)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (hwā) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) s'nsys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Sansis

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Sansis'indir.

N: 394 (D. C. 1897 N: 181)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) t'g'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Taga

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar papaz] Taga'nındır.

N: 395 (D. C. 1897 N: 182)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) m'yfr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Mâifra

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Maifra'nındır.

N: 396 (D. C. 1897 N: 183)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

٧٢٥

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ٧٢٥

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ٧٢٥

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Tapak'ındır. [O vebadan öldü.]

N: 397 (D. C. 1897 N: 184)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

٧٢٥

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ٧٢٥

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Q(u)ry(ā)qos

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Quryakos'undur.

N: 398 (D. C. 1897 N: 185)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

٧٢٥ - ٧٢٥

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ٧٢٥ - ٧٢٥

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Aḥr(ā)h(ā)m – Q(ā)y(o)mā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Qayoma'nın [oğlu genç] Abraham'ındır.

N: 399 (D. C. 1897 N: 186)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

تاریم

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) t'rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Tarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Tarīm'indir.

N: 400 (D. C. 1897 N: 187)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

(کوشرو) کیمرو

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kymrw – (kwšrw)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kimru – (Kuşru)

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Kuşru'nun (Kimru)dur.

N: 401 (D. C. 1897 N: 189)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

کوتای

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwı'y

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kutay

Türkçe Çevirisi: (1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin) Kutay'ındır.

N: 402 (D. C. 1897 N: 190)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

کوسو

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) p'ş'k

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Başak

Türkçe Çevirisi: (1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız) Bazak'ındır.

N: 403 (D. C. 1897 N: 193)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭠𐭡𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥 1)

[𐭠]𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 2)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 3)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 4)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 5)

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm''

2) ḥmšyn hw šnt twr[']

3) ṭwrk'yṭ 'wd hdhy

4) 'lšm' 'tth

5) ywḥnn ṭgyn p'g myrz

6) ysp'sl'r

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā'ā

2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)t̄ t(ā)wr[ā]

3) Ṭürkā'īt ūd h(ā)d(e)y

4) Al(i)šmā' att(ā)h

5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n Ṭ(e)gin Beg mirz(ā)

6) īspa(h)s(a)lār

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, sığır Türk takvimine göre ud (pars veya tabışkan)⁸⁴ yılında. Bu mezar ispahsalar mirza Yohannan Tegin Beg'in eşi (karısı) Ališma'nındır.

N: 404 (W. K. 2000 N: 34 (Abb. 64))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭠𐭣𐭥𐭥 1)

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 2)

⁸⁴ 1650 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre pars veya tabışkan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

മുകളിൽ നോക്കൂ 3)

4) لحمه كذا

5) אמת, ת

താഴെ 6)

7) የላቦራቶሪ

8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) št'm'' ħmšyn

3) hw' tʷrk'yt

4) tbyšk'n

5) $hd' \quad hy$

6) qbrh

7) kwłlwłk łgyn

8) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p

2) š(i)ṭmā'ā ḥ(a)mšīn

3) hwā Ṭūr_k(ā)'ī_t

4) t(a)b₁škan

5) $h(\bar{a})\text{dey}$

6) $q(a)\underline{b}r(\bar{a})h$

7) Kutluk T(e)gin

8) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar genç kız Kutluk Tegin'indir.

N: 405 (D. C. 1897 N: 194)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ကနေစတုရန်း ၁)

2) සමස්ත කාම

קצת מע 3)

താല്പര്യം 4)

കുറയ്ക്കുക മാത്രം 5)

താല്പരന 6)

7) کہیں کہیں جگہ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt₁ 'lp štm''

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā'ā

2) ḥmšyn hw'

3) šnt' rnb'

4) hnw qbrh

5) k'nws 'skwly'

6) hnw qbrh

7) qwnštñs 'lym'

2) ḥ(a)mšīn hwā

3) šn(a)t arnbā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

5) Kanus iskol(ā)yā

6) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

7) Qunšt(ā)nş⁸⁵ 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar öğrenci Kanus'un, bu mezar genç Qunştanç'ındır.⁸⁶

N: 406 (D. C. 1897 N: 195)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

شاميسا - نيسوريس

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ş'mys' - nystwrys kwyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Şamisā - Nestoris Kōtā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Nestoris Kōta'nın [oğlu mümin] Zamisa'nındır.⁸⁷

N: 407 (D. C. 1897 N: 195,1)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Yazıtta Türkçe tarihin arkasından ,اير (erdī) kelimesi gelmektedir. Şu şekilde devam eder:

اير كمشان

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'ybr kwštñs

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Ayb(e)r Qušt(ā)nş

⁸⁵ 7. satırda bulunan kelimenin orijinali "Quştanş" şeklindedir ancak metinde hatalı yazılmıştır bu sebeple Türkçe çeviride doğru haliyle çevrilmiştir.

⁸⁶ Mezar taşına iki farklı kişinin adı yazılmıştır dolayısıyla mezarda iki kişinin gömülü olduğu sonucuna varılabilmektedir.

⁸⁷ Mezar taşında geçen babanın isminin ikinci adı ve oğlunun adının son iki harfi tam olarak belli değildir (Chwolson, 1897, 38).

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümine] Ayber Quştanç'ındır.

N: 408 (D. C. 1897 N: 196)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

କେନ୍ଦ୍ର - ଭୁବନେଶ୍ୱର

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywšmd – pwš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yušm(i)d – Pušā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] Puşa'nın [oğlu
sevimli genç adam] Yuşmid'indir.

N: 409 (D. C. 1897 N: 197)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

כך...

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1. . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

El(i)(š)(b)(a) (?)

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Elizabet (?)'indir.

N: 410 (D. C. 1897 N: 197,₁)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

පළා - මිලපත

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) yһnn - qyryqws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Y(o)h(a)n(n)(ā)n – Q(u)ry(ā)qos

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümin]
Quryakos'un [oğlu papaz] Yohannan'ındır.

N: 411-412 (D. C. 1897 N: 198-199)

Chwolsan'a göre 1650 (1339) veba yılına ait mezar taşlarının istatistiklerine bakıldığında bu iki yazıtın da bu yıla ait olduğu sonucuna varılabilir. N: 198 numara erkek mezarı, N: 199 numaralı mezar taşı ise bir kadına aittir ve her iki yazıtta da isimleri okumak güçtür. N: 198'de geçen ismin Mirsin olması büyük bir ihtimaldir ancak yazıtta açıkça görülen yalnızca **سین** (sin)'dir (1897, 38).

N: 413 (D. C. 1897 N: 214)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) **سین**

2) **سین**

3) **سین**

4) **سین**

5) **سین**

6) **سین**

7) **سین**

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) ḥmšyn hw'

3) ḥwy' ṭwrkš' 'yl 'yl'n

4) ḥmšyn tryn hw' 'rdy

5) tryn

6) hnw qbrh

7) 'rmy' nq'rw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā

2) ḥ(a)mšīn hwā

3) ḥ(i)wyā Tūrksā y(ı)l ilan

4) ḥ(a)mšīn tr(e)yn hwā erdī

5) tr(e)yn

6) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

7) Ermiā N(a)qaru

Türkçe Çevirisi: 1650 (52) (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre yıl ilan idi. Bu mezar Ermia Naqaru'nundur.

Yazıtta verilen ilk tarih 1650'dir fakat yazıtın devamında yazıcı 52 yazmıştır. 1652 yılı 1341 yılına denk gelmektedir (Chwolson, 1897, 40). Yazıt 1652 (1341) yılına ait

olmakla birlikte mezar taşında geçen ismi okumak oldukça zordur, hatalı olma ihtimali vardır.

N: 414 (Ç. C. 2011 S: 91)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎧𐎠𐎡𐎢

2) 𐎧𐎠𐎡𐎢 𐎧𐎠𐎡𐎢

3) 𐎧𐎠𐎡𐎢

4) 𐎧𐎠𐎡𐎢, 𐎧𐎠𐎡𐎢

5) 𐎧𐎠𐎡𐎢⁸⁸ (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm' hmsyn hw'

3) yyl tbyšq'

4) hd'hy qbrh

5) qytyk (?) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā h(a)mšin hwā

3) yıl t̄(a)bışqā(n)

4) h(ā)dey q(a)br(ā)h

5) Qit̄ik (?) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tabışkan yılında. Bu mezar mümine Qit̄ik(?)'indir.

N: 415 (Ç. C. 2011 S: 96)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎧𐎠𐎡𐎢 [𐎧𐎠𐎡𐎢 𐎧𐎠𐎡𐎢]

2) 𐎧𐎠𐎡𐎢 𐎧𐎠𐎡𐎢

3) 𐎧𐎠𐎡𐎢 [𐎧𐎠𐎡𐎢]

4) [𐎧𐎠𐎡𐎢]

⁸⁸ Bu yazıtın orijinal görselinde 5. satırdaki ilk harf 𐎧 (?) harfine benzerdir ancak Cumagulov (2011, 93) metnin Süryanicesinde 𐎧 harfi ile yazmıştır. Çeviride mezar taşının orijinal görüntüsü dikkate alınmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšn[t] 'l[p] štm' (?)
- 2) ḥmšyn hw' šnt
- 3) ['rnwb'] tlt'
- 4) [mhymnt']

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)[t] āl(a)[p] š(ī)tmā (?)
- 2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)t
- 3) [arnūbā] t(lī)tā
- 4) [mh(a)ym(a)ntā]

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümine'dır.

N: 416 (Ç. C. 2011 S: 130)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤔𐤏𐤌 𐤀𐤋𐤐 𐤔𐤏𐤌

2) 𐤅𐤌𐤔𐤏𐤏 𐤅𐤅𐤀 𐤔𐤏𐤌

3) 𐤀𐤏𐤏𐤁𐤀 𐤏𐤌𐤏𐤀

4) 𐤌𐤅𐤏𐤌𐤏𐤀

5) 𐤏𐤌𐤏𐤀 𐤏𐤌𐤏𐤀 𐤏𐤌𐤏𐤀

6) 𐤔𐤏𐤌𐤏𐤀

7) 𐤌𐤅𐤏𐤌𐤏𐤀

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) ḥmšyn hw' šnt
- 3) 'rnwb' twrk'yt
- 4) twwsk'n
- 5) hnw qbrh nwrpyn ywḥnn
- 6) sgmlly (?)
- 7) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tmā'ā
- 2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)t
- 3) arnūbā Tūrka't
- 4) t(ā)w(ī)škan
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h Nūrpīn
- 6) Yoḥ(a)n(n)(ā)n
- 7) S(e)gm(e)li (?)
- 7) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1338) senesi, tavşan Türk takvimine göre tavışkan yılında. Bu mezar Yuhanna Segmeli'nin genç kızı Nurpin'indir.⁸⁹

⁸⁹ 5. ve 6. satırlarda çevrilemeyen sözcükler vardır. Bu kelimelerin okunamaması nedeniyle anlamlı bir çeviri yapılamamıştır.

N: 417 (Ç. C. 2011 S: 136)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚

2) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚𐰚

3) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚𐰚

4) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚

5) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚

6) 𐰇𐰆𐰏𐰐

7) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚

8) 𐰇𐰆𐰏𐰐

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) štm'' hmsyn

3) hw' twrk'yt

4) tbyšk'n

5) hdy hy

6) qbrh

7) kwṭwk tygyn

8) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p

2) š(i)ṭmā' ā h(a)mšīn

3) hwā Ṭürkā'īt

4) ṭ(a)bışkan

5) h(ā)dey

6) q(a)br(ā)h

7) Kuṭuk Ṭigin

8) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar genç kız Kutuk Tigin'indir.

N: 418 (Ç. C. 2011 S:422)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚

2) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚𐰚

3) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚

4) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚𐰚

5) 𐰇𐰆𐰏𐰐 𐰠𐰚𐰚𐰚 𐰠𐰚𐰚𐰚

6) ھجست (؟) سی کیل جھک

7) ٲٲٲ (؟) ٲٲٲ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšt 'lp
- 2) štm' ' hmšyn
- 3) hw' šnt
- 4) twrk' yt tbyšk' n
- 5) hw' wqbrh šlym' qšyš'
- 6) sgynm' bš'lg 'gqb'
- 7) dtbš hw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)š(n)(a)t āl(a)p
- 2) š(i)t mā' ā h(a)mšīn
- 3) hwā šn(a)t
- 4) Tūr(k)ā' it t(a)bıskan
- 5) hwā w-q(a)br(ā)h Šlimā q(a)š(š)īšā
- 6) sgynm' bš'lg 'gqb'
- 7) dtbš hw'

Türkçe Çevirisi: 1650 (1338) senesi, Türk takvimine göre tabıskan yılında. Bu mezar papaz Şlima'nındır. ⁹⁰

N: 419 (Ç. C. 2011 S: 414)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٲٲٲ ٲٲٲ ٲٲٲ

2) ٲٲٲ (؟) ٲٲٲ ٲٲٲ

3) ٲٲٲ ٲٲٲ ٲٲٲ

4) ٲٲٲ , ٲٲٲ ٲٲٲ

5) ٲٲٲ ٲٲٲ

6) ٲٲٲ ٲٲٲ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) hmšyn hw' (?) šnt 'rnwb'
- 3) twrk' yt tbyšk' n
- 4) hd'hy qbrh
- 5) kyr' kyz
- 6) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)t mā
- 2) h(a)mšīn hwā (?) šn(a)t arnūbā
- 3) Tūr(k)ā' it t(a)bıskan
- 4) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 5) Kırā Kız
- 6) mh(a)ym(a)ntā

⁹⁰ Mezar taşının 6. ve 7. satırlarının deşifresi güçtür, bu sebeple yapılan çeviri eksik ve son satırlar dahil edilmeden yapılmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Kırâ Kız'ındır.

N: 420 (Ç. C. 2011 S: 219)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

2) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

3) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

4) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

5) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp
- 2) štm'hmšyn
- 3) hw'šnt'rnwb'
- 4) hnw qbrh
- 5) pṭrws'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p
- 2) š(i)t̃mā ḥ(a)mšīn
- 3) hwā šn(a)t̃ arnūbā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) P(e)tros iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar öğrenci Petros'undur.

N: 421 (Ç. C. 2011 S: 319)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

2) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

3) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

4) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

5) 𐌹𐌸𐌹𐌳𐌹𐌲𐌴

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp štm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā

2) wḥmšyn šw'

3) šnt

4) ṭbškn qḇrh

5) qš' srgyws

2) w-ḥ(a)mšīn š(a)we

3) šn(a)t

4) ṭ(a)b(ı)šk(a)n q(a)ḇr(e)h

5) q(a)š(š)ā S(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tabışkan yılında. Mezar papaz Sargis'indir.

N: 422 (Ç. C. 2011 S: 347)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܡܪܬܐ 1)

ܡܪܬܐ 2)

ܡܪܬܐ 3)

ܡܪܬܐ 4)

ܡܪܬܐ 5)

ܡܪܬܐ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' tryn

2) hdhy

3) qḇrh

4) 'rnḇ'

5) mrṭ'

6) ṭlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1650

2) h(ā)dey

3) q(a)ḇr(ā)h

4) arnḇā

5) M(ā)rṭā

6) ṭlītā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız Marta'nındır.

N: 423 (Ç. C. 2011 S: 391)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܡܪܬܐ 1)

ܡܪܬܐ ܕܡܪܬܐ ܕܡܪܬܐ 2)

(٣) 3) ٣٣٣٣ ٣٣٣٣ ٣٣٣٣

٣٣٣٣ , ٣٣٣٣ 4)

٣٣٣ ٣٣٣ 5)

٣٣٣٣٣٣ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp
- 2) štm' hmsyn šnt 'rnwb'
- 3) twrk'yt tbyškn (?)
- 4) hd'hy qbrh
- 5) m'k 'š'
- 6) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p
- 2) š(i)t̄mā h(a)mšīn šn(a)t̄ arnubā
- 3) T̄ürkā'īt t̄(a)bīšk(a)n (?)
- 4) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 5) Mak Ašā
- 6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Mak Aşa'nındır.

N: 424 (D. C. 1897 N: 200)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

٣٣٣٣ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) p'š'k

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Başak

Türkçe Çevirisi: [1651 (1340) senesi, ejderha yılında. Bu mezar mümin] Başak'ındır.

N: 425 (D. C. 1897 N: 201)

Bu mezar taşının tarihi N: 425 (D. C. 1897 N: 200) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat ٣٣٣٣ (arnbā) yılına denk gelir. Şu şekilde devam eder:

٣٣٣٣

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) šwm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Š(a)wmā

Türkçe Çevirisi: [1651 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar'ın oğlu güzel bir genç olan mümin] Savma'nındır.

Yazıtta ikinci isim belirsiz ve okunaksızdır, aynı zamanda bu yazıt Ekim-Ocak ayları arasındaki zamanları içermektedir. 1651 senesi başlamıştır ancak tavşan yılı henüz sona ermemiştir (Chwolson, 1897, 38).

N: 426 (D. C. 1897 N: 202)

Bu mezar taşının tarihi N: 425 (D. C. 1897 N: 200) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

כא רבנו אהרן

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) lww hnw qbr' k'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) lūū h(ā)n(ā)w q(a)ḥrā kā

Türkçe Çevirisi: [1651 (1340) senesi,] luu [yılında.] Bu mezar 'nındır. ⁹¹

N: 427 (D. C. 1890 N: 51 (117))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

אלה 1)

הוא רבנו 2)

אלה 3)

הוא רבנו 4)

הוא רבנו 5)

הוא 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) štm'' ḥmšyn ḥd

3) w-hnw šnt 'tly'

4) ṭwrk'yṭ lww hnw qbrh

5) 'ly' qšyš' brh ywḥnn

6) qšyš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)ṭmā' ā ḥ(a)mšīn ḥd(ā)

3) w-h(ā)n(ā)w šn(ā)t atl(ā)yā

4) Ṭürk(ā)'īṭ lūū h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(eh

5) El(i)yā q(a)š(š)īšā br(e)h

Yoh(a)n(n)(ā)n

6) q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1651 (1340) senesi ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar papaz Yohannan'ın oğlu papaz Eliya'nındır.

⁹¹ Yazıttaki isim belirsizdir.

N: 428 (W. K. 2000 N: 35 (Abb. 65))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 [𐌱𐌹] 𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

... 5)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 6)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 [𐌱𐌹] 𐌸𐌹𐌳𐌰 7)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt ['lp] štm''

2) ḥmšyn tryn hw'

3) šnt hwy' hw'

4) ṭwrk' yṭ

5) . . .

6) hnw qḥrh sšw

7) qš' br[h] '[wr]ws

8) m'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t [āl(a)p] š(i)t mā' ā

2) ḥ(a)mšīn tr(e)yn hwā

3) šn(a)t h(i)wyā hwā

4) Ṭürk(ā)'ṭ

5) (y)(ı)(l)(a)(n)

6) h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(e)h Sšo

7) q(a)š(š)ā br[(a)h] A[wr]os-

8) mā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar mümin Avrosma'nın oğlu, rahip Sšo'undur.

N: 429 (W. K. N: 28 (Abb. 58))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌱𐌹 [𐌱𐌹] 𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌹𐌳𐌰 5)

6) ھجھ

7) ھجھ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt [']lp štm''
- 2) ḥmšyn hw' šnt
- 3) 'rnb' ṭwrk'yt
- 4) ṭwšk'n
- 5) hnw qbrh nwr .yg ywnynn
- 6) sgm'
- 7) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t [ā]l(a)p š(i)tmā'ā
- 2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)t
- 3) arnbā Ṭürk(ā)'īt
- 4) ṭ(a)w(ı)škan
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(a)h Nor .ig
- Yonin(a)n-
- 6) Sgm'
- 7) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, tavşan Türk takvimine göre tavışkan (luu veya yılan)⁹² yılında. Bu mezar genç kız Nor.ig Yoninan Sgm' 'nındır.⁹³

N: 430 (W. K. 2000 N: 27 (Abb. 57); Ç. C. 2011 S: 120)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ھجھ ھجھ ھجھ

2) ھجھ ھجھ ھجھ

3) ھجھ ھجھ

4) ھجھ ھجھ ھجھ

5) ھجھ ھجھ

6) ھجھ ھجھ ھجھ

7) ھجھ ھجھ ھجھ

8) ھجھ ھجھ ھجھ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm'
- 2) ḥmšyn tryn hw'
- 3) šnt ḥwy'
- 4) ṭwrk'yt 'yl'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tmā
- 2) ḥ(a)mšīn tr(e)yn hwā
- 3) šn(a)t ḥ(i)wyā
- 4) Ṭürqā'īt ilān

⁹² 1652 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre luu veya yılan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

⁹³ İsim çevrilememiştir.

N: 432 (Ç. C. 2011 S: 142)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌶𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌹𐌳𐌰 1)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 2)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 3)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 4)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 5)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 6)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 7)

𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌰𐌳𐌹𐌳𐌰 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm''
- 2) hmsyn tryn hw'
- 3) šnt hwy' hw'
- 4) twrk' yt
- 5) 'yl'n
- 6) hnw qbrh
- 7) ywšmd 'skwly'
- 8) 'wt'rq
- 9) brh bršb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā'ā
- 2) h(a)mšīn tryen hwā
- 3) šn(a)t̃ h(i)wyā hwā
- 4) Tūrka'īt
- 5) ilan
- 6) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 7) Yušm(i)d iskol(ā)yā
- 8) Awtarq (?)
- 9) br(e)h B(a)rš(a)b(b)ā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar Barşabba'nın oğlu öğrenci Yuşmid'indir.

N: 433 (D. C. 1897 N: 191)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌶𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌹𐌳𐌰 1652 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 1652 qbr' klš' t̃gyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) 1652 q(a)brā K(e)lšā T̃(e)gīn

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu] mezar [öğrenci Kelza Tegin'indir.

N: 434 (D. C. 1897 N: 192)

Bu mezar taşının tarihi N: 433 (D. C. 1897 N: 191) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

هندو - گورگس

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hyndw - gwr̥gys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Hindu – G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu mezar] Givargis'in [oğlu papaz] Hindu'nundur.

N: 435 (D. C. 1897 N: 203)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) هندو

2) تونگا يیلان

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) tr̥tyn

2) yyl' n t̥wng' yyl' n

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) t(a)rt(e)yn

2) yılan Tūngā Yılan

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde,] yılan [yılında. Bu mezar] Tunga Yılan'ındır.

Yazıtta geçen ikinci yılan sözcüğü özel ad olarak çevrilmiştir çünkü mezar taşlarında 12 Hayvanlı Türk Takvimine göre yıllar genellikle, تونگا يیلان (tūrkā'īyt) 'dan sonra yazılmaktadır. Bu yazıtta bunun dışında ilk ismin ardından geldiğini görmekteyiz. Bu sebeple Yılan ismi ölen kişinin ikinci adı olarak çevrilmiştir (Chwolson, 1897, 39).

N: 436 (D. C. 1897 N: 204)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 (wtartin) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 s' r'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 Sarā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında.] Kız Sara.

N: 437 (D. C. 1897 N: 205)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 (trin) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 - 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 - 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Luqā- H(a)n(a)n-İšo'

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] Hanan- İšo' 'nın [oğlu genç çocuk] Luka' nındır.

N: 438 (D. C. 1897 N: 206)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹 (tūrka' īyī ilan) kelimeleri haçın altına baş aşağı yazılmıştır (Chwolson, 1897, 39). Şu şekilde devam eder:

𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹𐌳𐌹

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar mümin] Tuglug' undur.

N: 439 (D. C. 1897 N: 207)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) m'yfr' 'nth 'wš'n'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Mā'ifre(h) ant(ā)h Oš(a)'nā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] Oşa'na'nın eşi (karısı) [mümine] Maifreh'nindir.

N: 440 (D. C. 1897 N: 208)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ (wtartin) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ - ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) p'š'k t'rym – š'dyk'm

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Başak Tarīm – Šadikam

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar papaz] Šadikam'ın [kızı] Bazak Tarim'indir.

N: 441 (D. C. 1897 N: 209)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ ⲙⲁⲓⲩⲣⲉⲥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) m'rt' 'nth mwš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Mārtā ant(ā)h Mūše

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu mezar] Muşe'nin eşi (karısı) [mümine] Marta'nındır.

N: 442 (D. C. 1897 N: 210)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

شليها - اوكديشو

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'kdyšw' - šlyh'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) '(o)kdišo' - Šliḥā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar başdiyakon] Šliha'nın [oğlu genç adam] 'okdišo'nundur.

N: 443 (D. C. 1897 N: 211)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

قيامت - كسكري

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qymt' - kškry'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Qy(ā)mtā – K(a)šk(a)ryā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] Kaşgarlı Qyamta'nındır.

N: 444 (D. C. 1897 N: 212)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

عليق (عليق)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lqb ('lyqb)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Elq(a)b (Eliq(a)b)

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar genç kız] Elkab (veya Elikab)'ındır.

N: 445 (D. C. 1897 N: 213)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat ,הדא (hādāy) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

הדא ,מחמנט

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mwy mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Möy mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] mümine Möy'ündür.

N: 446 (D. C. 1897 N: 215)

Bu mezar taşının tarihi N: 413 (D. C. 1897 N: 214) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

הדא ,אשי

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'šy t'rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Aši (Aš(a)y) Tarīm

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar genç kız] Aši (Aşay) Tarim'indir.

N: 447 (D. C. 1897 N: 216)

Bu mezar taşının tarihi N: 413 (D. C. 1897 N: 214) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

הדא ,מחמנט . . . מחמנט

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy qb. . qym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey q(a)b(r)(a)(h) Qy(ā)m(t)ā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında]. Bu mezar Qyamta'nındır.

N: 216 numaralı mezar taşı bir kadına aittir bunu ,הדא (hādāy) kelimesinden çıkarabiliyoruz fakat verilen isim genellikle א harfiyle yazılmakta olup burada yazıcının hatalı yazdığı tahmini üzerinde durulmuştur (Chwolson, 1897, 40).

N: 448 (D. C. 1897 N: 217)

Bu mezar taşının tarihi N: 413 (D. C. 1897 N: 214) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

(?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh gywrgys mhymn' (?)

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Giw(a)rgīs
mh(a)ymnā (?)

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında.] Bu mezar Givargis'in oğlu mümin 'ındır.

Yazıtta ölen kişinin ismini okuması oldukça güçtür. Mezar taşında ayrıca ح harfleri açık görülmektedir bu sebeple, **ܐܪܝܕܝܩܘܢ** (arkidyāqon) sözcüğünün olma ihtimali düşünülmektedir (Chwolson, 1897, 40).

N: 449 (Ç. C. 2011 S: 315)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܠ ܒܫܢܬ

2) ܬܡܐ ܐܪܝܕܝܩܘܢ

3) ܬܡܐ ܐܪܝܕܝܩܘܢ

4) ܬܡܐ ܐܪܝܕܝܩܘܢ

5) ܬܡܐ ܐܪܝܕܝܩܘܢ

6) ܬܡܐ ܐܪܝܕܝܩܘܢ

7) ܬܡܐ ܐܪܝܕܝܩܘܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) štm' ' hmšyn

2) š(i)t̄mā' ā h(a)mšīn

3) trtyn hw' šnt

3) t(a)rtin hwā šn(a)t̄

4) hwy' t̄wrk' ȳt̄ yl' n

4) h(i)wyā Tūrkā' t̄t̄ y(ī)lan

5) hnw qbrh

6) şzwh qşyş'

7) br ywk

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

6) Ş(e)zuh (?) q(a)ş(ş)īšā

7) b(a)r Y(o)k

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar Yok'un oğlu papaz Şezuh'undur.

N: 450 (Ç. C. 2011 S: 305)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌆𐌆𐌆 𐌆𐌆𐌆 1)

𐌆𐌆𐌆𐌆 2)

𐌆𐌆𐌆𐌆 3)

𐌆𐌆𐌆 𐌆𐌆𐌆 4)

𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 5)

𐌆𐌆𐌆𐌆 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bñt 'lp

2) štm''

3) ħmšyn wtl̥

4) hw' ħwy'

5) hnw qbrh kw̥tlwk

6) byg tly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̥ āl(a)p

2) š(i)t̥mā'ā

3) ħ(a)mšīn w-tl(ā)t̥

4) hwā ħ(i)wyā

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Ku̥tluk

6) Beg t̥(a)lyā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu mezar çocuk Kutluk Beg'indir.

N: 451 (D. C. 1897 N: 218)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌆𐌆𐌆𐌆 𐌆𐌆𐌆𐌆 1)

𐌆𐌆𐌆𐌆 𐌆𐌆𐌆𐌆 𐌆𐌆𐌆𐌆 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'trng swsy'
 2) hnw qbrh tlyt' gwhr t' rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(ā)šn(ā)t 1653 susyā
 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h tliṭā G(e)wh(e)r
 Tarīm

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at [yılında.] Bu mezar küçük kız Gevher Tarim'indir.

N: 452 (D. C. 1897 N: 219)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

مريم بنت محمد

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh tlyt' mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h tliṭā M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar küçük kız Meryem'indir.

N: 453 (D. C. 1897 N: 220)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

سمي محمد بن محمد

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh mhyrn' symy

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h mh(a)ymnā Simi

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar mümin Simi' nindir.

N: 454 (D. C. 1897 N: 221)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1) محمد بن محمد

2) محمد بن محمد

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh qšyš' mrqws

2) rgyg' 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h q(a)š(š)īšā

Marqos

2) rgīgā 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar papaz Markos'undur. Sevimli genç adam(ındır).

N: 455 (D. C. 1897 N: 222)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh y'qwb yšmd brh 'lym' şwm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Y(ā)'qūb Y(u)šm(i)d br(e)h 'l(a)ymā Š(a)wmā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar Yakup Yuşmid'in oğlu genç adam Savma'nındır.

N: 456 (D. C. 1890 N: 53 (14))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

2) ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

3) ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

4) ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

5) ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

6) ⲛⲓⲛ ⲛⲓⲛ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm''

3) ḥmšyn w-tlt

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā'ā

3) ḥ(a)mšīn w-tl(ā)t

ᲚᲟᲗ ᲑᲘᲗᲟ (? 3)

ᲚᲟᲗᲟ ᲑᲘᲗ 4)

ᲗᲘᲗ ᲑᲗᲗ 5)

ᲚᲟᲗ ᲑᲘᲗᲟ ᲗᲘᲗ ᲚᲟᲗᲟ . . . 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnṭ 'lp

2) štṃy' ' ḥmšyn

3) (?) wtḷṭ hw'

4) šnṭ swsy'

5) hṇw qbṛh

6) . . . qšyš' bṛh t' šw 'yn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p

2) š(i)ṭmā' ā ḥ(a)mšīn

3) (?) w-tl(ā)ṭ hwā

4) šn(a)ṭ susyā

5) h(ā)n(ā)w q(a)bṛ(e)h

6) . . . q(a)š(š)īšā bṛ(e)h Tašu Aynā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar Taşu Ayna'nın oğlu papaz . . . 'nındır.

N: 459 (W. K. 2000 N: 36 (Abb. 66))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ᲚᲟᲗ ᲑᲘᲗ ᲑᲘᲗ 1)

ᲚᲟᲗ (?) ᲚᲟᲗᲟ ᲚᲟᲗᲟ 2)

[ᲚᲟᲗ]ᲚᲟᲗ ᲑᲘᲗ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnṭ 'lp štṃ'

2) wḥmšyn wtḷṭ' (?) hw'

3) šnṭ swsy[']

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā

2) w-ḥ(a)mšīn w-tl(ā)ṭā (?) hwā

3) šn(a)ṭ susy[ā]

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında.

N: 460 (D. C. 1890 N: 53,2 (11))

Bu mezar taşının 1-5 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

[ᲚᲟᲗ]ᲚᲟᲗ ᲑᲘᲗ ᲑᲘᲗ 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

6) pwk' 'lym' rg[yg']

Yorumlu Yazı Çevirimi

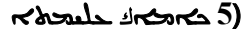
6) Pukā 'l(a)ymā rg[īgā]

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar] güzel genç Puka'nındır.

N: 461 (D. C. 1890 N: 53,3 (15))

Bu mezar taşının 1-3 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

4) hd' hy qbrh

5) k'm'k 'lymṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

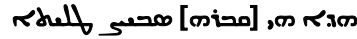
4) h(ā)dey q(a)br(ā)h

5) Kamak 'l(a)ymṭā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır.] Bu mezar genç kız Kamak'ındır.

N: 462 (D. C. 1890 N: 53,4 (29))

Bu mezar taşının 1-3 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat (wtlatā) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy [qbrh] sbys ṭlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey [q(a)br(ā)h] S(e)biş ṭ(a)lītā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır.] Bu [mezar] genç kız Sebiz'indir.

N: 463 (D. C. 1890 N: 53,5 (18))

Bu mezar taşının 1-3 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10)) numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat (wtlatā) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

4)

5) 𐰇𐰣𐰚

6) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

7) 𐰇𐰣𐰚

Yorumsuz Yazı Çevirimi

4) hd' hy

5) qbrh

6) 'wšk t'rym

7) tly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

4) h(ā)dey

5) q(a)br(ā)h

6) Oş(a)k Tarīm

7) tli(t)ā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır.] Bu mezar genç kız Osak-Tarim'indir.

N: 464 (Ç. C. 2011 S: 138)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

2) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

3) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

4) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

5) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

6) 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚 𐰇𐰣𐰚

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

2) štm' ' hmšyn

3) wlt' hw'

4) šnt swsy'

5) hnw qbrh

6) 'rsl'n qšyš' brh t'š

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) š(i)t mā' ā h(a)mšīn

3) w-tl(ā)tā hwā

4) šn(a)t susyā

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

6) Arslān q(a)š(š)īšā br(e)h Taš

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar Taş'ın oğlu papaz Arslan'ındır.

N: 465 (Ç. C. 2011 S: 148)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 1)

2) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 2)

3) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 3)

4) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 4)

5) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) 'rb' yn šb''

3) šnt swsy'

4) hdhy qbrh

5) mrym mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tṁā

2) arb'in š(ā)b'ā

3) šn(a)t susyā

4) h(ā)dey q(a)br(ā)h

5) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1341) senesi, at yılında. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 466 (Ç. C. 2011 S: 444)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 1)

2) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 2)

3) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 3)

4) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 4)

5) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 5)

6) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 6)

7) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 7)

8) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 8)

9) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 9)

10) 𐤁𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤋𐤁𐤏𐤏𐤏 10)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'lksndrws mly (s'y) sly
- 2) myng 'lty ywz 'lyg
- 3) 'wşynd' (?) 'lmzqng 'wn
- 4) 'ltysy kwn
- 5) t̃wš 'wlrynd' pw ywl kw̃tlwg
- 6) 'lym' (?) kwş pyrl' hd' hd'
- 7) ym' 'tyn (?) 'ryn (?) k's t̃wr̃dy
- 8) 'wzynyng yyly ywnd 'rdy ym'
- 9) ywnd yyly 'wz' 'wzwd pwldy
- 10) y'd pwlswn 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Al(e)ks(a)ndros mly (say) s(a)lī (?)
- 2) mīng altı yüz alig
- 3) üşindā (?) almzqn(i)g on
- 4) altīsī kün-
- 5) t̃wš w-Aldindā pu Yol Kũtlug
- 6) 'l(a)ymā (?) kuş pirlā hdā hdā
- 7) imā 'tīn (?) arin (?) kas t̃urdī
- 8) ozınıng yīlī yund erdī imā
- 9) yund yīlī özü özūd puldī
- 10) yad polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1653 (1342) yılında, gündüz. Bu genç adam Yol Kutlug'un ruhu sakinleşti. yılı yund idi ... yund yılı vücudu (kendi/özü) ruh buldu. (O) hatırlansın, amin.⁹⁴

N: 467 (Ç. C. 2011 S: 351)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰽𐰺𐰍 𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 1)

2) 𐰽𐰺𐰍 𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 2)

3) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 3)

4) [𐰽𐰺𐰍], 𐰽𐰺𐰍 4)

5) 𐰽𐰺𐰍 (?) 𐰽𐰺𐰍 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt̃ 'lp štm'
- 2) ḥmšyn wtl̃t̃' hw'
- 3) šnt̃ swsy'
- 4) hd'hy [q̃brh]
- 5) sbys (?) t̃lyt̃'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā
- 2) ḥ(a)mšīn w-tl̃(ā)t̃ā hwā
- 3) šn(a)t̃ susyā
- 4) h(ā)dey [q(a)br̃(ā)h]
- 5) S(e)biş (?) t̃līt̃ā

⁹⁴ Mezar taşının yorumlu yazı çevirimi kısmında eksiklikler mevcuttur dolayısıyla Türkçe çevirisi eksiktir.

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar küçük kız Sebiz'indir.

N: 468 (Ç. C. 2011 S: 337)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌰 𐌰𐌶𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 1)

𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 5)

𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm''

2) wḥmšyn tlt hw'

3) šnt swsy'

4) ṭwrk'yt ywnt

5) hnw qbrh

6) 'qš'q 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā'ā

2) w-ḥ(a)mšīn tl(ā)t hwā

3) šn(a)t̃ susyā

4) Ṭürkā'īt yunt

5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

6) Aqšaq iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at Türk takvimine göre yunt yılında. Bu mezar öğrenci Akşak'ındır.

N: 469 (W. K. 2000 N: 14 (Abb. 44))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌰𐌽𐌹𐌳𐌰 𐌰𐌶𐌰 1)

𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 2)

𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 3)

𐌹𐌳𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 4)

𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 5)

𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌹𐌳𐌰 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp
- 2) štm'' hmsyn
- 3) wtl't' hw'
- 4) šnt' swsy'
- 5) hnw qbrh
- 6) [']rsl'n qšyš' brh t'šy

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p
- 2) š(i)ṭmā' ā h(a)mšīn
- 3) w-tl(ā)ṭā hwā
- 4) šn(a)ṭ susyā
- 5) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 6) [A]rslān q(a)š(š)īšā br(a)h Taši

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar rahip Arslan'ın oğlu Taşi'nindir.

N: 470 (D. C. 1890 N: 56 (205))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

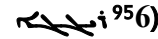
1)

2)

3)

4)

5)

6) ⁹⁵

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp štm'
- 2) hmsyn w-št' hw'
- 3) ṭnql'
- 4) hnw qbrh
- 5) šwm' qš' 'l(y)m'
- 6) rygg'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) h(a)mšīn w-štā hwā
- 3) ṭ(a)rn(a)glā
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 5) Š(a)wmā q(a)š(š)ā 'l(a)(y)mā
- 6) rg(ī)gā

Türkçe Çevirisi: 1656 (1345) senesinde, tavuk yılında. Bu mezar güzel genç, papaz Savma'nındır.

⁹⁵ Bu satırda geçen kelimenin orijinali , "rgigā" dır. Yorumlu transliterasyonda doğru şekliyle çevrilmiştir.

N: 471 (Ç. C. 2011 S: 339)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤏𐤏𐤕 𐤀𐤓 1)

𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 2)

𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 ,𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 3)

𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 4)

𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt'lp

2) štm' hmšyn

3) šnt hdhy qbrh

4) ywlyt'

5) 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p

2) š(i)t̄mā h(a)mšīn

3) šn(a)t̄ h(ā)dey q(a)br(ā)h

4) Yulitā

5) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1656 (1345) senesinde. Bu mezar genç kız Yulita'nındır.

2.1.1.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1890 N: I (209)¹⁾)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt m'rt' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ Marta mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: senesinde. mümine Marta'nındır.

N: 2 (D. C. 1890 N: II (50))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕 1)

2) ١٨٨٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'wbr' hnw

2) qbrh hndw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'ūq(a)brā h(ā)n(ā)w

2) q(a)br(e)h H(i)ndu

Türkçe Çevirisi: Fare yılı. Bu mezar Hindu'nundur.

N: 3 (D. C. 1890 N: III (198))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٨٨٨

2) ١٨٨٨

3) ١٨٨٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) sšk'n

2) hnw

3) b'q mngw tly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) s(i)škān

2) h(ā)n(ā)w

3) Baq M(e)ngü t(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Sıçkan yılı. Bu mezar genç çocuk Bak-Mengü'nündür.

N: 4 (D. C. 1890 N: III,1(114))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٨٨٨

2) ١٨٨٨

3) ١٨٨٨

4) ١٨٨٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' tly'

2) lwy

3) hdy qbrh

4) pš'k mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)ṭ atl(ā)yā

2) lūū

3) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h

4) B(a)şak mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Ejderha Türk takvimine göre luu senesinde. Bu mezar mümine Bazak'ındır.

N: 5 (D. C. 1890 N: IV (146)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 1)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶𐎵𐎶𐎵 2)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 3)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶𐎵𐎶𐎵 4)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶𐎵𐎶𐎵 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) šnt̰ ḥwy'
- 2) ṭwrk' yṭ' yl' n
- 3) hnw qbrh
- 4) šyr' mwn mhymn'
- 5) 'mwkwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) šn(a)ṭ ḥ(i)wyā
- 2) Ṭürk(a)'ıṭ ilan
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 4) Širemün mh(a)ymnā
- 5) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Yılan Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar mümin öğrenci Širemün'dür.⁹⁶

N: 6 (D. C. 1890 N: V (166)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 1)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 2)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶𐎵𐎶𐎵 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) šnt̰ qwp'
- 2) hnw qbrh
- 3) ṭ' š ywg mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) šn(a)ṭ qopā
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 3) Taş Yug mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Maymun yılında. Bu mezar mümin Taş-Yug'undur.

⁹⁶ Yazıcı mezar taşının son satırında geçen kelimeyi muhtemelen hatalı yazmıştır. Kelimenin “iskolāyā” olması büyük ihtimaldir (Chwolson, 1890, 97).

N: 7 (D. C. 1890 N: VI (163)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤆𐤊𐤁𐤏𐤇𐤃𐤕𐤓

2) 𐤕𐤓𐤁𐤏𐤇𐤃𐤕𐤓

3) 𐤕𐤓𐤁𐤏𐤇𐤃𐤕𐤓

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy qbrh

2) şlyb' qwştñş

3) pşyn 'yl

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey q(a)br(ā)h

2) Şlibā Quşt(ā)nş

3) p(i)şīn y(ı)l

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şliba Quştanç'ındır. Piçin yılında.

N: 8 (W. K. 2000 N: 37 (Abb. 67)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

... 1)

... 2)

3) 𐤆𐤊𐤁𐤏𐤇𐤃𐤕𐤓

... 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ...

2) ...

3) qbrh

4) ...

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ...

2) ...

3) q(a)br(e)h

4) ...

Türkçe Çevirisi: Mezar.

N: 9 (D. C. 1890 N: VIII (5)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤆𐤊𐤁𐤏𐤇𐤃𐤕𐤓

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ʈ'yš myngkw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ʈaiš Mengkü

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Taiş-Mengkü'nündür.**N: 10 (D. C. 1890 N: IX (6))**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

,ṁ ṁṁṁ 1)

ṁṁṁ ṁṁṁṁṁṁ ṁṁṁṁ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy

2) p's'k mhyment' 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) Başak mh(a)ym(a)ntā āmīn

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] mümine Bazak'ındır. Amin!**N: 11 (D. C. 1890 N: X (45))**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ṁṁṁṁ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) s'nsyz

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Sansız

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Sansız'ındır.**N: 12 (C. D. 1890 N: XI (60))****Yazıtın Özgün Metni**

ṁṁṁṁ 1)

,ṁ ṁṁṁṁ 2)

ṁṁṁṁ 3)

ṁṁṁṁ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) tylt'

2) whd' hy

3) qbrh

4) şlyb'

Yorumlu Yazı Çevirimi1) t̤l̤t̤ā⁹⁷

2) w-h(ā)dey

3) q(a)br(ā)h

4) Şlībā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Şliba'nındır.**N: 13 (D. C. 1890 N: XII (107))**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲓⲥⲁⲛ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywšmd

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yušm(i)d

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar öğrenci] Yušmid'indir.**N: 14 (D. C. 1890 N: XIII (110))**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲓⲥⲁⲛ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywḥnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Yoḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] çocuk Yohannan'ındır.

⁹⁷ Yazıcı muhtemelen harf yanlış yapmıştır, yorumlu transliterasyonda kelime orijinal hali ile çevrilmiştir.

N: 15 (D. C. 1890 N: XIV (111))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܗܝܡܢܐ 1)

ܠܐܘܪܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mhymn'

2) l'w'r

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) mh(a)ymnā

2) Lawar

Türkçe Çevirisi: Mümin Lavar.

N: 16 (D. C. 1890 N: XV (126))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[ܡܝ]ܡܢܐ ܠܐܘܪܐ 1)

ܡܝܠܐ ܠܐܘܪܐ 2)

ܡܝܠܐ . . . ܠܐܘܪܐ 3)

ܡܝܠܐ . . . ܠܐܘܪܐ ܝܠܕ ܝܠܕ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qb[rh]

2) gwr̄gys

3) [w]k . . . wt'

4) br brh mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)b[r(e)h]

2) G(i)w(a)rgīs

3) [w]K . . . utā

4) b(a)r br(e)h mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Givargis torunu mümine K.....uta (?)'nındır.

N: 17 (D. C. 1890 N: XVI (132))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܠܐ ܠܐܘܪܐ 1)

ܡܝܠܐ ܠܐܘܪܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy

2) m'yfrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) Mā'ifr(e)h

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] Maifreh'nindir.**N: 18 (D. C. 1890 N: XVII (132,a))**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

,ⲙ ⲉⲛⲁ 1)

ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲧⲓⲗⲓⲧⲁ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy

2) 'lšb' ṭlyṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) El(i)šba ṭlīṭā

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] genç kız Elizabet'indir.**N: 19 (D. C. 1890 N: XVIII (156))**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲧⲓⲗⲓⲧⲁ 1)

ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲧⲓⲗⲓⲧⲁ 2)

ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲧⲓⲗⲓⲧⲁ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) pwlws br pšy

3) qš' s'gwn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) P(a)wlos b(a)r P(a)še

3) q(a)š(š)ā Sagun

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Pase-Sagun'un oğlu papaz Pavlos'undur.

N: 20 (D. C. 1890 N: XIX (164).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܗܕܝܐ 1)

2) ܡܗܝܡܢܬܐ ܡܗܝܡܢܬܐ 2)

3) ܡܗܝܡܢܬܐ 3)

4) ܡܗܝܡܢܬܐ 4)

5) ܡܗܝܡܢܬܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy

2) qbrh šlm' mhyment'

3) 'ntth

4) kwṭlwḵ

5) s'wr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) q(a)br(ā)h Š(a)l(a)mā mh(a)ym(a)ntā

3) antt(ā)h

4) Kuṭluk

5) s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise ziyaretçisi Şalama'nın mümine eşi (karısı) Kutluk'undur.

N: 21 (D. C. 1890 N: XX (178).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܫܢܐ ܡܫܢܐ 1)

2) ܡܫܢܐ ܡܫܢܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'wš'n' sbr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Uš'(a)nā S(a)(b)b(a)r

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Uşana-Sabbar'ındır.

N: 22 (D. C. 1890 N: XXI (199).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌱𐌹𐌸𐌸𐌵𐌹𐌺𐌰 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bršb' mwmyn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) B(a)rš(a)b(b)ā mūmine⁹⁸

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] mūmine Baršabba'nındır

N: 23 (D. C. 1890 N: XXIII (B).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌶𐌹𐌺𐌰𐌸𐌹𐌺𐌰 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lksndrws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Al(e)ks(a)ndros

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar çocuk] Aleksandros'undur.

N: 24 (D. C. 1890 N: XXIV¹).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌶𐌹𐌺𐌰𐌸𐌹𐌺𐌰 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwmwš

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kumuš

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Kumuš'undur.

⁹⁸ Yazıtların genelinde mūmine için “mhymnā” sözcüğü kullanılıyorken bu yazıtta Türkçe olarak “mūmine” kelimesi kullanılmıştır.

N: 25 (D. C. 1890 N: XXV)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'ymngw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Aym(e)ngü

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Aymengü'nündür.

N: 26 (D. C. 1890 N: XXVI)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw

2) twlt . . . qwšt' nš

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w

2) Tult . . . Quštānš

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] Tult . . . Quştanç'ındır.

N: 27 (D. C. 1890 N: XL)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) qwt' š 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) Qutaş iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Kutaş'ındır.

N: 28 (D. C. 1897 N: 225)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

س(۱)شکان 'ل(ا)ymtā Başak Tarīm 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) syšk'n 'lymt' b's'k t'rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) s(1)škān 'l(a)ymtā Başak Tarīm

Türkçe Çevirisi: Sıçkan [yılında.] Küçük kız Bazak Tarim.

N: 29 (D. C. 1897 N: 226)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

فاره [yılında.] Öğrenci David 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'wqbr' 'skwly' dwyd

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'ūq(a)brā iskol(ā)yā D(a)wid

Türkçe Çevirisi: Fare [yılında.] Öğrenci David.

N: 30 (D. C. 1897 N: 227)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

برشاببا - نسترور نسترور 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bršb' mpšqn' - nstwrys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) B(a)rš(a)b(b)ā mp(a)šq(ā)nā-
N(e)stōris

Türkçe Çevirisi: [Sığır, Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar] başrahip Baršabba'nın oğlu mümin Nestoris'indir.

N: 31 (D. C. 1897 N: 228)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

يحيى بن محمد بن محمد بن محمد 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) nmr' hnw qbrh tly' gwrsgs

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) n(i)mrā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h t(a)lyā
G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Kaplan [yılında.] Bu mezar çocuk Givargis'indir.

N: 32 (D. C. 1897 N: 229)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

داود بن محمد بن محمد بن محمد 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) nmr' hnw qbrh tlyt' dwlt

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)n(i)mrā h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h tltā
D(a)ul(e)t

Türkçe Çevirisi: Kaplan [yılında.] Bu mezar genç kız Daulet'indir.

N: 33 (D. C. 1897 N: 230)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

محمد بن محمد بن محمد 1)

محمد بن محمد بن محمد 2)

محمد بن محمد بن محمد 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'tly' hnw qbrh

2) yšw' ryšhwb' brh

3) mhymn' šwm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) atl(ā)yā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) İšo' rišhubā br(a)h

3) mh(a)ymnā Š(a)wmā

Türkçe Çevirisi: Ejderha [yılında.] Bu mezar refah yöneticisi (yoksulların babası veya köprü amiri) İšo' 'nın oğlu mümin Savma'nındır.

Bu yazıtın N: 17 (D. C. 1897 N: 9)'de 1575 (1264) yılında ölen İšo' isimli kişiyle bir bağlantısı bulunmaktadır, zira yıllar sonra İšo' isimli kişiye yazılan kalıp cümleler oğlunun mezar taşında da tekrarlanmıştır (Cwhwolson, 1897, 42).

N: 34 (D. C. 1897 N: 231)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܢܫܐ ܕܝܫܐ 1)

ܡܝܬܐ ܕܢܫܐ ܕܝܫܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'tly' hnw qbrh

2) tlyt' kwtlwk t'rym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) atl(ā)yā h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) tltā Kutluk Tarīm

Türkçe Çevirisi: Ejderha [yılında.] Bu mezar genç kız Kutluk Tarim'indir.

N: 35 (D. C. 1897 N: 232-233¹)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܢܫܐ 1)

ܡܝܬܐ ܕܢܫܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'tly'

2) tly' 'rsl'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) atl(ā)yā

2) t(a)lyā Arslān

Türkçe Çevirisi: Ejderha [yılında.] Erkek çocuk Arslan.

N: 36 (D. C. 1897 N: 234)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܝܬܐ ܕܢܫܐ 1)

ܡܝܬܐ ܕܢܫܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ḥwy' hdy qbrh

2) šlyb' tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ḥ(i)wyā h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h

2) Šlibā tltā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar küçük kız Šliba'nındır.**N: 37 (D. C. 1897 N: 235)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓 𐤓𐤕𐤕 1)

𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ḥwy' hnw qbrh

2) 'skwly' t'wkdwk pwk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ḥ(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) iskol(ā)yā T'ukduk Pukā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar öğrenci Tukduk Puka'nındır.**N: 38 (D. C. 1897 N: 236)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓 𐤓𐤕𐤕 1)

𐤓𐤕𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ḥwy' hnw qbrh

2) mrkws mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ḥ(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) M(a)rkos mh(ā)ymnā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar mümin Markos'undur.**N: 39 (D. C. 1897 N: 237)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓 𐤓𐤕𐤕 1)

കാ. കലാക 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ḥwy' hnw qḅrh

2) 'skwly' şwm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) iskol($\bar{a}$)yā Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar öğrenci Savma'nındır.

N: 40 (D. C. 1897 N: 238)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

→ der deutsche Raum 1)

താഴെ നൽകിയവയിൽ 2)

15af කළණ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ḥwy'twrk'ỵṭ yyl'n

2) hnw qbrh kwz' brh

3) 'skwly' ąwkwz

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ḥ(i)wyā Ṭūrkā'iṭ yılan

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Kuzā br(a)h

3) iskol($\bar{a}$)yā Ṭukuz

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre yılan [yılında.] Bu mezar Kuza'nın oğlu öğrenci Tukuz'undur.

N: 41 (D. C. 1897 N: 239)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

കേൾക്കുക. ഓ. നമസ് 1)

2) കോഴി കോഴി കോഴി

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hwy' . w . k' y_u yyl'n

2) hw' qbrh twz 'hln

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ḥ(i)wyā (Ṭ)ū(r)kā'īṭ yılan

2) hwā q(a)br(e)h Tūz Aḥl(a)n

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre yılın [yılında.] Bu mezar mümin Tuz Ahlan'ındır.

N: 44 (D. C. 1897 N: 241)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤒𐤔𐤕𐤕 1)

𐤏𐤍𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) swsy'

2) hnw qbrh mrym k'twn mhymn't'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) susyā

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h M(a)ry(a)m

K(ā)tūn mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: At [yılında.] Bu mezar mümine Meryem Katun'undur.

N: 45 (D. C. 1897 N: 242)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤕𐤕 1)

𐤒𐤔𐤕𐤕 2)

𐤏𐤍𐤕𐤕 𐤏𐤍𐤕𐤕 3)

𐤏𐤍𐤕𐤕 4)

𐤏𐤍𐤕𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt

2) swsy'

3) hnw qbrh

4) 'ywqwk

5) ryš' dt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t

2) susyā

3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

4) Ayuquk

5) riš' edtā

Türkçe Çevirisi: At senesinde. Bu mezar kilise lideri Ayukuk'undur.

N: 46 (W. K. 2000 N: 38 (Abb. 68)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤀𐤍𐤏𐤃 1)

𐤏𐤍𐤏𐤃 [𐤍] [𐤏] 2)

𐤏𐤍𐤏𐤃 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) šnṭ ḥwy'

2) hnw qḇ[rh] [k]wṭlwg

3) 'š' ṭlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) šn(a)ṭ ḥ(i)wyā

2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇ[r(ā)h] [K]uṭlug

3) Ašā ṭlītā

Türkçe Çevirisi: Yılan yılında. Bu mezar kız çocuk Kutlug Aşa'nındır.

N: 47 (D. C. 1897 N: 244)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤏𐤃 1)

𐤏𐤍𐤏𐤃 2)

𐤏𐤍𐤏𐤃 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'rb'

2) hnw qḇrh bnymyn qšyš'

3) 'lym' mkyk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) '(i)rbā

2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h B(e)ny(a)min

q(a)š(š)īšā

3) 'l(a)ymā m(a)kīkā

Türkçe Çevirisi: Koyun [yılında.] Bu mezar genç mütevazı papaz Benyamin'indir.

N: 48 (D. C. 1897 N: 245)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤏𐤃 1)

[𐤍] 2)

3) 𐤒𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) qwp'
- 2) hnw [qbrh]
- 3) ʔlyt' mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) qopā
- 2) h(ā)n(ā)w [q(a)br(ā)h]
- 3) ʔlītā M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: Maymun [yılında.] Bu [mezar] kız çocuk Meryem'indir.

N: 49 (D. C. 1897 N: 246)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤒𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕

2) 𐤌𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕

3) 𐤒𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) trngl'
- 2) hnw qbrh
- 3) ʔwng' ʔly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) t(a)rn(a)glā
- 2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 3) ʔūngā ʔ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Tavuk [yılında.] Bu mezar çocuk Tunga'nındır.

N: 50 (D. C. 1897 N: 247)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤒𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕

2) 𐤒𐤓𐤕 𐤌𐤓𐤕𐤓𐤕

3) 𐤌𐤓𐤕

4) 𐤌𐤓𐤕

5) 𐤒𐤓𐤕 [𐤓]

6) 𐤒𐤓𐤕 [𐤓] 𐤓

7) 𐤒𐤓𐤕

8) 𐤒𐤓𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnṭ
- 2) šnṭ trngl'
- 3) hnw
- 4) qbrh
- 5) [m]rt'
- 6) m[h]ymnt'
- 7) 'ntthh
- 8)

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ
- 2) šn(a)ṭ t(a)rn(a)glā
- 3) h(ā)n(ā)w
- 4) q(a)br(ā)h
- 5) [M](ā)rtā
- 6) m[h](a)ym(a)ntā
- 7) ant(a)h
- 8)

Türkçe Çevirisi: senesi, tavuk yılında. Bu mezar Marta'nın eşi (karısı) mümine 'nındır.

N: 51 (D. C. 1897 N: 248)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١) ١٢٣٤٥٦٧٨٩

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hzyr' - 'yl t'š

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) hzīrā - İl-Taş

Türkçe Çevirisi: Domuz [yılında. Bu mezar çocuk] İl-Taş'ındır.

N: 52 (D. C. 1897 N: 249)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١) ١٢٣٤٥٦٧٨٩

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- kyl 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- Kız Ašā

Türkçe Çevirisi: [Domuz yılında. Bu mezar mümine] Kız Aşa'nındır.

N: 53 (D. C. 1897 N: 250)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌆𐌗𐌊𐌸𐌵 𐌵𐌆𐌵𐌸𐌵 1)

𐌶𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 𐌶𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qḃrh hnw

2) ṣ'rk' zmkwr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) q(a)ḃr(ā)h h(ā)n(ā)w

2) Şarka Z(a)mkura

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Zarka Zamkura'nındır.

N: 54 (D. C. 1897 N: 251)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 𐌶𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 1)

𐌶𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ṭwng' s'wr' brh

2) qšyš' mty'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Ṭūngā s(ā)'orā br(a)h

2) q(a)š(š)īšā M(a)(t)tyā

Türkçe Çevirisi: Kilise ziyaretçisi Tunga'nın oğlu papaz Mattaya.

N: 55 (D. C. 1897 N: 252)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 [𐌰𐌵] 𐌶𐌵𐌰𐌵𐌰𐌵 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ṭwng' [r]sl'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Ṭūngā [Ar]slān

Türkçe Çevirisi: Tunga Arslan.

N: 56 (D. C. 1897 N: 253)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤕 𐤓𐤕𐤔𐤕𐤏𐤓 𐤕𐤓𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'skwly' yhn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h iskol(ā)yā

Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Yohannan'ındır.

N: 57 (D. C. 1897 N: 254)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤕 𐤓𐤕𐤔𐤕𐤏𐤓 𐤕𐤓𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhyrn' kwdwz

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h mh(a)ymnā

Kūdūz

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Kuduz' undur.

N: 58 (D. C. 1897 N: 255)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤕 𐤓𐤕𐤔𐤕𐤏𐤓 𐤕𐤓𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhyrn' m'yfr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h mh(a)ym(a)ntā

Mā'ifre

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Maifre'nindir.

N: 59 (D. C. 1897 N: 256)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤍𐤏 𐤍𐤏𐤕𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤏𐤓𐤏𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'skwly' š'rwk

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h iskol(ā)yā Şaruk

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Zaruk'undur.

N: 60 (D. C. 1897 N: 257)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤍𐤏 𐤍𐤏𐤕𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤏𐤓𐤏𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhyment' 'lšb'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h mh(a)ym(a)ntā

El(i)šbā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Elizabet'indir.

N: 61 (D. C. 1897 N: 258)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤍𐤏 𐤍𐤏𐤕𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤏𐤓𐤏𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy qbr' b'rk mngkw

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey q(a)brā Bar(e)k M(e)ngkü

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Barek Mengkü'nündür.

N: 62 (D. C. 1897 N: 259)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤓𐤍𐤏 𐤍𐤏𐤕𐤏𐤓𐤏𐤓 1)

N: 66 (D. C. 1897 N: 263)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ٱٱٱٱٱ ٱ'ş ٱtrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ٱٱٱٱ(ā) ٱaş ٱ(a)rīm

Türkçe Çevirisi: Küçük kız Taş Tarım.

Yazıcı, küçük kız kelimesini hatalı yazmıştır, doğrusu ٱٱٱٱٱ (ٱٱٱā) şeklinde olacaktır (Chwolson, 1897, 47).

N: 67 (D. C. 1897 N: 264)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٱٱٱٱٱ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: Qyamta.

N: 68 (D. C. 1897 N: 265)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh ٱly' šly''

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h ٱ(a)lyā Šli'ā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Šli'a'nındır.

N: 69 (D. C. 1897 N: 266-267)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhymn' ywšmyd

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h mh(a)ymnā

Yušmid

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yušmid'indir.

N: 70 (D. C. 1897 N: 268)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhymn' mwgwly' t' t'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h mh(a)ymnā

Mogolyā Tātā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Moğol Tata'nındır.

N: 71 (D. C. 1897 N: 269)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) br srgys yšw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)r S(a)rgīs Išo'

Türkçe Çevirisi: Išo' 'nın oğlu Sargis.

N: 75 (D. C. 1897 N: 273)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤓 𐤔𐤁𐤕 𐤌𐤕𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh sbr' mty

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h S(a)brā

M(a)t(a)y

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Sabra Matay'ındır.

N: 76 (D. C. 1897 N: 274)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤋𐤏𐤕𐤕 𐤌𐤕𐤕 𐤒𐤁𐤕𐤓 𐤔𐤁𐤕 𐤌𐤕𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) l'zr 'rqdyqwn brh qš' 'lym' rgyg' . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) L(a)'z(a)r arq(i)diqon br(a)h q(a)š(š)ā

..

'l(a)ymā rgīgā

Türkçe Çevirisi: Başdiyakon La'zar'ın oğlu sevimli genç papaz

N: 77 (D. C. 1897 N: 275)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤏𐤕𐤕 𐤌𐤕𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'kwy qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Akuy q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: Papaz Akuy.

N: 78 (D. C. 1897 N: 276)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤊𐤃𐤍𐤔𐤐 𐤁𐤓 𐤏𐤃𐤔𐤐 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'kdyšw' br 'wš'n'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) '(O)kdišo' b(a)r Oš'(a)nā

Türkçe Çevirisi: Oş'ana'nın oğlu Okdišo'.

N: 79 (D. C. 1897 N: 277)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤕𐤕𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤃𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mhymn' ḥdwt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) mh(a)ymnā Ḥ(e)dūtā

Türkçe Çevirisi: Mümin Heduta.

N: 80 (D. C. 1897 N: 278)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤕𐤕𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤃𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mhymn' ḥdt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) mh(a)ymnā Ḥ(a)d(i)tā

Türkçe Çevirisi: Mümin Hadita.

N: 81 (D. C. 1897 N: 279)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤕𐤕𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤃𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdy qbrh 'skwly' ylt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)d(e)y q(a)br(e)h iskol(ā)yā Y(a)ltā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Yalta'nındır.**N: 82 (D. C. 1897 N: 280)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

الله اعلى و اعلى من الله اعلى 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh kwṭwk mgnw ṭly'

Yorumlu Yazı Çevirimi1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Kuṭuk M(e)gnū
ṭ(a)lyā**Türkçe Çevirisi:** Bu mezar çocuk Kutuk Megnū'nündür.**N: 83 (D. C. 1897 N: 281)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

الله اعلى و اعلى من الله اعلى 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) [hnw qb]rh mhymn' bm 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi1)[h(ā)n(ā)w q(a)b]r(e)h mh(a)ymnā
B(e)m Ašā**Türkçe Çevirisi:** [Bu mezar] mümin Bem Aşa'nındır.**N: 84 (D. C. 1897 N: 282)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

الله اعلى و اعلى من الله اعلى 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'lym' gywrgys

Yorumlu Yazı Çevirimi1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h 'l(a)ymā
Giw(a)rgīs**Türkçe Çevirisi:** Bu mezar çocuk Givargis'indir.

N: 85 (D. C. 1897 N: 283)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

یسکول دینا مغلک تمور [mī] 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) [brh] 'skwly' dnh' myglk t'mwr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)[br(a)h] iskol(ā)yā D(i)nḥā Migl(a)k

Temür

Türkçe Çevirisi: Öğrenci Dinha'nın oğlu Miglak Temür.

N: 86 (D. C. 1897 N: 284)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

یوشم دینا مغلک [mī] 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'lym' ywšmd

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h 'l(a)ymā

Yušm(i)d

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Yuşmid'indir.

N: 87 (D. C. 1897 N: 285)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

کوتلک تریم [mī] 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwṭlw k trym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kutluk T̄(e)rīm

Türkçe Çevirisi: [Küçük kız] Kutluk Terim.

N: 88 (D. C. 1897 N: 286)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤅𐤍𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 𐤕𐤁𐤏𐤃' kwłwk trym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h 𐤕𐤁𐤏𐤃 Kutluk
T(e)rīm

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Kutluk Terim'indir.

N: 89 (D. C. 1897 N: 287)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤅𐤍𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'skwly' srgys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h iskol(ā)yā
S(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Sargis'indir.

N: 90 (D. C. 1897 N: 288)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤅𐤍𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 𐤕𐤁𐤏𐤃 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 𐤕𐤁𐤏𐤃' m'yfrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h 𐤕𐤁𐤏𐤃 Mā'ifr(e)h

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Maifreh'nindir.

N: 91 (D. C. 1897 N: 289)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤅𐤍𐤏𐤃 𐤒𐤁𐤓𐤕𐤍𐤏𐤃 𐤓𐤕𐤓𐤏𐤃 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhymn' p's'k

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h mh(a)ymnā

Başak

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Bazak'ındır.

N: 92 (D. C. 1897 N: 290)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤅𐤍𐤏𐤃 𐤒𐤁𐤓𐤕𐤍𐤏𐤃 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh tlyt' dnh'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h t(a)lyā D(i)nha

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Dinha'nındır.

N: 93 (D. C. 1897 N: 291)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤅𐤍𐤏𐤃 𐤒𐤁𐤓𐤕𐤍𐤏𐤃 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdy qbrh tlyt' mrym 'š'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h tlytā M(a)ry(a)m

Ašā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Meryem Aşa'nındır.

N: 97 (D. C. 1897 N: 295)

Bu yazıt eksiktir, buna bağlı olarak çevirisi yapılamamıştır (Chwolson, 1897, 49).

N:98 (D. C. 1897 N: 296)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ھنو

2) ھنو

3) ھنو

4) ھنو

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw

2) qbrh

3) šlyh'

4) tly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w

2) q(a)br(e)h

3) Šliḥā

4) t(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Šliha'nındır.

N: 99 (D. C. 1897 N: 297)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ھنو ھنو ھنو [ھ] ھنو ھنو ھنو

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mdrn['] d't' qwryqws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h md(a)br(ā)n[ā]
'(e)dtā Qury(a)qos

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise yöneticisi Quryakos'undur.

N: 100 (D. C. 1897 N: 298)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܬܐ ܕܝܫܚܐ ܕܡܢ ܕܝܫܚܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'lym' 'yshq

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h 'l(a)ymā İsh(a)q

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç İshak'ındır.

N: 101 (D. C. 1897 N: 299)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܬܐ ܕܝܫܚܐ ܕܡܢ ܕܝܫܚܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdhy qbrh mhyment' kwşyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)d(e)y q(a)br(ā)h mh(a)ym(a)ntā

Kuşin

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Kuzin' indir.

N: 102 (D. C. 1897 N: 300)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܬܐ ܕܝܫܚܐ ܕܡܢ ܕܝܫܚܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'skwly' yhn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h iskol(ā)yā

Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Yohannan'ındır.

N: 103 (D. C. 1897 N: 301)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤏𐤃 𐤓𐤁𐤓𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤓𐤁𐤓 𐤏𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhynt' m'yfrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h mh(a)ym(a)ntā
Mā'ifr(e)h

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Maifreh'nindir.

N: 104 (D. C. 1897 N: 302)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤏𐤃 𐤓𐤁𐤓𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤓𐤁𐤓 𐤏𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbr' tlyt' sbwnš

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)brā tliṭā S(e)bunš

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Sebunz'undur.

N: 105 (D. C. 1897 N: 303)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤏𐤃 𐤓𐤁𐤓𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤓𐤁𐤓 𐤏𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'stpnws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Est(e)p(h)(a)nus

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar genç rahip] Estephanus'undur.

N: 106 (D. C. 1897 N: 304)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤏𐤃 𐤓𐤁𐤓𐤏𐤓𐤏𐤓 𐤓𐤁𐤓 𐤏𐤓 1)

ܠܚܝܬܐ ܕܢܝܢܐ 2)

ܠܚܝܬܐ 3)

ܠܚܝܬܐ 4)

ܠܚܝܬܐ ܕܢܝܢܐ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh dbršb'
- 2) br dnḥ' mḥymn'
- 3) 'lym'
- 4) rgyg'
- 5) wšmḥ' kwšṭwk

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h d-B(a)rš(a)b(b)ā
- 2) b(a)r D(i)nḥā mḥ(a)ymnā
- 3) 'l(a)ymā
- 4) rgīgā
- 5) w-Ş(e)mḥā Kuştuk

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Dinha ve Zemha Kuştuk'un oğlu sevimli genç Barşabba'nındır.

N: 107 (D. C. 1897 N: 305)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܚܝܬܐ ܕܢܝܢܐ 1)

ܠܚܝܬܐ ܕܢܝܢܐ ܕܝܫܐ 2)

ܠܚܝܬܐ ܕܢܝܢܐ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
- 2) s'wr' 'brhm brh
- 3) mḥymn' mylkyšw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 2) s(ā)'orā Aḥr(ā)h(ā)m br(a)h
- 3) mḥ(a)ymnā Milkišo'

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise ziyaretçisi Abraham'ın oğlu mümin Milkišo'nundur.

Yazıtta geçen ܠܚܝܬܐ (Milkišo') isminin Süryaniler arasında varlığı hakkında net bilgi vermek zordur fakat İšo' kelimesinden dönme olabilme ihtimali vardır (Chwolson, 1897, 49).

N: 108 (D. C. 1897 N: 306)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

(𐤅𐤍𐤏𐤍 𐤏𐤍𐤕𐤍 𐤏𐤍𐤕𐤍 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbr' dlt'š (dnt'š)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)brā D(e)ltaš (D(e)ntaš)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Deltaş (veya Dentaş)'ındır.

N: 109 (D. C. 1897 N: 307)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤕𐤍 1)

𐤏𐤍𐤕𐤍 2)

𐤏𐤍𐤕𐤍 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbr'

2) br brh šhmlyq

3) gywrgys 'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)brā

2) b(a)r br(a)h Š(a)h-M(e)liq

3) Giw(a)rgīs iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şah-Melik'in torunu öğrenci Givargis'indir.

N: 110 (D. C. 1897 N: 308)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤏𐤍𐤕𐤍 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lym' dnh'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'l(a)ymā D(i)nha

Türkçe Çevirisi: Genç adam Dinha.

N: 111 (D. C. 1897 N: 309)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤗 𐤒𐤁𐤕𐤖𐤗𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤁 𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh gwr̥gys rb ḥyl'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br̥(e)h G(i)w(a)rgīs
r(a)b-ḥ(ā)ylā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar komutan Givargis'indir.

N: 112 (D. C. 1897 N: 310)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤕𐤕𐤓𐤕𐤓 1)

2) 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 2)

3) 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 3)

4) 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 4)

5) 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) dhd' hy
2) qbrh
3) 'pprwny' qwšt'nš
4) 'nr mn 'lym'
5) hn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) d-h(ā)dey
2) q(a)br̥(e)h
3) E(u)pproniā Quštānš
4) '(ā)n(e)r m(a)n 'l(a)ymā
5) h(a)nā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Euppronia Quştanç'ındır. O bu dünyadan göçüp gitti.

N: 113 (D. C. 1897 N: 311)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 𐤕𐤁𐤕𐤓𐤕𐤓 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh ʔlyt' nyšr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h ʔlītā Nišrā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Nişra'nındır.**N: 114 (D. C. 1897 N: 312)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

..... 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) kwzw'r k'ʔwn qwšt'nš

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) Kuzwar K(ā)ʔūn Quštānš

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Kuzvar Katun Quştanç'ındır.**N: 115 (D. C. 1897 N: 313)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

..... 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1)

2) hnw qbrh mhyrn' 'yš'y'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h mh(a)ymnā

İš'(a)yā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin İş'aya'nındır.**N: 116 (D. C. 1897 N: 314)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

2) ܬܘܪܐ ܟܝܠܢܦ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hd' hy qbrh

1) h(ā)dey q(a)br(ā)h

2) ṭwr' kyl'n'p

2) Ṭurā Kilnap

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Tura Kilnap'ındır.

N: 117 (D. C. 1897 N: 315)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܢ ܠܡܢ ܬܘܪܐ ܟܝܠܢܦ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh ṭly' 'nṭwn

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h ṭ(a)lyā Antun

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Antun (Antonius)'undur.

N: 118 (D. C. 1897 N: 316)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܢ ܠܡܢ ܬܘܪܐ ܟܝܠܢܦ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh ṭly' 'lq ('lk')

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h ṭ(a)lyā Al(e)q

(Alkā)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Alek (veya Alka)'indir.

N: 119 (D. C. 1897 N: 317)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܠܢ ܠܡܢ ܬܘܪܐ ܟܝܠܢܦ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh 'npl'wws qš'

Yorumlu Yazı Çevirimi1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h 'npl'wws
q(a)š(š)ā**Türkçe Çevirisi:** Bu mezar papaz 'npl'wws 'nındır.

Bu yazıtta geçen ismin okunması konusunda tereddütler vardır. İsimdeki harfi olarak, harfi de şeklinde yazılmış olabilir, bu sebeplerden dolayı özel isim çevrilememiştir (Chwolson, 1897, 52).

N: 120 (D. C. 1897 N: 318)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤐 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) mrkws

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) M(a)rkos

Türkçe Çevirisi: Markos.**N: 121 (D. C. 1897 N: 319)**

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤐 ,𐤌𐤍𐤐 1)

𐤍𐤏𐤓𐤕𐤕 𐤏𐤕𐤕 2)

.....3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd' hy qbr'

2) ywlyt' brth

3)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey q(a)brā

2) Yuliṭā b(a)rt(ā)h

3)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar 'nın kızı Yulita'nındır.

N: 122 (D. C. 1897 N: 320)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) . gš

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ' . gš'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ' . gšā

Türkçe Çevirisi: A(?)gšā

N: 123 (D. C. 1897 N: 321)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) b'mq

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) b'mq

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Bam(e)q

Türkçe Çevirisi: Bamek.

N: 124 (D. C. 1897 N: 322)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) hnw qbrh mhyrn' yhn

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh mhyrn' yhn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h m(a)hymnā

Y(o)h(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yohannan'ındır.

N: 125 (Ç. C. 2011 S: 404)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) hnw qbrh mhyrn' yhn

2) ܚܢ ܩܒܪܗ (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hn qbrh

1) h(ā)n(ā)(w) q(a)br(e)h

2) dltgnb s'wr'

2) D(o)lt(a)gn(o)b (?) s(ā)'orā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise bekçisi Doltagnob (?)'undur.

Mezar taşında geçen özel ismin deşifre edilmesi zor olmakla birlikte yazıt ilk defa Bernştam tarafından yayımlanmıştır (1948, 113).

N: 126 (D. C. 1897 N: 324)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܚܢ ܩܒܪܗ 1)

ܡܪܝܡ ܡܚܝܡܐ ܕܢܬܐ ܕܝܩܢ ܐܢܬܐ ܕܝܩܢ ܐܢܬܐ 2)

ܡܪܝܡ ܡܚܝܡܐ ܕܢܬܐ ܕܝܩܢ ܐܢܬܐ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) 'rkdyqwn 'ntth

2) ark(i)diqon antt(e)h

3) mrym mhymnt'

3) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar başdiyakon 'nın eşi (karısı) mümine Meryem'indir.

N: 127 (D. C. 1897 N: 326)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܕܝܩܢ ܕܝܩܢ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)kwṭwk zwyš

1) Kuṭuk Zōš

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar genç kız] Kutuk Zōš'ündür.

N: 128 (D. C. 1897 N: 327)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٢٨

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 128

1) 128

Türkçe Çevirisi: [Türkçe tabışkan yılında.] Çocuk Tekin.

N: 129 (D. C. 1897 N: 328)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [١٢٩]

2) ١٢٩

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) [hnw qbrh]

1) [h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h]

2) yld' tly'

2) Y(a)ldā t(a)lyā

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] çocuk Yalda'nındır.

N: 130 (Ç. C. 2011 S: 100)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٣٠

2) ١٣٠

3) ١٣٠

4) ١٣٠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt' lp

1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p

2) hdhy qbrh

2) h(ā)d(e)y q(a)br(e)h

3) p' ş' k

3) Başak

4) mhymn'

4) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bin senesinde. Bu mezar mümin Bazak'ındır.

N: 131 (Ç. C. 2011 S: 102)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐭪𐭫𐭮𐭥𐭥𐭥𐭥 1)

2) 𐭪𐭫𐭮𐭥𐭥𐭥𐭥 2)

3) 𐭪𐭫𐭮𐭥𐭥𐭥𐭥 3)

4) 𐭪𐭫𐭮𐭥𐭥𐭥𐭥 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) šyryn tlyt'

3) brth

4) 'ry'qs'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) Širin tlytā

3) b(a)rī(e)h

4) Aryaq(u)sā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Aryakusa'nın kızı Širin'indir.

N: 132 (Ç. C. 2011 S: 104)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐭪𐭫𐭮𐭥𐭥𐭥𐭥 1)

2) 𐭪𐭫𐭮𐭥𐭥𐭥𐭥 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ylbylg' qw'

2) t̥y̥ʃ (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) İlbilge hwā (?)

2) t̥y̥ʃ (?)

Türkçe Çevirisi: İlbilge.⁹⁹

⁹⁹ Mezar taşına yazılan kelimeler çok sınırlıdır, bu sebeple anlamlı bir çeviri yapılamamaktadır.

N: 133 (Ç. C. 2011 S: 106)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

מבד אה 1)

פוקה פוקה 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) t̥wr' pwk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) t̥(ā)wrā Pukā

Türkçe Çevirisi: Sığır [yılında.] Bu mezar Puka'nındır.

N: 134 (Ç. C. 2011 S: 108)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

... א ... 1)

פוקה 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ... h ...

2) ... lmt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ... h ...

2) ... lmtā

Türkçe Çevirisi: Yazıttaki kelimeler net okunamadığı için çevrilememiştir.

N: 135 (Ç. C. 2011 S: 110)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

פוקה פוקה 1)

מבד ,מבד 2)

פוקה פוקה פוקה 3)

(פ)פוקה א 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt̥ trngl'

2) hd'hy qbrh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̥ t(a)rn(a)glā

2) h(ā)dey q(a)br(ā)h

3) pbrqym mhymnt' 'lym'

4) h t' (?)

3) P(a)br(a)q(1)m mh(a)ym(a)ntā

'l(a)ymā

4) h t' (?)

Türkçe Çevirisi: Tavuk senesinde. Bu mezar genç mümine Pabraqım'ındır.

N: 136 (Ç. C. 2011 S: 114)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٢٠١١

2) ٢٠١١

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbr'

2) .n' . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)brā

2) .n' . . .

Türkçe Çevirisi: Bu mezar'nındır.

N: 137 (Ç. C. 2011 S: 126)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ٢٠١١

2) ٢٠١١

3) ٢٠١١

4) ٢٠١١

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdhy

2) qbrh

3) sbys

4)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) q(a)br(ā)h

3) S(a)biş

4)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Sabiz'indir.

N: 138 (Ç. C. 2011 S: 128)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 1)

(?) 𐎧𐎡𐎴 𐎡𐎴 2)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) šnṭ ḥwy'

2) hnw qḫrh (?)

3) 'š' ṭ'lyṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) šn(a)ṭ ḥ(i)wyā

2) h(ā)n(ā)w q(a)ḫr(ā)h (?)

3) Aša ṭlītā

Türkçe Çevirisi: Yılan yılında. Bu mezar kız çocuk Aşa'nındır.

N: 139 (Ç. C. 2011 S: 140)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎴 𐎡𐎴 1)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qḫrh

2) myglyg kṭk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)ḫr(e)h

2) Miglig K(a)ṭkā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Miglig Katka'nındır.

N: 140 (Ç. C. 2011 S: 146)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎴 𐎡𐎴 1)

𐎧𐎡𐎴 𐎧𐎶 2)

𐎧𐎶 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
- 2) hdhy 'skwly'
- 3) myky

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 2) h(ā)dey iskol(ā)yā
- 3) Miki

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Miki'nindir.

N: 141 (Ç. C. 2011 S: 426)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'lš'
- 2) tly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Alšā
- 2) t(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Erkek çocuk Alşa.

N: 142 (Ç. C. 2011 S: 434)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
- 2) qlpy'
- 3) qšyš' (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 2) q(a)lp(i)yā
- 3) q(a)š(š)īšā (?)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Qalpiya'nındır.

N: 143 (Ç. C. 2011 S: 400)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

תבא נא 1)

נא חלחל 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) šryn 'lym̄

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) Š(i)rin 'l(a)ym̄ā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Şirin'indir.

N: 144 (Ç. C. 2011 S: 303)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

תבא נא 1)

נא חלחל 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd'hy qbrh

2) 'lšb' tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey q(a)br(ā)h

2) El(i)šbā t̄lītā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Elizabet'indir.

N: 145 (Ç. C. 2011 S: 329)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

תבא נא 1)

נא חלחל 2)

נא חלחל 3)

נא 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hd'hy qbrh

2) p's'k

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey q(a)br(ā)h

2) Başak

3) mhymnt'

3) mh(a)ym(a)ntā

4) amyn

4) āmīn

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Bazak'ındır. Amin.

N: 146 (Ç. C. 2011 S: 365)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤓𐤕𐤍 𐤀𐤓 1)

𐤌𐤓𐤕𐤍 𐤀𐤓 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) yhn̄n mhymn'

2) Y(o)h(a)n(n)(ā)n mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yohannan'ındır.

N: 147 (W. K. 2000 N: 16 (Abb. 46); Ç. C. 2011 S: 209)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤓𐤕𐤍 1)

𐤌𐤓𐤕𐤍 2)

𐤌𐤓𐤕𐤍 3)

𐤌𐤓𐤕𐤍 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) qbrh

1) q(a)br(ā)h

2) byn'r'k

2) Bınarak

3) 'lymt' yyly yl'n

3) 'l(a)ymtā yılı y(ı)lan

4) 'rdy

4) erdī

Türkçe Çevirisi: Mezar, genç kız Bınarak'ındır. Yılı yılan idi.

N: 148 (W. K. 2000 N: 3 (Abb. 33)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎹 1)

𐎧𐎡𐎹𐎠𐎹𐎠𐎹 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) t'

2) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ta

2) mh(a)ymn(ā)tā

Türkçe Çevirisi: Mümine ta (?)

N: 149 (W. K. 2000 N: 26 (Abb. 56)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎹 1)

𐎧𐎡𐎹 2)

𐎧𐎡𐎹 3)

𐎧𐎡𐎹 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw

2) qbrh

3) mngyg

4) qtk'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w

2) q(a)br(e)h

3) M(e)ngig

4) Q(u)tkā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Mengig Kutka'nındır.

N: 150 (W. K. 2000 N: 29 (Abb. 59)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎡𐎹 1)

𐎧𐎡𐎹 𐎧𐎡𐎹 𐎧𐎡𐎹 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) slrw 'tk' wbwnn

Yorumlu Yazı Çevirimi

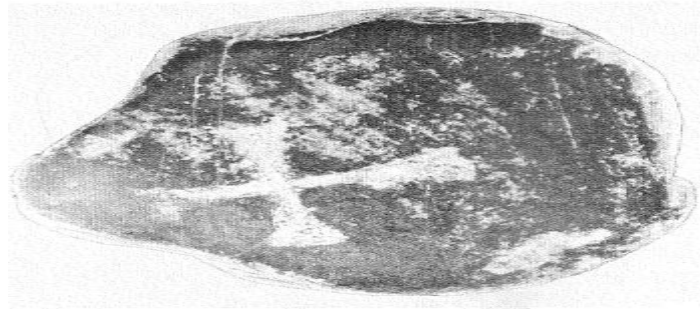
1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) Slru Aṭkā Wbwnn

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Slru Aṭkā Wbwnn'nındır.¹⁰⁰

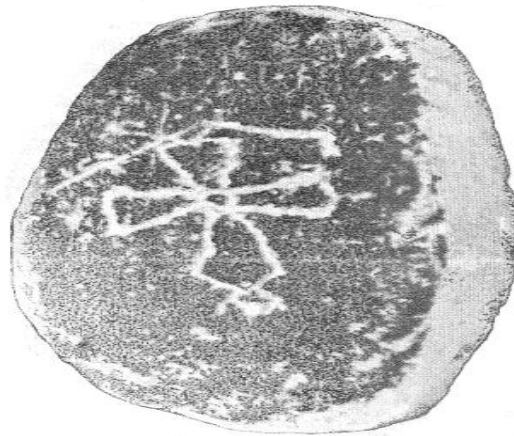
2.1.1.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (Ç. C. 2011 S: 116)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 115).

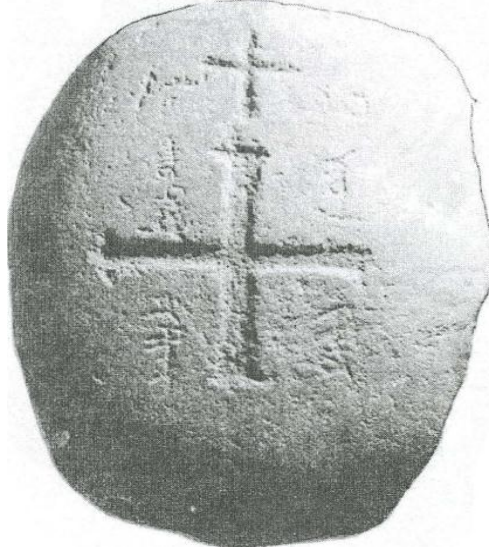
N: 2 (Ç. C. 2011 S: 118)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 119).

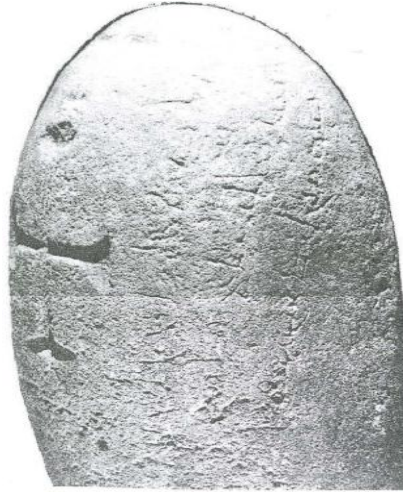
¹⁰⁰ Anlamli bir isim çevirisi yapılamamıştır.

N: 3 (Ç. C. 2011 S: 423)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 3: Almatı Merkez Tarihi Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 424).

N: 4 (Ç. C. 2011 S: 452)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: Almatı Merkez Tarihi Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 452).

N: 5 (W. K. 2000 N: 5 (Abb. 35); Ç. C. 2011 S: 281)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 5: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 281).

N: 6 (W. K. 2000 N: 18 (Abb. 48))

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 6: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Klein, 2000, 391).

N: 7 (W. K. 2000 N: 31 (Abb. 61))

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Klein, 2000, 415).

2.1.2. Tokmak-Burana Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Günümüz Kırgızistan sınırları içerisinde yer alan Tokmak şehrine bağlı Burana Kalesi civarında keşfedilen mezar taşları, bu başlık altında toplanmıştır ve bu yazıtlar yorumlu ve yorumsuz yazı çevirimleri yapılarak, Türkçe çevirileriyle birlikte ele alınmıştır. 20. yy sonlarına doğru Tokmak-Burana civarında bulunan bu yazıtların Süryanice yazımlarında ve çevirilerinde bazı hatalar dikkat çekmektedir. Bu konuda Tokmak-Burana bölgesinde keşfedilen yazıtların çevirileri hususunda faydalanmış olduğumuz Çetin Cumagulov, bazı kelime okumalarında farklı kullanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Yine bu bağlamda P. Zieme, “Review of Çetin Džumagulov, Kırgızstandağı Nestorian-Türk Džazū Ėstelikleri (XIII– XIV kılımdar)” tenkiti ile Cumagulov’un bahsedilen hatalarına temas etmiştir. Çalışmamız içerisinde buna benzer problemleri gördüğümüz hatalara müdahale edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.¹⁰¹

Bu başlık altında sıralanan yazıtların 9 tanesi tarih belirtirken 31 tanesi net bir tarih içermemektedir yine bu bölgede keşfedilen 12 yazısız mezar taşıyla birlikte toplamda 52 adet mezar taşı incelenmiştir.

2.1.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1890 N: 78; Ç. C. 2011 S: 392)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ

2) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ

3) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ

4) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ

¹⁰¹ Tez çalışması sırasında araştırmacıların müracaat ettiğimiz eserlerinde karşılaştığımız yazım veya tarihlendirme hataları olmuştur. Bu duruma bağlı olarak çalışmamız boyunca bilginiz dâhilinde ya da bir öneri niteliğinde alternatifi olduğunu düşündüğümüz müdahalelerde bulunulmuştur. Bu durum yalnızca Tokmak-Burana bölgesi ile sınırlı kalmayarak tüm coğrafi bölgeler için de geçerlidir. Orijinal metnin yazımında veya çevirisinde karşımıza çıkan bu sorunlara karşılık yaptığımız değişiklikler ilgili dipnotta belirtilmiştir.

𐤁𐤓𐤏𐤕 5)

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤏𐤕 6)

𐤁𐤓𐤏𐤕 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'tq'h
- 2) hw' 'rnb'
- 3) hnw qbr'
- 4) š'hmlyq
- 5) prydwṭ'
- 6) brh gwrqys
- 7) 'lṭwš

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t 1578
- 2) hwā arnbā
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)brā
- 4) Šah-M(e)līq
- 5) p(i)ry(ā)dūtā
- 6) br(e)h G(i)w(a)rgīs
- 7) Altöş

Türkçe Çevirisi: 1578 (1267) senesi, tavşan yılında. Bu mezar Givargis Altöz'ün oğlu piskopos vekili, papaz Şah-Melik'indir.

N: 2 (W. K. 2000 N: 22 (Abb. 52); Ç. C. 2011 S: 435)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 1)

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 2)

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 3)

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 4)

𐤁𐤓𐤏𐤕 𐤁𐤓𐤏𐤕 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt 'lp štm' 'sryn
- 2) tmny' hw' šnt
- 3) ḥwy' ṭwrk' yṭ yyl'n
- 4) hd'hy qbrh
- 5) šlyb' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)ṭmā '(i)srīn
- 2) tm(ā)nyā hwā šn(a)t
- 3) ḥ(i)wyā Ṭürk(ā)'īt yılan
- 4) h(ā)dey q(a)br(ā)h
- 5) Šlibā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1628 (1317) senesi, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar mümin Şliba'nındır.

N: 3 (D. C. 1890 N: 35¹⁾]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎠𐎡𐎹 𐎧𐎠𐎡𐎹 1)

𐎧𐎠𐎡𐎹 𐎧𐎠𐎡𐎹 2)

𐎧𐎠𐎡𐎹 3)

𐎧𐎠𐎡𐎹 4)

𐎧𐎠𐎡𐎹 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm'

2) tltn h̄mš

3) hd' hy

4) qwrh¹⁰² yl'

5) qwyz mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā

2) tl(a)t̄īn h̄(a)m(ī)š

3) h(ā)dey

4) q(a)br(ā)h Īlā

5) Qöz mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1635 (1324) senesinde. Bu mezar mümine İla-Köz'ündür.

N: 4 (Ç. C. 2011 S: 181)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐎧𐎠𐎡𐎹 1)

𐎧𐎠𐎡𐎹 2)

... 𐎧𐎠𐎡𐎹 3)

𐎧𐎠𐎡𐎹 4)

..... 5)

..... 6)

𐎧𐎠𐎡𐎹 7)

..... 8)

¹⁰² Kelimenin orijinali 𐎧𐎠𐎡𐎹 (qabrā) şeklindedir. Muhtemelen yazıcı hatalı yazmıştır. Yorumlu yazı çeviriminde orijinal haliyle çevrilmiştir.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp
- 2) štm'rb'n
- 3) hnw qbrh
- 4) 'lym'
- 5)
- 6) swsy'
- 7)
- 8)

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p
- 2) š(i)t̄mā arb'īn
- 3) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 4) 'l(a)ymā
- 5)
- 6) susyā
- 7)
- 8)

Türkçe Çevirisi: 1639 (1328) senesinde. At.¹⁰³ Bu mezar genç 'nındır.

N: 5 (W. K. 2000 N: 20 (Abb. 50); Ç. C. 2011 S: 158)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤏𐤌 𐤏𐤋𐤏 𐤁𐤓𐤏 1)

𐤁𐤓𐤏 𐤏𐤋𐤏 𐤁𐤓𐤏 2)

𐤁𐤓𐤏 3)

𐤁𐤓𐤏 𐤏𐤋𐤏 𐤁𐤓𐤏 4)

𐤁𐤓𐤏 𐤏𐤋𐤏 𐤁𐤓𐤏 5)

.. 𐤁𐤓𐤏 (?) . . 𐤁𐤓𐤏 6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt'lp štm'
- 2) 'rb'yn hw' šnt
- 3) t̄wrk'ȳt
- 4) hnw qbrh mrt'
- 5) mhymnt' br̄t
- 6) br . . . (?) mrym . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p š(i)t̄mā
- 2) arb'īn hwā šn(a)t̄
- 3) T̄ürkā'īt
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h M(a)r̄tā
- 5) mh(a)ym(a)ntā b(a)r̄te(h)
- 6) b(a)r . . . (?) M(a)ry(a)m . . .

¹⁰³ 1639 yılı, tabışkan veya luu yıllarına denk gelir ancak bu mezar taşında geçen “susyā (at)” kelimesi açık bir şekilde ölüm tarihi olarak yazılmadığı ve yazıt eksik olduğundan dolayı bir müdahale yapılmamıştır.

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesi, Türk yılında.¹⁰⁴ Bu mezar Marta'nın kızı mümine Meryem'indir.

N: 6 (W. K. 2000 N: 21 (Abb. 51); Ç. C. 2011 S: 163)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌲𐌰𐌽𐌢𐌰 𐌰𐌱𐌰 𐌱𐌰𐌴𐌰 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 1)

2) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 2)

3) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰, 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 3)

4) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 (𐌰) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp štm' 'rb'yn

2) tš'' hw' (?)

3) hd hy qbrh

4) Mrym (?) mhymnt' (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t̃ āl(a)p š(i)t̃mā arb'īn

2) t̃(i)š'ā hwā

3) h(ā)dey q(a)br(ā)h

4) M(a)ry(a)m (?) mh(a)ym(a)ntā (?)

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Meryem (?)'indir.

N: 7 (D. C. 1897 N: 188; W. K. 2000 N: 24 (Abb. 54); Ç. C. 2012 S: 446)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌲𐌰𐌽𐌢𐌰 𐌰𐌱𐌰 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 1)

2) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 2)

3) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 3)

4) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 4)

5) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰, 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 5)

6) 𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 6)

¹⁰⁴ Bu mezar taşında bulunan Türkçe yıl okunamamıştır ancak 1640 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre ejderha ya da yılan yıllarına denk gelmektedir dolayısıyla taştaki eksik kısımda luu veya yılan yazma ihtimali vardır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp štm'
- 2) ḥmšyn hw' šnt
- 3) 'rnb' ṭwrk' yt
- 4) ṭbyšk'n
- 5) hd' hy qbrh šyryn
- 6) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)ṭ
- 3) arnbā Ṭürk(ā)'īt
- 4) ṭ(a)bışkan
- 5) h(ā)dey q(a)br(ā)h Širin
- 6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Širin'indir.

Chwolson'a göre yazıcı, ölen kişinin isminin altına muhtemelen **ḥmšyn** (mhaymantā) kelimesini yazmak istedi fakat yer darlığından dolayı kelimeyi yarım bıraktı veya başka bir yere yazdı (1897, 36).

N: 8 (W. K. 2000 N: 23 (Abb. 53) ; Ç. C. 2011 N: 11; P. G. B. 2019 N?)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ḥmšyn 1)

ṭwrk' yt 2)

(?) ṭbyšk'n 3)

hd' hy qbrh 4)

ḥmšyn 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšnt' lp štm'
- 2) ḥmšn hw' šnt' rnb'
- 3) ṭwrk' yt ṭbšk' (?)
- 4) hnw qbrh š' dwkz
- 5) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p š(i)ṭmā
- 2) ḥ(a)mš(ī)n hwā šn(a)ṭ arnbā
- 3) Ṭürk(ā)'īt ṭ(a)b(ı)ška(n) (?)
- 4) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h Šaduk(ı)z
- 5) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Zadukız'ındır.

N: 9 (Ç. C. 2011 S: 165)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤏𐤔𐤢 𐤀𐤋𐤍𐤔𐤢

2) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢

3) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢

4) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢

5) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢 (𐤇)

6) 𐤇𐤌𐤔𐤢 (𐤇)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt [']lp štm'

2) ḥmšyn tryn

3) ḥwy' hw'

4) hnw qbrh

5) mlp (?) shr' s'nsyz

6) 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t [ā]l(a)p š(i)t̄mā

2) ḥ(a)mšīn tr(e)yn

3) ḥ(i)wyā hwā

4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

5) m(a)l(i)p (?) S(a)hrā Sansız

6) 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar Tanrı'ya inanan genç Sahra-Sansız'ındır. (?)

2.1.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1890 N: XXII (220); Ç. C. 2011 S: 335)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢

2) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢

3) 𐤇𐤌𐤔𐤢𐤍𐤔𐤢

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) kw̄tlwk trym

3) tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) Kūtluk-Ṭ(e)rīm

3) tlītā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Kutluk-Terim'indir.

N: 2 (D. C. 1890 N: XXVII¹.)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܚܒܝܬܢܝܬܐ 1)

ܕܠܠܐ... 2)

ܕܠܠܐ 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) byt nyht'

2) ʔlw̄k

3) gwrgys

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(e)yt nīhtā

2) ʔluk

3) G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Huzur evi . . . luk Givargis.

N: 3 (D. C. 1890 N: XXVIII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܚܒܝܬܢܝܬܐ ܕܢܝܫܐ 1)

ܕܠܠܐ ܕܠܠܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh nšt̄wrys

2) mhymn' hwy' hw'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h N(es)toris

2) mh(a)ymnā h(i)wyā hwā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Nestoris'indir. Yılan yılında.

N: 4 (D. C. 1890 N: XXIX)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܕܠܠܐ 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kw̄ʔlw̄k

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kuʔluk

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Kutluk'undur.

N: 5 (D. C. 1890 N: XXX; Ç. C. 2011 S: 360)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

אמ 1)

מריא 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw

2) mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w

2) M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 6 (D. C. 1890 N: XXXI; Ç. C. 2011 S: 369)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

אמ מריא 1)

אמ מריא 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) ywḥnn 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) Yoh(a)n(n)(ā)n 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç Yohannan'ındır.

N: 7 (D. C. 1890 N: XXXII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

אמ מריא 1)

אמ מריא 2)

אמ מריא 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) mlpn'

3) 'wš'n'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) m(a)lp(ā)nā

3) Uš'anā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğretmen Uş'ana'nındır.

N: 11 (D. C. 1890 N: XXXVI)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤇

2) 𐤏𐤕𐤓𐤕 𐤏𐤕𐤓𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) [kw]ṭwk 'lymṭ'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) [Kū]ṭūk 'l(a)ymṭā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Kutuk'undur.

N: 12 (D. C. 1890 N: XXXVII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤏𐤕𐤓𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ---- ṭkyn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) ---- Ṭ(e)kīn

Türkçe Çevirisi: Tekin.

N: 13 (D. C. 1890 N: XXXVIII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤇

2) 𐤏𐤕𐤓𐤕 𐤏𐤕𐤓𐤕

3) 𐤏𐤕𐤓𐤕 𐤏𐤕𐤓𐤕

4) 𐤏𐤕𐤓𐤕 𐤏𐤕𐤓𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) [h]nw qbrh

2) p'š'k

3) nyš' [d]hyā

4) yšw' prwqn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) [h](ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) Başak

3) nīšā [d]h(ā)yā

4) Īšo' p(a)ruqan

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Bazak'ındır. Yaşamın amacı kurtarıcımız Īšo' 'dır.

N: 14 (D. C. 1890 N: XXXIX)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍

2) 𐤒𐤁𐤓

3) 𐤒𐤁𐤓 𐤒𐤁𐤓

4) 𐤒𐤁𐤓

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw

2) qbr'

3) gywrgys

4) 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w

2) q(a)brā

3) Giw(a)rgīs

4) 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç Givargis'indir.

N: 15 (D. C. 1897 N: 323)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍 𐤒𐤁𐤓

2) 𐤒𐤁𐤓 𐤒𐤁𐤓

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) mlpn' 'wš'n'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) m(a)lp(ā)nā Oš'(a)nā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğretmen Oş'ana'dır.

N: 16 (D. C. 1897 N: 325)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍 𐤒𐤁𐤓

2) 𐤒𐤁𐤓 𐤒𐤁𐤓

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
2) qš' ywl kwłlw

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
2) q(a)š(š)ā Yol Kutluk

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Yol Kutluk'undur.

N: 17 (W. K. 2000 N: 1 (Abb. 31); Ç. C. 2011 S: 278)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤇

2) 𐤒𐤁𐤕𐤇 𐤏𐤍𐤏

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
2) yšw' 'lym'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
2) İšo' 'l(a)ymā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç adam İšo' 'nundur.

N: 18 (W. K. 2000 N: 2 (Abb. 32); Ç. C. 2012 N:34 279)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤀𐤕

2) 𐤕𐤁𐤕𐤇 𐤏𐤍𐤏

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'r
2) k'zn tly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) ar
2) Kaz(a)n t(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Erkek çocuk Kazan.

N: 19 (Ç. C. 2011 S: 160)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤇𐤍𐤏 𐤒𐤁𐤕𐤇

ﻻ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) ly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) Liā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Lia'nındır.

N: 20 (Ç. C. 2011 S: 161)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[ﻻ] ﻻ 1)

ﻻ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qš' hn[']

2) yšw' prwqn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) q(a)š(š)ā hn[ā]

2) İšo' p(a)ruq(a)n

Türkçe Çevirisi: Bu papaz (?) İšo' kurtarıcımız.

N: 21 (Ç. C. 2011 S: 167)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

ﻻ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1)

2) tlyt' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)

2) tlītā mh(a)ym(a)ntā

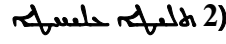
Türkçe Çevirisi: Mümine genç kız.

N: 22 (Ç. C. 2011 S: 169)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1)

2) tlyt' 'lymt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)

2) tlītā 'l(a)ymta

Türkçe Çevirisi: Genç kız çocuk.

N: 23 (Ç. C. 2011 S: 171)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qylp 'rbyg (?)

2) tly' 'my. . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) qylp Arbēg (?)

2) t(a)lyā āmī(n). . . .

Türkçe Çevirisi: Çocuk Arbeg, amin.

N: 24 (Ç. C. 2011 S: 173)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine ‘nındır.¹⁰⁵

N: 25 (Ç. C. 2011 S: 175)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ڪولڪ ڪولڪ

.....2)

3) ڪولڪ ڪولڪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qwlp kwlwk

2)

3) mhyt' 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) qwlp Kūlūk

2)

3) mh(a)ytā āmīn

Türkçe Çevirisi: Mümine Kuluk, amin.

N: 26 (Ç. C. 2011 S: 177)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ڪولڪ ڪولڪ

2) ڪولڪ ڪولڪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) hryn 'ly[mt']

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

2) H(i)rin 'l(a)y[m̃ta]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Hirin'indir.

¹⁰⁵ Mezar taşında geçen isim okunaksızdır.

N: 27 (Ç. C. 2011 S: 179)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤎𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕 1)

𐤕𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕 2)

𐤕𐤓𐤕𐤕 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) kwtltk t'rym

2) tly' y'

3)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kutluk Tarīm

2) t(a)lyā yā(?)

3)

Türkçe Çevirisi: Erkek çocuk Kutluk Tarim.

N: 28 (Ç. C. 2011 S: 183)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤕𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕 1)

𐤕𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕 2)

𐤕𐤓𐤕𐤕𐤕𐤕𐤕 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt . . .

2) hnw qbrh

3) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t . . .

2) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h

3) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: senesinde. Bu mezar mümin'nındır.

N: 29 (Ç. C. 2011 S: 185)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤕𐤓𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕 1)

(𐤕) 𐤕𐤓𐤕 2)

(𐤕) ,𐤕 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
- 2) 'k' (?)
- 3)k' y (?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 2) Akā-
- 3) kay (?)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Akakay (?)'ındır.

N: 30 (Ç. C. 2011 S: 187)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٨٧٠

2) ١٨٧٠

3) ١٨٧٠

4) ١٨٧٠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
- 2) bšnt' lp
- 3) 'lş'k
- 4) trym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
- 2) b(a)šn(a)ṭ āl(a)p
- 3) Alşak
- 4) Ṭ(a)rīm

Türkçe Çevirisi: Bin (?)¹⁰⁶ senesinde. Bu mezar Alzak Tarım'ındır.

N: 31 (Ç. C. 2011 S: 200)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٨٧٠

2) ١٨٧٠

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) wqlp s' ysz
- 2) q' šyš' n' lwn n' n'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) wqlp Says(ı)z
- 2) q(a)š(š)īšā Nalun Nanā (?)

Türkçe Çevirisi: Saysız papaz Nalun Nana.

¹⁰⁶ Bu mezar taşının tam tarihi belli değildir, eksiktir.

2.1.2.3. *Yazısız Nestûrî Mezar Taşları*

N: 1 (W. K. 2000 N: 19 (Abb. 49))

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Klein, 2000, 403).

N: 2 (Ç. C. 2011 S: 188)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 188).

N: 3 (Ç. C. 2011 S: 190)

YAZITIN GÖRSELİ

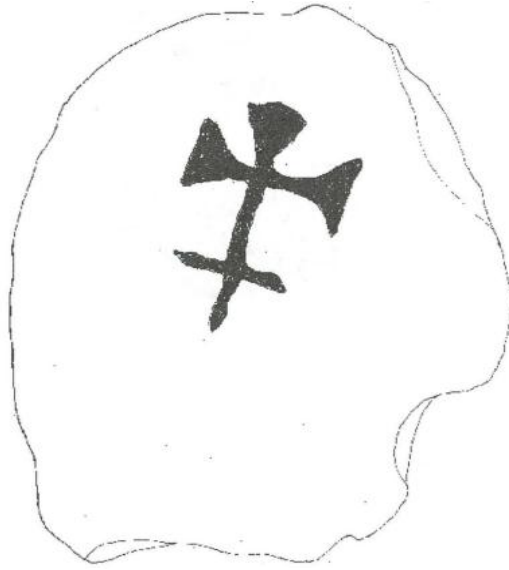
Görsel 3: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 190).

N: 4 (Ç. C. 2011 S: 191)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 191).

N: 5 (Ç. C. 2011 S: 192)
YAZITIN GÖRSELİ

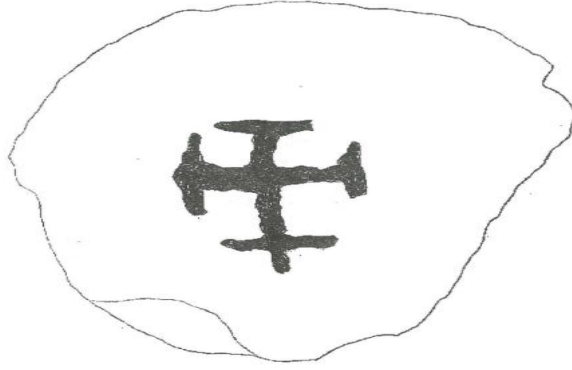

107

Görsel 5: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 192).

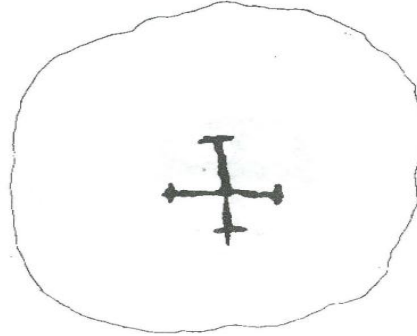
¹⁰⁷ Orijinal fotoğrafı bulunmayan mezar taşlarının bu hali kullanılmıştır.

N: 6 (Ç. C. 2011 S: 193)
YAZITIN GÖRSELİ

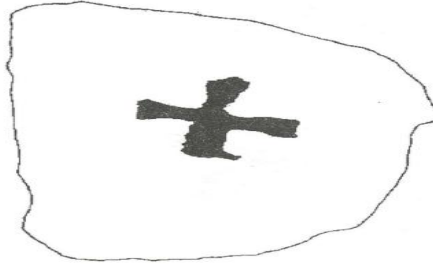
Görsel 6: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 193).

N: 7 (Ç. C. 2011 S: 194)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 194).

N: 8 (Ç. C. 2011 S: 195)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 8: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 195).

N: 9 (Ç. C. 2011 S: 196)

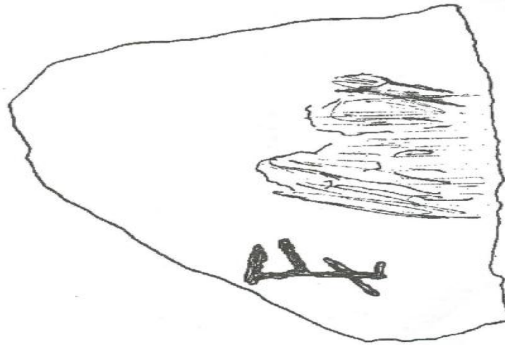
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 196).

N: 10 (Ç. C. 2011 S: 197)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 10: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 197).

N: 11 (Ç. C. 2011 S: 198)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 11: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 198).

N: 12 (Ç. C. 2011 S: 455)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 12: Almatı Merkez Tarihi Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 452).

2.1.3. İlibalık Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

21. yüzyılda keşfedilerek Nestûrî mezar taşı külliyyatını zenginleştiren İlibalık mezar taşlarının¹⁰⁸ 6'sı yazılı ve tarihsiz, 33'ü ise yazısız yazıtlardan oluşmak üzere toplamda 39 tanedir. İlibalık bölgesinde bulunan mezar taşları keşfedildikleri yıllara göre kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

2.1.3.1. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (2014)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) بركة كبرى ربيك الله

2) بركة ربيك

3) بركة ربيك (ب) (ع) (ع)

4) في

5) بركة

6) (؟) بركة

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bršb' qwš 'nyng 'wyly

2) tylyznyg

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) B(a)rš(a)b(b)ā Quşaning oyly

2) Tilezni(n)g/(Tegizni(n)g-

¹⁰⁸ Bk. İlibalık mezar taşlarının keşfi ve bulunduğu coğrafya için Giriş, Harita 17, Harita 18.

3) 'wyly p̄trw(s) qš(yš')

4) pyšyn

5) yyl

6) ywl (?)

3) oylı P(e)tro(s) q(a)š((š)ĩšā)

4) pišīn

5) yıl

6) öl(dü)

Türkçe Çevirisi: Barşabba Quça'nın oğlu Tileznin (Tegiznin) oğlu papaz Petros. Piçin yılında öl(dü).

N: 2 (2017)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 1)

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw q̄br'

2) šyryn m̄hymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)brā

2) Širin mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Širin'indir.

N: 3 (2017)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 1)

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 2)

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 3)

𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bršb' qwš-nyng

2) q̄br'sy

3) ywšmyd khn'-

4) nyng q̄br'sy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) B(a)rš(a)b(b)ā Quş(a)ning

2) q(a)brāsı

3) Yušmid k(a)hnā-

4) ning q(a)brāsı

Türkçe Çevirisi: Barşabba Quça'nın mezarı, rahip Yuşmid'in mezarı.

N: 4 (2017)

Görsel 1: İlibalık'ta keşfedilen Nestûrî mezar taşı (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

Yalnızca görseli verilen bu kayrak, Süryani harflerinden oluşan yazılar içermektedir ancak taş kırık ve okuması oldukça zordur.

N: 5 (2020)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) (....) ܡܕ

2) ܡܕ ܡܕ ܡܕ / ܡܕ ܡܕ (....)

3) ܡܕ ܡܕ ܡܕ / ܡܕ ܡܕ (....)

4) ܡܕ ܡܕ ܡܕ ܡܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) (....) my

2) mr yn..../hn(...)

3) yyl kb/kw(....)

4) 'yş

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) (....) my

2) m(a)r Yn..../Hn(...)

3) yıl kb/kw(....)

4) iş

Yazıtı okumak oldukça güçtür, bu sebeple anlamlı bir Türkçe çeviri yapılamamıştır.

N: 6 (2020)

Yazıtın Özgün Metni

(1) (مذبة) ١ (مذبة) (مذبة) (مذبة)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw) qbrh d (fbrwnrya qwšt) 'nş (

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w) q(a)br(a)h d-(F(e)bronriā
Qušt)ānş (

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Febronria Quştanç'ındır.

2.1.3.2. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 2 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) ([www.exploration-
eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm](http://www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm), Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 3 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 3: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) ([www.exploration-
eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm](http://www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm), Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 4 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 5 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 5: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 6 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 6: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 7 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 8 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 9 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) ([www.exploration-
eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm](http://www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm), Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 10 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) ([www.exploration-
eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm](http://www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm), Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 11 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

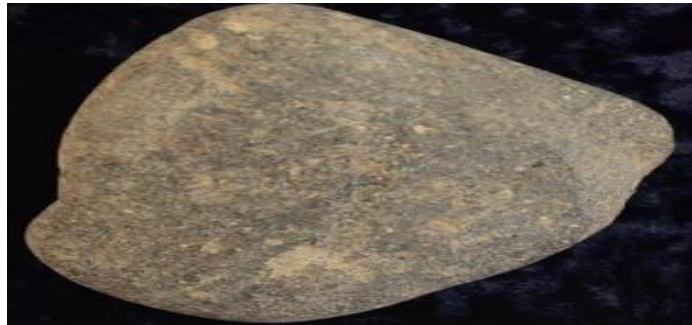
Görsel 11: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 12 (2017)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 12: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 13 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 13: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 14 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 14: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 15 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 15: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 16 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 16: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 17 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 17: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 18 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 18: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 19 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 19: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 20 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 20: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 21 (2018)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 21: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 22 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 22: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 222).

N: 23 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 23: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 223).

N: 24 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 24: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 223).

N: 25 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 25: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 224).

N: 26 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 26: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 225).

N: 27 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 27: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 225).

N: 28 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 28: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 226).

N: 29 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 29: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 227).

N: 30 (2019)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 30: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 227).

N: 31 (2020)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 31: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Voyakin, Gilbert, 2020, 51).

N: 32 (2020)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 32: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Voyakin, Gilbert, 2020, 52).

N: 33 (2021)
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 33: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Voyakin, Gilbert, 2022, 46).

2.2. Almalık Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Tarihî süreçler içerisinde önemli devletlere başkentlik yapan Almalık, Türk tarihi açısından önemli bir konumdadır. Almalık coğrafyası Semireçye’den farklı olarak bir alanı belirttiği için ayrı başlık altında incelenmiştir. Bu başlık altında, Almalık bölgesinde keşfedilen toplamda 32 adet mezar taşının yorumlu, yorumsuz yazı çevirimleri ile Türkçe çevrileri yapılmıştır. Bahsi geçen yazıtların 6 tanesi tarihli, 25 tanesi tarihsiz ve 1 tanesi yazısız taşlar başlığı altında incelenmiştir.

2.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (P. K. 1907 N: 1; Ç. C. 2011 S: 261)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰽𐰺𐰍𐰏 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 1)

2) 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 2)

3) 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 3)

4) 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 4)

5) 𐰇𐰏𐰚𐰚 𐰇𐰏𐰚𐰚 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' trng' lksnd

2) rws' nd wnpq mn' lm'

3) hn' nsťwrys

4) mpšqn' ksgyst'

5) br kry' (?) br ymyn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t 1613 Al(e)ks(a)nd-

2) ros' n(a)d w-np(a)q m(i)n' (ā)lmā

3) h(ā)nā N(e)šťorīs

4) mp(a)šq(ā)nā aks(i)gīstā

5) b(a)r K(a)ryā (?) b(a)r Y(a)m(m)īnā

Türkçe Çevirisi: Aleksandros Han takvimine göre 1613 (1302) senesinde. Yammina'nın oğlu olan Karya'nın oğlu müfessir, yorumcu Nestoris bu dünyadan ayrıldı ve çıktı.

N: 2 (P. K. 1905 N: 9)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ ܕܝܠܕ 1)

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 2)

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 3)

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'ndt şış'

2) btwlt'

3) bšnt' trnk

4) kwn d.....swt

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'n(a)dt Ş(a)ışā

2) btultā

3) b(a)šn(a)t 1650

4) kon d.....soṭ

Türkçe Çevirisi: Güzel (bekâr) kadın Zatşa 1650 (1359) senesinde vefat etti.

Mezar taşında geçen son satır eksiktir ve anlamlı bir çeviri yapmak zordur (Кокорцов, 1905, 196). 2. satırda geçen kelime Süryanicenin doğu lehçesinde “bakire, evlenmemiş, güzel kadın” anlamlarını karşılamaktadır. Yazıtın en uygun şekliyle Türkçe çevirisi verilmeye gayret edilmiştir.

N: 3 (N. R. 2010 A-N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 1)

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 2)

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 3)

ܠܥܠܡ ܕܝܠܕ 4)

ܠܥܠܡ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'nd wnfq

2) mn 'lym' hn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'n(a)d w(a)nf(a)q

2) men 'l(a)ymā h(ā)nā

N: 6 (P. K. 1905 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١) ١٦٨٣ ١٦٨٣ ١٦٨٣

٢) ١٦٨٣ ١٦٨٣ ١٦٨٣

٣) ١٦٨٣ ١٦٨٣ ١٦٨٣

٤) ١٦٨٣ ١٦٨٣ ١٦٨٣

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'ndt wnpqt mn

2) 'lym' hn' qymt'

3) mhymnt' bšnt

4) 'trpg

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'n(a)d w-n(i)pqt(ā) m(i)n

2) 'l(a)ymā h(ā)nā Qy(ā)mtā

3) mh(a)ym(a)ntā b(a)šn(a)t

4) 1683

Türkçe Çevirisi: Bu genç mümine Qyamta dünyadan 1683 (1372) senesinde ayrıldı.

2.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (P. K. 1905 N: 1; W. K. 2000 N: 10 (Abb. 40); Ç. C. 2011 S: 257)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

١) ١٦٨٣ ١٦٨٣ ١٦٨٣

٢) ١٦٨٣ ١٦٨٣ ١٦٨٣

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) grqn

2) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) G(i)rq(a)n

2) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Mümin Gorgan (veya Girsan).

Yazıt Kokovtsov'dan sonra birçok defa yayımlanmıştır fakat isimde okuma farklılıkları görülmektedir. Klein ve Cumagulov (Girsin/Gersin) şeklinde çözümlemiştir ve bu daha mümkün gözükmemektedir.

N: 2 (D. C. 1897 N: 271; P. K. 1905 N: 3; Ç. C. 2011 S: 309)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

كازان 1)

كولكول 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) k'z'n

2) w-'skwly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Kazan

2) w-iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Öğrenci Kazan.

N: 3 (P. K. 1905 N: 4; Ç. C. 2011 S: 375)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

كولكول 1)

كولكول 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) tlyt'

2) mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) tliṭā

2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Mümine kız çocuk.

N: 4 (P. K. 1905 N: 5; Ç. C. 2011 S: 276)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

كولكول 1)

كولكول 2)

كولكول 3)

كولكول 4)

كولكول 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) hnw qbrh
- 2) qymt'
- 3) tlyt'
- 4) mhymnt'
- 5) 'wlh

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
- 2) Qy(ā)mtā
- 3) tliṭā
- 4) mh(a)ym(a)ntā
- 5) Aul(a)h

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine kız çocuk Qyamta'nındır. Burada.

N: 5 (P. K. 1905 N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) srgys
- 2) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) S(a)rgīs
- 2) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Mümin Sargis.

N: 6 (P. K. 1905 N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) tlyt'
- 2) mrym

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) tliṭā
- 2) M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: Kız çocuk Meryem.

N: 7 (P. K. 1905 N: 10)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

٠ ٠ ٠ ٠ 1)

٠ ٠ ٠ ٠ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) wrwg

2) t'mwr

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Urug

2) Temür

Türkçe Çevirisi: Urug Temür.

N: 8 (P. K. 1907 N: 2; Ç. C. 2011 S: 271)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ 1)

..... 2)

..... 3)

٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ 4)

٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ ٠ 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt' lksndrws

2)

3)

4) 'nd mn 'lm' hn'

5) 'lyšb' mhymnt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t Al(e)ks(a)ndros

2)

3)

4) 'n(a)d m(i)n '(ā)lmā h(ā)nā

5) Elīšba mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Aleksandros senesinde bu dünyadan ayrıldı. Mümine Elizabet.

N: 9 (P. K. 1907 N: 3; Ç. C. 2011 S: 267)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤅 𐤒𐤁𐤕 1)

𐤒𐤁𐤕 2)

𐤒𐤁𐤕𐤍𐤅 𐤍𐤕𐤍𐤍 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qbrh

2) 'lym'

3) 'ntwnys mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h

2) 'l(a)ymā

3) Anṭoni(u)s mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç mümin Antonyus'undur.

N: 10 (P. K. 1907 N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

𐤒𐤁𐤕𐤍𐤅 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1)

2) mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1)

2) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Mümin.

N: 11 (P. K. 1907 N: 5)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤇𐤍𐤅 𐤒𐤁𐤕 1)

𐤒𐤁𐤕𐤍𐤅 𐤒𐤁𐤕 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hn' qbrh

2) šlyh' mhymn'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hnā q(a)br(e)h

2) Šliḥā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Şliha'nındır.

N: 12 (P. K. 1907 N: 6; Ç. C. 2011 S: 311)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

مريم 1)

مريم 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) mrym

1) M(a)ry(a)m

2) mhymnt'

2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Mümine Meryem.

N: 13 (P. K. 1907 N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

قمت 1)

قمت 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) qymt'

1) Qy(ā)mtā

2) 'lymt'

2) 'l(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: Genç kız Qyamta.

N: 14 (P. K. 1907 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

تارم 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) t'rym

1) Tārīm

Türkçe Çevirisi: Tarım.

N: 15 (P. K. 1907 N: 9; Ç. C. 2011 S: 273)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤊 1)

𐤍𐤏𐤔 2)

𐤌𐤊𐤔 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) [m]h

2) dwyd

3) 'skly'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) [m]h(a)(y)(m)(n)(ā)

2) D(a)wid

3) isk(o)l(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Mümin öğrenci David.

N: 16 (P. K. 1907 N: 10; Ç. C. 2011 S: 259)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤊 1)

𐤍𐤏𐤔 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) šlm'

2) mh

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Š(a)lmā

2) mh(a)(y)(m)(a)(n)(t)(ā)

Türkçe Çevirisi: Mümine Zalma.

Yazıtın bir kadına ait olduğu görüşü Kokovtsov'a ait olmakla birlikte Cumagulov da onu destekler biçimde yazıtı çevirmiştir (1905, 439; 2011, 259).

N: 17 (W. K. 2000 N: 6 (Abb. 36); Ç. C. 2011 S: 268)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤊𐤔 1)

2) ...

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'rwn mhymn' 'zd w[npq mn]

2) 'lym' hn' bšnt 'tr. .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Aron mh(a)ymnā '(ā)z(ā)d w-

[n(ā)p(e)qm(i)n]

2) 'l(a)ymā h(a)nā b(a)šn(a)t 16. .

Türkçe Çevirisi: Genç mümin Aron bu dünyadan ayrıldı. 16.. senesinde.

N: 18 (W. K. 2000 N: 8 (Abb. 38))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hn. .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) hn. .

Türkçe Çevirisi: Hn.

Bu mezar taşı kırılmış, hasar görmüştür. Taşın üzerinde yazılanlar eksiktir ve üzerinde bir haç işareti bulunmaktadır (Klein, 2000, 160).

N: 19 (W. K. 2000 N: 9 (Abb 39); Ç. C. S: 378)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ...

2) ...

3) ...

4) ...

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp

2) [m]l '

3) . . m . . wš

4) 'my(?)

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p

2) [m]l '

3) . . m . . wš

4) āmī(n)

Türkçe Çevirisi: senesinde. Amin.

Yazıt kabartma tekniği ile oyulmuştur, 2. ve 3. satırlarından anlamlı kelimeler çıkartmak olanaksızdır. Bugün St. Petersburg'da müzede bulunan mezar taşı üç taraftan kırılmış, hasar görmüştür (Klein, 2000, 160; Джумагулов, 1987, 133; 2011, 379).

N: 20 (N. R. 2010 A-N: 1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) بيلگه

2) قوشتاش

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bylk'

2) qwšt'ş

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Bilge

2) quštāş

Türkçe Çevirisi: Bilge Quštaç.

N: 21 (N. R. 2010 A-N: 3)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) قلا

2) قلا

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) qlş'

2) tlyt'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Q(a)lşā

2) tltā

Türkçe Çevirisi: Küçük kız Qalza.

2) 𐤀𐤋𐤔𐤁

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'lyšb'

2) 𐤕𐤋𐤕

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Elīšba

2) 𐤕𐤋𐤕

Türkçe Çevirisi: Kız çocuk Elizabet.

N: 25 (N. R. 2010 A-N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤁𐤔𐤏𐤕 𐤀𐤋𐤔𐤁

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp š(i)tm'

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b(a)šn(a)t āl(a)p š(i)tmā

Türkçe Çevirisi: 1600 senesinde.

2.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (W. K. 2000 N: 7 (Abb. 37)]

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Hermitage Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Klein, 2000, 391).

2.3. İç Moğolistan Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Nestûrî varlığının bulunduğu diğer bölgelerden birisi de İç Moğolistan coğrafyasıdır. Tez çalışmamız boyunca İç Moğolistan coğrafyası içerisinde toplamda 90 mezar taşı incelenmiştir ve bu taşlar içinde 2 tanesi net bir tarih içermektedir. Tarih içermeyen 29 adet yazıt bulunurken 59 tane yazısız mezar taşı mevcuttur. 59 adet yazısız mezar taşının görselleri Halbertsma'nın 2015 yayımlı eserinden alınmıştır. İç Moğolistan uzmanı olan Halbertsma, bölgede bulunan yazıtların pek çok açıdan görsellerini çekmiş ve kitabında bunlara yer vermiştir. Tez çalışmamız boyunca Halbertsma'nın da bilgisi dâhilinde bu görsellerden, görüntü bakımından kaliteli olan fotoğraflar tercih edilmiştir.

2.3.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (N. R. 2010 M-N: 2)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 2) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 3) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 4) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 5) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 6) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 7) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 8) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 9) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 10) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 11) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 12) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b' wbr' wrwḥ' dqwdš'
- 2) mqdwny' p'lkkl k'n 'wkly

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā w-Rūḥā d-
- Qūdšā

3) 'yky šwyn šywl' tyn 'wš swyn šywl'k' 'wřwz 'lty y'šynt'	3) iki süin šiula-tin üš süin šiula-qa ořuz altı yašin-řa
4) řngry yrlykyn pwřwřty ř'byšk'n yyly 'ltyňz 'y ygyrmy ř[wyrř]	4) ř(e)ngri y(a)rl(i)křn pütürři řabışkan yili altıňz ay y(i)girmi ř[ört]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Abraham Tömüres'indir. Kingcaofu Valisi Sekiz yıldır Sünla-quila Valisi ev oğlu ... ikinci randevudan üçüncü randevuya, 36 yaşında. Tabışkan yılına göre (1638- 1327) altıncı ay yirmi dördüncü ... Tanrı'nın emrini tamamladı.

2.3.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (N. R. 2010 M-N: 3)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pw qbr' gyvrgys 'rkydyqwn nyng 'wl	1) pu q(a)brā Giv(a)rgīs arkidy(ā)qon-nīng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar baş diyakon Givargis'indir.

N: 2 (N. R. 2010 M-N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ

2) ܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ

3) ܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ

4) ܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ

5) ܡܝܪܝܢ ܕܥܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pw qbr' ywşnn	1) pu q(a)brā Yoş(a)n(n)(ā)n
2) mšmšn'	2) mš(a)mš(a)nā

3) byg / bzng

3) beg / b(i)z (i)ng

4) 'wng kw

4) öng kü

5) byg nyng 'wl

5) beg-niing ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar diyakoz Yohannan Beg'indir.

N: 3 (N. R. 2010 M-N: 5)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

.... 1) [م]ه مت [م]

.... 2) [م]ه مت [م]

.... 3) [م]ه مت [م]

.... 4) [م]ه مت [م]

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pw qbr[']

1) pu q(a)br[ā]

2) 'lkyšlyk

2) alkīšlik

3) 'lṭwn

3) Altun

4) sns n klwn 'myn

4) s(a)ns(ī)n k(ā)lsun āmīn

Türkçe Çevirisi: Bu mezar ... nimet ... Altun Sansin kelsun amin.

N: 4 (N. R. 2010 M-N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

.... 1) [م]ه مت [م]

.... 2) [م]ه مت [م]

.... 3) [م]ه مت [م]

.... 4) [م]ه مت [م]

.... 5) [م]ه مت [م]

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) [m]yng 'lty ywz 'lyg

1) [m]iing altı yüz älig

2) s'ny hzyrn 'y nyng

2) sanī ḥ(a)ziran ay-nīng

3) ygyrmysy

3) y(i)girminši

4) y't pwlswn pw qb[r']

4) yaṭ polsun pu q(a)b[rā]

5) 'swn nyng 'wl

5) Asun-nīng ol

Türkçe Çevirisi: M... altı yüz elli Haziran ayının.....yigirminci (O)
hatırlansın. Bu mezar Asun'undur.

N: 5 (N. R. 2010 M-N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

..... 1)

..... 2)

..... 3)

..... 4)

..... 5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) y'ngyt'

1) yangitā (?)

2) pw qbr' 'lks'ndrws

2) pu q(a)bṛā Al(e)ksandros

3) w'

3) w'

4) ['w]šmgyt' p 'lty

4) [u]š m(a)gītā p alṭī

5) ṭynlyg prsb' 'ry'nt' gzy

5) ṭīnlīg B(a)rs(a)b(b)ā āryanṭā
g(ā)zi

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Aleksandros altı... Barşabba.

N: 6 (N. R. 2010 M-N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi**Yorumlu Yazı Çevirimi**

1) pw qbr' sy[ywrgy]s qw[šn']ş [nyng]
'wl

1) pu q(a)brā Se[yorgi]s Qu[šnā]ş-[nīng]
ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Seyorgis Quştanç'ındır.

N: 13 (N. R. 2010 M-N: 21)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[1] ۱۳۰۰ [۱۳۰۰] [۱۳۰۰]

Yorumsuz Yazı Çevirimi**Yorumlu Yazı Çevirimi**

1) pw [qbr'] 'lytymwr nyng ['wl]

1) pu [q(a)brā] Eliṭimur-nīng [ol]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Elitimur'undur.

N: 14 (N. R. 2010 M-N: 22)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

.... [۱۳۰۰] [۱۳۰۰]

.... [۱۳۰۰] [۱۳۰۰]

Yorumsuz Yazı Çevirimi**Yorumlu Yazı Çevirimi**

1) 'lksnd[rws]

1) Al(e)ks(a)nd[ros]

2) 'yk

2) ik

Türkçe Çevirisi: Aleksandros ik.

N: 15 (N. R. 2010 M-N: 24)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[1] ۱۳۰۰ [۱۳۰۰] [۱۳۰۰]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Buqra'nındır.

N: 19 (N. R. 2010 M-N: 14; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 16)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[𐤁𐤓𐤕] 𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) pw qbr' 'wgn qšyš' nyng ['wl]

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pu q(a)brā Og(a)n (Ugan)¹¹³
q(a)š(š)īšā-nīng [ol]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Ogan (Ugan)'ındır.

N: 20 (N. R. 2010 M-N: 11; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 21)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) pw qbr' 'mnw' yl qšyš' nyng 'wl

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pu q(a)brā Em(m)(a)nuel q(a)š(š)īšā-nīng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Emmanuel'indir.

N: 21 (N. R. 2010 M-N: 13; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 22)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 𐤁𐤓𐤕 ... 𐤁𐤓𐤕 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw ... 'stpnws qšyš' nyng qbr'sy 'wl

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w . . . Est(e)p(a)nos
q(a)š(š)īšā-nīng q(a)brāsı ol

¹¹³ Dickens ve Halbertsma bu özel ismi Avgen şekliyle çevirmişlerdir. Süryanicede alap ve vav harfinin kelime başında yazımı o,u harflerini verebilir. Bu sebeple burada N. Ruji'nin okuması esas alınmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) pw qbr' ḥdwt' qwšn'nş nyng 'wl

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pu q(a)brā Ḥ(a)dutā¹¹⁵ Qušnānş-nīng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Hadutha Quştanç'ındır.

N: 25 (N. R. 2010 M-N: 20; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 33)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) pw qbr' qstws (d)swbr'wn nyng 'wl

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) pw qbr' qstws (d)swbr'wn nyng 'wl

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pu q(a)brā Q(u)sṭus (Quštānş) (d)-Sob(o)r'on¹¹⁶-nīng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Quştus (veya Quştanç) Sobor'on'undur.

N: 26 (N. R. 2010 M-N: 25; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 70)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) pw qbr' šwh'r kwšn'nş nyng 'wl

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) pw qbr' šwh'r kwšn'nş nyng 'wl

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) pu q(a)brā Š(o)whar Qušnānş-nīng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şovhar¹¹⁷ Quşnanç'ındır.

¹¹⁵ Niu Ruji bahsi geçen yazıttaki özel ismi “𐎧𐎠𐎡𐎢” (Qadutā) şeklinde okumuştur ancak yazıtın görselinde de görüldüğü gibi burada geçen özel isim “𐎧𐎠𐎡𐎢” (Ḥadutā)dır.

¹¹⁶ Niu Ruji bu yazıttaki özel ismi “Solqun” olarak okumuştur ancak Dickens ve Halbertsma'nın okumaları esas alınmıştır.

¹¹⁷ Niu Ruji, bu yazıtta geçen ismi “Bursar” olarak okumuştur ancak çalışmamız içerisinde Dickens ve Halbertsma'nın okumaları tercih edilmiştir.

2.3.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (T. H. F. H. 2015 N: 1)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 336).

N: 2 (T. H. F. H. 2015 N: 2)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 339).

N: 3 (T. H. F. H. 2015 N: 3)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 3: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 341).

N: 4 (T. H. F. H. 2015 N: 4)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 346).

N: 5 (T. H. F. H. 2015 N: 5)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 5: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 348).

N: 6 (T. H. F. H. 2015 N: 6)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 6: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 351).

N: 7 (T. H. F. H. 2015 N: 7)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 353).

N: 8 (T. H. F. H. 2015 N: 9)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 8: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 357).

N: 9 (T. H. F. H. 2015 N: 10)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 359).

N: 10 (T. H. F. H. 2015 N: 11)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 10: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 361).

N: 11(T. H. F. H. 2015 N: 13)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 11: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 368).

N: 12 (T. H. F. H. 2015 N: 14)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 12: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 371).

N: 13 (T. H. F. H. 2015 N: 17)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 13: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 382).

N: 14 (T. H. F. H. 2015 N: 18)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 14: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 383).

N: 15 (T. H. F. H. 2015 N: 19)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 15: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 388).

N: 16 (T. H. F. H. 2015 N: 20)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 16: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 390).

N: 17 (T. H. F. H. 2015 N: 24)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 17: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 402).

N: 18 (T. H. F. H. 2015 N: 25)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 18: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 403).

N: 19 (T. H. F. H. 2015 N: 26)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 19: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 404).

N: 20 (T. H. F. H. 2015 N: 27)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 20: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 405).

N: 21 (T. H. F. H. 2015 N: 28)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 21: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 406).

N: 22 (T. H. F. H. 2015 N: 31)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 22: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 416).

N: 23 (T. H. F. H. 2015 N: 32)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 23: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 419).

N: 24 (T. H. F. H. 2015 N: 34)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 24: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 427).

N: 25 (T. H. F. H. 2015 N: 35)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 25: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 429).

N: 26 (T. H. F. H. 2015 N: 36)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 26: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 430).

N: 27 (T. H. F. H. 2015 N: 37)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 27: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 432).

N: 28 (T. H. F. H. 2015 N: 38)

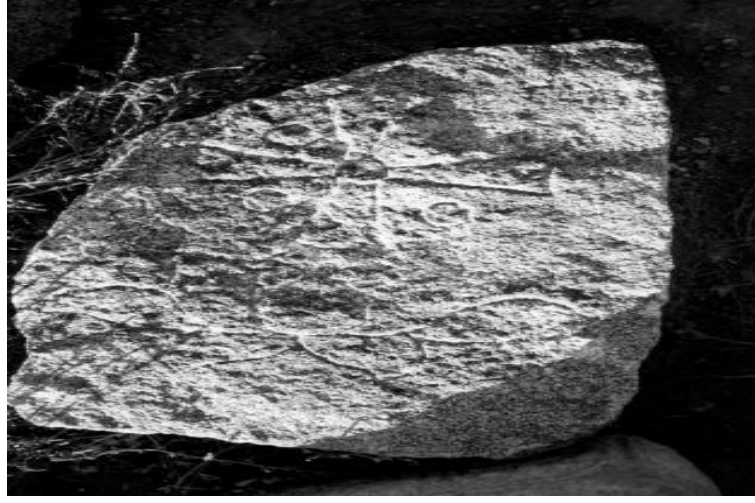
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 28: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 434).

N: 29 (T. H. F. H. 2015 N: 39)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 29: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 436).

N: 30 (T. H. F. H. 2015 N: 40)

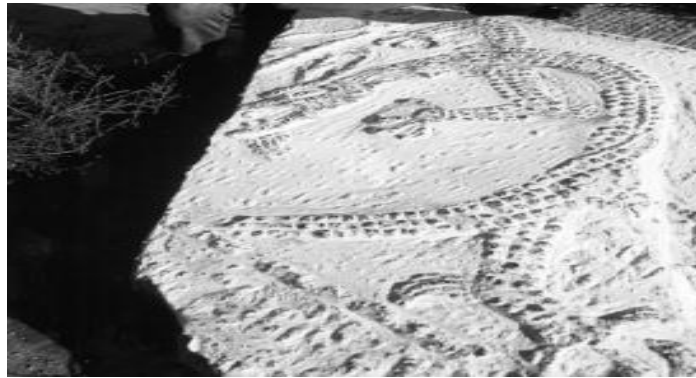
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 30: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 438).

N: 31 (T. H. F. H. 2015 N: 41)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 31: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 439).

N: 32 (T. H. F. H. 2015 N: 42)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 32: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 440).

N: 33 (T. H. F. H. 2015 N: 43)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 33: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 441).

N: 34 (T. H. F. H. 2015 N: 44)

YAZITIN GÖRSELİ

44. Stone Slab	
field location:	Bailingmiao, inside cultural relics courtyard (September 2003)
front:	—
back:	not seen
size:	w 63 × h 80 cm
diameter cross:	n.a.
shape arms cross:	n.a.
condition:	design clear
general shape:	chiselled slab
material:	granite
colour:	gray scale, corner piece
remarks:	original location unknown; according to curator part of stone coffin in six pieces (40–45); design similar to gravestone patterns (no image available)

Görsel 34: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 443).¹¹⁹

¹¹⁹ Bailingmiao’da bulunan bu yazıtın bir görseli bulunmamaktadır (Halbertsma, 2015, 443).

N: 35 (T. H. F. H. 2015 N: 45)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 35: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 444).

N: 36 (T. H. F. H. 2015 N: 46)

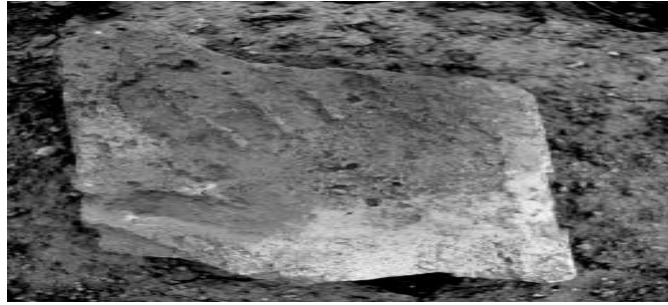
YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 36: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 445).

N: 37 (T. H. F. H. 2015 N: 47)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 37: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 447).

N: 38 (T. H. F. H. 2015 N: 48)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 48: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 448).

N: 39 (T. H. F. H. 2015 N: 49)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 39: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 450).

N: 40 (T. H. F. H. 2015 N: 50)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 40: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 451).

N: 41 (T. H. F. H. 2015 N: 51)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 41: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 452).

N: 42 (T. H. F. H. 2015 N: 52)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 42: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 453).

N: 43 (T. H. F. H. 2015 N: 53)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 43: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 454).

N: 44 (T. H. F. H. 2015 N: 54)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 44: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 455).

N: 45 (T. H. F. H. 2015 N:55)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 55: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 456).

N: 46 (T. H. F. H. 2015 N: 56)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 46: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 457).

N: 47 (T. H. F. H. 2015 N: 57)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 47: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 460).

N: 48-49 (T. H. F. H. 2015 N: 58-59)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 48-49: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 467-468).

N: 50-51-52 (T. H. F. H. 2015 N: 60-61-62)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 50-51-52: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 469-472).

N: 53-54 (T. H. F. H. 2015 N: 63-64)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 53-54: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 474-475).

N: 55 (T. H. F. H. 2015 N: 65)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 55: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 475).

N: 56 (T. H. F. H. 2015 N: 66)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 56: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 477).

N: 57 (T. H. F. H. 2015 N: 67)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 57: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 479).

N: 58 (T. H. F. H. 2015 N: 68)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 58: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 484).

N: 59 (T. H. F. H. 2015 N: 69)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 59: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 491).

2.4. Quanzhou (Zayton) Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Çin'in önemli kıyı limanlarından Quanzhou kenti, Nestûrî bulguları açısından zengin olan bir diğer bölgedir. Ticaretin aktif olarak yapıldığı Quanzhou, pek çok farklı milletin ve kültürün bir arada olduğu kozmopolit bir şehirdir. Bu durum dillerin, dinlerin ve kültürel birikimlerin kaynaşmasını sağlamaktadır, bilhassa bu durum Çin topraklarında Nestûrî inancın yansımalarıyla karşılaşmamıza neden olmuştur.

Quanzhou Bölgesinde toplamda 13 mezar taşı incelenmiş, bu taşlardan 10 tanesi tarihliyen 2 tanesi tarihsiz yazılmıştır. Aynı zamanda herhangi bir yazı ve tarih bulunmayan 1 adet de yazısız mezar taşı bulunmaktadır.

2.4.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (S. L. 2012 N: B19 (=Z5)]¹²⁰

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 2) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 3) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 4) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 5) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 6) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 7) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 8) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 9) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 10) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 11) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ
- 12) ܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ ܕܡܕܢܚܐ

¹²⁰ Metnin Süryanice ve harf çeviriminde Samuel N. C. Lieu, Majella Franzmann ve Peter Zieme'nin okumaları dikkate alınmıştır.

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Makedonyalı Philip Han'ın oğlu Aleksandros Han takvimine göre 1601 (1290) senesi, sekizinci ayın sekizinci gününde, Tabgaç takvimine göre uut yılında, ... eşi (karısı) Kamza Katun yirmi yaşında Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Bu hanımefendinin ruhu cennette kalsın. Onun ruhu, çocukları ve torunlarıyla gittikçe artacak. (O) hatırlansın, amin.¹²¹

N: 2 (N. R. 2010 Q-N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) 𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌳𐌹𐌸 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 2) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 3) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 4) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 5) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 6) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 7) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 8) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 9) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 10) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 11) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 12) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 13) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 14) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 15) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 16) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 17) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 18) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 19) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰
- 20) 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌰𐌹𐌳𐌰

¹²¹ Bu yazıtın henüz araştırmacılar tarafından tamamı deşifre edilememiştir; dolayısıyla Türkçe'ye aktarımında eksiklikler vardır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b' wbr' wrwḥ' dqwdš'
- 2) 'lksndrws k'n s'kyšy yyl mng
- 3) 'lty ywz byr t' s'kyzyn' 'y s'kyz
- 4) y'ngyt' bšn't
- 5) 'lp štm'' ḥd' 'tr'
- 6) lywn hw' 'yts'r
- 7) t'bk'' s'kyšy 'wd yyl
- 8) t'mwz 'y yyty y'ngyd'
- 9) s'nmq trym 'ryp
- 10) . . . 'wyl' rk' s'nm'q
- 11) t'rym pw yyrtyn'y
- 12) t' 'rty p k'yp
- 13) 'ryg snm'q k'twn
- 14) trym ygrymy y'šynt'
- 15) tngry y'rlykyn pwytwrt'y
- 16) pw sn qwbr' ''ynt'
- 17) kyzl'ndwq pw 'ryg
- 18) k'twnyng 'wyswt'y 'wštym'kt' 'rdy
- 19) p'rlyk 'wklyl'r 'wny m'ngw m'ngw
- 20) y'd pwlswn 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā w-Rūḥā d-Qūdšā
- 2) Al(e)ks(a)ndros kan sakīšī yīl m(ī)ng
- 3) altı yüz bir tā sākizin' ay sākiz
- 4) yangīta b(a)šnaṭ
- 5) āl(a)p š(i)tmā'ā ḥdā ātrā
- 6) ly(a)w(a)n hwā aytsar
- 7) ṭabka' sakīšī 'ūd yīl
- 8) tām(m)uz ay yiti yangīda
- 9) Sanm(a)q Ṭ(ā)rim ārip
- 10) . . . ülärkä Sanmaq
- 11) Tārim pu yirtun'i
- 12) tā artıp ka'ip
- 13) arīg S(a)nmaq Kātūn
- 14) Ṭ(ā)rim yig(i)rmi yašīntā
- 15) tēngri yarlıkīn pütürti
- 16) pu s(i)n qabra i'inṭā
- 17) kizlanduq pu arīg
- 18) Kātūnīng ösüti uštīmaḥta erdi
- 19) parlık oklilar onī māngü māngü
- 20) yad polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul ve kutsal ruh adına. Aleksandros Han takvimine göre 1601 (1290) senesinde, Tabgaç takvimine göre ud yılının, Temmuz ayı Sanmak Katun bu dünyadan ayrıldı. İffetli eş Sanmak Katun, Tanrı'nın emrini yirmi yaşında yerine getirdi. Bedeni bu mezara defnedilmiştir. Bu iffetli kadının ruhu cennette idi. Ebediyette bütün kızları onun için. (O) hatırlansın, amin.

3) mǫdwny' b'lyklyk	3) M(a)q(a)donya balıklık ¹²²
4) pylypws k'n 'wkly	4) Pilipos kan okli
5) 'lksndrws 'ylyg k'n s'	5) Al(e)ks(a)ndros ilig kan sa
6) qyşy yyl myng	6) qışi yıl mīng
7) 'lty ywz s'kyz yylnt'	7) altı yüz sākiz yıl(i)nṭa
8) ṭwrk s'qyşy pyşyn yyl	8) Ṭürk saqışi pişin yıl
9) şkspt' y 'wn y'ngyt'	9) ş(a)kş(a)p(u)t ay on yangiṭa
10) kwtlwk qwşt'nş	10) Kutluk Quştānş
11) 'y kwdwr k'twn	11) ay Kūdur Kātūn
12) 'wtwz 'yky y'synt'	12) otuz iki yaşinta
13) ṭngry y'rlyky pwyṭwrdy bw	13) ṭ(e)ngri yarlikī pūṭürdi bu
14) s'ngwm nyng 'şlyky	14) sāngüm nīng āşliki
15) 'wyzwtı mngw 'wştım'kd'ky	15) özüti m(ā)ngü uştımahdaki
16) sr' rpq' rhył 'ryg	16) s(a)ra r(e)pqa r(a)ḥel arīg
17) kyzl'r pyrl' ywrt	17) kızlar pirlī yurt
18) ṭwtwp	18) ṭutup
19) 'wrwn ṭwtwp mngw	19) orun ṭutup m(ā)ngü
20) 'ṭ yngy pwlswn	20) at y(a)ngi polsun
21) pw qbr' syn ṭ'	21) pu q(a)ḥrā sin ṭā
22) kyzl'ndwrdy 'wyzwtı	22) kızlāndürdi özüti
23) 'wştım'k 'yşynt' y't'm'kt'	23) uştımah işintā yaṭamakṭa
24) mngy mngy 't y'ngy pwlswn	24) m(ā)ngi m(ā)ngi at yangi polsun
25) 'mn	25) ām(i)n

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1608 (1297) senesinde, Türk takvimine göre piçin yılının, on ikinci ay (çakşaput), onuncu günü Kutlu Kudur Katun, otuz iki yaşında, Tanrı'nın isteğini yerine getirdi. Komutanın eşinin (karısı) ruhu

¹²² Quanzhou yazıtları içerisinde dikkat çekici diğer bir husus, metinlerde yazılan “Mak(g)adonya balıklık, balıklı veya balık” sözcükleridir. Yazıtların çevirilerinde buna benzer kelimelerin geçtiği yerler “Makedonya şehrinden” anlamıyla çevrilmiştir çünkü metinlerde bu kelimeler “Makedonya şehrinden gelen” manası ile kullanılmıştır (Lieu, 2012, 162-163). “Balık” kelimesinin “bal+” kökünden geldiği “bal+çık”, “çamur” manalarından tahavvül ederek çamurdan yapılan duvarla çevrilmiş manasında “şehir” anlamını bulduğu bilinmektedir (Ercilasun, 2022, 311-312). Bu bağlamda Makedonya bir krallık olmasına rağmen taş ustaları şehir anlamına gelen “balık” kelimesini tercih etmiştir dolayısıyla çeviriler metne sadık kalınacak şekilde yapılmıştır.

sonsuz dek cennette dinlensin. Azizler Sara, Rebeka ve Rahel¹²³ ile birlikte şöhreti sonsuz dek yenilenecek. Bedeni bu mezara yatırıldı. Ruhu cennette kutsansın, (o) hatırlansın. Amin.

N: 4 (N. R. 2010 Q-N: 1; S. L. 2012 N: B17 (=Z25))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) [כ] עבר כבוד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 2) 2) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 3) 3) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 4) 4) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 5) 5) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 6) 6) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 7) 7) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 8) 8) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 9) 9) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 10) 10) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב
- 11) 11) חסד רב וחסד רב וחסד רב וחסד רב

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b' wbr' wrwh' dqwdš'
- 2) 'lksndrws k'n s'kyšy yyl(y)
- 3) myng 'lty ywz 'wn 'wš ylynt'
- 4) t'bk's s'kyšy 'wwd yyl 'wn[ynš]
- 5) 'y yygyrmy 'lty t' kwšw
- 6) b'lyk lyk tw'myš 't' 'r
- 7) nyng 'wkly 'wšt' t'sk'n
- 8) 'lmyš yyty y'synt' pw
- 9) sytw'n b'lyk k' yytp
- 10) tngry y'rly'yn bwytwrwy 'w
- 11) zwty 'wšt'm'k t' pwlswn 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā w-Rūhā d-Qūdšā
- 2) Al(e)ks(a)ndros kan sakīšī yīl(ī)
- 3) mīng alṭī yūz on uš yīlīntā
- 4) ṭabkaš sakīšī ūd yīl on[unš]
- 5) ay yigirmi alṭī-tā Košo
- 6) balı(k)'-lī 'Ṭu'miš Atā ār-
- 7) nīng oklī Uštā Ṭaskan
- 8) alṭmīš yīṭi yašīntā pu
- 9) Š(a)yṭun balı(k)'-ka yīṭ(i)p
- 10) t(e)ngri yarlikīn bütürdi ö-(?)
- 11) (ö)züṭi uštmaḥ-tā polsun amin

¹²³ Bu yazıtta geçen “Sara (Sâre) Hz. İbrahim’in, Rebeka İshak’ın, Rahel Hz. Yakup’un eşidir. Aynı zamanda yazıtlar arasında ilk defa sözü edilen üç kutsal kadının isminin geçmesi ilginçtir (Rybatzki, 2004, 283; Hiebel, 2021, 15-17).

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul ve kutsal ruh sonsuza dek. Aleksandros Han takvimine göre 1613 (1302) senesi, Tabgaç takvimine göre ud yılında, onuncu ayın yirmi altıncı gününde. Tuymış Ata'nın oğlu, Qoço şehriden Ušta Taşkan, altmış yedi yaşında Zayton şehrine gelerek Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Onun ruhu cennette olsun, (o) hatırlansın amin.

N: 5 (N. R. 2010 Q-N: 2; S. L. 2012 N: B20 (=Z2))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܒܐ ܐܘܠ ܐܠܗܐ

2) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

3) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

4) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

5) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

6) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

7) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

8) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

9) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

10) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

11) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

12) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

13) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

14) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

15) ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) bšm 'b' wbr'

2) wrwh' dqwdš'

3) l'lmyn 'myn

4) mqdwyn' b'lyk

5) lyk pylypws k'n

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā

2) w-Rūḥā d-Qūdšā

3) l-(')ālmīn amin

4) M(a)q(a)donyā balī(k)

5) lī' Pilipos kan

6) 'wkly 'lksndrws	6) o'lı Al(e)ks(a)ndros
7) 'yly' k'n s'kyšy	7) ili' kan sakīšī
8) yyl myng 'lty	8) yıl mīng alṭī
9) ywz 'wn 'lty ṭ'	9) yüz on alṭī ṭa
10) ṭ'bk's s'kyšy	10) ṭabkaş sakīšī
11) lww yyly 'wnwnş 'y	11) lūū yılı onunş ay
12) 'wn 'lty kyş'sy	12) on alṭī kişāsī
13) swyrwg s'kyšy yyl	13) sürüg sākišī yıl
14) (?) twkwz 'y 'wn 'yky	14) (?) tokuz ay on iki
15) kyş'syṭ' y'ṭ pls(n)	15) kişāsītā yaṭ p(o)ls(u)(n)

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek, amin. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1616 (1304) yılında, Tabgaç takvimine göre luu yılı, onuncu ayın on altıncı gecesi, dini takvimde yıl dokuzuncu ayın on ikinci gecesi. (O) hatırlansın. ¹²⁴

N: 6 (N. R. 2010 Q-N: 7; S. L. 2012 N: B22 (=Z26))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 2) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 3) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 4) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 5) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 6) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 7) ... 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
- 8) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b' wḥr'

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā

¹²⁴ İlgili yazıtın deşifre edilmiş birden fazla çevirisi bulunmaktadır. Niu Ruji yazıtın son 4 satırını farklı şekilde deşifre etmiş ve bu mezarın Giorgis'e it olduğu sonucuna varmıştır. Çalışmamızda Lieu'nun okumaları dikkate alınmıştır.

2) wrwḥ' dḡwdš' l'lmyn

3) mḡdwny' b'lyklyk

4) pylypws k'n 'wkly

5) 'lksndrws 'ylyg

6) k'n s'kyšy m[yng](?)

7) 'lty ywz 'wn

8) skyz yyl (?) [. . .]

2) w-Rūḥā d-Qūdšā l-(')ālmīn

3) M(a)q(a)donyā balıklık

4) Pilipos kan okli

5) Al(e)ks(a)ndros ilig

6) kan sakīši m[īng](?)

7) altı yüz on

8) s(ä)kiz yıl (?) [. . .]¹²⁵

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1618 (1307) yılı.¹²⁶

N: 7 (N. R. 2010 Q-N: 10; S. L. 2012 N: B50 (=Z47)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

2) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

3) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

4) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

5) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

6) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

7) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

8) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

9) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

10) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

11) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

12) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

13) 𐌹𐌿𐌶𐌹𐌸

¹²⁵ Niu Ruji, yazıtta “on säkiz” sayılarını “säkiz on” şeklinde okumuştur ancak diğer yazıtlardaki tarihlendirmeler de göz önüne alınarak metin içerisinde “on säkiz” yazımı daha doğru kabul edilmiştir.

¹²⁶ Yazıt eksiktir, Niu Ruji'nin deşifre şekli ile Franzmann ve Lieu'nun yorumlaması farklıdır. Çalışmamızda Franzman ve Lieu'nun okumaları esas alınmıştır.

- 14) ܒܫܡܐ ܒܐܒܐ
 15) ܐܠܝܫܐ ܕܝܠܝܦܐ
 16) ܐܠܝܬܐ ܕܝܠܝܦܐ
 17) ܕܩܘܕܫܐ ܠܐܠܡܝܢ
 18) ܡܩܕܨܐ ܕܝܠܝܦܐ
 19) ܡܩܕܨܐ ܕܝܠܝܦܐ
 20) ܝܠܝܦܐ ܕܝܠܝܦܐ
 21) ܝܠܝܦܐ ܕܝܠܝܦܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšm' 'b'	1) b-Š(i)m Abā
2) wbr' (w)rw'	2) w(a)-Brā w-Rūḥā
3) dqwdš' l'lmyn	3) d-Qūdšā l-(')ālmīn
4) mqdwyn'	4) M(a)q(a)donyā
5) b'lyk lyk	5) balīk-līk
6) pylypws k'n	6) Pilipos kan
7) 'wkly 'lksndrw[s]	7) oklī Al(e)ks(a)ndro[s]
8) 'ylyg k'n s'kyšy	8) ilig kan sakīšī
9) yyl myng 'lty	9) yīl mīng alṭī
10) ywz yygrmy	10) yūz yig(i)rmi
11) ṭwrt yylynt'	11) ṭōrt yilintā
12) ṭwyrq s'kyšy	12) Ṭūrḡ sakīšī
13) 'wwd yyly	13) ūūd yīlī
14) 'wšwnš 'y	14) onunšu ay
15) 'lty y'ngyt'	15) alṭī yangī-ṭa
16) ṭwyz y'rynt'	16) ṭōz yār-in-ṭa
17) prq'mš' kwšt's	17) Barqamša Kušnaš
18) mšyh'-nyng y'rlyky	18) m(e)šihā-nīng yarlīqī
19) pwṭwrdy 'wyzwt'y	19) būṭūrdi özūt-i
20) 'wštym'kd' 'r	20) uštīmah-da ār
21) r y'd pwlzwn 'myn	21) -(ū)r yad bol-zun amin

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1624

[illegible]

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) m(a)ni ärk-lär-nīng M(a)rī Ḥ(a)syra
M(a)rī Šlemun epīsqopā-nīng q(a)bra-sī
ol

2) ud yīl s(ä)kiz ay-nīng on beš-ṭā bašlap
qīlmīš S(a)wma biṭ(i)-[miš]

N: 9 (S. L. 2012 N: Y1)

Yazıtın Özgün Metni

448

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšhm dmrn yšw‘ mšyh‘
- 2) 'lksndrws k'n s'kyš yyl myng 'lty
- 3) ywz yygrmy skyz yylnt' twyrq s'ny
- 4) yyl'n yyl 'wšwnš 'y twkwz y'ngyt'
t'twlvk
- 5) yw'nys sm š'nyng 'yšlygy 'lyšb'
k'twn
- 6) 'wtwz 'w(y)' y'šynt' tngry y'rly'yn
pwtwrdy
- 7) y'š kwtdy 'twyzy pw syn qbr' 'yšynt'
- 8) kyzl'ldyl'r 'wyzwty mnngw
wštm'kt'ky
- 9) sr' rpq' rhyl 'ry' kwnšwl'r pyrl' ywrt'
- 10) 'wrwn twtwp myngy myngy 't š'gy
pwlswn
- 11) 'wyr k' 'wydl'rk' tgy y't kylylmyš
pwlswn
- 12) 'myn 'yn w'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) ba-Šhm(e)h d-m(ā)r(a)n İšo‘ m(e)šihā
- 2) Al(e)ks(a)ndros kan saqiš yil mīng altı
- 3) yüz yig(i)rmi s(ā)kiz yil(i)nā Türk
sanı
- 4) yılan yıl üšünš ay tokuz yangitā
Taṭuluq
- 5) Yo(w)anis S(a)m-šanīng ašligi
Elīšb(a)' Kātūn
- 6) otuz ü(ç)' yašintā t(e)ngri yarlı'in
pütürdi
- 7) yaš koṭdī ātözi pu sīn-q(a)brā išintā
- 8) kizlāldilār¹²⁷ özüti m(e)nngü
uštmahtakī
- 9) S(a)rā R(i)pqā R(a)hel ariğ
konšu(y)lar pir(l)ā yurt
- 10) orun tūṭup m(ā)ngī māngī aṭ šağī (?)
polsun
- 11) ür-kā' 'ödlärkä-t(ä)gi yaṭ kililmīš
polsun
- 12) āmīn ayn w-āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Rabbimiz İšo‘ Mesih adına. Aleksandros Han takvimine göre 1628 (1317) senesinde, Türk takvimine göre yılan yılında, üçüncü ayın dokuzuncu gününde. Tatuluk'dan (Pekin) Yovanis Samsa'nın eşi Elizabet Katun, otuz üç yaşında Tanrı'nın emrini yerine getirdi ve hayatını bir kenara bıraktı. Bedeni bu mezarın içinde. Ruhu saf prenseslerle ebedi cennette ikamet etsin: Sarah, Rebekka ve Rahel. Gelecek nesillerde (o) hatırlansın ve adı sonsuza dek kalsın. Amin, amin.

¹²⁷ Geng Shimin, Hans- Joachim Klimkeit ve Jens Peter Laut, birlikte yazdıkları makalede, aynı yazıtın 8. satırında geçen ilk kelimeyi “aldılar” şeklinde çevirmiştir (Shimin, Klimkeit, Laut, 1996, 170).

N: 10 (N. R. 2010 Q-N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) ܒܫܡ ܐܒܐ
- 2) ܐܒܐ ܒܪܐ ܐܒܐ
- 3) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 4) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 5) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 6) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 7) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 8) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 9) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 10) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 11) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 12) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 13) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 14) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 15) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 16) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 17) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 18) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ
- 19) ܐܒܐ ܐܒܐ ܐܒܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b'
- 2) wbr' wrwh'
- 3) dqdš' lylm'n
- 4) mqdwny' b'lyk
- 5) lyk pylypws
- 5) k'n 'wkly
- 7) 'lksndrws k'n
- 8) s'qyšy yyl

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā
- 2) w(a)-Brā w-Rūḥā
- 3) d-Qūdšā l-(')ālmīn
- 4) M(a)q(a)donya balīk
- 5) -līk Pilipos
- 5) kan oklī
- 7) Al(e)ks(a)ndros kan
- 8) saqīšī yīl

9) myng 'lty ywz	9) mīng alṭi yüz
10) 'wṭwz yylynt'	10) oṭuz yīlīn-ṭa
11) ṭwrk s'qyšy kwy yyl	11) Ṭürk saqīši koy yīl
12) 'wnwn'w 'y s'kyzt'	12) onun 'ī ay sākiz-ṭā
13) q'š' gywrgys	13) qaš(š)ā Giw(a)rgīs
14) myšh' nyng y'rlyk	14) m(e)š(i)ḥa-nīng yarlık
15) yn pwyṭwrdy	15) -īn pütürdi
16) 'wyzwty m'ngw	16) özüt-i māngü
17) 'wštym'kd'	17) uštīmah-da
18) 'rṭwrdy y'd	18) ārtürdi yad
19) pwłswn 'myn	19) polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros Han takvimine göre 1630 (1319) senesi, Türk takvimine göre koy yılında, onuncu ayın sekizinci (gününde) papaz Givargis, Mesîh'in emrini yerine getirdi. Ruhu ebedi cennette olsun, (o) hatırlansın, amin.

2.4.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (N. R. 2010 Q-N: 3; S. L. 2012 N: B28 (=Z3))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

- 1) ܡܝܢܓ ܐܠܬܝ ܝܘܙ
- 2) ܐܘܬܘܝܝܠܝܢ ܬܐ
- 3) ܬܘܪܟ ܣܩܝܫܝ ܟܘܝ ܝܝܠ
- 4)
- 5) ܡܝܫܗ ܢܝܢܓ ܝܪܠܝܟ
- 6) ܝܢ ܡܝܬܘܪܕܝ
- 7) ܡܝܬܘܬ ܝܡܢܓܘ
- 8) ܡܝܬܘܬ ܝܡܢܓܘ
- 9) ܡܝܬܘܬ ܝܡܢܓܘ
- 10) ܡܝܬܘܬ ܝܡܢܓܘ

අනෙකුත් ප්‍රධාන 11)

12) $\frac{1}{2}x^2 + 3x + 5$

ഭാഗം 13)

[illegible]

ሃይማኖት ለሕይወት.. 15)

ἰοῖαβικ κβλκ 16)

ചോദ്യം 17)

18) $\frac{1}{2} \log 2$

(19) فہلے، کھم

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) y' rlyk pwtwrđy	1) yarlık pütürdi
2) 'wnyng pw yrtynşw	2) unıng bu y(e)rтіnsü
3) tyn 'rtyp k'syp	3) țin artіp kaşıp
4)	4)
5) b'rl' kwłlwkw	5) birlä Kutluk
6) zytnw b'lykly(k)	6) Z(a)ytn b(a)likli(k)
7) mr hşy' ywħn'n	7) m(a)r-H(a)ř(i)ya Yoħ(a)n(n)ān
8) myşyh'nyng	8) Meşiha-nıng
9) y' rlyky pwytwrđy	9) yarlikı pütürdi
10) y'd pwlswn amyn	10) yad polsun amin
11) kyrk b'ř y'şynt'	11) kırk baş yaşınta
12) tngry y' rlykn	12) t(ä)ngri yarlık(i)n
13) pwytwrđy 'wyzy	13) pütürdi öyzi-
14) nyng 'wzwty	14) nıng özüti
15) mnkw wştm'k	15) m(ä)nkü uştmah
16) 'ysynt' 'rtwrwr	16) işınta ärtürür
17) 'wrk'ř 'wyd	17) ürkäř öd
18) l'rk' t'ky y'd	18) lärkä řaki yad
19) pwlswn amyn	19) polsun amin

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Tanrı'nın emrini yaptı, dünyadan çok uzaklara gitti.
Zengin Zayton şehrinden piskopos Mar Yohannan, Mesîh'in emrini yerini getirdi. (O)

hatırlansın, amin! Kırk beş yaşında Tanrı'nın isteğini yerine getirdi, onun ruhu, ebedi cennette. Kutsansın, (o) hatırlansın, amin!

N: 2 (N. R. 2010 Q-N: 5; S. L. 2012 N: B21 (=Z31r))

Bu yazıtın tercümesinde Niu Ruji ve S. Lieu ile M. Franzmann'ın okumaları farklılık göstermektedir, bu sebeple iki okumaya da yer verilmiştir. Niu Rujinin çevirisi şöyledir:

1) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

2) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

3) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

4) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

5) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

6) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

7) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

8) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

9) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

10) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

11) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

12) 𐎠𐎢𐎩𐎠𐎡𐎢𐎩

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b' wbr'
- 2) wrwḥ' dqwdš'
- 3) 'lksntrs k'n s'kyšy
- 4) yyl mng 'lty ywz 'wn 'lt
- 5) myš twrg s'kyšy
- 6) 'wd yyly y'tynš
- 7) 'y 'wn twrt 'wz[']
- 8) y's s'ny 'ygrmy

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā
- 2) w-Rūhā d-Qūdšā
- 3) Al(e)ks(a)ntr(o)s kan sakīšī
- 4) yīl m(i)ng alṭī yūz on alṭ-
- 5) mīš¹²⁸ Ṭūrg sakīšī
- 6) ūd yīlī yāṭinš
- 7) ay on ṭört ūz[ā]
- 8) yaš sanī y(i)g(i)rmi

¹²⁸ Bu yazıtta 4. Satırda geçen tarih yazımı farklıdır; “1000-600-10-60” şeklinde yazılmıştır.

9) syrt' ɲgry yrlkn

10) pwɬwrdy 'wzty 'wšty

11) m'ht' mngw 'rty

12) yyɲŋ 'y y'dr 'myn

9) Sirtā t(e)ngri y(a)rl(i)k(i)n

10) pütürdi öz(ü)ti uštī-

11) mahtā m(ä)ngü ärti

12) yet(i)ŋŋ ay yadar āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Aleksandros Han takvimine göre 1660 (1349) senesi ve Türk takvimine göre ud yılında, yedinci ayın on dördünde, 20 yaşında Sirta Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Yedinci ay kazındı (yazıldı). Ruhu cennette ebedi olsun.

Bu yazıt hem Çince hem de Süryanice yazılmıştır dolayısıyla metinleri karşılaştırma imkânı bulunmaktadır. Lieu ve Franzmann'a göre, Niu Ruji yazıtın Çince kısmını görmezden gelmiş ve bazı satırlarda hatalı okumalar yapmıştır, bilhassa yazıtta “Sirtā” ismini okuması ve tarihlendirmeki çevirisi doğru değildir. Franzmann ve Lieu, Peter Zieme ile Li Tang'ın da yardımları ve önerileriyle ölen kişinin bir Moğol subayı olduğunu ve diğer Nestûrî yazıtlar gibi standart bir formatı takip ederek okunması gerektiğini düşünmektedir (Lieu, Franzmann, 2012, 201-202). Çalışmamız içerisinde Lieu ve Franzmann'ın okumaları esas alınmıştır. Lieu ve Franzmann'ın çevirisi şu şekildedir:

1) ܣܝܪܬܐ ܬܢܓܪܝܐ ܝܪܠܝܟܝܢ

2) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

3) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

4) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

5) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

6) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

7) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

8) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

9) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

10) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

11) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

12) ܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܢ ܕܝܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) bšm 'b' wbr'
- 2) wrwḥ' dqwdš'
- 3) 'myn pw qbr'
- 4) m'r 'wng pw t' 'w'
- 5) ly 'wng br gywrgys
- 6) kw yylt' ...
- 7) 'y ///n t'wl (?)/// 'wwd
- 8) yyl yytyn' 'y ygyrmy
- 9) tẁrt tngry yrly'yn
- 10) pw(y) tẁrdy 'yrg (?) tẁrg
- 11) 'wšṭm'kṭ' mngy mngy
- 12) 'šynt' (?) y'd pwlswn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā
- 2) w-Rūḥā d-Qūdšā
- 3) amin pu q(a)brā
- 4) Mar W(a)ng Fu ta(o) o(k)'
- 5) lī W(a)ng Bar Giorgis
- 6) ku yīlta ...
- 7) 'y ///n t'wl (?)/// ud
- 8) yīl yiṭin' 'yigirmi
- 9) tōrt t(ä)ngri y(a)rlī'in
- 10) Bütürdi 'yrg (?) tẁrg (?)
- 11) ušṭmaḥta(q) m(ä)ngü m(ä)ngü
- 12) /// (?) yad bolsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, amin. Bu Bar Giorgis'in oğlu Mar Wang Futao'nun mezarıdır. Onda (.....) Ud yılında yedinci ayda yirmi dördüncü günde Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Cennette ebedi olsun, (o) hatırlansın!¹²⁹

¹²⁹ Bu yazıtın Lieu ve Franzmann çevirisi esas alındığı ve net bir tarih belirtmediği için Tarihsiz yazıtlar başlığı altında sıralanmıştır.

2.4.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (S. L. 2012 N: B18 (=Z4)]

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Zayton Bölgesinde Bulunan Mezar Taşı (Lieu, 2012, 191).

Yirmi beş satırdan oluşan bu mezar taşı henüz deşifre edilememiştir (Lieu, 2012, 191).

3. XIII. ve XIV. YÜZYILLARA AİT NESTÛRÎ KİTABELER

Ölen kişi veya kişilerin ardından onları anmak veya ruhlarına sunmak amacıyla kitabeler dikilmektedir. Türk tarihi içerisinde çeşitli Türk halkları arkalarında bu anı taşlarını miras olarak bırakmışlardır.

Bu bölüm içerisinde, ölen kişilerin ardından dikilmiş olan kitabeler incelenmiştir ve kronolojik olarak sıralanmıştır. Kitabelerin isimleri, kitabenin atfedildiği kişilere aittir. Genel bağlamda incelenen kitabeler Türkçe olarak yazılmıştır ancak yazıcı bazen ilk satırda bazen ise metin içerisinde Süryanice kelimeler kullanmıştır. Türkçe olarak yazılmış olan bu kitabeler toplamda 17 tanedir. Sözü edilen kitabelerin 15 tanesinde tarih belirtilirken, 2 tanesinde herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Kitabeler içerisinde “Yorumlu Yazı Çevirimi” kısmında çözemediğimiz¹³⁰ kelimeler bulunmaktadır. Çözemediğimiz veya okuyamadığımız kelimeler, kitabelerin ilgili dipnot kısımlarında belirtilerek bu duruma dikkat çekilmiştir.

3.1. Kitabelerin Transliterasyon ve Türkiye Türkçesine Aktarımı

3.1.1. Tarihli Nestûrî Kitabeleri

MENGÜ-TAŞ KİTABESİ (1278 Tarihli)

(Ç. C. 2011 S: 56)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) مەنگۈ تاغ كىتابەسى

2) ۱۲۷۸ يىلى ۱۰ ھىجىرى

3) ۱۲۷۸ يىلى ۱۰ ھىجىرى

4) ھىجىرى

5) ۱۲۷۸ يىلى ۱۰ ھىجىرى

6) ھىجىرى

¹³⁰ Tez çalışmamız boyunca birçok konuda bilgilerinden istifade ettiğimiz Cengiz Alyılmaz, kitabeler bölümünde Uygur Türkçesi ve diğer Türk lehçelerine ait kelimeleri okumamızda yardımcı olmuş ve gerekli yerlerde düzeltmelerde bulunmuştur. Bir kez daha kendisine vermiş olduğu tavsiyeler ve düzeltmeler için teşekkür ederiz.

..... 7)

8) 𐭠𐭣𐭥𐭥

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) s'kyš
- 2) myng pyš ywz sks'n
- 3) ʈwkwz 'rdy p'rs yyly
- 4) byg
- 5) nyng 'wgly mngw ʈ's
- 6)
- 7)
- 8) pwldw

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) sakiš
- 2) mīng peš yūz s(e)ksen
- 3) ʈokuz ārdi pārs yīlī
- 4) beg
- 5) nīng ogli M(e)ngü Taš
- 6)
- 7)
- 8) poldu

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Sekiz, 1589 (1278) senesi, pars yılında oğlu Mengü Taş buldu/oldu.

ŞİM'ON (1300 TARİHLİ) KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 11,3 (160); Ç. C. 2011 S: 57)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 1)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 2)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 3)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 4)

𐭠𐭣𐭥𐭥 𐭠𐭣𐭥𐭥 5)

𐭠𐭣𐭥𐭥 6)

𐭠𐭣𐭥𐭥 7)

𐭠𐭣𐭥𐭥 8)

𐭠𐭣𐭥𐭥 9)

𐭠𐭣𐭥𐭥 10)

𐭠𐭣𐭥𐭥 11)

(۱۲) ۱۲۱۲ - ۱۲۱۲ (۱۲)

(۱۳) ۱۳۱۳ - ۱۳۱۳ (۱۳)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) bšnt 'lp wštm''

1) b(a)šn(a)t̄ āl(a)p w-š(i)t̄mā'ā

2) wḥd'sr hw'

2) w-ḥ(a)d̄(i)'s(a)r hwā

3) 'wqbrh sšk'n yyl

3) 'ūq(a)ḥrā s(i)škān yīl

4) 'rdy 'rdnyng kr

4) ārdi ard(ī)-n(ī)ng k(o)r-

5) kwy 'rdy

5) kwy ārdi

6) 'wldy

6) öldi

7) hnw qḥrh

7) h(ā)n(ā)w q(a)ḥr(e)h

8) šm'wn tly'

8) Š(i)m'on t(a)lyā

9) br šwm'

9) b(a)r Š(a)vmā

10) 'skwly'

10) iskol(ā)yā

11) y't pwlswn

11) yaṭ polsun

12) tnr' (tnšr', tšr') nyng

12) t(e)nri-nīng

13) dwšmd (ywšmd?)

13) dušm(e)d (dušm(e)d) (?)

Türkçe Türkçesine Aktarımı: 1611 (1300) senesi, bu fare, sıçkan yıl idi. (...) ¹³¹ Bu mezar Bar Savma'nın oğlu genç öğrenci Şim'on'undur. (O) hatırlansın! Tanrı'nın duşmed/yuşmed(?)

MERYEM AŞA KİTABESİ

(Ç. C. 2011 S: 59)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) ۱۲۱۲ - ۱۲۱۲

2) ۱۳۱۳ - ۱۳۱۳

3) ۱۴۱۴ - ۱۴۱۴

4) ۱۵۱۵ - ۱۵۱۵

¹³¹ Yazıtta 4. ve 5. satırdaki kelimeler Türkçe tercümede eksiktir.

6) ക്രമപരിവർത്തനം

3) 'lty ywz	3) altı yüz
4) ygyrmy 'wş 'rdy	4) y(i)girmi üç ârdi
5) ṭwrkş' yyl	5) Ṭürkşā yıl
6) syşk'n 'rdy	6) ṣışkan ârdī
7) pw q̣br'	7) pu q(a)̣brā
8) mngẉt' š t' y kẉpwz	8) M(e)ngụtaş-Ṭay Kopuz-
9) sy nyng ṭwrwr y't	9) ş̣i-n̄ng ṭurur yaṭ
10) pwlswn	10) polsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1623 (1212) senesinde, Türk takvimine göre yıl sıçkan idi. Bu mezar Mengütaş-Tay Kopuzcu'nundur. (O) hatırlansın!

DİNHA ARIM KİTABESİ

(D. C. 1897 N: 74; Ç. C. S: 43)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

- 1)]ـكـوـاـيـمـاـلـكـ 1)
- 2) 2) سـاـكـيـشـيـمـ 2)
- 3) 3) يـاـلـتـيـ 3)
- 4) 4) يـاـلـتـيـ 4)
- 5) 5) يـاـلـتـيـ 5)
- 6) 6) يـاـلـتـيـ 6)
- 7) 7) يـاـلـتـيـ 7)
- 8) 8) يـاـلـتـيـ 8)
- 9) 9) يـاـلـتـيـ 9)
- 10) 10) يـاـلـتـيـ 10)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'lksndrws k'[n]
- 2) s'kyşy mng 'lty

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Al(e)ks(a)ndros ka[n]
- 2) sakişi m(i)ng altı

4) ygymy pyš	4) y(i)girmi peš
5) 'rdy tırş'	5) ārdi Tūr(k)šā
6) yl 'yť 'rdy	6) y(i)l ūť ārdī
7) pw qbr'	7) pu q(a)brā
8) kwť'š ymyť	8) Kuťaš Īmit
9) 'wglynyng tırwr y'ť pwlswn	9) ogli-nīng tırur yať polsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1625 (1314) senesi idi. Türk takvimine göre yıl ut idi. Bu mezar Kutaş Īmit'in oğlundur. (O) hatırlansın.¹³²

İLTAŞ KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 28 (125); Ç. C. 2011 S: 55)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) 'lksndrws
- 2) k'n s'kyšš' myng
- 3) 'lty ywz yygrmy
- 4) skyz 'rdy
- 5) tırkş' yyl ywnť

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Al(e)ks(a)ndros
- 2) kan sakišša ming
- 3) altı yüz yig(i)rmi
- 4) s(a)kiz ārdī
- 5) Tūr(k)šā yıl yunt

¹³² Chwolson ve Cumagulov tarafından yapılan çevirilerde bu kitabenin Kutaş Īmit'in oğluna ait olduğu yazar fakat Kutaş Īmit'e ait olma ihtimali de vardır.

- 6) 'rdy
- 7) pw qbr'
- 8) 'ylt's qš' ning tırwır
- 9) y't pwlzwn

- 6) ärdī
- 7) pu q(a)brā
- 8) İltāš q(a)š(š)ā-nīng tırur
- 9) yať polzun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1628 (1317) senesi idi. Türk takvimine göre yıl yunt (luu veya yılan)¹³³ idi. Bu mezar papaz İltāš'ın mezarıdır. (O) hatırlansın!

ŞADİ-BEG KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 34,2 (193); Ç. C. 2011 S: 51)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) 1628 yılı 12 hayvanlı takvim'e göre luu ya da yılan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında

2) ärdī Türkşā yıl tunguz

3) ärdi Kūt-T(e)g(ī)n B(e)g

4) oğlu Šādī B(e)g

5) yetmiş s(e)kiz ya-

6) šin-ța kur(ī)lti

7) yať polsun

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) s'kš myng 'lty ywz 'wtwz tıwtı
- 2) 'rdy tıwrkš' yyl tıwngwz
- 3) 'rdy kwť tgn bg
- 4) 'wgly š'dy bg
- 5) yytmtš skyz y'
- 6) šyn t' kwrlty
- 7) y't pwlswın

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) sak(i)š ming altı yüz otuz dört
- 2) ärdī Türkşā yıl tunguz
- 3) ärdi Kūt-T(e)g(ī)n B(e)g
- 4) oğlu Šādī B(e)g
- 5) yetmiş s(e)kiz ya-
- 6) šin-ța kur(ī)lti
- 7) yať polsun

¹³³ 1628 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre luu ya da yılan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

Türkiye Türkçesine Aktarımı: 1634 (1323) senesi idi. Türk takvimine göre yıl tunguz idi. Bu, Kut Tegin Beg'in oğlu Şadi-Beg'indir. 78 yaşında kırıldı (öldü). (O) hatırlansın!

YUŞMİD KİTABESİ

(P. K. 1909 N: 2 (K23); Ç. C. 2011 S: 42)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

- 1) ما قلدني ي ق پلپوس
- 2) اولي ا لكس اندروس كان ساكيشي
- 3) ييل مينغ ايتي يوز كيرك يتينش
- 4) ييليندا ت ا شري يرينغ توكوز اوتوز
- 5) 'wyd' dt' ning peşindi koy
- 6) pu Yuşm(i)d 'l(a)ymā Meşîḥa-nīng
- 7) yarlig pütürdi
- 8) ymy' 'wqnyng (?) yıl tunguz ārdi
- 9) koy yilindā özüt ertürdi
- 10) yad pōlsun āmīn

Yorumsuz Yazı Çevirimi

- 1) m' qydwny' yq pylypws
- 2) 'wgly 'lksndrws k'n s'kyşy
- 3) yyl myng 'lty ywz kyrk 'ytynş
- 4) yylynd' tşry yyryng twwkwz 'wtwz
- 5) 'wyd' dt' nyng pyşyndy kwyn
- 6) pw ywşmd 'lym' myşyh'nyng
- 7) y' rlyg pwtwrdy
- 8) ymy' 'wqnyng (?) yyl twngrwz 'rdy
- 9) kwy yylynd' 'wzw' r'rtwrdy
- 10) y' d pwlswn 'myn

Yorumlu Yazı Çevirimi

- 1) Maq(a)donyā yq Pilipos
- 2) oğlu Al(e)ks(a)ndros kan sakışi
- 3) yıl mīng altı yüz kırk itinş
- 4) yilindā t(a)şri yirīng tokuz otuz¹³⁴
- 5) 'wyd' dt' nīng peşindi koy
- 6) pu Yuşm(i)d 'l(a)ymā Meşîḥa-nīng
- 7) yarlig pütürdi
- 8) ymy' 'wqnyng (?) yıl tunguz ārdi
- 9) koy yilindā özüt ertürdi
- 10) yad pōlsun āmīn

¹³⁴ Yazıtta geçen “tokuz otuz” yazısı aslında bizlere 29 sayısını vermektedir. Bilhassa Göktürk Dönemi tarihlendirmesinde görülen bu durum ilgili yazıtta ilk defa karşımıza çıkmaktadır. Sözü geçen tarihlendirme sisteminden ilk kez W. Bang bahsetmiş, yazıtlarda geçen bu tarihlendirme sisteminin nasıl yapılmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir (Bang, 1898, 34-54; Marquart, 1898; VI-VII). Böylece 39-10=29 hesaplamasıyla kişinin 29 yaşında öldüğü bilgisini bize vermektedir. (Türklerde tarihlendirme hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bazin, 2011, 71-130; Erdal, 2004, 220-227).

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Makedonya Kralı Philip'in oğlu Aleksandros Han takvimine göre 1647 (1336) senesinde. 29 yaşında, bu genç Yuşmid Mesîhin emrini yerine getirdi yıl tunguz idi, koyun yılında ruhunu teslim etti. (O) hatırlansın! Amin.¹³⁵

ALMA KATUN KİTABESİ

(Ç. C. 2011 S: 62)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

- 1) אלהים ואלהים
- 2) אלהים ואלהים
- 3) אלהים ואלהים
- 4) אלהים ואלהים
- 5) אלהים ואלהים
- 6) אלהים ואלהים
- 7) אלהים ואלהים
- 8) אלהים ואלהים
- 9) אלהים ואלהים
- 10) אלהים ואלהים
- 11) אלהים ואלהים
- 12) אלהים ואלהים
- 13) אלהים ואלהים
- 14) אלהים ואלהים
- 15) אלהים ואלהים
- 16) אלהים ואלהים

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'lksndrws k'n s'kyšy	1) Al(e)ks(a)ndros kan sakışı
2) yyly myng 'lty ywz kyrk ytynş	2) yili ming alti yuz kirk itynş
3) yylnđ' knwnb'dnm nyng 'wn tırty	3) yıl(i)nda knunbnd(i)n-niing on tirti

¹³⁵ Bu yazıtta geçen bazı kelimeler çevrilememiştir, bu sebeple Türkçe çevirisinde eksiklikler mevcuttur.

4) 'zz'rb'nyng	4) azzarba-nïng
5) 'yşmdnyng	5) işm(i)d-ning
6) t'ng p'synd'	6) tang pişinda
7) syşk'n yyd' ş'ngşy k'n	7) sışkân yıda Şangşı kan
8) 'wzwn 'wl wzwp	8) ozun ol özüp
9) 'yl p'sl'nynd'	9) il pašlınında
10) pw 'lm' k'twn 'wzynd' ltwrdy	10) pu Alma Kātūn uzinda (o)turdi
11) y'ngy k'lyn 'ryp 'wzl'n 'wyn'rty	11) yangi kalın arip uzlan uynartı
12) p'y' k'tyng' tşmyş yyly twngwz	12) paya katng' tşmyş yili tunguz
13) 'rwr . .wl'p (?) kwrdy yygyrm	13) erür . .ul'p (?) kuddi yigirm(i)
14) 'lty y'synd' k'd' wldryng' (?)	14) altı yaşında kada oldringa (?)
15) y'd kylyp 'wndylm'swn k'dşl'r	15) yad kılıp undilmasun kad(a)şlar
16) 'r'synd'	16) arasında

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1647 (1336) senesinde, Tang takvimine göre sıçkan yılında, kanun kadim (?) on dördü, sabah vakti sıçkan yılında bu Alma Katun, Cenkşi Han¹³⁶ yerine oturdu (onun yerine tahta geçti). (.....) Yıl tunguzdu, 26 yaşında vefat etti. Kardeşleri arasında (o) hatırlansın unutulmasın...¹³⁷

TAG-ARSLAN KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 48,4 (39); Ç. C. 2011 S: 54)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) 𐰽𐰺𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍

2) 𐰽𐰺𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍

3) 𐰽𐰺𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍

4) 𐰽𐰺𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍 𐰇𐰏𐰤𐰠𐰪𐰍

¹³⁶ Cenkşi Han, 1335-1338 tarihleri arasında hüküm süren önemli Çağatay hanlarından birisidir. Doğu Süryani Kilisesi'ne mensup olduğu öne sürülmekle birlikte, onun dönemi hakkında bilgi veren bu kitabe Hristiyanlığın varlığını kanıtlar niteliktedir.

¹³⁷ Bahsi geçen kitabenin Türkiye Türkçesine aktarımı oldukça güçtür. Buna bağlı olarak çeviri eksiktir, geliştirilmeye muhtaçtır.

8) ۸۰۰۰

9) ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰

10) ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰

11) ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰

12) ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'lksndrws k'n s'kyš	1) Al(e)ks(a)ndros kan sakış
2) myng 'lty ywz kyrk s'kyz	2) mīng altı yüz kırk sakız
3) 'rdy t̃wrkš' yl 'w̃t	3) ārdī T̃ürkšā y(ī)l ūt
4) kw̃tlwg t̃mn b'gy ywñtwz byg	4) Kuṭlug T̃(ü)m(e)n Begi Yuntuz Beg
5) pw̃tgr̃sysy mwmryg qš' byg pw yyr	5) pw̃tgr̃sysy mwmryg q(a)š(š)ā beg pu
6) t̃wñšw̃tyn k'šyp p'rmyš	yīr
7) kwny kw̃tlwg 'lkyšlg	6) t̃wñšw̃tyn k'šyp p'rmyš
8) (p)w(lsw̃n)	7) kwny kuṭlug 'lkyšlg
9) mry yw̃hnn mry' 'n'l'rywn	8) (p)o(lsun)
10) 'wyz pw yyr t̃wñšw̃tyn 'w̃typ k'šyp	9) mry Yoḥ(a)n(n)(ā)n mry' 'n'l'rywn
11) p'rzy myng qw šwl'[r]g 'ryg šl' qwš'	10) ōz pu yīr t̃wñšw̃tyn 'w̃typ k'šyp
12) 'ryg ywn' 't̃l'r prl' qlsw̃n 'myn	11) p'rzy myng qw šwl'[r]g 'ryg šl' qwš'
'myn	12) 'ryg ywn' 't̃l'r prl' qlsw̃n āmīn āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre, 1648 (1337) idi. Türk takvimine göre yıl ut (yılında). Kutlug Tümen Begi Yuntuz Beg...¹³⁹

TAP-TERİM KİTABESİ

(P. K. 1909 N: 1 (K:22); Ç. C. 2011 S: 432)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰

2) ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰ ۸۰۰۰

¹³⁹ Kitabenin yorumlu yazı çevirimi bölümünde eksik kısımlar bulunmakta ve Türkiye Türkçesine anlamlı bir aktarımı yapılamamaktadır, geliştirmeye muhtaçtır.

3) ١٣٥٢ هـ، ١٦٦٢ م

4) ١٣٥٢ هـ (؟) كى كى

5) ١٣٥٢ هـ

6) ١٣٥٢ هـ

7) ١٣٥٢ هـ

8) ١٣٥٢ هـ

9) ١٣٥٢ هـ

10) ١٣٥٢ هـ

11) ١٣٥٢ هـ

12) ١٣٥٢ هـ

Yorumsuz Yazı Çevirimi

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) 'lksndrws k'n skyš	1) Al(e)ks(a)ndros kan s(a)kış(ı)
2) myng 'lty ywz 'lyg 'ykynš	2) mīng altı yüz ilig ikīnš
3) d'rwbt' mry yḥnn m'mdn'	3) da(a)rubtā m(a)ri Yoh(a)n(n)(ā)n
4) dwkrn' 'm (?) k's'sy	m(a)'md(ā)nā
5) t'nk p'synd'	4) dukr(a)nā a'm (?) kaşasi
6) pw t'pt'rym	5) tank paşındā
7) qwšt'nš 'lymt'	6) pu Tap-Terim
8) 'wnd'n'sy pwldı	7) Quştānš 'l(a)ymtā
9) twrkš' yyly lww 'rwr	8) 'undanasi poldı
10) y'syng s'ny 'twz skyz pwlwr	9) Türkšā yılı lūū erür
11) pw 'rṯmlyg yyr tñşwryn 'wzwṯ	10) yaşınıg sanı otuz s(e)kiz polur
12) 'rṯwry y'd pwlswn 'myn	11) pu ert(i)mliḡ yır t(ı)nşurım özüt
	12) ertüri yad polsun āmin

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre; 1652 (1341) senesinin Cuma günü Aziz Yohannan'ın anma gecesinde. Bu mezar genç kız Tap Terim Quştanç'ındır. Türk takvimine göre yılı luuydu.. Onun yaşı 38'dir, ona sonsuz bir hatıra olsun. (O) hatırlansın!

3.1.2. Tarihsiz Nestûrî Kitabeleri

SAVMA KİTABESİ

(D. C. 1897 N: 243; Ç. C. 2011 S: 49)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

يونت يىلى كويىنى 1)

پولدى 2)

ئۆزى شى(ا)مىن 3)

مىن(ا)يىمىن 4)

ئىلتاش 5)

ئىلتاشنىڭ 6)

يەنى 7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) ywnṭ yyly kwyzn's

2) pwldy pw

3) 'wz' şwm'

4) mhymn'

5) nyng ṭwrwr

6) 'ylṭ's 'wkly nyng

7) y't pwłzwn

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) yunṭ yılı kwyzn's

2) poldı pu

3) özü Ş(a)wmā

4) mh(a)ymnā

5) ning ṭurur

6) İltāş oklı-ning

7) yaṭ polzun

Türkçe Çevirisi: Yunt yılı. Bu (mezar) İltaş oğlunun, mümin Savma'nındır. (O) hatırlansın!

ANİŞ HATE KİTABESİ

(D. C. 1890 N: VII (158); Ç. C. 2011 S: 58)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 1)

2) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 2)

3) 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) 'yt' g nyng kzy

2) 'nyş ht'

3) 'myt' s'kwldy

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) Ayteg nīng k(i)zī

2) Anış H(a)te

3) amita sakuldī

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aytag'ın kızı Anış-Hate. Ruhu iyileşti.

SONUÇ

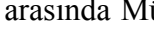
Geçmişten günümüze pek çok topluma ev sahipliği yapan Orta Asya, kuşkusuz Türk tarihinin ana hatlarının oluştuğu önemli bir coğrafyadır. Türk tarihinin köklerinin bulunduğu bu bölge içerisinde Türk halkları birbirinden farklı kültürler ve toplumlarla yaşama şansı bulmuşlardır. Bu nedenle Orta Asya, çeşitli dinlerin, dillerin ve kültürlerin kesişim noktasını oluşturmuştur. Türk toplulukları, kültürel aktarımın oldukça yoğun olduğu bu bölge içerisinde birçok dinî inançtan etkilenmiş ve bu inanışları kabul etmişlerdir. Öyle ki tarih boyunca Eski Türk dininden farklı olarak benimsemiş oldukları Budizm, Manihaizm, Hristiyanlık, Müsevîlik ve İslâmiyet bunun somut örnekleridir. Orta Asya coğrafyasının önemini arttıran diğer hususlardan biri, bölgede varlık gösteren ticaret yollarıdır. Ticaret yolları çeşitli dinlerin yayılmasında ve kültürel etkileşimlerin meydana gelmesinde etkili olan bir diğer unsurdur. Bilhassa bu bağlamda İpek Yolu din adamları aracılığıyla inançların taşındığı bir köprü görevi görmüştür.

Çalışmamız boyunca Doğu Süryani Kilisesi'nin Orta Asya üzerinde yayılışı ve bu ilerleyişi sonrasında bu dini kabul eden Türk topluluklarının bıraktıkları yazıtlar incelenmeye çalışılmıştır. Bir kez daha değinmek gerekir ki, çalışma konumuz üzerine Türkiye'de örnek bir çalışmanın olmayışı, Nestûrî Hristiyanlık konusunda ilginin yetersiz olduğunun göstergesidir. Türkiye'de Türk dili hakkında bilgi veren Eski Türk dili hakkında yazılan eserler incelendiğinde, Hristiyanlık metinleri üzerine verilen bilgiler bazen üç veya dört cümleyi geçmeyen paragraflardan oluşmakta, bazen ise hiç bahsi geçmemektedir. Bu durum, Hristiyanlık metinleri üzerindeki ilginin yetersiz olduğunun kanıtıdır ancak bu konuyla alakalı pek çok metin ve yazıtın varlığı inkâr edilemez durumdadır. Bilhassa Uygur Dönemi, Moğol Dönemi başta olmak üzere çeşitli Türk halklarının dinî, siyasî, sosyal ve kültürel yönleri hakkında önemli bilgiler veren bu eserler muhakkak gözden geçirilmelidir. Moğol Devleti döneminde hem siyasî hem de dinî politikalar sayesinde Çin'de dahi iz bırakan Nestûrî Hristiyanlık, elbette Türk dili ve tarihi ile ilgili çalışmalarda bir paragraftan fazla bilgiyi hak etmektedir.

Çalışmamız boyunca Türklerin Doğu Süryani Kilisesi'ne bağlı olarak Hristiyanlaşma süreci incelenmiş ve bu sürece bağlı olarak bırakılan zengin bakiyeleri ele alınmıştır. Çeşitli inançların var olduğu Orta Asya coğrafyasında Nestûrî Hristiyanlık, 5. yüzyıldan itibaren adım adım kendine yer bulmuş ve Asya'nın içlerine kadar ilerlemiştir. Bilhassa 5. ve 6. yüzyılda İran'ın doğusu üzerinden Orta Asya'ya giren bu inanç, yoğun misyonerlik faaliyetleriyle kısa sürede Çin'e kadar yayılmıştır. Öyle ki 13. ve 14. yüzyıllara kadar bölgede aktif olan bu inancın arkasında bırakmış olduğu mirasın izleri tez çalışmamızın malzemesini oluşturabilmiştir.

Göçebe Türk toplulukları ve Orta Asya'da kurulan devletler arasında ilgi çeken ve taraftar toplayan Nestûrî Hristiyanlık, Eftalit (440-557), I. Gök Türk (552-630), Öngüt, Karluk, Kırgız, Nayman, Kereyit, Uygur (745-840), Moğol, gibi topluluklar arasında yaşama alanı bulmuştur. Mezar taşları ve kitabeler Türkler arasında yayılan bu dinin kalıcı izleridir. Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş olan Türkler, mezarlıklarına dikmiş oldukları mezar taşlarında bu dine ait önemli ipuçları bırakmışlardır.

Çalışmamız boyunca 854 adet Nestûrî mezar taşı ve 17 adet Nestûrî kitabesi ele alınmıştır. İncelenen mezar taşlarından 498 tanesi tarihli, 243 tanesi tarihsiz ve 113 tanesi yazısız taşlardan oluşmaktadır. Tarihli taşlar Süryani alfabesi ile Türkçe veya Süryanice yazılmış, bazen iki takvimli (Selevkos Takvimi ve 12 Hayvanlı Takvim), bazen ise Selevkos takvimi esas alınarak yazılmıştır. 242 adet mezar taşında herhangi bir net tarih belirtilmemiştir. Bu bağlamda yazıtlarda tarihlendirmede yapılan hataları yinelemek yerinde olacaktır. Taş ustaları, Süryanice yazı ile yazmış oldukları tarih ile yine Süryani harfleriyle Türkçe yazdıkları 12 Hayvanlı Takvim arasında tutarsızlığa düşmüşlerdir; zira yazıtlarda tarih hatalarıyla ilgili bu örnekler azımsanmayacak derecededir. Yazısız mezar taşlarında herhangi bir bilgi okunamazken, yalnızca Nestûrî haçı bulunmaktadır. Türkiye Türkçesine aktarılan 17 kitabenin ise 15 tanesi tarih belirtirken, 2 tanesi tarihsizdir. İncelediğimiz taşlar içerisinde Ermeni olduğu yazılan Ermeni bir kişiye ait mezar taşı bulunmaktadır. Ermeni olan bu kişi muhtemelen Semireçye coğrafyasına gitmiş ve burada vefat etmiş olmalıdır. Yine

mezar taşları içerisinde açıkça yazılanlar göz önüne alındığında bir adet Çinli ve bir adet Moğol bulunmaktadır. Bunlara ek olarak dikkat çeken diğer bir husus ise yazıtlar arasında Müslüman kişilerin bulunmasıdır; zira mezar taşlarında geçen “”, “müsürman-lıkta öldi” (Müslüman öldü/Müslümanken öldü) gibi sözcükler, bazı kişilerin Müslüman oldukları hakkında ipuçları vermektedir ancak bu durum nadir görülmektedir.

Çalışmamız boyunca incelenen taşlar göz önüne alındığında Süryanice'nin litürjik bir dil olarak yalnızca dinî ayinlerde kullanıldığı belirtilebilmektedir. Öyle ki yazıtlarda tekrarlanan yazım hataları ve özellikle Quanzhou ile İç Moğolistan'da bulunan mezar taşlarındaki Türkçe'nin yoğunluğu bu fikri desteklemektedir. İlaveten, 13. ve 14. yüzyıllarda Moğol ve Çin coğrafyasına giden kişilerin yazmış olduğu seyahatnamelerde, Süryanice'nin yalnızca dinî ayinlerde kullanıldığı, inanan Türk halkları tarafından bilinmediği ve günlük hayatta kullanılmadığı belirtilmiştir; bu deliller Süryanice'nin litürjik bir dil özelliği taşıdığı sonucunu pekiştirmektedir.

Çalışmamız boyunca tetkik edilen yazıtların, dilleri ve buna bağlı olarak hangi Türk topluluğuna ait oldukları konusunda net bir sonuç belirtmenin doğru olmayacağı açıktır. Bilhassa yazıtlarda apaçık “”, “Türkşā” (Türkçe) kelimesi ve “Türk” ismi (bk. 2.1.1. N: 82) okunmaktadır. Bahsi geçen bu hususta araştırmacılar tarafından çeşitli fikirler ortaya atılmış ancak genel anlamıyla tüm bu fikirler bölgesel mahiyette olmuştur. Bu doğrultuda yazıtların aitliği hususunda bu yorumlara bağlı kalmak yerinde olacaktır. Bu duruma bağlı olarak gün yüzüne yeni çıkartılmış olan İlibalık bölgesindeki yazıtlar, bölgedeki Nayman veya Kereyit gibi Türk-Moğol göçebe kabilelerine mi, yoksa Semireçye coğrafyasında yaşayan ve daha sonra Karahanlı Devleti altında İslam dinini benimseyen yerleşik Türklerden olan Karluklara mı ait olduğu henüz net değildir. Doğu Kilisesi'ne ve Türklere aitliği kesin olan ve “kayrak” olarak anılan bu yazıtların, hangi Türk halkına ait olduğu meselesi de kesinleşmemiştir ancak yazıtlarda kullanılan dil özellikleri Uygur fikrini öne sürmemizi desteklemektedir. Günümüzde yapılan ve devam edilen kazılar neticesinde bu sorulara

daha net cevaplar verileceği umut edilmektedir. Yazıtlar üzerine yapılan arkeolojik kazı çalışmalarının devam etmesi ve önemli bulguların elde edilmesi, bu Hristiyan cemaatinin varlığının göz ardı edilemez olduğunun göstergesidir.

Çalışmamız boyunca Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş olan Türklere ait toplamda 871 adet yazıt tetkik edilmiştir. Sözü geçen bu taşların en yoğun bulunduğu coğrafya Semireçye olmuştur; bunu sırasıyla İç Moğolistan, İlibalık, Almalık ve Quanzhou bölgeleri takip etmiştir. Bölgesel olarak yazıtların dil unsuru dışında, mezar taşlarında bulunan semboller veya süslemeler de farklılık göstermektedir. Semireçye bölgesinde bulunan yazıtlar diğer bölgelere göre oldukça sadedir, bilhassa yazıtlar üzerinde birbirinden farklı şekillerde Nestûrî haçları yer almaktadır. İç Moğolistan ve Quanzhou yazıtlarına baktığımızda ise buradaki taşların üzerinde çeşitli sembollerin, tasvirlerin işlendiğini görmek mümkündür. Bu durum bizlere farklı coğrafyalarda bu dini kabul etmiş olan Türk topluluklarının sosyo-ekonomik durumları hakkında yorum yapma olanağı tanımaktadır. Keza dil farklılıkları göz önüne alındığında Quanzhou bölgesinde yer alan yazıtlar, metin uzunluğu bakımında da farklılık göstermektedir; bilhassa bu durum Quanzhou yazıtları hakkında daha net bilgilere ulaşmamızı sağlayabilir. Aynı zamanda Quanzhou yazıtlarındaki tarihlendirme sistemi, Uygur Hukuk Vesikaları'nda kullanılan sistem ile aynıdır, dolayısıyla bu durum Quanzhou yazıtlarının Uygur tesiri altında olduğunun da açık kanıtıdır. Yine Quanzhou yazıtlarında pek çok defa “uştımah-ťā/ uştımahtakı” gibi “cennet” anlamına gelen kelimeler karşımıza çıkmaktadır, diğer bölgelere göre bu durum farklılık gösterir. Quanzhou yazıtlarında dikkat çekici olan diğer bir husus, “baba, oğul, kutsal ruh” üçlemesidir; bilhassa bu örnekler yazıtların ilk satırlarında çoğunlukla geçer ve bu durum Quanzhou bölgesindeki Doğu Kilisesi'ne inanan bu toplulukta teslis inancının varlığını kanıtlar. Teslis inancına ait sözcüklerin Quanzhou dışında yalnızca İç Moğolistan'da keşfedilen bir mezar taşında görülmesi ve Semireçye bölgesi ile Almalık'ta hiç rastlanılmaması dikkat çekicidir.

Yazıtlarda ilgi çeken hususlar arasında vurgulanması gereken diğer bir durum, Nestûrî Hristiyanlığı kabul etmiş olan Türk topluluklarında ikon anlayışının bulunmayışıdır. Doğu Süryani Kilisesi'ne mensup olan Türk toplulukları, Hz. İsa'nın veya Hz. Meryem'in tasvirlerine yer vermemişler ve seyyahlar tarafından bunun nedeni kendilerine sorulduğunda, böyle bir geleneklerinin bulunmadığı cevabını vermişlerdir. Keza seyahatnamelerde de bu duruma açıkça yer verilmektedir. Bilhassa bu durum Türklerin bu inancı kendi kültürel özellikleriyle harmanladıklarını gösterir. Seyahatnamelerden elde edilen bilgilere göre Türkler, kutsal ayinlerini gerçekleştirirken ve ibadet ederken bazı Şamanik özellikler göstermişlerdir; bu durum Türklerin, Nestûrîliği kendilerince yorumladıklarını gösterir.

Çalışmamızda tetkik edilen yazıtlar içerisinde pek çok defa “Nestoris” şahıs isminin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum Doğu Süryani Kilisesi'nin “Nestûrî” olarak anılmasının ve etkisinin yansıması olarak da yorumlanabilir. Birkez daha bu adlandırmanın doğru olarak kabul edilmediğini söyleyebiliriz ancak “Nestorius” isminin Orta Asya'da Doğu Kilisesi mensupları tarafından yoğun olarak kullanıldığı da açıkça görülmektedir.

Üzerinde durulması gereken mühim meselelerden bir diğeri, İlibalık kazıları ve kazılar sonucunda günümüz Kazakistan sınırları içerisinde ortaya çıkarılan yeni Nestûrî mezar taşları ve arkeolojik buluntulardır. İlibalık kazılarıyla birlikte yoğun olarak “kayrak” olarak anılan mezar taşları, bu cemaatin etkinliğini ortaya koymaktadır. Yine İlibalık bölgesinde elde edilen yazıtların üzerinde bulunan haç süslemelerinin çeşitliliği de bu bölgede ortaya çıkartılan mezar taşlarına olan ilgiyi artırmıştır. Çalışmamıza 2022 tarihindeki İlibalık kazılarının son buluntuları da dâhil edilmiş olup, böylelikle güncelliği de korunmuştur.

Netice olarak, Türk tarihinin önemli bir devrini oluşturan ve değerli bilgi veren Nestûrî yazıtlar, üzerinde çalışılması gereken mühim hususlar barındırmaktadır. Çalışmamız

boyunca odağımız yazıtların çevirileri olsa da araştırma süreci içerisinde yazıtlarda karşılaştığımız semboller, simgeler ve dillerinin aitliği noktasında pek çok yeni araştırma soruları ortaya çıkmıştır. Türk tarihi için bu mühim noktalar hakkında bize bilgiler verebilecek bu mezar taşı külliyyatı, farklı disiplinler açısından incelenerek araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AĞCA, F. 2022. "Eski Türkçe Çağı: Eski Uyğurca Dönemi." ed. S. Çirkin, *Kökler I* içinde, 383-440. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- AKALIN, K. 2018. *Klasik Süryaniceye Giriş I*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- AKALIN, K., DUYGU, Z. 2017. *Süryanî Literatürü*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- AKALIN, Ş. H. 2011. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKAR, A. 2005. *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ALBAYRAK, K. 1997. *Keldanîler ve Nasturîler*. Ankara: Vadi Yayınları.
- ALBAYRAK, K. 2007. "Nestûrîlik." *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 33: 15-17.
- ALBAYRAK, K. 2022. "Keldanîler." *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 25: 207-210.
- AKBULUT, D. A. 1984. "Arap Fütuhatına Kadar Maveraünnehir ve Horasan'da Türkler (M.Ö. II- M. S. VII. yy.)." Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum.
- ALICI, M. 2015. "Sāsānî İmparatorluğu'nun Erken Döneminde Hristiyanların Konumu ve İlk Sinodlar." *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 56 (1): 33-75.
- ALYILMAZ, C. 2007. *(Kök)Türk Harfli Yazıtların İzinde*. Ankara: Karam Yayınları.
- ALYILMAZ, C. 2008. "Ömrünü Yazıtlara Adayan Adam: Çetin Cumagulov." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8 (1): 93-108.
- ALYILMAZ, C. 2009. "Kırgızistandaki Arap Harfli Yazıtlar Üzerine." *Turkish Studies*, 4 (8): 185-209.
- ALYILMAZ, C. 2011. "Eski Türk Mezar Geleneği ve Bursa'daki Türbeler." ed. C. Alyılmaz, *Kaşgar'dan Endülü's'e Türk-İslam Şehirleri Sempozyumları-Bursa Şehrengizi Bildiriler Kitabı* içinde, 93-108. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.
- ALYILMAZ, C. 2020. "Bilge Tonyukuk Yazıtları'nın Yazı Çevirimleri Nasıl Yapılmalıdır?" haz. K. Yıldırım, *Bilge Tonyukuk Yazıtı'nın Dikilişinin 1300. Yılı Unesco 2020 Bilge Tonyukuk Anısına* içinde, 31-40. İstanbul: Türk Ocakları İstanbul Şubesi.
- ALYILMAZ, C. 2020. "'Türk', 'Türkçe' ve 'Türk Dili' Kavram İşaretleri Üzerine" ed. C. Alyılmaz, O. Er, *Türkçe Eğitiminin Güncel Sorunları* içinde, 1-45. Ankara: Eğiten Kitap.
- ALYILMAZ, C. 2021. *Bilge Tonyukuk Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AL-JELOO, N., AWDE N. 2007. *Modern Aramaic (Assyrian/Syriac)*. New York: Hippocrene Books Inc.
- ANAT, H. Y., ALMAZ, A. 2003. *Karahanlılar Tarihi*. İstanbul: Oku Yayınları.
- ARAT, R. R., 1987. *Makaleler Cilt I*. haz. Osman Fikri Sertkaya. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- AŞIK, A. 2012. "Kırgızistan Şehir Kalıntıları (Nevakent-Suyab-At Başı-Balasagun-Han Tepe), Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.
- ATALAY, B. 1986. *Divanü Lûgat-it Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- BANG, W. 1898. "Zur Erklärung der köktürkischen Inschriften." *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, vol. 12: 34-54.
- BARTHOLD, V. 2006. *Türk-Moğol Ulusları Tarihi*. çev: H. Eren. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- BARTHOLD, V. 2017. "Orta Asya'da Hristiyanlık." çev: T. Aşırov. *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, 2 (2): 259-262.
- BARTHOLD, V. 2019. *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*. çev: R. H. Özdem. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- BAUMER, C. 2014. *The History of Central Asia Volume II, The Age of the Silk Roads*. London: Bloomsbury.
- BAUMER, C. 2016. *The Church of the East*. London-Newyork: I. B. Tauris.
- BAUMER, C., VOYAKIN, D. 2019. *Field Report on the Archaeological Excavations at Usharal-Ilbalyk, Kazakhstan in 2019*. Almaty: Eurasia Exploration Society, Switzerland International Institute for Central Asian Studies Archaeological Expertise LLP, Kazakhstan Tandy Institute for Archaeology, Southwest Baptist Theological Seminary, USA.
- BAZIN, L. 2011. *Eski Türk Dünyasında Kronoloji Yöntemleri*. çev: Vedat Köken. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BEDJAN, P. (ed.) 1895. *Histoire de-Mar Jabalaha, de trois autres patriarches, d'un pretre et de deux laïques, nestoriens*, Leipzig: Otto Harrasowitz.
- BİRAY, N. 2009. "12 Hayvanlı Türk Takvimi-Zamana ve İnsana Hükmetmek." *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (39): 671-682.
- BORBONE, P. G. 2005. "Some Aspects of the Turco-Mongol Christianity in the Light of Literary and Epigraphic Syriac Sources." *Journal of the Assyrian Academic Studies*, 19 (2): 5-20.
- BORBONE, P. G. 2008. "Syroturcica 1. The Ongguds and the Syriac Language." ed. by G. A. Kiraz, *Malphono w-Rabo d-Malphone. Studies in Honor of Sebastian P. Brock* içinde, 1-17. Piscataway-NJ: Gorgias Press.
- BORBONE, P. G. 2015. "An Ongudd Gravestone in Musée Guimet, Paris and it's Inscription." ed. by P. Fedi, M. Paolillo, *Arte dal Mediterraneo al Mar della Cina. Genesi ed incontri di scuole e stili. Scritti in onore di Paola Mortari Vergara Caffarelli* içinde, 221-231. Palermo: Officina di Studi Medievali.
- BORBONE, P. G. 2019. "A "Nestorian" Mirror from Inner Mongolia." *Egitto e Vicino Oriente*, 42: 135-149.
- BORBONE, P. G. 2020. *History of Mar Yahballaha and Rabban Sauma*. Hamburg: Verlag Tredition.
- BORBONE, P. G. 2021. "Three Notes on Syro-Turkic Epigraphy." *Journal of Studies in the Christian Culture of Asia and Africa*, 9 (XV): 105-122.
- BROCK, S. P. 1996. "The 'Nestorian' Church: a lamentable Misnomer." *BJRL*, 78 (3): 23-35.
- CAFEROĞLU, A. 1984. *Türk Dili Tarihi I-II*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- CAFEROĞLU, A. 2015. *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- CARLSON, T. A. 2012. "East Syriac Christianity in Mongol-Yuan China (Book Reviews)." *Hugoye*, 15 (2): 401-407.
- CHEN, A. H. 2022. "From Beijing to Baghdad: A Contextualised Reading of the History of Mār Yahbalāhā and Rabban Šawmā from a Political and Ecclesiastical Perspective." Master diss. Oxford University, England.
- CHWOLSON, D. 1890. *Syrisch-nestorianische Grabinschriften aus Semirjetschie*. St.-Petersburg: Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences.
- CHWOLSON, D. 1897. *Syrisch-nestorianische Inschriften aus Semirjetschie. Neue Folge*. St. Petersburg.
- CLAUSON, S. G. 1972. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: At the Clarendon Press.
- CUMAGULOV, Ç. 2017. "Kırgızistan'daki Nestoryan-Türk Yazıları (XIII-XVI. Yüzyıllar)." *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyum Bildirileri*, 41-52. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.

- ÇELİK, M. 1996. *Süryâni Tarihi I*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- DANKOFF, R., Kelly, J. 1985. *Compendium of the Turkic Dialects: Part I - Mahmud al-Kashghari*. Massachusetts: Printed at Harvard University Office of the University Publisher.
- DEEG, M. 2018. "Along to Silk Road: from Aleppo to Chang'an." ed. by. J. Lössl, N. J. Baker-Brian , *A Companion to Religion in Late Antiquity* içinde, 233-253. Hoboken: John Wiley&Sons.
- DELACOUR, C. 2005. "Un ensemble funéraire Ongut du début de l'époque Yuan provenant de Mongolie intérieure." *Arts Asiatiques*, 60: 85-102.
- TIMETHEO I. 1904. *Nestorianorum Patriarcha (728-823) et Christianorum Orientalium Condicionem sub Chaliphis Abbasidis*. ed. H. Labourt, Paris: Apud Victorem Lecoffre.
- DICKENS, M. 2001. "Nestorian Christianity in Central Asia." 1-19. <https://ualberta.academia.edu/MarkDickens> (Erişim Tarihi: 22. 03. 2021).
- DICKENS, M. 2008. "Turkâyē: Turkic Peoples in Syriac Literature Prior to the Seljüks." PhD diss. Cambridge University, England.
- DICKENS, M. 2009. "Syriac Gravestones in the Tashkent History Museum." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Hidden Treasures and Intercultural Encounters: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 13-49. Wien: LIT.
- DICKENS, M. 2011. "Nestorius did not intend to argue that Christ had a dual nature, but that view became labeled Nestorianism." ed. by. S. L. Danver, *Popular Controversies in World History Vol II* içinde, 145-174. California: Abc-Chlo.
- DICKENS, M. 2014. "Review of Lieu et al. Medieval Christian and Manichaean Remains from Quanzhou (Zayton)." *Hugoye*, 17 (2): 395-429.
- DICKENS, M. 2016. "More Gravestones in Syriac script from Tashkent, Panjikent& Ashgabat" , ed. by D. Winkler, L. Tang, *Winds of Jingjiao: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 105-129. Wien: LIT.
- DICKENS, M., HALBERTSMA, T. H. F. 2018. "Inner Mongolian Syro-Turcica I." *Monumenta Serica*, 66 (2): 279-302.
- DICKENS, M. 2019. "Syriac Christianity in Central Asia." ed. by D. King, *The Syriac World* içinde, 585-624. New York: Routledge.
- DICKENS, M., SAVCHENKO, A. 2009. "Prester John's Realm: New Light on Christianity between Merv and Turfan." ed. by E. C. Hunter, *The Christian Heritage of Iraq. Collected papers from the Christianity of Iraq I-V Seminar Days* içinde, 121-135. Iraq: Gorgias Press.
- DICKENS, M. 2020. "Tarsā: Persian and Central Asian Christians in Extant Literature." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Artifact, Text, Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 9-43. Zürich: LIT.
- DICKENS, M. 2020. *Echoes of a Forgotten Presence, Reconstructing the History Church of the East in Central Asia*. Zürich: Lit Verlag.
- DOERFER, G. 1967. *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band III*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH.
- DROMPP, M. R. 2005. *Tang China and the Collapse of the Uighur Empire: A Documentary History*. Boston: Brill.
- ECCLES, L., LIEU, S. N. C. 2012. "Inscriptions in Syro-Turkic from Quanzhou (I) Epigraphical and Historical Background." ed. by S. N. C. Lieu et al., *Medieval Christian and Manichaean Remains from Quanzhou (Zayton)* içinde, 151-170. Turnhout: Brepols.

- ERCİLASUN, A. B. 2004. *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B., Akkoyunlu, Z. 2014. *Kâşgarlı Mahmud Divânı Lugâti 't-Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ERCİLASUN, A. B. 2022. "İlk ve Ana Türkçe Çağı." ed. S. Çirkin, *Kökler I* içinde, 289-340. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ERDAL, M. 2004. *A Grammar of Old Turkic*. Leiden: Brill.
- ERTL, T. 2022. "Uzak Doğu'dan Yansımalar: Çin'deki Katolik ve Nestûrî Varlığının Karşılaştırılması." çev. C. Öney, *Din ve Bilim Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 5 (1): 161-185.
- ESİN, E. 1989. "Almalığ." *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2: 506.
- FORTACI, T. 2018. "Nestûrîliğin Ortaya Çıkış Süreci." *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 18 (2): 63-99.
- FRANZMANN, M., LIEU, S. N. C. 2012. "Nestorian Inscriptions in Syro-Turkic from Quanzhou (II) Texts and Translations." ed. by S. N. C. Lieu et all., *Medieval Christian and Manichaen Remains from Quanzhou (Zayton)* içinde, 171-214. Turnhout: Brepols.
- FRYE, R. N. 1983. *The History of Ancient Iran*. München: Beck.
- GENG, S., KLIMKEIT, H.-J., LAUT, J. P. 1996. "Eine Neue Nestorianische Grabinschrift Aus China." *Originalbeitraf erschienen in: Ural-altaische Jahrbücher N. F.*, 14: 164-175.
- GIGNOUX, P. 2009. *Iranisches Personennamenbuch/Iranisches Personenamenbuch Iranische Namen in semitischer Neben/berlieferung Faszikel 5*. Wien: Austrian Academy of Sciences Press.
- GILBERT, S. T., VOYAKIN, D. 2020. "The Church of the Christian Community of Medieval İlibalyk: Initial Archaeological Investigations of a Medieval Site in Southeastern Kazakhstan." *История и археология Турана*, (5): 356-367.
- GILBERT, S. T. 2022. "The Church of the East Cemetery at İlibalyk." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 37-57. Wien: LIT.
- GREGORY Abu'l Farac (Bar Hebraeus), 1945. *Abu'l-Farac Tarihi I*, çev. Ömer Rıza Doğrul. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- GREGORY Abu'l Farac (Bar Hebraeus), 1950. *Abu'l-Farac Tarihi II*, çev. Ömer Rıza Doğrul. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- GRØNBECH, K. 1939. "Turkish Inscriptions from Inner-Mongolia." *Monumenta Serica IV*, 305-308.
- GUMİLËV, L. N. 2002. *Muhayyel Hükümdarlığın İzinde*. çev. D. A. Batur. İstanbul: Selenge Yayınları.
- HALBERTSMA, T. 2005. "Some Field Notes and Images of Stone Material from Graves of the Church of the East in Inner Mongolia, China." *Monumenta Serica*, 53: 113-244.
- HALBERTSMA, T. 2015. *Early Christian Remains of Inner Mongolia*. Leiden, Boston: Brill.
- HAMILTON, J. NIU, R. 1994. "Deux inscriptions funéraires turques nestoriennes de la Chine orientale." *Journal Asiatique*, 282: 147-164.
- HAW, S. G. 2014. "The Persian Language in Yuan-Dynasty China: A Reappraisal." *East Asian History*, 39: 5-32.
- HERRMANN, A. 1935. *Historical and Commercial Atlas of China*. Cambridge: Harvard University Press.
- , 39: 5-32.

- HUNTER, E. C. 1992. "Syriac Christianity in Central Asia." *Zeitschrift für Religions und Geistesgeschichte*, 44: 362-368.
- HUNTER, E. C. D. 1996. "The Church of the East in Central Asia." *BJRL*, 78 (3): 129-142.
- HIEBEL, J. 2021. *A Friendly Guide to: Women in the old Testament*. Melbourne: Garratt Publishing.
- ISAKOV, B. 2014. "Kırgız Toplumunda Takvim ve Ölçü Birimleri." ed. H. W. Choi, B. Isakov vd., *Altay Communities-Migrations and Emergence of Nations* içinde, 242-250. İstanbul: Print Yayıncılık.
- IŞIK, V. 2019. "Kayrak Taşı: Adlanması, Jeolojisi ve Kullanım Alanlarına Genel Bakış." *Mavi Gezegen*, 26: 54-64.
- JOHNSON, S. F., Penn, M. P., 2022. *Invitation to Syriac Christianity an Anthology*. California: University of California Press.
- KAÇALIN, M. S. 2016. *Dîvânu Lugâti't Turk*. düz: M. Ölmez. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- KADRİ, H. K. 1943. *Türk Lûgati III*. İstanbul: Maarif Matbası.
- KARAMAĞARALI, B. 1998. "Kültür Tarihimiz Bakımından Mezar Taşlarının Önemi ve İkonografisi." *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 33-43. İstanbul: Mezarlıklar Vakfı.
- KLEIN, W. 2000. *Silk Road Studies III. Das Nestorianische Christentum an den Handelswegen durch Kyrgyzstan bis zum 14. Jh*. Turnhout: Brepols.
- KLEIN, W. 2002. "Syriac Writings and Turkic Language according to Central Asian Tombstone Inscriptions." *Hugoye*, 5 (2): 213-223.
- KLIMKEIT, H. J., GILLMAN, I. 1999. *Christians in Asia before 1500*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- KOÇ, K., BAYNIAZOV, A. 2003. *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÖK, A. 2008. "Kazaklarda Halk Takvimi "Ay Adları, Müşellik ve On İki Hayvanlı Türk Takvimi" Üzerine." *VI. Uluslararası Türk Dünyasının Geleceği ve Sosyal Bilimler Kongresi*, 735-751. Kırgızistan.
- LATTIMORE, O. 1934. "A Ruined Nestorian City in Inner Mongolia." *The Geographical Journal*, 84 (6): 481-497.
- RYBATZKI, H. 2004. "Nestorian Personal Names from Central Asia." ed. H. Juulosa, *Studia Orientalia* 99 içinde, 269-291. Helsinki
- LIEU, S. N. C. 1980. "Nestorians and Manichaeans on the South China Coast." *Vigiliae Christianae*, 34 (1): 71-88.
- MA, Xiaolin, T. 2022. "Yonan of Almalıq and the Syro-Uighur Chifeng Brick (1253)." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 105-118. Wien: LIT.
- MALİK, G. D. 2012. *Süryânîlerin Tarihi*. çev: V. İlmen. İstanbul: Yaba Yayınları.
- MANSUROĞLU, M. 1979. "Karahanlıca." *Tarihi Türk Şiveleri*, çev: M. Akalın, 141-182. Ankara: Sevinç Matbaası.
- MARQUART, J. 1898. *Die Chronologie der alttürkischen Inschriften*. Leipzig: Dieterich'sche Verlags-Buchhandlung.
- MAZZOLA, M. 2018. "Bar 'Ebroyo's Ecclesiastical History: Church History Writing in the 13th century Middle East." PhD diss. Universiteit Ghent.
- MERT, O. 2008. "Öngöt Mezar Külliyesi ve Külliye de Bulunan Damgalar.", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36: 281-305.

- MERT, O. 2022. "Türk Kültüründe Ağıt Geleneği ve Alper Tonga Sagusu.", *Bugu Dil ve Eğitim Dergisi*, 3 (1): 1-15.
- MCGUCKIN, J. A. 1996. "Nestorius and the Political Factions of Fifth-Century Byzantium: Factors in his Personal Downfall." *BJRL*, 78 (3): 7-21.
- MERMUTLU, B., ÖCALAN, H. B. 2011. *Tarihi Bursa Mezar Taşları I Bursa Hazireleri*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.
- MINGANA, A. 1925. "The Early Spread of Christianity in Central Asia and the Far East: A New Document." *BJRL*, 9: 297-371.
- MINORSKY, V. V. 1937. *Hudud Al-'Alam: The Regions of the World: A Persian Geography*, London: E. J. W. Gibb Memorial Trust.
- MOFFETT, S. H. 1998. *A History of Christianity in Asia, Volume I: Beginnings to 1500*. Maryknoll, New York: Orbis Books.
- NIU, Ruji, 2003. "Inscriptions et manuscrits nestoriens en écriture syriaque découverts en Chine (XIIIe-XIVe siècles)." PhD diss. EPHE, Paris.
- NIU, Ruji, 2008. *Shizi lianhua: Zhongguo yuandai xuli yawan jingjiao beiming wenxian yanjiu* 十字莲花：中国元代叙利亚文景教碑铭文 献研究. [The Syriac Writing System of Turkic-Uighur in Nestorian Inscriptions and Documents Found in China during 13th-14th Centuries]. Shang Hai: 上海古籍出版.
- NIU, Ruji. 2009. "Nestorian Grave Inscriptions from Quanzhou (Zaitun) China (2004-2005)." *Journal The Canadian Society for Syriac Studies*, (5): 51-67.
- NIU, Ruji, LI, Chonglin. 2009. "The Discovery of Nestorian Inscriptions in Almaliq, Xinjiang, China." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Hidden Treasures and Intercultural Encounters: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 91-100. Berlin: LIT Verlag.
- NIU, Ruji, 2010. *Inscriptions et manuscrits nestoriens en écriture syriaque découverts en Chine (XIIIe-XIVe siècles)*. Shanghai: Shanghai Classics Publishing House.
- OBRUSÁNSZKY, B. 2019. "Nestorian Christians in Frontier History." *Journal of Frontier Studies*, (3): 175-193.
- OSTROGORSKY, G. 2017. *Bizans Devleti Tarihi*. çev. F. Işıltan. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- ŌSAWA, T., TAKAHASHI, H. 2015. "Le Prince Georges des Onggut dans les Montagnes de l'altaï de Mongoiie: Les Inscriptions d'Ulaan Tolgoi de Doloon Nuur." ed. by P. G. Borbone, P. Marsone, *Le Christianisme Syriaque en Asie Centrale et en Chine* içinde, 257-290. Paris: Geuthner.
- ŌSAWA, T. 2017. "The Acceptance of Syrian Christianity by the Ancient Turks in Central Asia in the Sixth and Seventh Centuries, and the Stone Sculptures Reflecting Their Beliefs." ed. by H. Teule, et al., *Syriac in its Multi-Cultural Context. First International Syriac Studies Symposium, Mardin Artuklu University, Institute of Living Languages 20-22 April 2012* içinde, 81-106. Mardin: Mardin Artuklu University.
- ÖGEL, B. 2002. *Çingiz Han'ın Türk Müşavirleri: Sino Turcica*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- ÖGEL, B. 1984. *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- PELLIOT, P. 1914. "Chrétien d'Asie centrale et d'Extrême-Orient." *Brill*, 15: (5): 623-644.
- PELLIOT, P. 1959. *Notes on Marco Polo I*. Paris: Imprimerie Nationale Librairie Adrien-Maisonneuve.
- PELLIOT, P. 1959. *Notes on Marco Polo III*. Paris: Imprimerie Nationale Librairie Adrien-Maisonneuve.

- PELLIOT, P. 1996. *L'Inscription Nestorienne De Si-Ngan-Fou*. ed. by. A. Forte. Paris: Scuola di Studi sull'Asia Orientale, Kyoto Collège de France, Institut des Hautes Etudes Chinoises.
- PLANO, C. 2015. *Moğolistan Seyahatnamesi*. çev. Ergin Ayan, İstanbul: Gece Kitaplığı.
- PINYINBAN, H. 1977. *Zhonghua Renmin Gongheguo Fen Sheng Dituji*. Zhongguo Beijing: Ditu Chubanshe.
- RÁSONYI, L. 2007. *Onomastican Turcicum-Turkic Personal Names Vol. I-II*. Indiana: Denis Sinor Research Institute of Inner Asian Studies.
- RUBRUCK, W. V. 2019. *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat*. çev: E. Ayan. İstanbul: Kronik Yayınları.
- SAEKI, P. Y. 1916. *The Nestorian Monument in China*. London: Society for Promoting Christian Knowledge.
- SMITH, J. P. 1903. *A Compendious Syriac Dictionary*. London: Oxford at the Clarendon Press.
- SIMOCATTA, T. 1988. *The History of Theophylact Simocatta*. trans. Michael and Mary Whitby. New York: Oxford University Press.
- SMELOVA, N. 2015. "Manuscripts Chrétiens de Qara Qoto: Nouvelles Perspectives de Recherche" ed. by P. G. Borbone, P. Marsone, *Le Christianisme Syriaque en Asie Centrale et en Chine* içinde, 215-236. Paris: Geuthner.
- SPULER, B. 1964. *Die Morgenländischen Kirchen*. Köln: Brill.
- TAKAHASHI, H. 2019. "Syriac Christianity in China." ed. by D. King, *The Syriac World* içinde, 625-652. New York: Routledge.
- TANG, Li. 2006. "Sorkaktani Beki: A Prominent Nestorian Woman at the Mongol Court." ed. by. R. Malek, *Jingjiao the Church of the East in China and Central Asia* içinde, 349-357. Germany: Institut Monumenta Serica.
- TANG, Li. 2011a. *East Syriac Christianity in Mongol-Yuan China*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- TANG, Li. 2011b. "A New Investigation into Several East Syrian ("Nestorian") Christian Epitaphs Unearthed in Quanzhou: Commentary and Translation." ed. by. D. Bumazhnov, E. Grypeou, *Bibel, Byzanz und Christlicher Orient* içinde, 343-361. Paris: Uitgeverij Peeters.
- TANG, Li. 2016. "The 'Nestorian' Ongut King George in Medieval Chinese, Latin and Syriac Sources." *Syrische Studien: Beiträge zum 8. Deutschen Syrologie-Symposium in Salzburg 2014*, 227-243. Münster: LIT.
- TANG, Li. 2020. "The Liturgical Language of the Church of the East in China." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Artifact, Text, Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 129-144. Zürich: LIT.
- TANG, Li. 2022. "Christian Communities in Medieval Central Asia: Syriac and Syro-Turkic Inscriptions from Zhetysay and the Chuy Valley (9th-14th Centuries)." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 201-222. Wien: LIT.
- TASHMANBETOVA, Z. 2019. "Christianity In Central Asia: Adoption of East Syriac Christianity." Master diss. Nazarbayev University, Kazakhstan.
- TAŞAĞIL, A. 2002. "Kulca." *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26: 354-355.
- TAŞAĞIL, A. 2014. *Gök-Türkler I-II-III*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- TEKİN, T. 1997. *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*. haz: M. Ölmez. Ankara: Simurg Yayınları.
- TEMİR, A. 2016. *Moğolların Gizli Tarihi I Tercüme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- TEZCAN, M. 1990. "Eski Türklerde Damga." Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- TEZCAN, M., Bayındır, A. 2013. "Aristocratic Women and Their Relationships to Nestorianism in the 13. Century Chingizid Empire." ed. by D. Winkler, L. Tang, *From the Oxus River to the Chinese Shores* 5 içinde, 297-316. Zürich: LIT.
- TEZCAN, M. 2016. "On Christianity among Central Asian and Syr Daryan Oghuz and Their Possible Nestorian Connections." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Winds of Jinjiao, Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 221-242. Salzburg: LIT.
- TEZCAN, M. 2020. "On 'Nestorian' Christianity among the Hephthalites or the Where Huns." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Artifact, Text, Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 195-212. Zürich: LIT.
- ÜNLÜ, S. 2013. *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- VAR, U. 2021. *Süryani Tarih Yazıcılığında Türkler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- VELİDİ, A. Z. 1928. "Oğuzların Hristiyanlığı Meselesine Ait." *Türkiyat Mecmuası*, II: 61-67.
- VOYAKIN, D., GILBERT, S. T. 2020. *Field on the Archaeological Excavations at Usharal-Ilibalyk, Kazakhstan in 2020*. Almaty: Eurasia Exploration Society, Switzerland International Institute for Central Asian Studies Archaeological Expertise LLP, Kazakhstan.
- VOYAKIN, D., GILBERT, S. T. 2022. *Field Report on the Archaeological Excavations at Usharal-Ilibalyk, Kazakhstan in 2021*. Almaty: Society for the Exploration of Eurasia, Switzerland International Institute for Central Asian Studies Archaeological Expertise LLP, Kazakhstan Lanier Center for Archaeology, USA.
- YANG, Q. 1984. "Quanzhou Jingjiao Shike Chutan" [*A Preliminary Study Of Quanzhou Jingjiao Stone Carvings*]. Shijie Zongjiao Yanjiu.
- YOSHIDA, Y. 2013. "When Did Sogdians begin to Write Vertically?" *Tokyo University Linguistic Papers*, 33: 375-394.
- YOSHIDA, Y. 2022. "Sogdian Christians in China, Turfan and Sogdiana." ed. by K. Paryy, G. B. Mikkelsen, *Byzantium to China: Religion, History and Culture on the Silk Roads, Studies in Honour of Samuel N. C. Lieu* içinde, 596-617. Leiden-Boston: Brill.
- YUDAHIN, K. K. 1988. *Kırgız Sözlüğü*. çev: A. Taymas. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ZANI, M. N. 2022. *The Luminous Way to the East, Texts and History of the First Encounter of Christianity with China*. Trans: W. Skudlarek. New York: Oxford University.
- ZHOU, Y. 2020. "Studies on Nestorian Iconology in China and part of Central Asia during the 13th and 14th Centuries." PhD diss. Università Ca' Foscari Venezia, Italy.
- ZIEME, P. 1974. "Zu den nestorianisch-türkischen Turfantexten." ed. by G. Hazai, P. Zieme, *Sprache, Geschichte und Kultur der Altaischen Völker Protokollband der XII. Tagung der Permanent International Altaistic Conference 1969 in Berlin* içinde, 661-668. Berlin: PIAC.
- ZIEME, P. 1999. "Die seltsame Wanderwege des sogdischen Titels *xushtanch "Lehrerin." ed. by H. F. Kappert, *Turkologie für das 21. Jahrhundert. Herausforderungen zwischen Tradition und Moderne. Materialien der vierter Deutschen Turkologen-Konferenz Hamburg* içinde, 301-307. Wiesbaden: Harrassowitz.
- ZIEME, P. 2013. "Turkic Christianity in the Black City (Xaraxoto)." ed. by D. Winkler, L. Tang, *From the Oxus River to the Chinese Shores: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 99-103. Münster: LIT.

- ZIEME, P. 2014. "Review of Ćetin Džumagulov, Kirgızstandağı Nestorian-Türk Džazū Ėstelikleri (XIII– XIV kılımdar)" *Hugoye*, 17 (2): 382-387.
- ZIEME, P. 2015. *Altugurische Texte der Kirche des Ostens aus Zentralasien: Old Uigur texts of the Church of the East from Central Asia*. Tokyo: Gorgias Press.
- WATSON, A. J. 2022. "Site Surveys of Archaeological Sites of Potential Relevance to the Church of the East in the Vicinity of Koilyk." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 57-68. Wien: LIT.
- WU, Wenliang. 1957. *Quanzhou Zongjiao Shike 泉州宗教石刻 [Religious Stone Inscriptions at Quanzhou]*. Beijing: Kexue chubanshe.
- WENBI, H. 1983. *Xinjiang kaogu fajue baogao [Report on an Archaeological Tour of Xinjiang]*. Beijing: Wenwu.
- WILLIEM, R. 2010. *Mengü Han'in Sarayına Yolculuk 1253-1255*. düz: P. Jackson. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- ГОРКИНА, А. Ф, В. Е. (1939). *Большой советский атлас мира Том 2-ой*. Москва: Научно-издательский институт Большого советского атласа мира при Цик СССР.
- БАРТОЛЬД, В. 1893-1894. "О христианствѣ въ Туркестанѣ въ до-монгольскій періодъ (По поводу семирѣченскихъ надписей)." *Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества* 8, изд. Б. В. Розена, 1-32.
- БАЙПАҚОВ, К. М. Таймағамбетов, Ж. Қ. 2009. *Қазақстан Археологиясы*. Алматы: Өл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті Атындағы Археология Институты.
- БЕРНШТАМ, А. Н. 1943. *Академик В. В. Бартольд как историк Кыргызстана», Предисловие кн.: В. В. Бартольд. Очерк истории Семиречья*. Фрунзе: Лань.
- БЕРНШТАМ, А. Н. 1948. "Новые Эпиграфические Находки Из Семиречья." *Эпиграфика Востока II*, 107-113.
- БОРБОНЕ, П. Д. 2020. "Несторианство в Кыргызстане и Средней Азии в Средние Века." Редактор: Брат Дамиан Войцеховски ОИ, *Христианство в Кыргызстане. История и Современность Сборник Статей Международной Конференции 2019* içinde, 7-22. Кыргызстана- Бишкек.
- ЖУМАГУЛОВ, Ч. 1971. *Язык Сиро-Тюркских (Несторианских) Памятников Киргизии*. Фрунзе.
- ЖУМАГУЛОВ, Ч. 1982. *Эпиграфика Киргизии. Выпуск III*. Фрунзе: Издательство Илим.
- ЖУМАГУЛОВ, Ч. 2011. *Кыргызстандагы Несториан-Түрк Жазуу Эстеликтери*. Бишкек: Кыргызская Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясы
- ДЖУМАГУЛОВ, Ч. 2020. "Несторианские Эпиграфические Памятники Кыргызстана." Редактор: Брат Дамиан Войцеховски Ои, *Христианство в Кыргызстане . История и Современность. Сборник Статей Международной Конференции 2019* içinde, 23-39. Кыргызстана- Бишкек.
- КАРЫПКУЛОВ, А. 1984. *История Киргизской ССР: С Древнейших Времен До наших Дней*. Фрунзе: Кыргызстан: Академия Наук Киргизской ССР. Институт Истории.
- КАМОЛИДДИН, Ш. С. 2021. "Древнетюркская Топонимия Семиречья." *Проблемы Древней и Средневековой Истории Чача История Археология, Нумизматика, Выпуск, (7)*: 47-52.
- КОКОВЦОВ, П. 1906. "Христианско-сирийские надгробные надписи из Алмалыка (с приложением табл. XII)." *Записки Восточного Отделения Императорского*

- Русского Археологического Общества* 16, 1904-1905 içinde, 190-200. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук.
- КОКОВЦОВ, П. 1907. "Несколько новых надгробных камней с христианско-сирийскими надписями из Средней Азии (С 2-мя таблицами)." *Азиатские смеси. Взято из Вестника Императорской Академии наук Санкт-Петербурга* 1907-1908 içinde, 427-458. Санкт-Петербург: Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества.
- КОКОВЦОВ, П. 1909. "К сиро-турецкой эпиграфике Семиречья." *Mélanges asiatiques. Tirés du Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de, Tome XIV, 1909-1910* içinde, 131-154. Санкт-Петербург.
- КОЛЬЧЕНКО, В. 2002. "Заметки о христианстве в Чуйской долине." *Manas Universitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3, 163-182.
- КОЛЬЧЕНКО, В. 2018. "Средневековое христианство Кыргызстана по данным археологических источников." Ф. А. Б. Аманбаева, *Религии Центральной Азии и Азербайджана. Том IV. Христианство* içinde, 48-103. Самарканд: МИЦАИ.
- КОЗИНЦЕВ, М. А. 2020. "Тюркские стихотворные отрывки, записанные уйгурским вертикальным письмом, из собрания ИВР РАН." *Письменные памятники Востока*, 17 (3): 90-99.
- МАЪРУФОВ, З. М. 1981. *Ўзбек Тилининг Изоҳли Луғати*. Москва: Рус Тили Нашриёти.
- РУСТАМОВА, А. Р. 2010. *Махмуд Ал-Кашгари Диван Лугат Ат-Турк (Свод Тюркских Слов)*. Москва: Восточная Литература РАН.
- ПАНТУСОВ, Н. 1886. "Христианское Кладбище близ Города Пишпека (Семиреченской Области) в Чуйской Долине." *Записки Восточного Отделения Императорского Русского I* içinde, 74-84. Санкт-Петербург.
- ПУГАЧЕНКОВА, Г. А., Буряков, Ю. Ф. 1994. *Из истории древних культов Средней Азии (Христианство)*. Ташкент: Комрон.
- ТАБАЛДИЕВ К. 2020. "Исследования археологических памятников несторианства в Кыргызстане." Редактор: Брат Дамиан Войцеховски Ои, *Христианство в Кыргызстане. История и Современность. Сборник Статей Международной Конференции 2019* içinde, 40-49. Кыргызстана- Бишкек.
- ТАБАЛДИЕВ К., Белек, К. 2008. *Памятники письменности на камне Кыргызстана (свод памятников письменности на камне)*. Кыргызстана- Бишкек.
- WEB SİTELERİ
- www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm
- <https://structurae.net/en/structures/burana-tower>

ONLINE SÖZLÜKLER

sedra.bethmardutho.org

assyrianlanguages.org/sureth/search.php

www.dukhrana.com/lexicon/search.php

EKLER

EK-1: Tablolar, Grafikler ve Haritalar

Estrangela	Serto	Nestorian	Name: of letter
			<i>'a</i> <i>s: ala</i> <i>t: ola</i>
			<i>b</i> <i>beth/</i> <i>beth</i>
			<i>g</i> <i>gama</i> <i>goma</i>
			<i>d</i> <i>dalat</i> <i>dolat</i>
			<i>h</i> <i>he/</i> <i>he</i>
			<i>w/u</i> <i>waw/</i> <i>waw</i>
			<i>z</i> <i>zayin</i> <i>zayn</i>
			<i>h</i> <i>kheth/</i> <i>heth</i>
			<i>t</i> <i>teth/</i> <i>teth</i>
			<i>y</i> <i>yodh/</i> <i>yuth</i>
			<i>k</i> <i>kap/</i> <i>kof</i>

Tablo 1: Süryani Alfabesi I (Al-Jeloo, 2007, 34).

Estrangela	Serto	Nestorian	Names of letters
			l <i>lamadh/ lomadh</i>
			m <i>mim/ mim</i>
			n <i>nun/ nun</i>
			s <i>simkath/ semkath</i>
			ʿ <i>ʿe/ ʿe</i>
			p/f <i>pe/ fe</i>
			ṣ <i>ṣade/ ṣode</i>
			q <i>qop/ quf</i>
			r <i>resh/ rish</i>
			sh <i>shin/ shin</i>
			t <i>taw/ taw</i>

Tablo 2: Süryani Alfabeti II (Al-Jeloo, 2007, 35).

Assyrian/Syriac vowels

Serto vowels

i e o a u

Nestorian vowels

i ê e â a ô/o û/u

Tablo 3: Süryani Alfabeti Hareke Tablosu (Al-Jeloo, 2007, 36).

Tiername	syrisch	türkisch
1. Maus, Ratte	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (sičqan)
2. Stier, Ochse	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (ud)
3. Tiger	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (bars)
4. Hase	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ (tawišqan)
5. Drache	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ (lu)
6. Schlange	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (yilan, ilan)
7. Pferd	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ (yunt)
8. Schaf	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (qoy)
9. Affe	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (bičin)
10. Huhn	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ, ܠܚܝܬܐ (taqağu)
11. Hund	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ (it)
12. Schwein	ܠܚܝܬܐ	ܠܚܝܬܐ (tonguz)

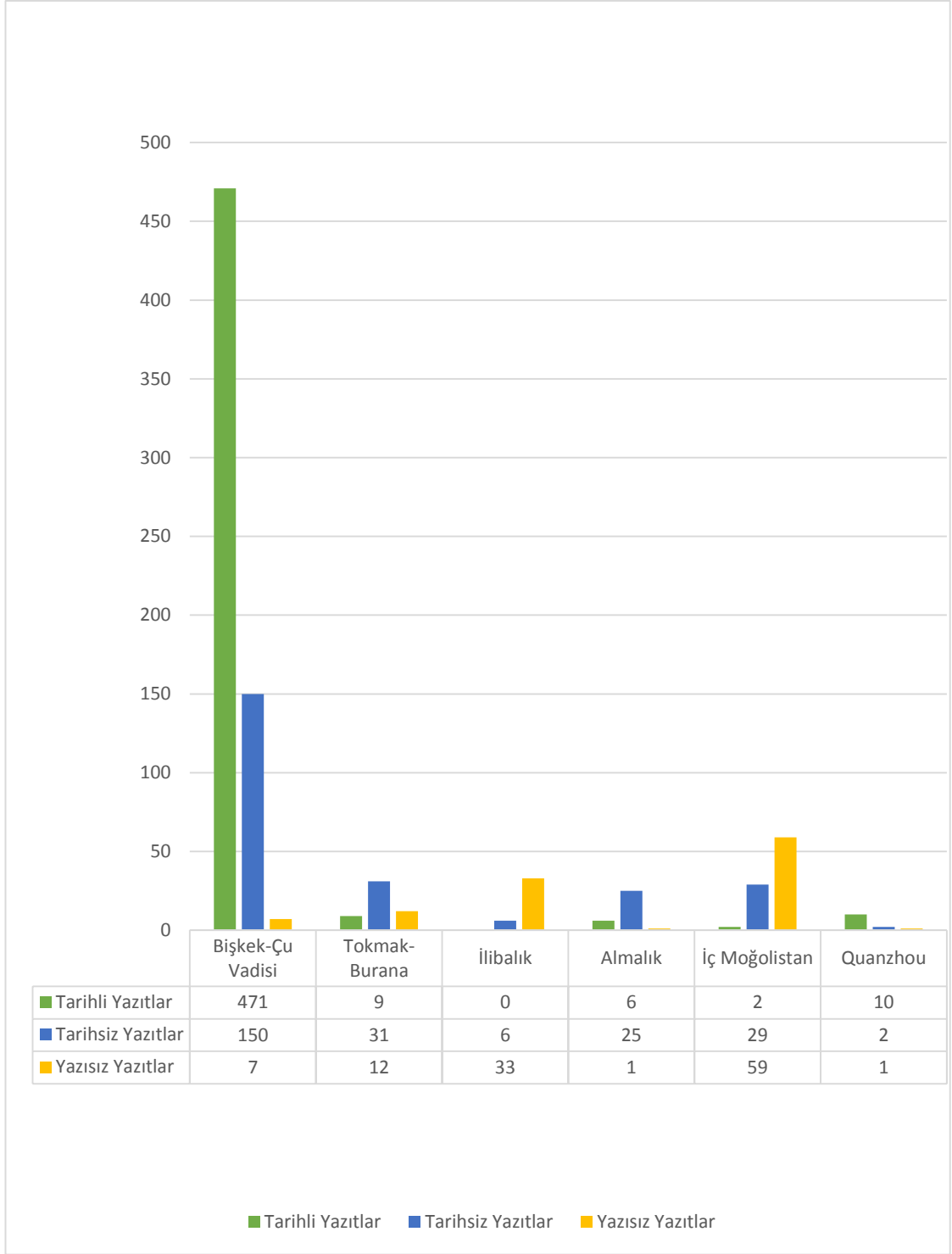
Tablo 4: Süryani Harfleriyle Türkçe ve Süryanice Yıllar (Klein, 2000, 354).

YIL İSİMLERİ	KIRGIZLARDA 12 HAYVANLI TAKVİM	KAZAKLARDA 12 HAYVANLI TAKVİM	MOĞOLLARDA 12 HAYVANLI TAKVİM
Sıçan-Fare	ÇIÇKAN	TIŞKAN	SIÇKAN-İL
İnek-Sığır	UY	SİYİR	UD-İL
Pars-Kaplan	COLBORS-BARS	BARIS	BARS-İL
Tavşan	KOYON	KOYAN	TIŞKAN-İL
Balık	BALIK	ULU	LUY-İL
Yılan	CILAN	JILAN	İLAN-İL
At	CILKI	JILKI	YUNT-İL
Koyun	KOY	KOY	GUY-İL
Maymun	MAYMIL	MEŞİN	PİÇİN-İL
Tavuk	TOOK	TAUIK	TAHAGU-İL
Köpek	İT	İT	İT-İL
Domuz	DONUZ	DONIZ	TUNGUZ-İL

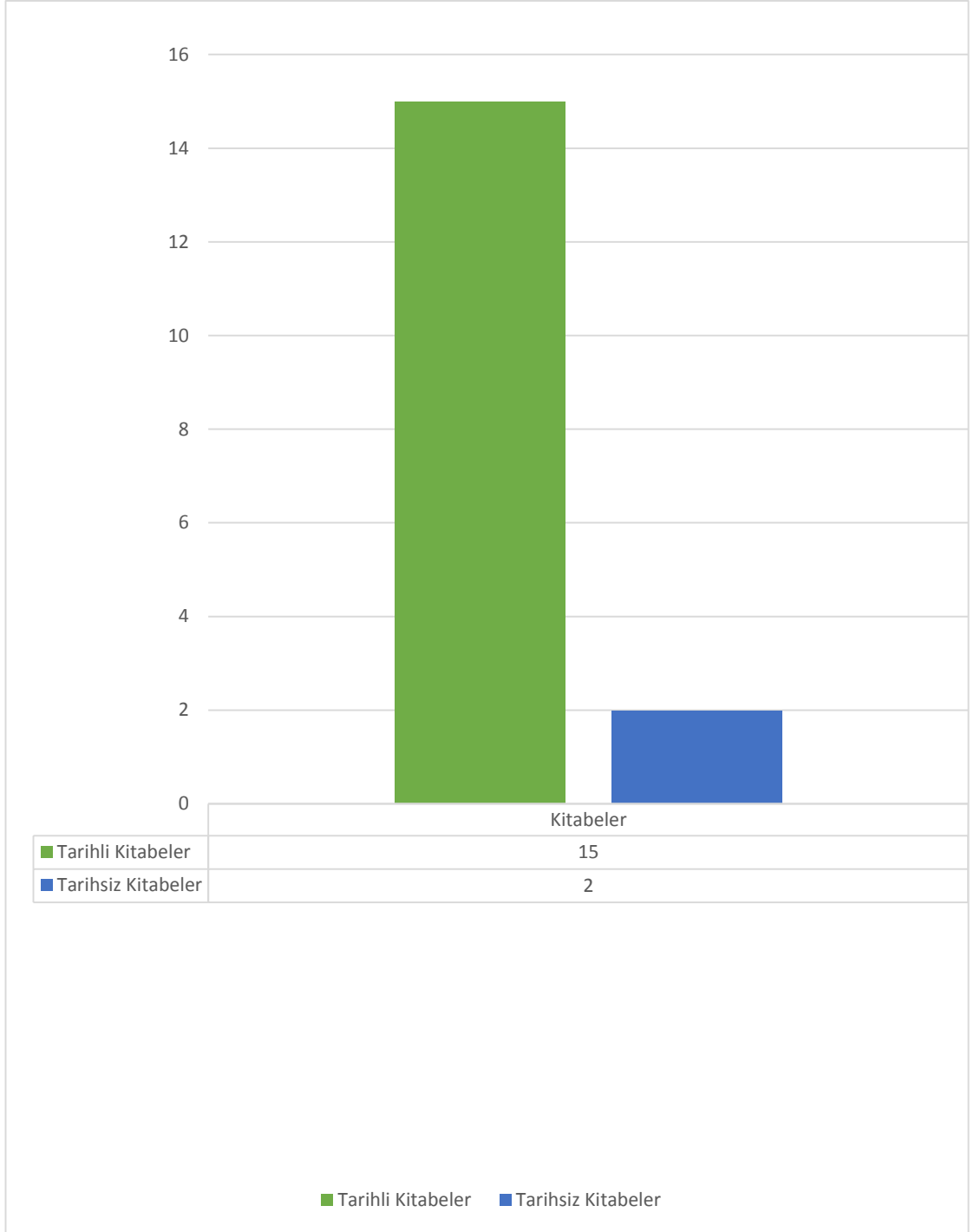
Tablo 5: 12 Hayvanlı Takvim Karşılaştırması (Kök, 2008, 740; Biray, 2009, 673; Isakov, 2014, 248).

YIL İSİMLERİ	SÜRYANİCE YIL KARŞILIKLARI
Sıçan-Fare	‘ūqabrā/ ܘܩܒܪܐ
İnek-Sığır	tāwrā/ ܬܐܘܪܐ
Pars-Kaplan	nimrā/ ܢܝܡܪܐ
Tavşan	arnbā/ ܐܪܢܒܐ
Balık	atlāyā/ ܐܬܠܝܐ
Yılan	hiwyā/ ܚܝܘܝܐ
At	susyā/ ܣܘܣܝܐ
Koyun	‘irbā/ ܐܝܪܒܐ
Maymun	qopā/ ܩܦܐ
Tavuk	tarnaglā/ ܬܪܢܐܓܠܐ
Köpek	kalbā/ ܟܠܒܐ
Domuz	h̄zīrā/ ܚܙܝܪܐ

Tablo 6: Süryanice Yıl İsimleri

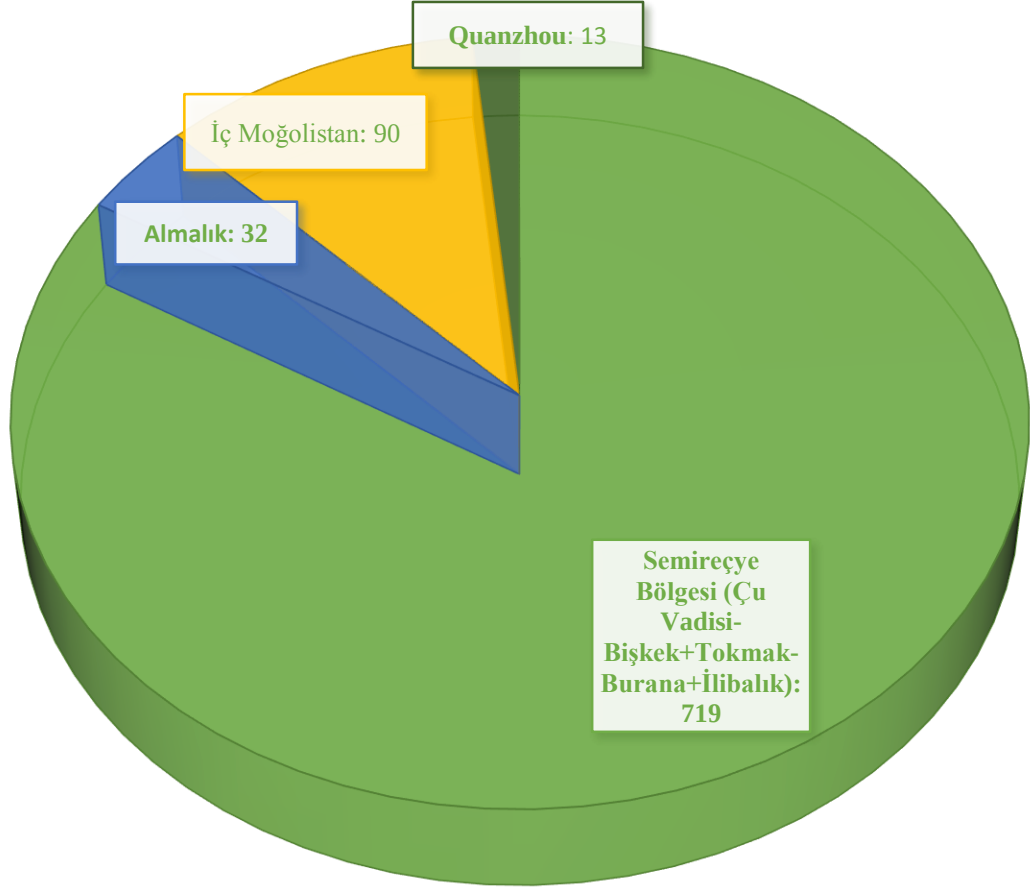

Grafik 1: Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşlarının Dağılımı

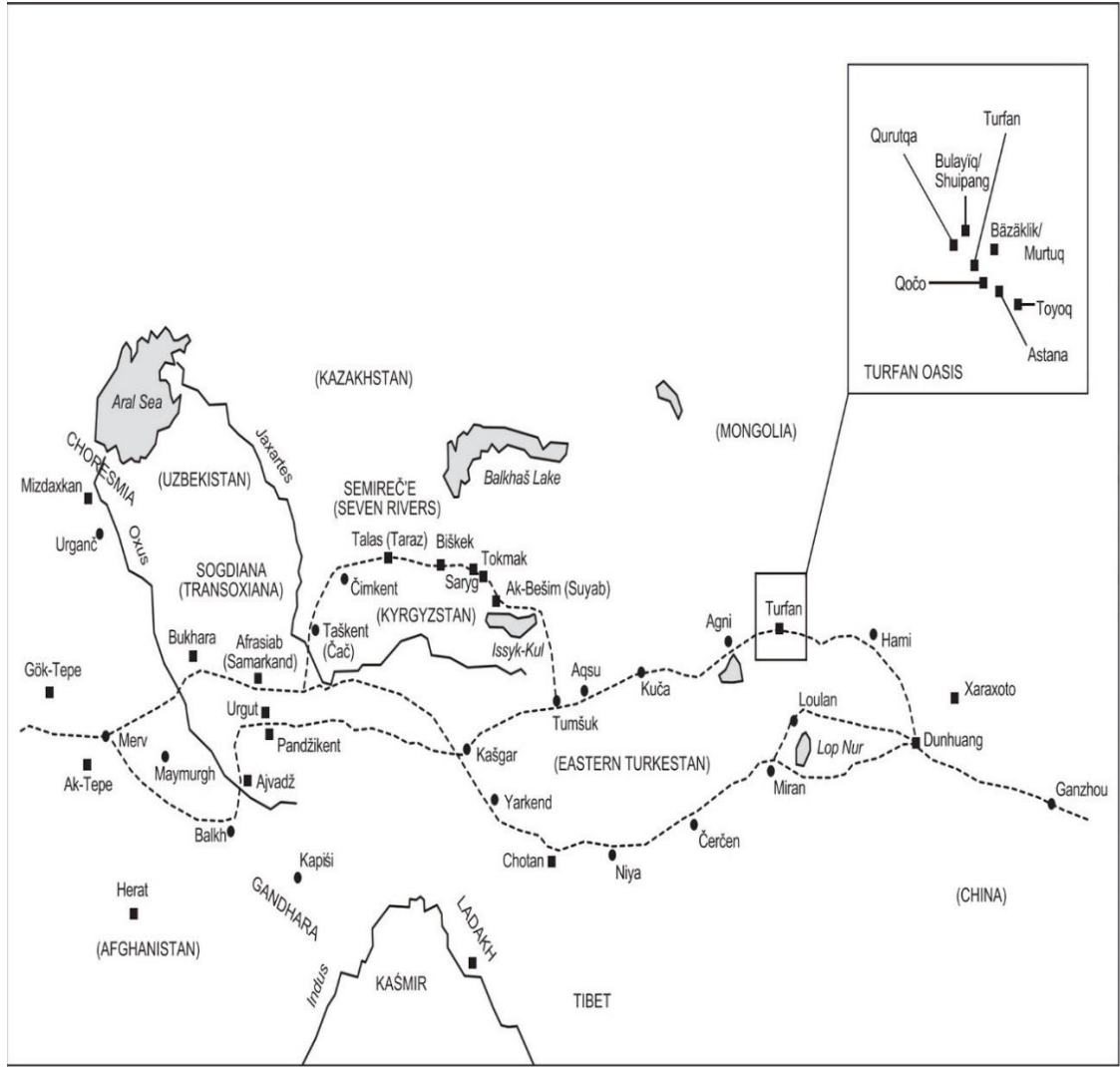

Grafik 2: Nestûrî Türklere Ait Kitabelerin Dağılımı

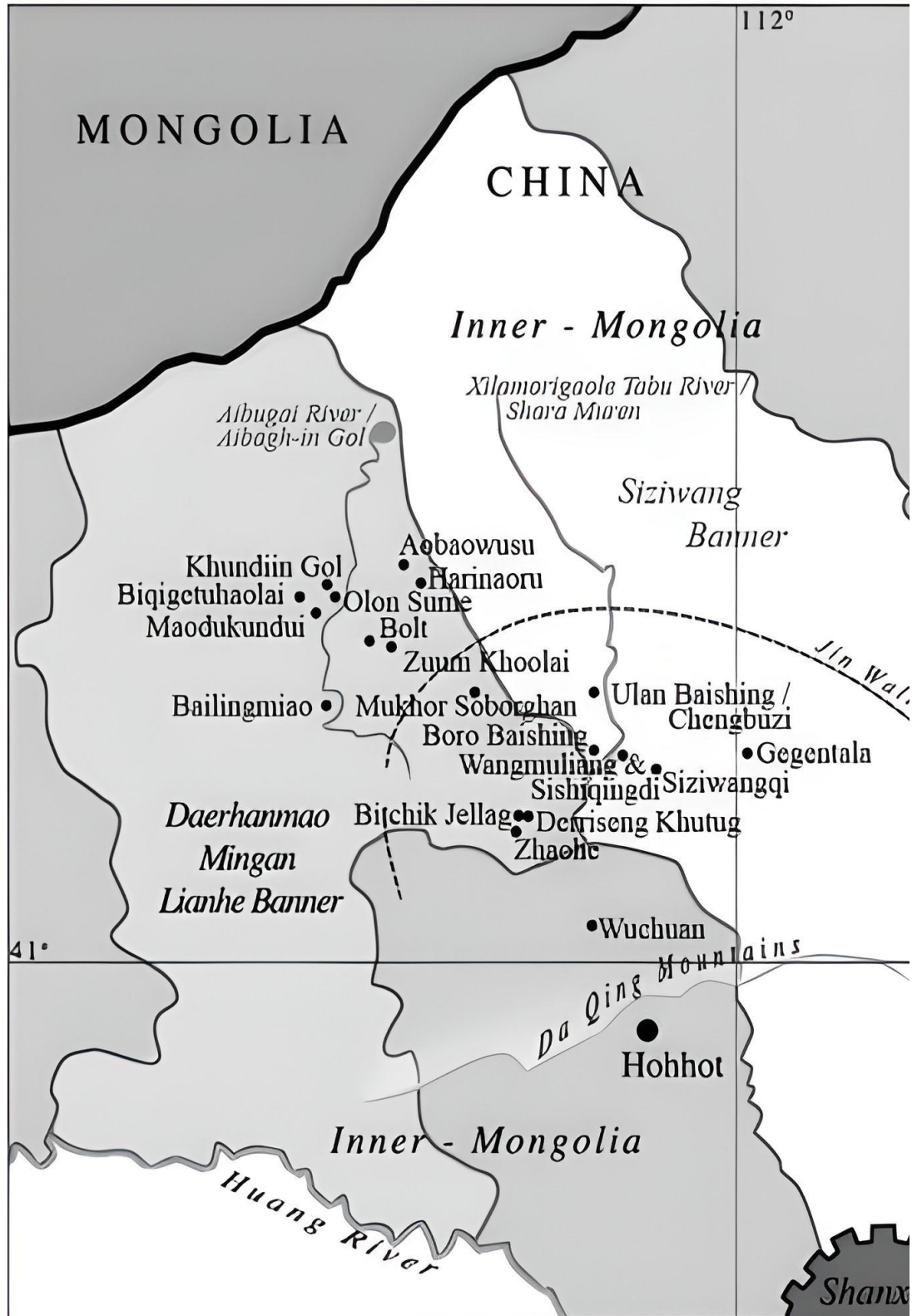
MEZAR TAŞLARI

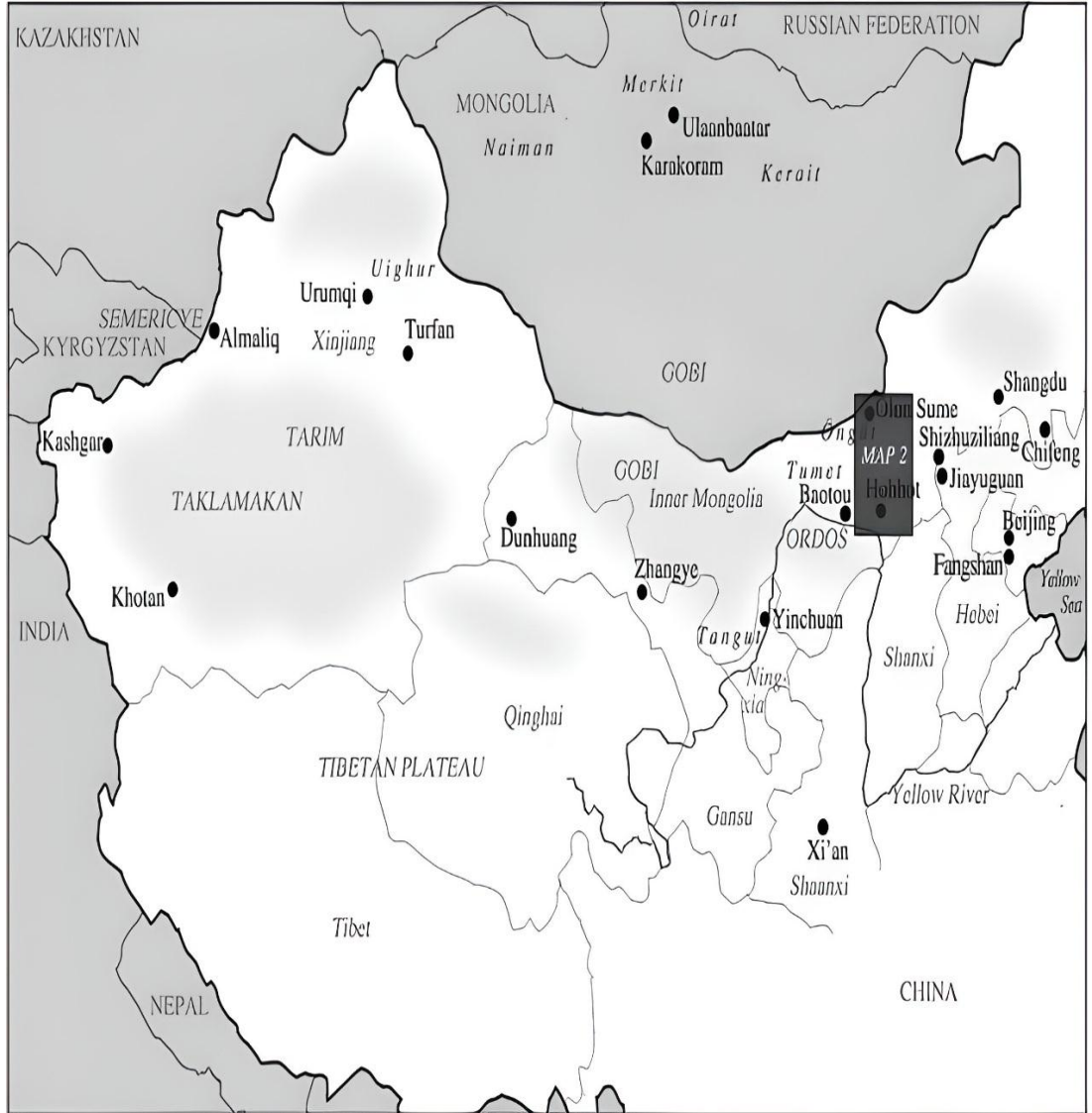
Grafik 3: Mezar Taşlarının Genel Dağılımı

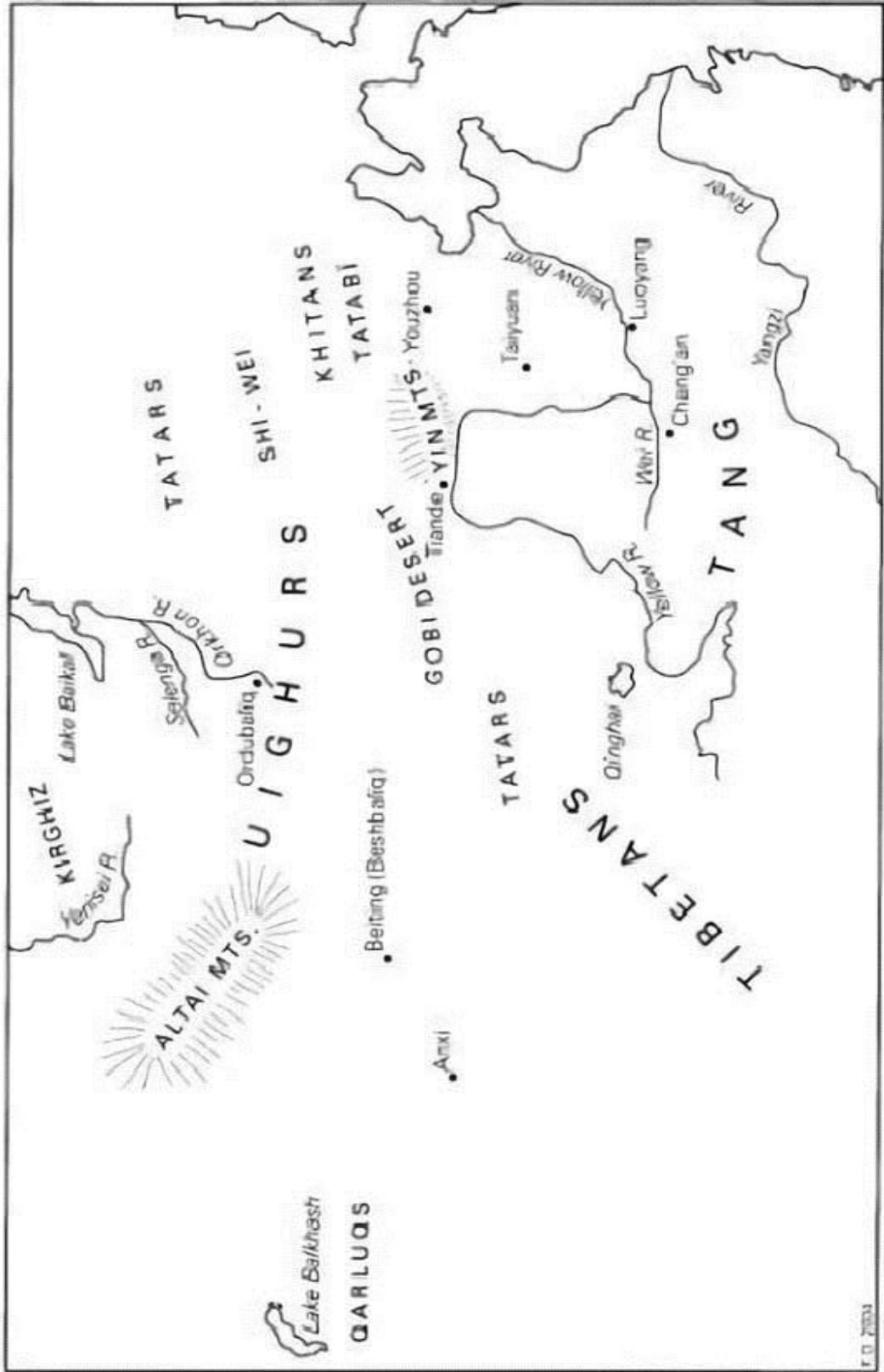
Harita 1: 13. ve 14. yüzyıllarda Orta Asya Coğrafyası (Nicolini-Zani, 2022, 18).

Harita 2: İç Moğolistan Haritası (Halbertsma, 2015, 159).

Harita 5: Kereyitler ve Naymanların Sınırlarını Gösteren Harita (Halbertsma, 2015, 119).

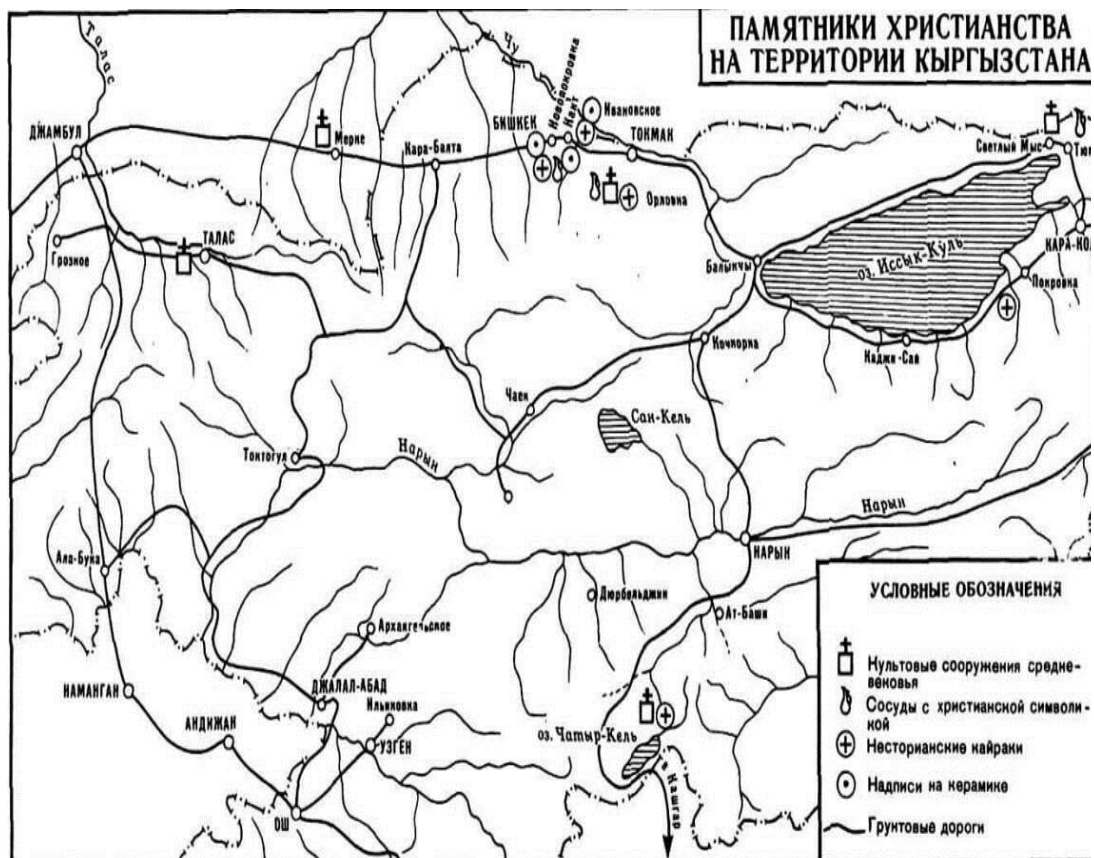
Harita 6: Uygur Kağanlığı Kuruluş Dönemi Haritası (Drompp, 2005, XIII, harita 1).

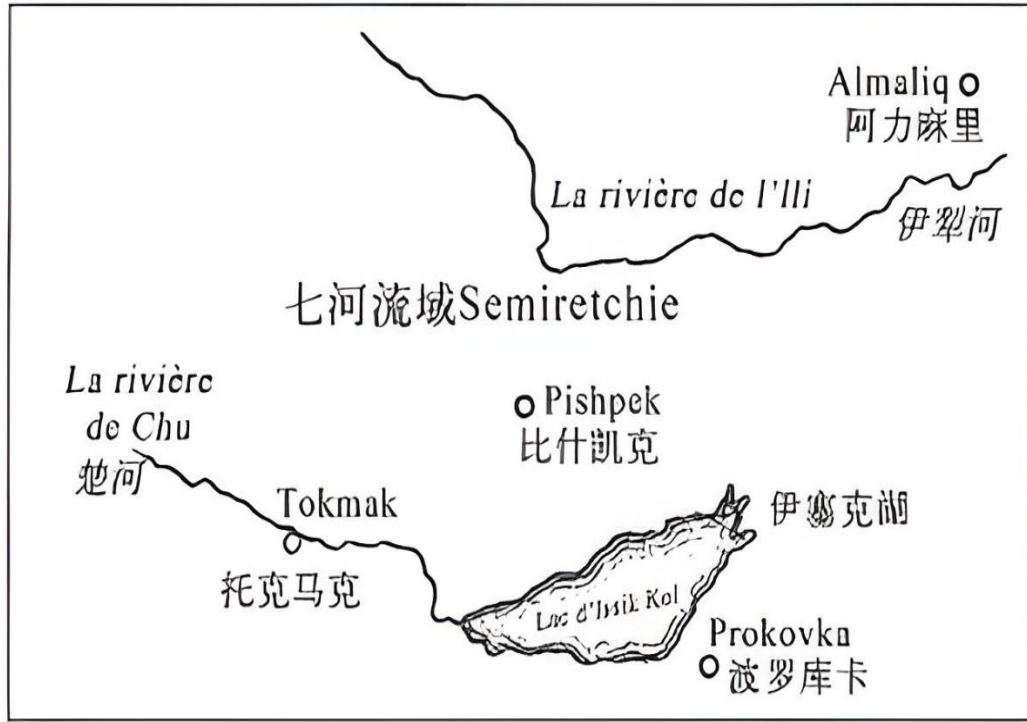
Harita 7: Quanzhou, Çin ve Moğolistan Sınırları (King, 2019, map 11).

Harita 8: Guanzhou Bölgesi (Pinyinban, 1977, 45).

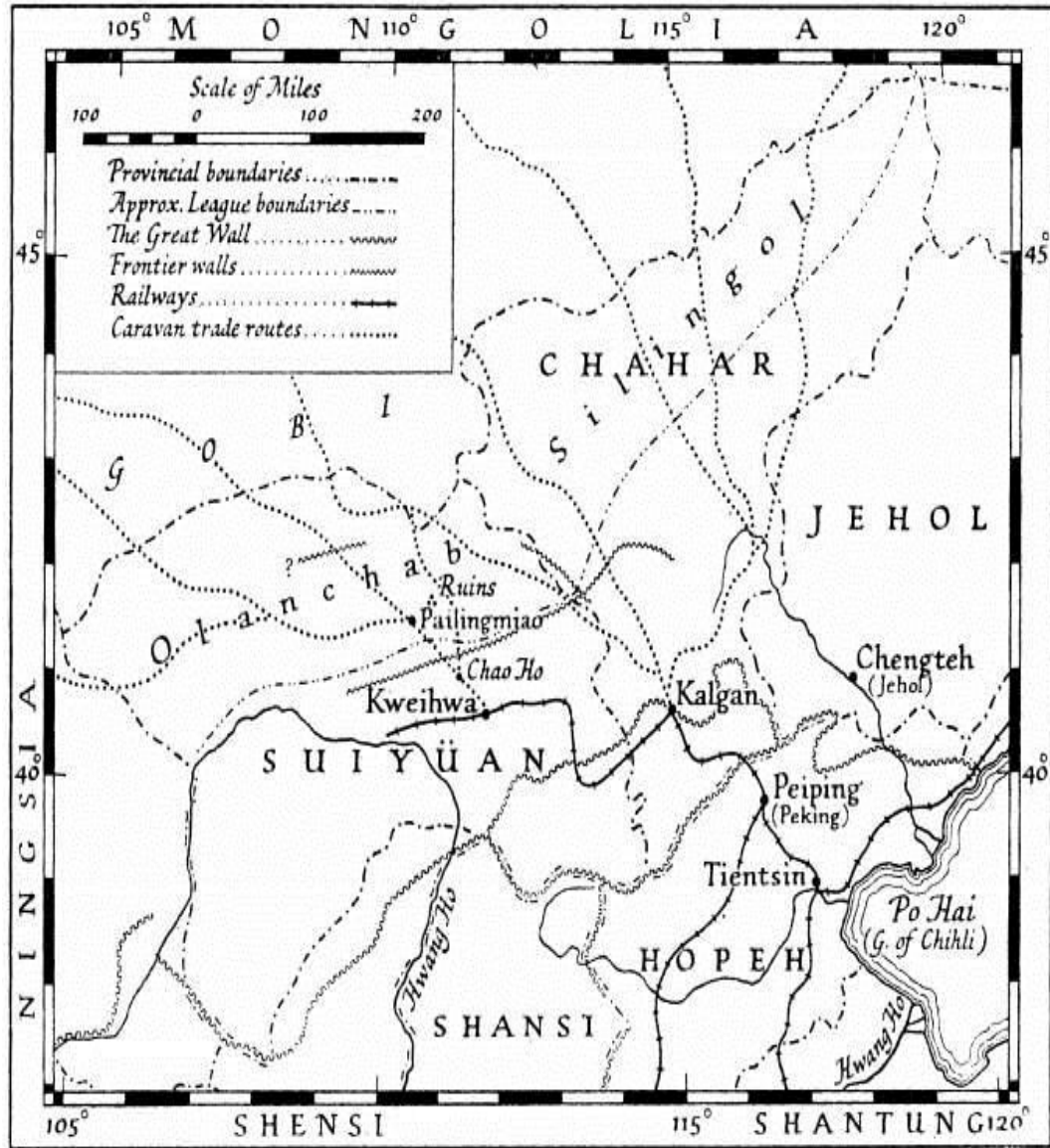
Harita 9: Orta Asya'da Hristiyanlık İzleri (Пугаченкова, Буряков, 1994, 85).

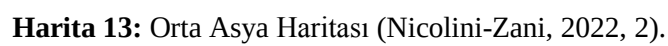
Harita 10: Semireçye ve Almalık Sınırları (Niu, 2010, 28).

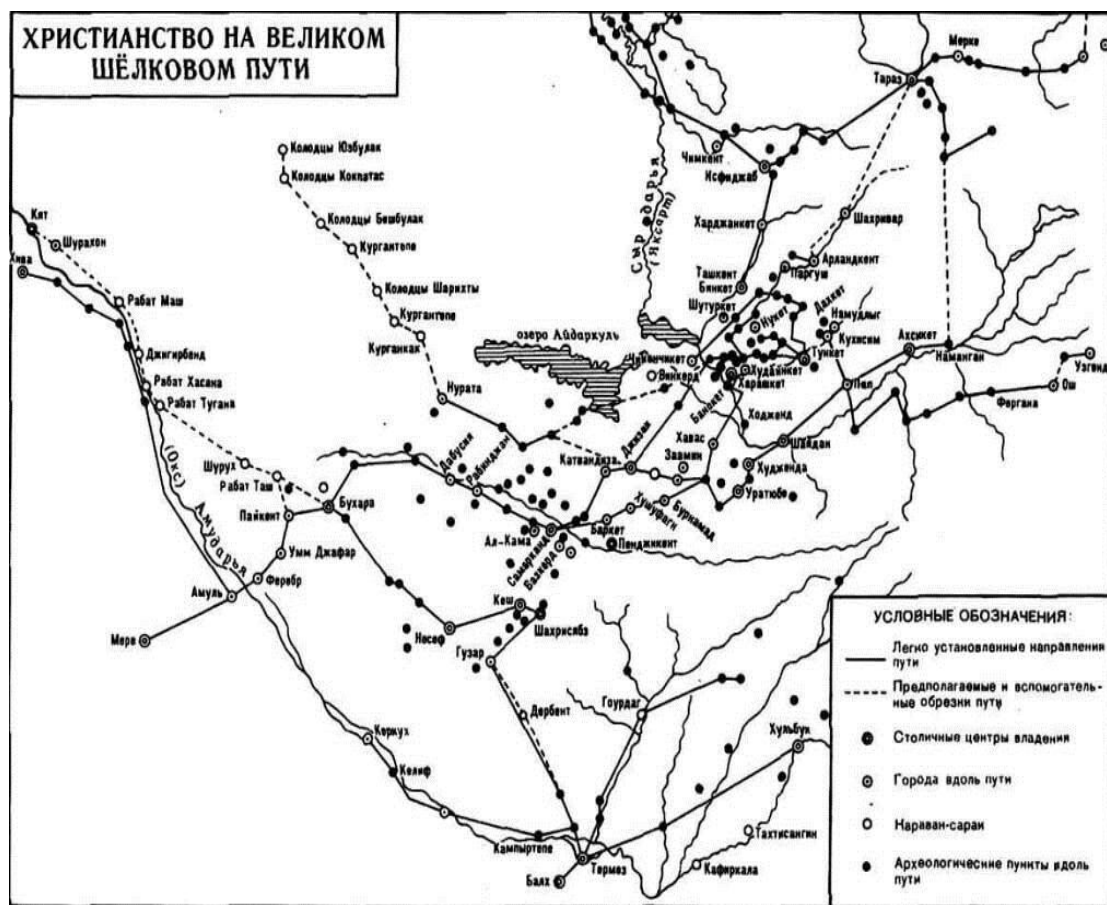

Harita 11: Quanzhou Sınırları (Niu, 2010, 47).

Harita 12: Olon-Süme, Pailingmiao Çevresi (Lattimore, 1934, 482).

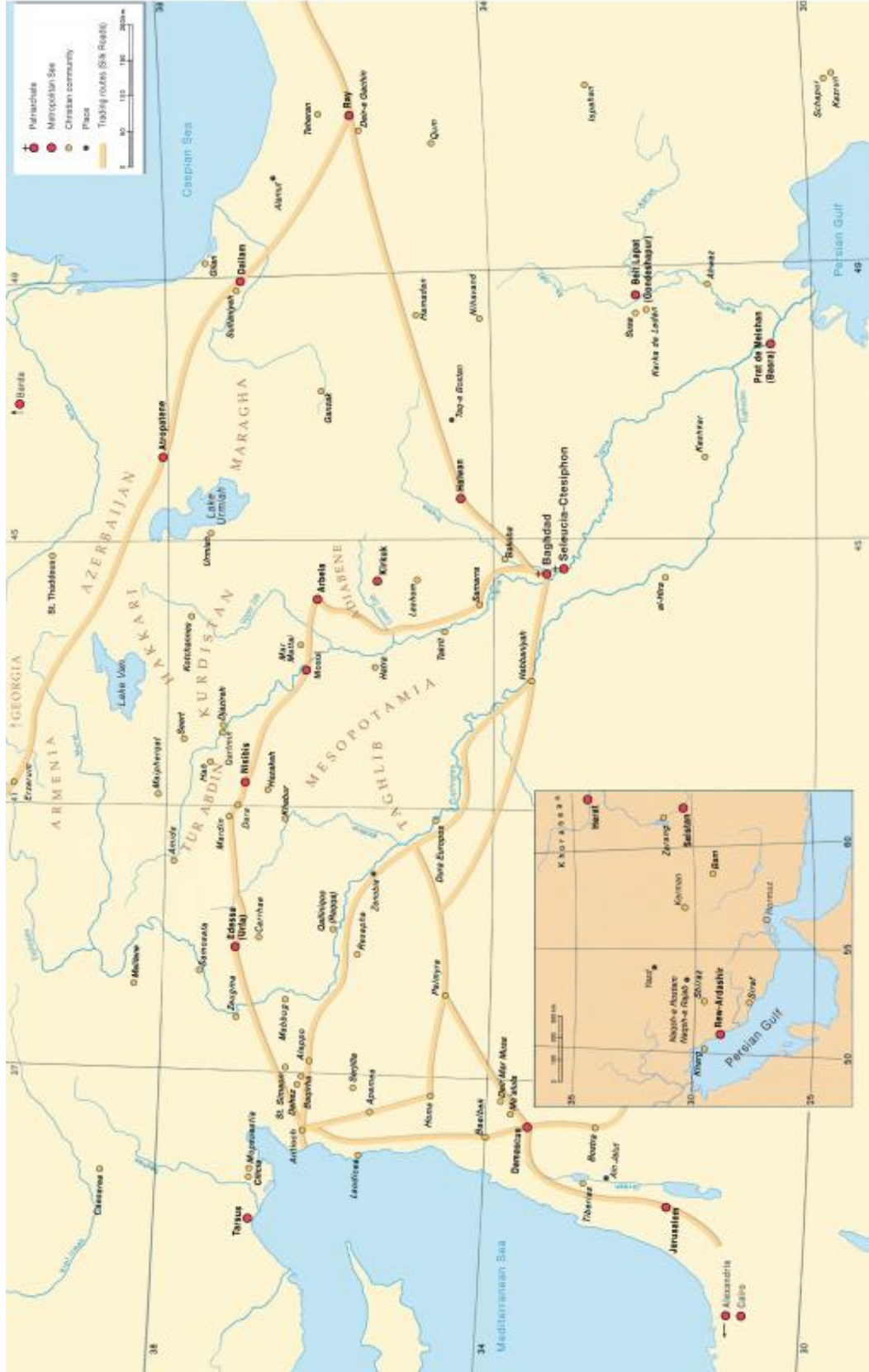

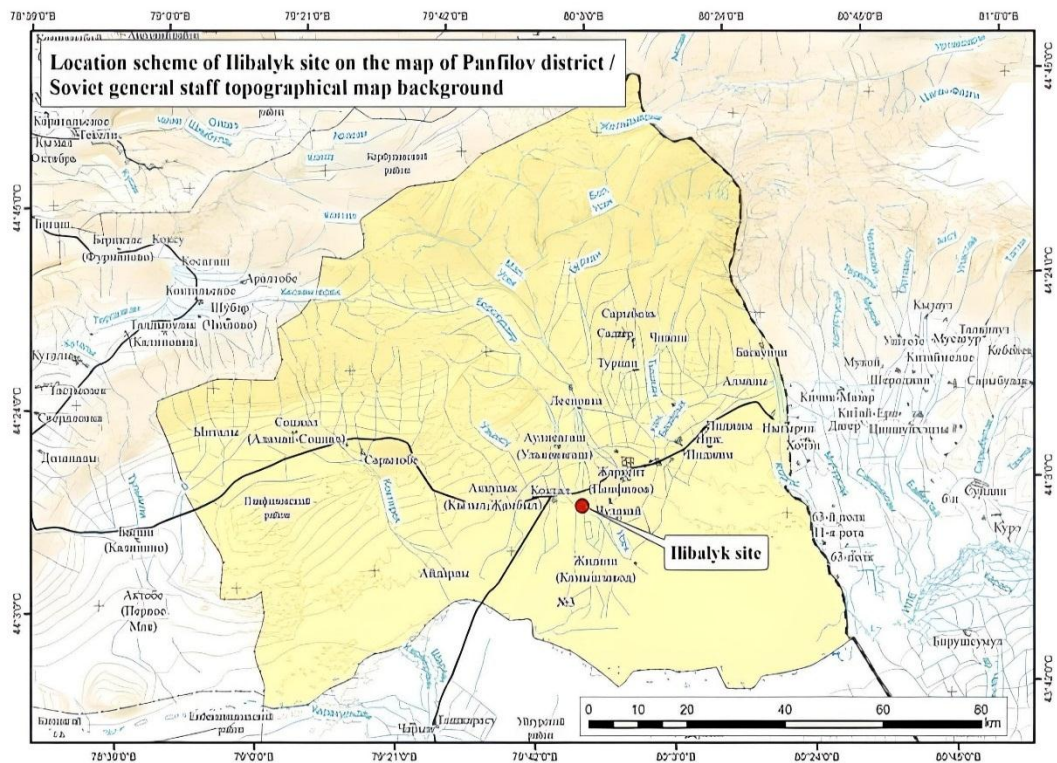
Harita 14: İpek Yolu Üzerinde Hristiyanlık (Пугаченкова, Буряков, 1994, 21).

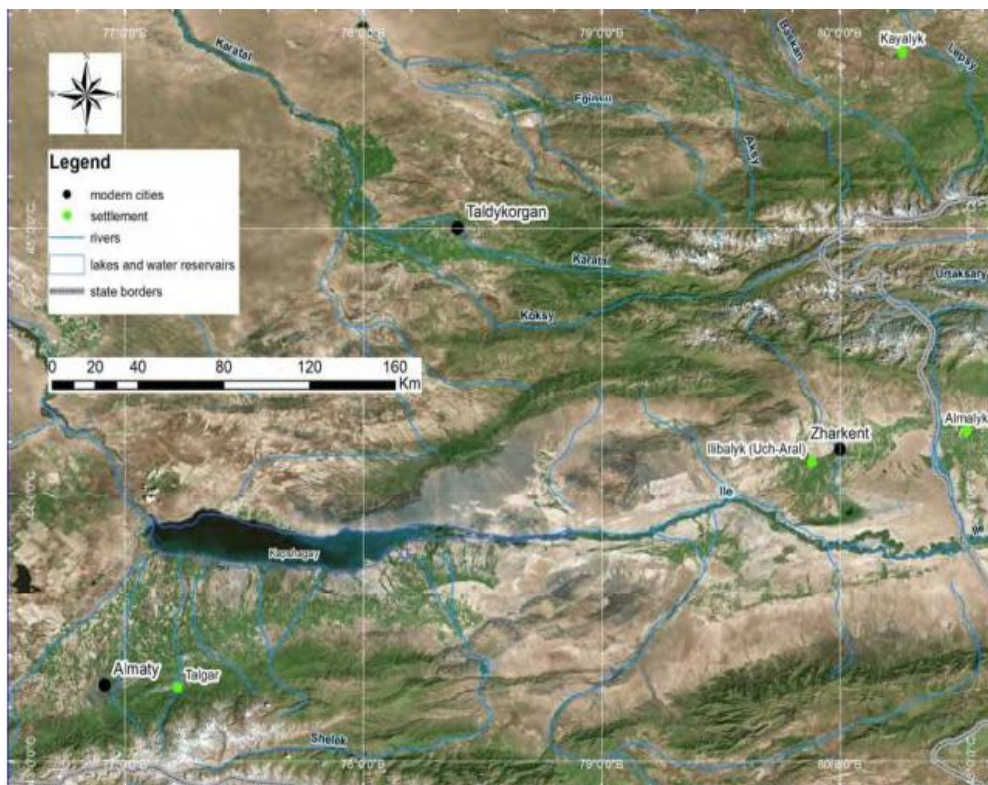
Harita 15: Orta Asya Genel Görünüm (Baumer, 2016, Ekler).

Harita 16: Mezopotamya Genel Görünüm (Baumer, 2016, Ekler).

Harita 17: İlbalık Bölgesi I (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim: 13.10.2022).

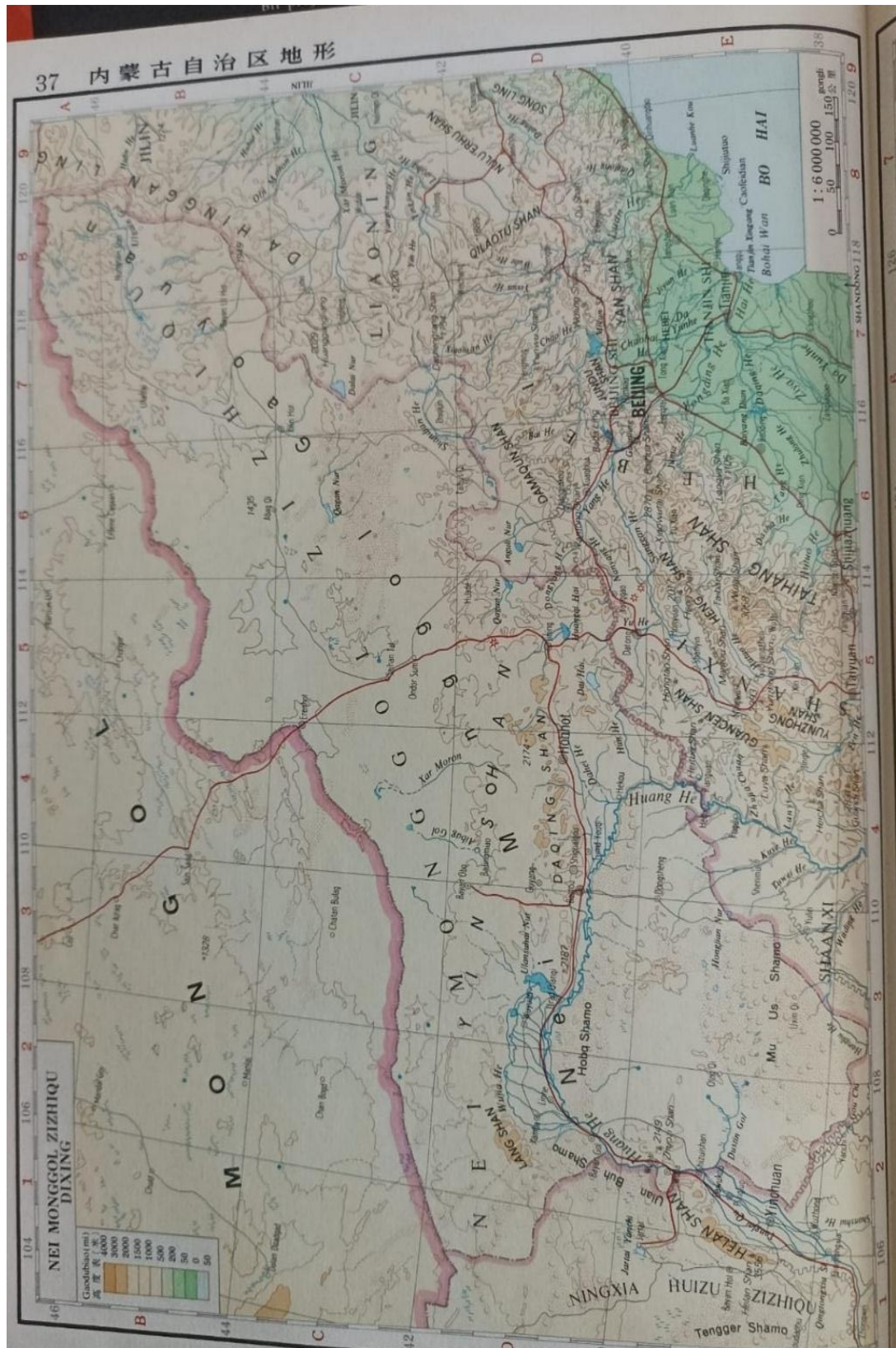
Harita 18: İlbalık Bölgesi II (Gilbert, Voyakin, 2020, 357).

Harita 19: Çu Vadisi Uygarlıklarını Gösteren Harita (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim 13.10.2022).

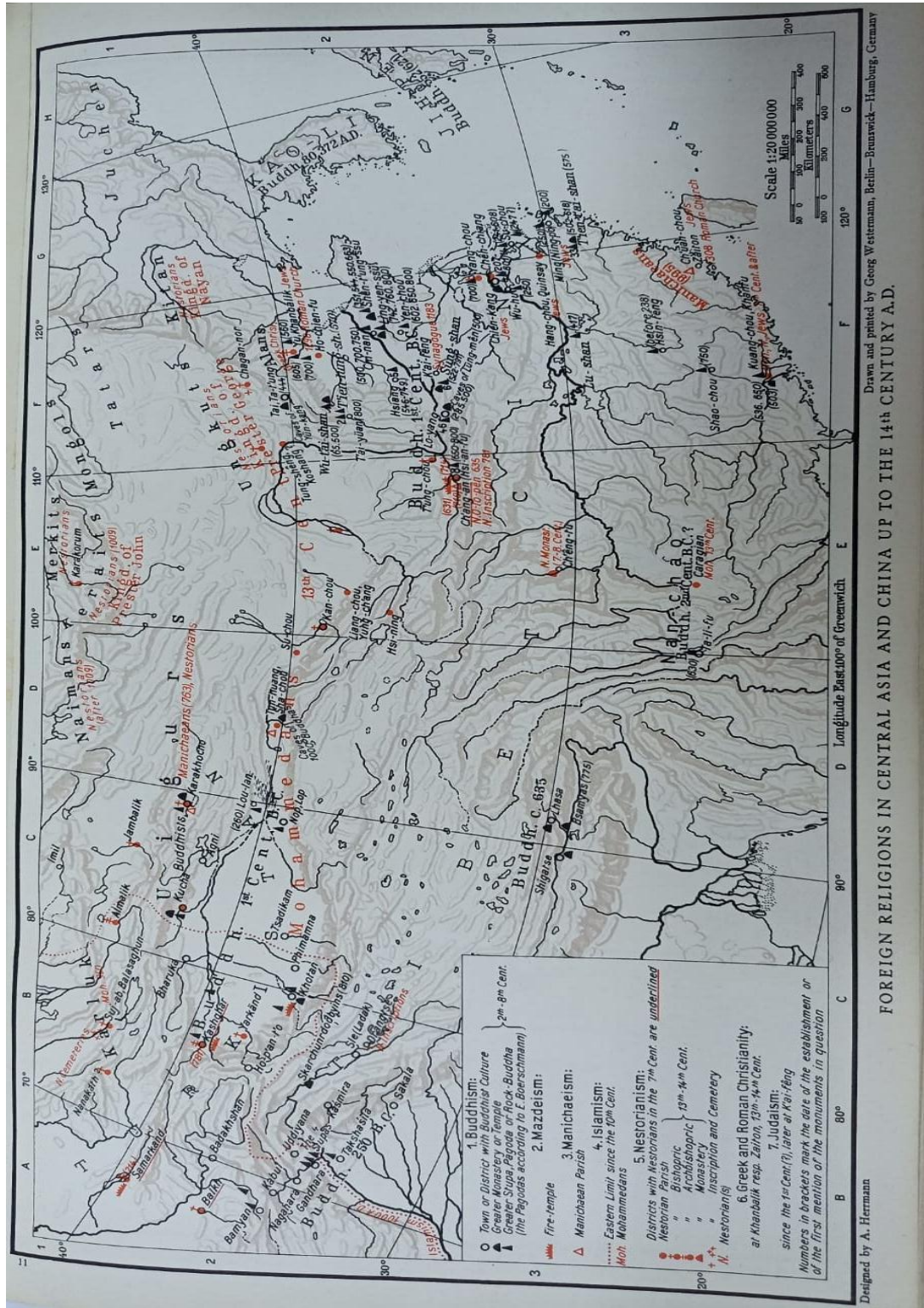
Harita 20: 7. yüzyılda İmparatorluklar ve Kavimler (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim: 13.10.2022).

Harita 21: Moğolistan ve İç Moğolistan Sınırları (Pinyinban, 1977, 37).

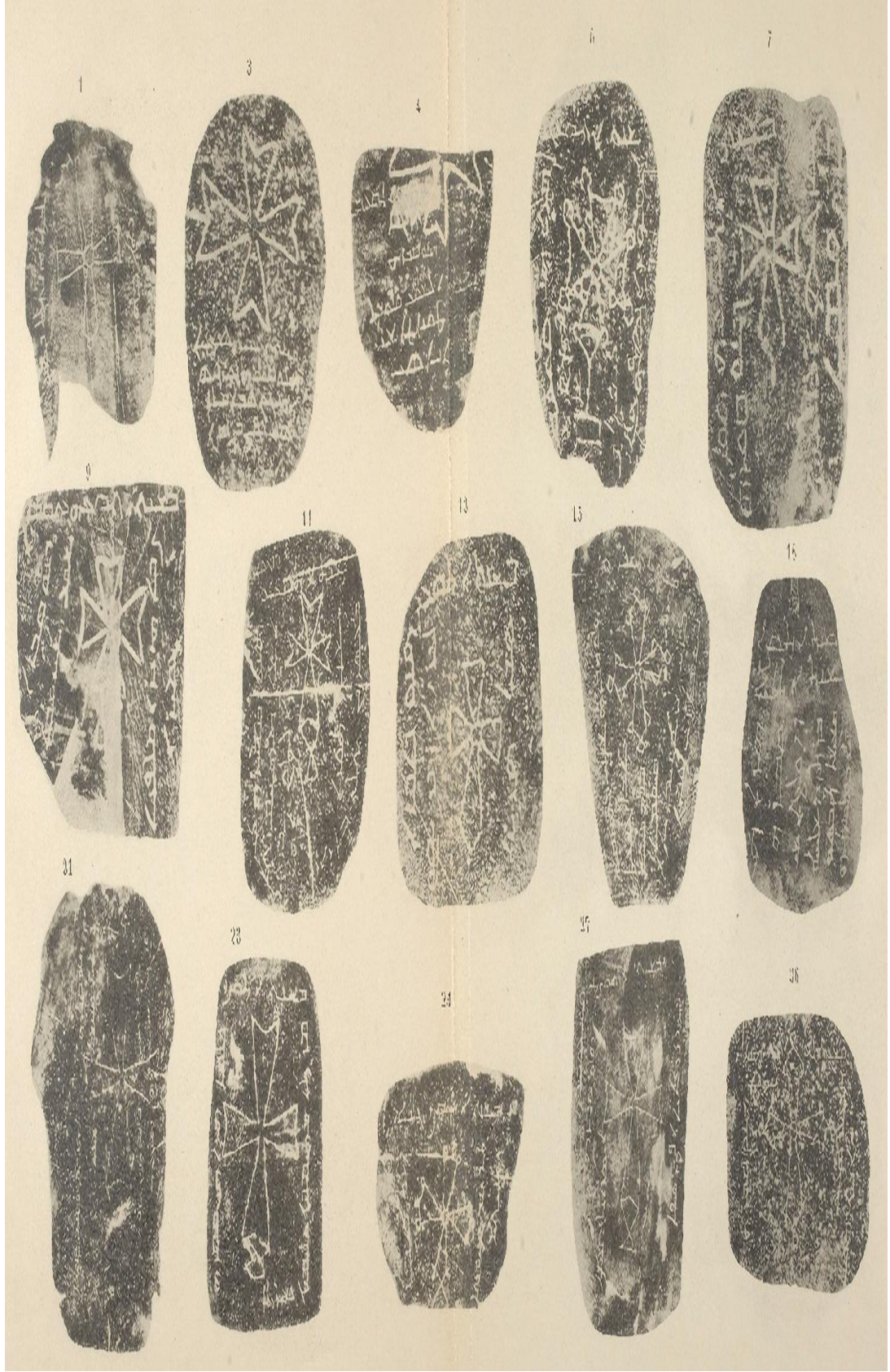

Harita 22: Yazıtların Dağılım Haritası (Tashmanbetova, 2019, 109).

Harita 23: Orta Asya ve Çin’de Dinler ve Kavimler (Herrmann, 1935, 45).

Ek-2: Resimler

Resim 1: Semireçye'deki Mezar Taşları I (Chwolson, 1897, Ekler 1).

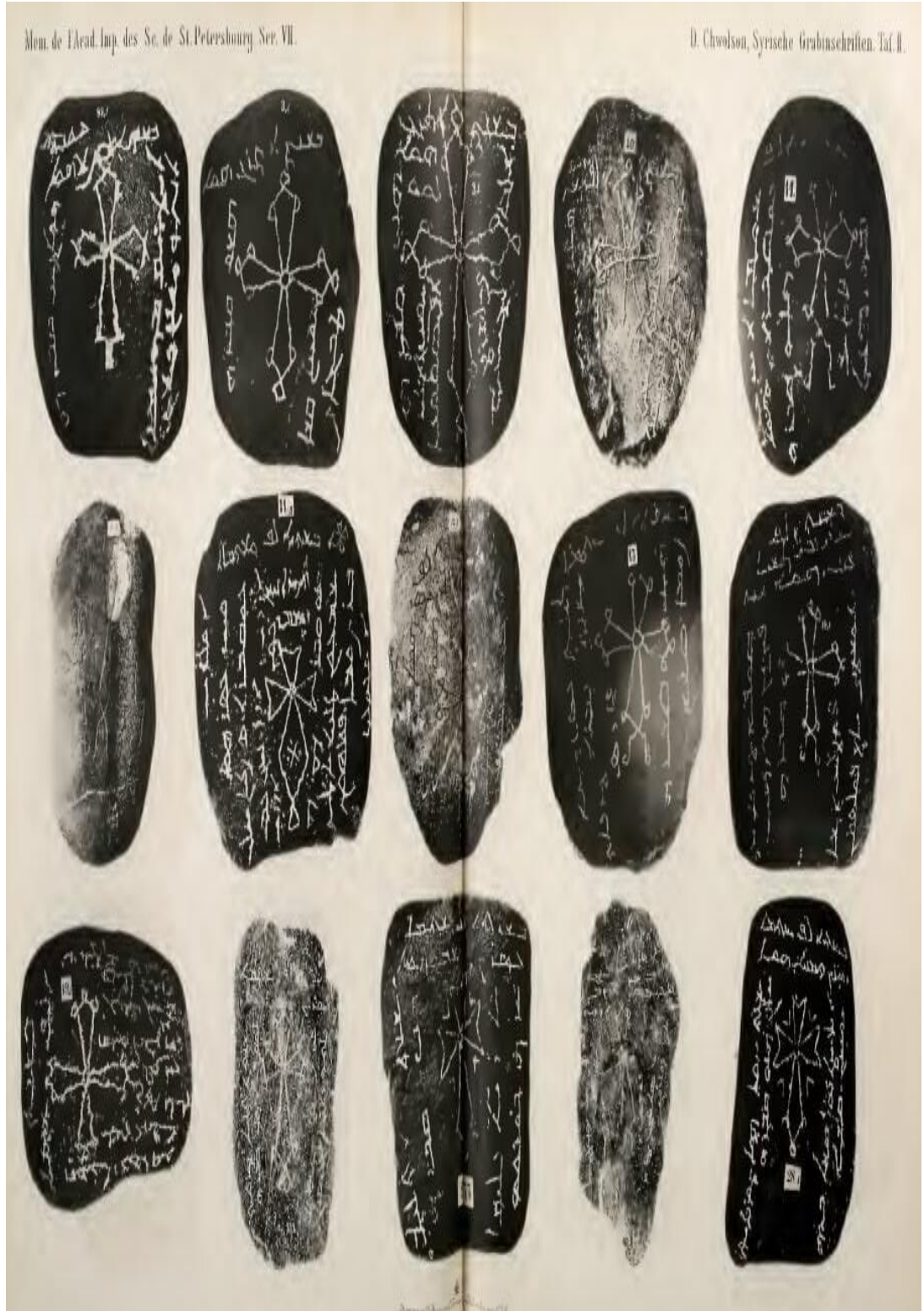
Resim 2: Semireçye'deki Mezar Taşları II (Chwolson, 1897, Ekler 2).

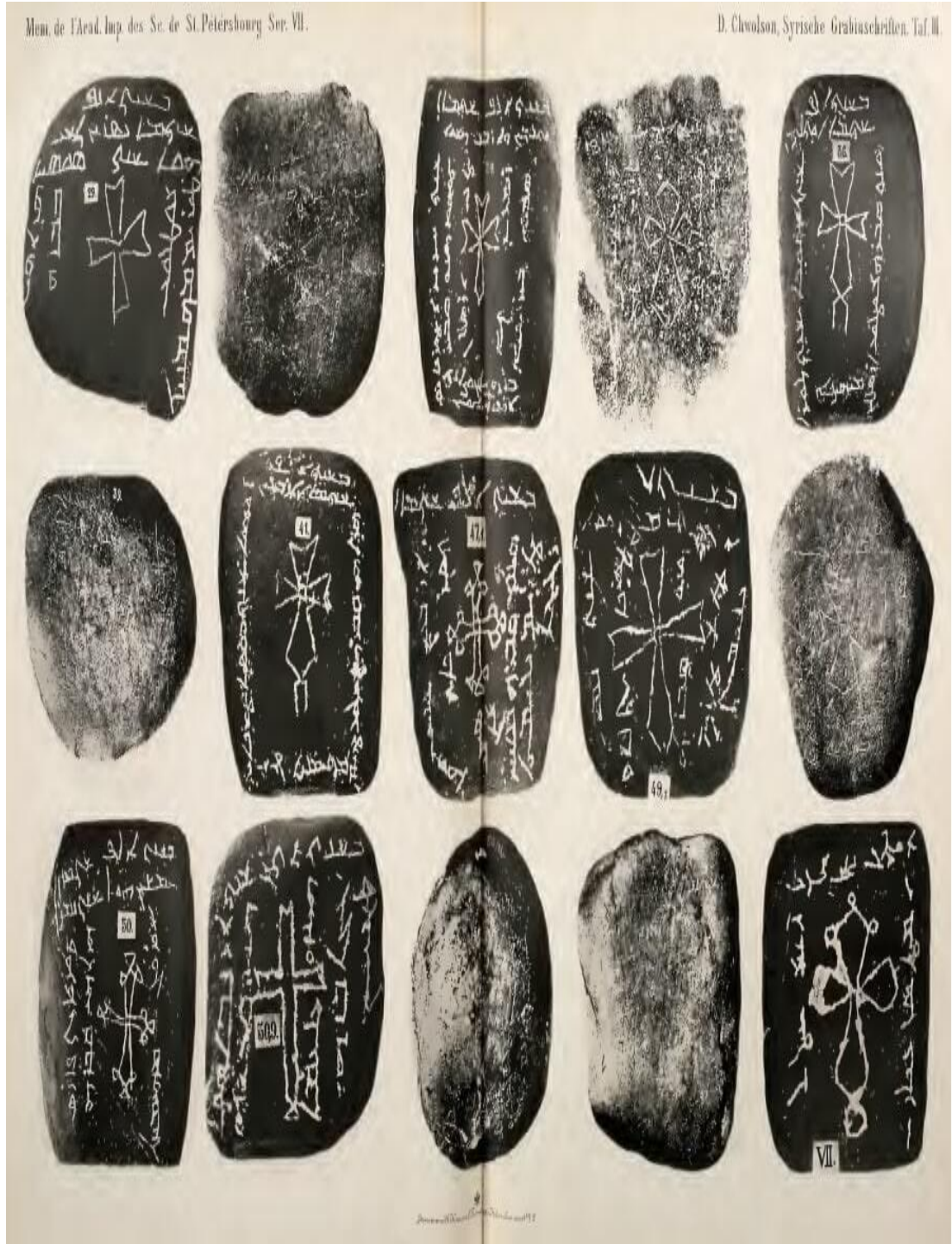
Resim 3: Semireçye'deki Mezar Taşları III (Chwolson, 1897, Ekler 3).

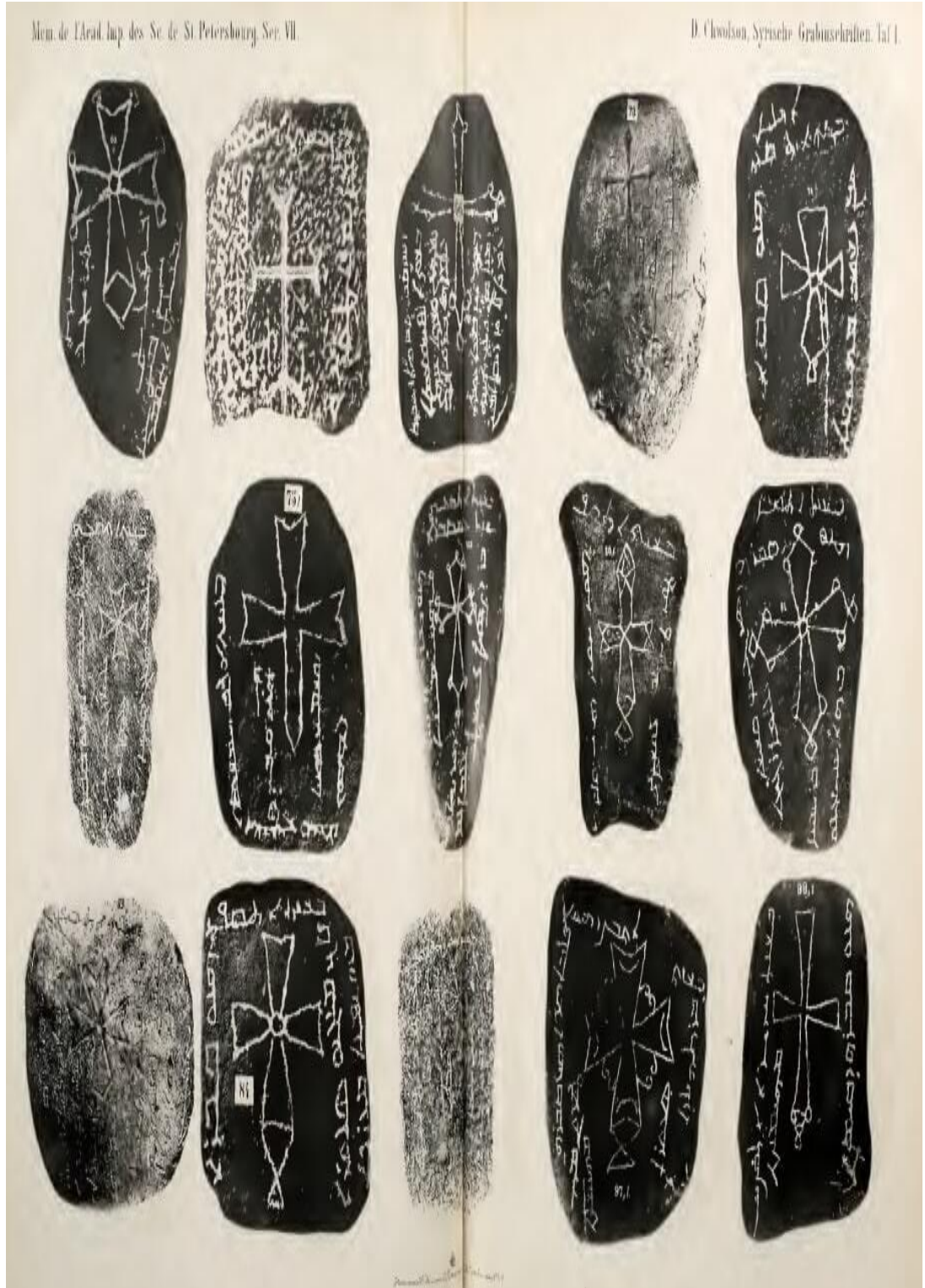
Resim 4: Semireçye'deki Mezar Taşları IV (Chwolson, 1897, Ekler 4).

Resim 5: Semireçye Mezar Taşları V (Chwolson, 1890, 188).

Resim 6: Semireçye'deki Mezar Taşları VI (Chwolson, 1890, 194).

Resim 8: Koço'da bulunan 7. ve 8. yüzyıllara Ait Bir Görsel (Baumer, 2016, 176).

Resim 9: İç Moğolistan, Chifeng’de Bulunan Bir Yazıt (Halbertsma, 2015, 549).

Resim 10: İç Moğolistan’da Bulunan Bir Yazıt I (Halbertsma, 2015, 525).

Resim 11: İlibalık Bölgesi Kayrakları (Foto: Mehmet TEZCAN).

Resim 12: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt II (Halbertsma, 2015, 545).

Resim 13: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı I (Коковцов, 1906, 201).

Resim 14: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı II (Коковцов, 1907, 459).

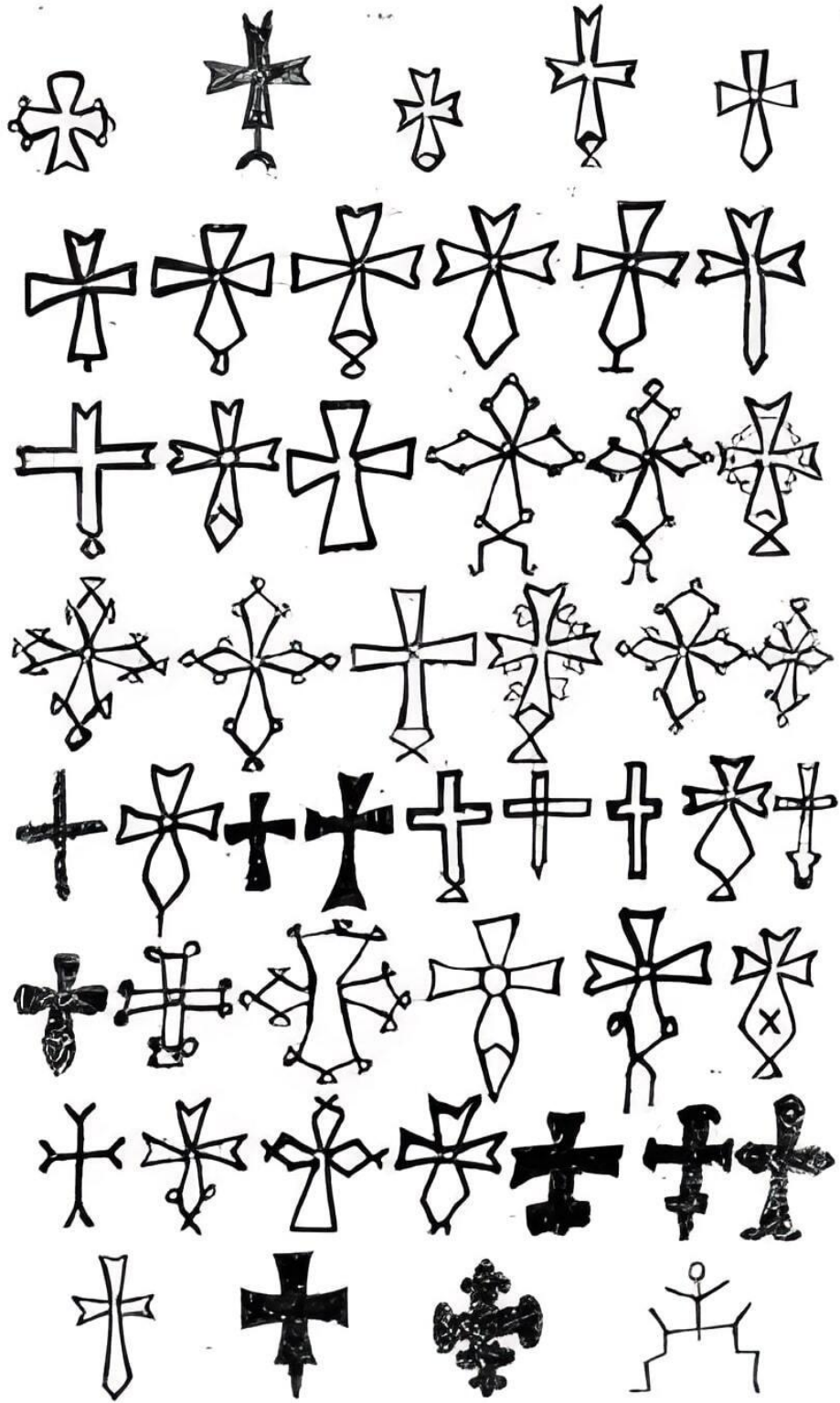

Resim 15: Ulaan Tolgoi'deki Süryanice Yazıtı (King, 2019, 641).

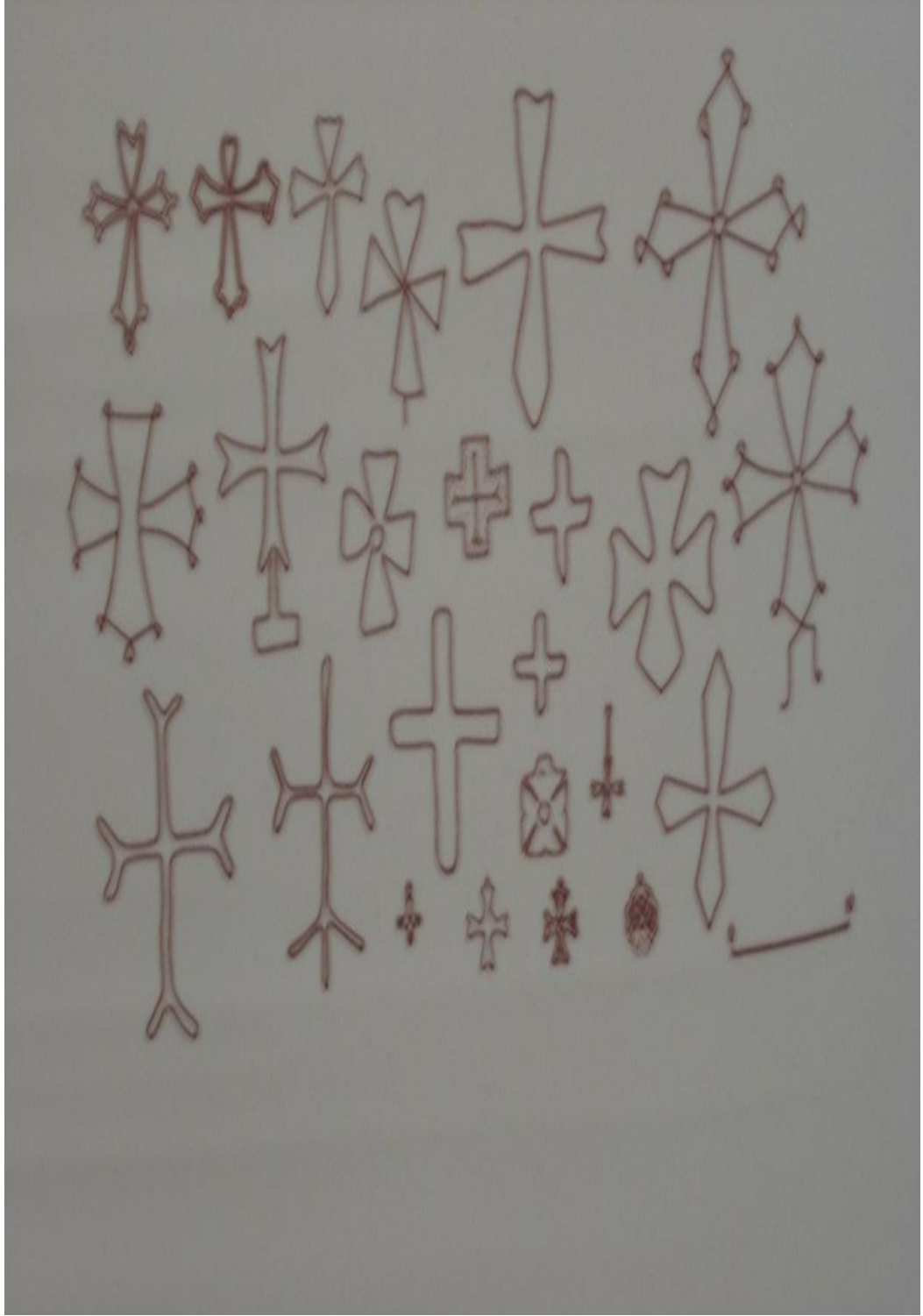

Resim 16: İlibalık'ta Bulunan Bir Kayrak (Foto: Mehmet TEZCAN).¹⁴⁰

¹⁴⁰ Görselede üzerine su dökülerek haç işaretinin daha net ortaya çıkartıldığı bir yazıt görülmektedir. Yazılı yüzeyler üzerinde yazıtı zarar vermeden üzerinde bulunan işaretleri daha net ortaya çıkarmak için “su püskürtme” yöntemi kullanılarak belgeleme yapılmaktadır ve bu epigrafların kullanmış olduğu belgeleme yöntemlerinden yalnızca biridir (Alyılmaz, 2007, 122).

Resim 17: Nestûrî Haçları (Джумагулов, 2011, 17).

Resim 18: İlibalık Bölgesi Haç Şekilleri (Foto: Mehmet TEZCAN).

92 漠北道旁多山泽，凹凸不平，各军随行稍缓，独有阔里吉思策马当先，谁知敌兵设下陷坑，阔里吉思马扑人跌，被伏兵活捉了去，待后骑来援，已来不及了。

92. 漠北道旁多山泽，凹凸不平，各军随行稍缓，独有阔里吉思策马当先，谁知敌兵设下陷坑，阔里吉思马扑人跌，被伏兵活捉了去，待后骑来援，已来不及了。

93 也不干劝他说：“你若归降于我，我有爱女愿给你为妻。”阔里吉思亢声道：“我乃天子婿，岂可使得！况你身为王族，何故背叛天子，私通海都？我今被执，有死无降！”

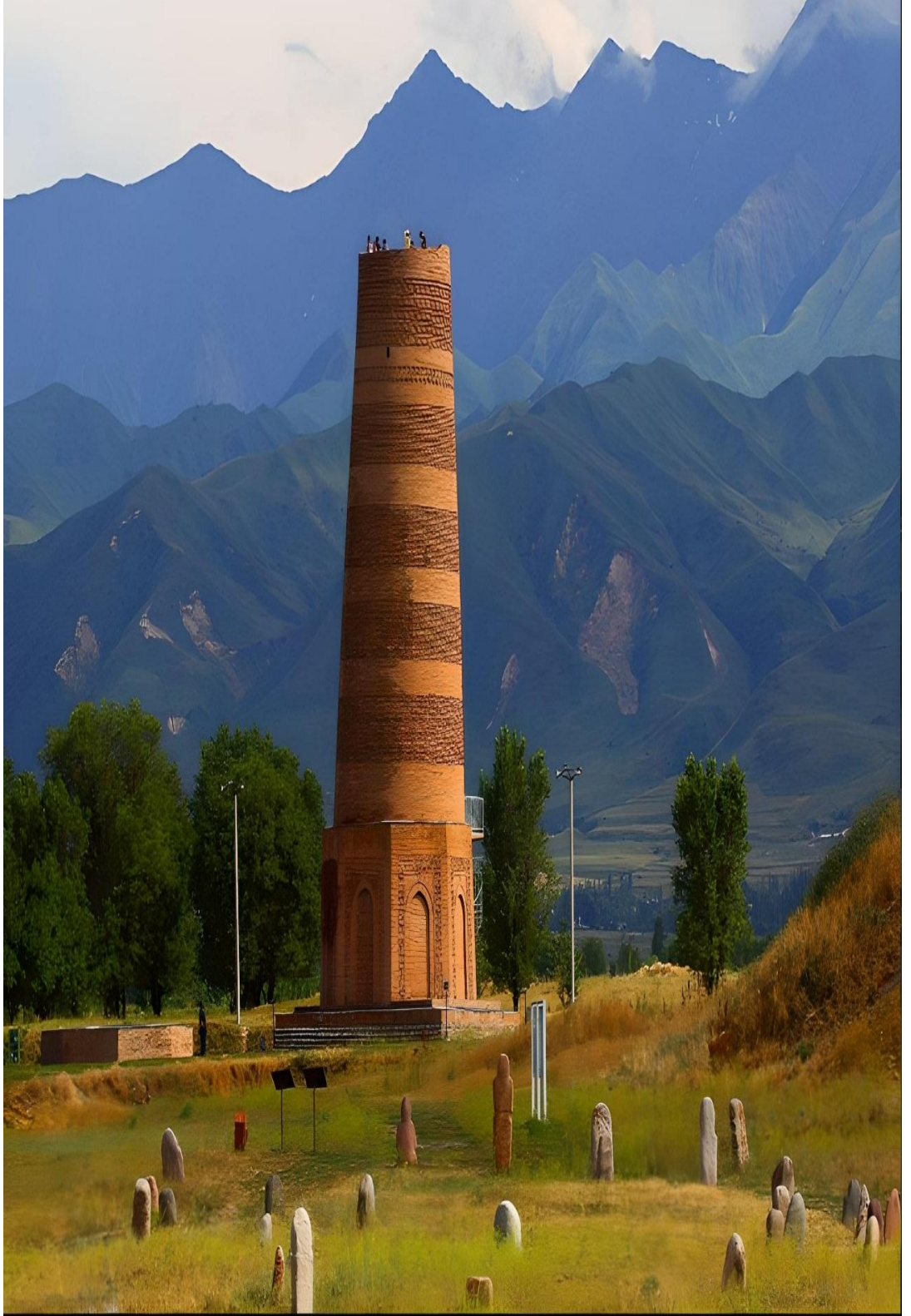

93. 也不干劝他说：“你若归降于我，我有爱女愿给你为妻。”阔里吉思亢声道：“我乃天子婿，岂可使得！况你身为王族，何故背叛天子，私通海都？我今被执，有死无降！”

Resim 19: Prens George'un Yakalandığını Gösteren Görsel (Ōsawa, Takahashi, 2015, 267).

Resim 20: Yangzhou'da Bulunan Mezar Taşı (Lieu, 2012, 172).

Resim 21: Burana Kalesi, Kırgızistan (<https://structurae.net/en/structures/burana-tower>, Erişim: 14.10.2022).

Resim 22: Şehristan Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü (Foto: Mehmet TEZCAN).

Resim 23: İlibalık Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim: 13.10.2022).